

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ORMAN ENDÜSTRİ MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE YER ALAN KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ
ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN YAPISAL ANALİZİ

Orm. End. Yük. Müh. Kadri Cemil AKYÜZ

96721

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Doktor”

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 04. 04. 2000

Tezin Savunma Tarihi : 25. 05. 2000

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hicabi CINDIK

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ergün İLTER

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ

TC. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Asım KADIOĞLU

Trabzon 2000

ÖNSÖZ

1970'li yıllarda başlayan petrol krizi ile dünya o zamana kadar pek farkına varamadığı küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) ekonomik hayatın en etkin faaliyet alanı içerisine almak durumunda kalmıştır. Bağımsız olarak ayakta kalabilen ve dinamik olmaları nedeni ile ekonomiye canlılık kazandıran bu işletmeler önceden sadece istihdam oluşumuna katkı sağlaması düşüncesi ile benimsenirken daha sonraları rekabet ortamını koruyabilecek ve ekonomik canlılık sağlayacak ekonomik teşebbüsler olarak desteklenmeye başlamışlardır.

Bu tür işletmelerden istenildiği düzeyde yararlanabilmek için ülkeler kendi sanayi yapılarını en kapsamlı yansıtabilecek bölgesel farklılıkları göz önüne alarak, rekabet güçlerini arttırabilecek ve yapısal durumlarını belirleyebilecek analizlere girişmelidirler.

Bu düşünceler ile merkezi olarak yapılabilecek çalışmaların istenilen sonuçlardan uzak kalabileceği ve küçük yerleşim birimlerinin mevcut durum ve sorunların tam olarak yansıtamıyacağı inancı ile İmalat sanayi sektöründe önemli konumda bulunan sanayi grupları içerisinde yer alan Orman Ürünleri Sanayi işletmeleri bazında ağırlıklı paya sahip olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin Doğu Karadeniz Bölgesinde yapısal analizlerin yapılarak sorunları incelenmiş ve öneriler getirilmiştir.

Çalışma yapma fikrini bana veren Sayın Hocam Doç. Dr. Hicabi CINDIK' a, yardım ve yapıcı eleştirilerini esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Ergün İLTER'e, katkı ve yorumlarıyla çalışmama destek veren Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ' ye özellikle istatistiksel analiz kısmında değerli bilgilerinden yararlandığım Sayın Hocam Doç. Dr. Hakkı YAVUZ' a teşekkür etmeyi borç sayıyorum.

Çalışmam sırasında her türlü kolaylığı gösteren Doğu Karadeniz Bölgesi Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri çalışanlarına ve Orman Endüstri Makinaları ve İşletme Anabilim Dalı elemanlarına ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Trabzon, Mayıs 2000

Kadri Cemil AKYÜZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET.....	VI
SUMMARY.....	VII
TABLolar DİZİNİ.....	VIII
SEMBOLLER DİZİNİ.....	XI
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Hakkında Genel Bilgiler.....	3
1.2.1. KOBİ'lerin Tarihsel Gelişimi.....	3
1.2.2. KOBİ'lerin Tanımlanmasında (Dünyada ve Türkiyede) Kullanılan Kriterler.....	5
1.2.3. Dünyada ve Türkiyede KOBİ Tanımlamaları.....	12
1.2.4. Çeşitli Ülkelerin Ekonomilerinde KOBİ'lerin Yeri ve Önemi.....	16
1.2.5. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yerleri.....	18
1.2.6. Türkiyede KOBİ'lere Destek Sağlayan Kuruluşlar.....	20
1.2.7. KOBİ'lerin Avantajları.....	22
1.2.8. KOBİ'lerin Dezavantajları.....	27
1.2.9. KOBİ'lerin Genel Sorunları.....	30
1.3. İmalat Sanayi Hakkında Genel Bilgiler.....	33
1.4. Orman Ürünleri Sanayi Hakkında Genel Bilgiler.....	39
1.4.1. Orman Ürünleri Sanayinin Tanımlanması.....	39
1.4.2. Orman Ürünleri Sanayisinin Dünyadaki ve Türkiyedeki Gelişimi.....	40
1.4.3. Türkiye Ekonomisinde Orman Ürünleri Sanayinin Yeri ve İmalat Sanayi İçerisindeki Durumu.....	41
1.5. İşletmelerin yapısal Durumları İçerisinde İşletme Fonksiyonları.....	46
1.5.1. Yönetim Fonksiyonu.....	48
1.5.2. Üretim Fonksiyonu.....	49
1.5.3. Pazarlama Fonksiyonu.....	50
1.5.4. Finans Fonksiyonu.....	52

1.5.5. Araştırma - Geliştirme Fonksiyonu.....	53
1.5.6. Muhasebe Fonksiyonu.....	54
1.5.7. Personel Fonksiyonu	55
1.5.8. Halkla İlişkiler Fonksiyonu.....	55
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	56
2.1. Materyal ve Yöntem.....	56
2.1.1. Materyal.....	56
2.1.1.1. Araştırma Bölgesinin Tanıtımı.....	56
2.1.1.2. Doğu Karadeniz Bölgesi Orman Varlığı.....	62
2.1.1.3. İmalat Sanayi İşletmelerinin Bölge İllerindeki Durumu	63
2.1.1.4. Araştırma Amacıyla Kullanılacak Anket Formlarının Hazırlanışı.....	69
2.1.2. Yöntem	71
2.1.2.1. Örnek Büyüklüğünün Belirlenmesi.....	71
2.1.2.2. İl ve İlçelerde Yapılan Çalışmalar.....	72
2.1.2.3. İstatistiki Değerlendirme Amacıyla Kullanılan Yöntemler	74
2.1.2.3.1. Korelasyon Analizi	74
2.1.2.3.2. Ayırma Analizi (Discriminant Analysis).....	76
2.1.2.3.3. Küme Analizi (Cluster Analysis)	77
3. BULGULAR.....	79
3.1. Artvin İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular.....	79
3.2. Giresun İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular	88
3.3. Gümüşhane İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular	97
3.4. Rize İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular	104
3.5. Trabzon İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular	113
3.6. Bayburt İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular	121
4. İRDELEME	129
4.1. Bölge Genelinde Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi	129
4.1.1. İşletmelerin Kuruluş Durumları İle İlgili Değerlendirmeler.....	129
4.1.2. İşletmelerin Çalışma Durumları İle İlgili Değerlendirmeler	131
4.1.3. Üretim Faaliyetleri ile İlgili Değerlendirmeler	133
4.1.4. İşletmelerin Hammadde Kullanımı İle İlgili Değerlendirmeler.....	134
4.1.5. İşletmelerin Hammadde ve Malzeme Tedariği ile İlgili Değerlendirmeler.....	135
4.1.6. İşletmelerin Pazarlama Faaliyetleri İle İlgili Değerlendirmeler.....	136

4.1.7. İşletmelerin Finansman Yapıları İle İlgili Değerlendirmeler.....	137
4.1.8. İşletmelerin Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri İle İlgili Değerlendirmeler	138
4.1.9. İşletmelerin Personel Yapıları İle İlgili Değerlendirmeler	139
4.2. İstatistiksel Analizlerin Yapılması Aşamasında Kullanılan Değişkenlerin Belirlenmesi.....	141
4.2.1. Değişkenlerarası Korelasyonlar	142
4.2.2. Küme ve Ayırma Analizlerine İlişkin Bulguları.....	144
4.3. Devlet Planlama Teşkilatı Bünyesinde Oluşturulan Çalışmaya Bağlı Olarak Yapılan Ayırma Analiz Sonuçları.....	148
5. SONUÇLAR.....	151
5.1. İşletmelerde Yönetim Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar	154
5.2. İşletmelerde Üretim Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar	154
5.3. İşletmelerde Tedarik Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar	156
5.4. İşletmelerde Pazarlama Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar	157
5.5. İşletmelerde Finansal Yapı İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar	158
5.6. İşletmelerde Araştırma – Geliştirme Faliyetleri İle İlgili Elde Edilen Sonuçlar.....	159
5.7. İşletmelerde Personel Yapısına İlişkin Elde Edilen Sonuçlar	160
6.ÖNERİLER	162
7. KAYNAKLAR	168
8. EKLER	177
ÖZGEÇMİŞ.....	189

ÖZET

Bölgeler arasında oluşan gelişmişlik farklılıklarının azaltılabilmesinde etkin rol oynayan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler kendi yapılarından ve dış çevre şartlarından kaynaklanan sorunlar nedeni ile çeşitli güçlükler içerisinde faaliyet göstermektedir. Üretim ve yönetim esnekliklerine sahip olan bu tür işletmeler gelişmiş ve gelişmekte olan değişik özelliklere sahip ülkelerin pazar yapıları, gelir dağılımları ve istihdam alanlarında etken konumda bulunmaktadır.

Bu çalışmamızda ülkemizde gelişmişlik bakımından diğer bölgelere göre geri kalmış Doğu Karadeniz Bölgesi illeri (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, Trabzon ve Bayburt) ve bu illerde bulunan 63 ilçenin KOBİ niteliğindeki Orman Ürünleri Sanayi işletmelerinin mevcut durumlarının belirlenebilmesi amaçlanmıştır. Bu maksatla 63 yerleşim biriminde belirlenen, 341 adet örnek büyüklüğü kapsamında geliştirilmiş bulunan anket formu açık görüşme yöntemi uygulanarak doldurulmuştur.

Sonuçların iller bazında değerlendirilmesi ile Doğu Karadeniz Bölgesindeki KOBİ niteliğindeki Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinde işletme fonksiyonlarının farklılaştırılması veya işletme içerisinde gerçek niteliklerine uygun bir biçimde değerlendirilmeleri pek az rastlanan bir işletme yapısını oluşturduğu belirlenmiştir. İstatistiki değerlendirme sonucunda tüm ilçelerin, işletmelerden elde edilen yapısal verilere bağlı kalarak beş homojen gruba ayrılabilceği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orman Ürünleri Sanayi, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler,
Yapısal Analizler

SUMMARY

Structural Analysis in Small and Medium Sized Establishments in Forest Product Industry at Eastern Blacksea Region

Small and medium sized establishments which play an important role in decreasing development differences among the regions are affected negatively due to the problems caused by their own structures and external environmental conditions. With production and management flexibility, these establishments are in a very effective position in market structures, income distribution, employment opportunities in developed and developing countries each having different characteristics.

In this study, current situation and structural analysis of small and medium sized establishments in forest product industry were investigated in 63 towns and cities in 6 provinces in the East Blacksea Region. The region is relatively less developed than many other region in Turkey. The study was realized by utilizing questionnaire forms. The questionnaire forms were filled in by face to face communication method. Its a result a total of 341 questionnaire forms were filled out in 63 locations.

Results revealed that management functions in small and medium sized establishments in forest product industry at Eastern Blacksea Region have not been utilized as efficiently and effectively as they should have been. Statistical analysis also showed that the locations surveyed could be classified into 5 homogeneous groups with respect to structural analysis.

Key Words: Forest Product Industry, Small and Medium Sized Establishments,
Structural Analysis

TABLolar DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Çeşitli ülkelerde temel alınan ölçütlere göre küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımları.....	14
Tablo 2. 1985 yılı verilerine göre imalat sanayi işletmelerinin dağılımı	19
Tablo 3. 1992 yılı verilerine göre imalat sanayi kapsamındaki işletmelerin dağılımı.....	20
Tablo 4. GSMH değerleri (1987 yılı sabit fiyatları ile).....	35
Tablo 5. Yatırım teşvik belgelerinin dağılımı.....	35
Tablo 6. 1985 yılında D.İ.E tarafından yapılan çalışmaya göre imalat sanayi.....	37
Tablo 7. 1992 yılında D.İ.E tarafından yapılan çalışmaya göre imalat sanayi.....	38
Tablo 8. Orman ürünleri sanayinde talep ve üretim düzeyleri	41
Tablo 9. Avrupa topluluğu ülkeleri orman varlığı.....	42
Tablo 10. Türkiyede kurulu bulunan orman ürünleri sanayi işletmelerinin yersel dağılımları	43
Tablo 11. Türkiyede kurulu bulunan odun kökenli sanayi işletmeleri.....	44
Tablo 12. 1985 yılı verilerine göre orman ürünleri sanayi.....	44
Tablo 13. 1992 yılı verilerine göre orman ürünleri sanayi.....	45
Tablo 14. 1992 yılı verilerine göre imalat sanayi içerisinde orman ürünleri sanayinin durumu	45
Tablo 15. Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin gelişmişlik ortalamaları	57
Tablo 16. Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin gelişmişlik sıralaması	58
Tablo 17. Yıllar itibarı ile bölge illerinin nüfus düzeyleri	60
Tablo 18. Yıllar itibarıyla GSYİH değerleri (1987 yılı fiyatlarıyla) (000.000 TL).....	60
Tablo 19. İller ve sektörel gruplar itibarı ile GSYİH değerleri (1987 yılı fiyatlarıyla)	61
Tablo 20. Doğu Karadeniz orman varlığının illere dağılımı (1993).....	63
Tablo 21. 1985 yılı sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin imalat sanayi işletmeleri (İşyeri Sayıları).....	64
Tablo 22. 1985 yılı sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin imalat sanayi istihdam düzeyi	64
Tablo 23. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin imalat sanayi (İşyeri Sayıları)	65
Tablo 24. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre imalat sanayinde istihdam düzeyi	66

Tablo 25. 1985 yılı sayım sonuçlarına göre Bölge ve Türkiye genelindeki işyeri ve istihdam düzeyleri.....	67
Tablo 26. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre Bölge ve Türkiye genelindeki işyeri ve istihdam düzeyleri.....	67
Tablo 27. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre 10 - 49 ölçek grubu imalat sanayi işletmeleri	68
Tablo 28. 10 – 49 ölçekli işletmelerin Doğu Karadeniz Bölgesindeki dağılımları	68
Tablo 29. 50 - + ölçekli işletmelerin Doğu Karadeniz Bölgesindeki dağılımları.....	69
Tablo 30. İl ve İlçelerde uygulanan anket sayıları.....	72
Tablo 31. İşletmelerin hammadde türüne bağlı olarak müşteri isteklerine yaklaşımları ...	81
Tablo 32. Artvin ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları.....	86
Tablo 33. Artvin ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları.....	87
Tablo 34. Artvin ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları	87
Tablo 35. Giresun ilinde yer alan işletmelerin hammadde alımlarında müşteri isteklerine yaklaşımları.....	90
Tablo 36. Giresun ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve statüleri	95
Tablo 37. Giresun ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları.....	96
Tablo 38. Giresun ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları.....	96
Tablo 39. Gümüşhane ilindeki işletmelerde hammadde türü ve müşteri isteği arasındaki dağılım.....	99
Tablo 40. Gümüşhane ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları	103
Tablo 41. Gümüşhane ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları.....	103
Tablo 42. Gümüşhane ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları	104
Tablo 43. Rize ili işletmelerinde hammadde kullanımı ve müşteri isteğinin dağılımı	106
Tablo 44. Rize ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları.....	111
Tablo 45. Rize ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları	112
Tablo 46. Rize ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları.....	112
Tablo 47. Trabzon ilindeki çalışanların yaş ve vasıflarına göre dağılımları	120
Tablo 48. Trabzon ilindeki çalışanların eğitim seviyeleri ve vasıfları.....	120
Tablo 49. Trabzon ilindeki çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları	121
Tablo 50. Bayburt ilindeki işletmelerin müşteri isteklerine yaklaşımları	122
Tablo 51. Bayburt ili işletmelerinde çalışanların yaş ve vasıflarına göre dağılımları	127
Tablo 52. Bayburt ili işletmelerinde çalışanların eğitim seviyeleri ve vasıfları.....	128

Tablo 53. Bayburt ili işletmelerinde çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları.....	128
Tablo 54. Bölge genelinde işletmelerin kuruluş yılları.....	129
Tablo 55. Bölge genelinde orman ürünleri sanayi işletmelerinin kuruluş gerekçeleri	130
Tablo 56. Bölge genelinde işletmelerin kuruluş yeri seçim nedenleri	130
Tablo 57. Bölge genelinde üretim üzerinde etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi	134
Tablo 58. Bölge genelinde hammadde kullanımı ve müşteri isteklerine yaklaşım	137
Tablo 59. Bölge genelinde işletmelerin çalışan sayılarına bağlı olarak dağılımı	139
Tablo 60. Bölge genelinde orman ürünleri sanayi işletmeleri çalışanlarının eğitim seviyeleri.....	139
Tablo 61. Doğu Karadeniz Bölgesi orman ürünleri sanayi çalışanlarının yaş ve vasıflarına göre dağılımları.....	140
Tablo 62. Doğu Karadeniz Bölgesi orman ürünleri sanayi çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları.....	140
Tablo 63. Küme analizi sonucunda elde edilen gruplandırmalar	144
Tablo 64. Grupların ayırım fonksiyon ortalama değerleri.....	145
Tablo 65. Değişkenlerin ayırım fonksiyon katsayı değerleri	146
Tablo 66. İlçe gruplarına göre değişkenlerin ortalama değerleri.....	148

SEMBOLLER DİZİNİ

KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
OECD	: Ekonomik Kalkınma İçin İşbirliği Teşkilatı
DTP	: Devlet Planlama Teşkilatı
KÜSGET	: Küçük Sanayii Geliştirme Teşkilatı
MEKSA	: Milli Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
TOSYÖV	: Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odaları
MPM	: Milli Produktivite Merkezi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
İGEME	: İhracatı Geliştirme Merkezi
TDA	: Teşebbüs Destekleme Ajansı
SYKB	: Sınai Yatırım ve Kredi Bankası
TDA	: Teşebbüs Destekleme Ajansı
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı
OKİK	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Bünyesinde Kurulan Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu
KGF	: Kredi Garanti Fonu
TES-AR	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü
FORUM	: Fuarçılık ve Geliştirme A.Ş.
AR- GE	: Araştırma - Geliştirme

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Gelişmiş ülkelerin bugünkü durumlarına gelmede önemli rol oynayan ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanabilmesinde gözardı edilemeyecek bir paya sahip olan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Dünya ekonomisinde oluşan değişimler sonucunda önemlerini daha fazla arttırmışlardır.

İşletmeler arası dayanışma ve işbirliğinin sağlanabilmesinde, rekabetin korunabilmesinde ve dengeli bir gelir dağılımı politikasının uygulanmasında etkin rol oynayan bu tür işletmeler istihdam oluşturmada önemli bir güce sahiptirler. Büyük işletmelerin genellikle daha eğitimli kişileri istihdam etmelerine karşın, küçük işletmeler özellikle işgücünü yerinde istihdam edebilme özellikleri ile ekonomiye katkı sağlamakta, genç ve nitelsiz iş gücüne iş imkanı sunmaktadır.

Ülkemizde bölgeler arasında, doğal ve toplumsal kaynakların eşitsizliğine dayalı olarak gelişmişlik farklılıkları yaşanmaktadır. Bölgesel olarak oluşan bu farklılıkların en az seviyeye indirilebilmesi ve dengeli bir gelişmenin sağlanabilmesi için gelişme dinamiği taşıyan ve bölgelerin aktif sektörel gruplarını oluşturan imalat sanayi işletmelerinin detaylı olarak incelenmesi ve mevcut potansiyel kaynakların en iyi düzeyde kullanmalarının sağlanması gerekmektedir. İmalat sanayi içerisinde oluşturdukları ağırlıkları incelendiğinde KOBİ' ler bu anlamda ön plana çıkmaktadır.

Türkiye ekonomisinin en önemli ve ağırlıklı kesimlerinden olan ve ekonominin lokomotifini oluşturan, imalat sanayinde yer alan, küçük ve orta ölçekli işletmeler üzerinde pek çok araştırma yapılmış ancak bu araştırmaların çoğu genel konular üzerinde sınırlı kalmıştır. Ülkemizde bölgesel ve sektörel düzeyde KOBİ' lere ilişkin tanım, doğru verilere dayalı yeterli bilgi bulunamaması ve mevcut bilgilerin güncelleştirilememesi bölgesel ve sektörel olarak işletmelerin ekonomik sistem içerisindeki konumlarının detaylı olarak incelenememesine neden olmaktadır.

Ülkemizin gelişim bakımından ön sıralarında bulunan Marmara, Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgelerinde olduğu gibi bu bölgelerden gelişmişlik bakımından daha geride olan Doğu Karadeniz Bölgesinde işletmelerin mevcut yapı ve sorunlarının belirlenmesi öncelikli olarak işletmelerin yapısal analizi ile mümkün olabilecektir. Böylelikle işletmelerin gelişimleri önünde engel oluşturan mevcut durumların neler olduğu tespit edilebilecek ve gerekli düzenlemeler ile ekonomik yapıların ve bölge ekonomisine ve sosyal hayata olan katkılarının gelişmesi sağlanabilecektir.

Çalışma alanını oluşturan Doğu Karadeniz Bölgesi 6 il (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, Trabzon, Bayburt) ile bu illerde yer alan 63 ilçeden oluşmaktadır.

Bölgenin 1997 yılı nüfusu 2.070.960 olup Türkiye genelinin % 3.3' ünü oluşturmaktadır (1).

Devlet İstatistik Enstitüsü (D.İ.E.) tarafından yapılan Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı sonuçlarına göre 1992 yılında bölge genelinde imalat sanayi kapsamında toplam 4.211 adet işyeri belirlenmiş olup, bunun % 25.6' sını (1.068) Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri oluşturmaktadır.

1.068 işletmenin 1.054 adedi 1 – 9 işçi çalıştıran ölçek grubunda , 9 adedi 10 - 49 işçi çalıştıran ölçek grubunda yer alırken 5 adedi ise ve 50 ve daha fazla işçi çalıştıran ölçek grubu içerisinde yer almaktadır.. Orman ürünleri sanayi kapsamında 1992 yılı verilerine göre 1 - 9 ölçek grubunda 2.541 kişi istihdam edilmekte ve bu ölçek grubundaki istihdamın % 26.4' ünü teşkil etmektedir. 10 - 49 ölçek grubunda 160 çalışan ile % 6.7' lik bir paya sahip olan bu sektör 50 - + ölçek grubunda 750 çalışan ile imalat sanayindeki toplam 21.252 çalışanın % 3.5' ini barındırmaktadır. 1 - 9 ölçek grubunda oluşan hakimiyet diğer ölçek gruplarında kendini kaybetmektedir (1).

Bu çalışmamızın temel amacını Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan KOBİ niteliğindeki Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin yapısal analizlerinin yapılabilmesi, mevcut durum ve sorunlarının tespit edilmesi oluşturmaktadır. Sorunların çözümüne yönelik olarak oluşturulabilecek öneriler ile bölgesel kalkınmaya destek sağlayabilecektir.

Çalışmamızın ikincil amacı ise uygulanacak anket sayesinde elde edilecek olan değişkenler yardımı ile Küme (Cluster Analysis) ve Ayırma (Discriminat Analysis) analizi yöntemleri kullanılarak Orman Ürünleri Sanayi bakımından aynı özellikleri taşıyan homojen ilçe gruplarının belirlenebilmesidir.

1.2. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) Hakkında Genel Bilgiler

1.2.1. KOBİ'lerin Tarihsel Gelişimi

Tarihin her döneminde ekonomik hayatta faal durumda bulunan KOBİ'ler ekonomik yapı içerisinde kendilerine sürekli yer bulmuş ve gelişme dinamiğinin yapı taşı oluşturmuşlardır. Türk sanayi tarihine bakıldığında; Osmanlı imparatorluğu döneminde küçük sanayi işletmelerinin kendine özgü bir teşkilatı olan Lonca düzeni içerisinde, hemen her ilde, güçlü esaslar üzerine teşkilatlanmış bir yapıda oldukları görülmektedir. Bu sınıfın mensupları asker ve memur gibi diğer sınıflar yanında önemli bir yere sahip olmuşlardır (2).

Bu düzenlemeler ve teşkilatlanmalar sayesinde 15. ve 16. yüzyıllarda Osmanlı imparatorluğu Avrupa ülkelerine göre daha ileri el sanatları ve küçük sanayiye sahip olmuştur. 17. yüzyılın ortalarında Avrupada ortaya çıkan sanayi hamlesi ile makina gücünden yararlanma düzeyi yükselmiş ve Dünya ekonomisinde bir yön değişikliği kendini göstermeye başlamıştır.

18. yüzyılın ortalarından itibaren sanayi devrimi ekonomik hayata damgasını vurmuş, böylelikle küçük sanayi önemini kaybetmeye başlamış fakat hiç bir zaman toplum hayatından çıkmamıştır (3).

Bu dönem zarfında sanayi hamlesinden uzak kalan Osmanlı imparatorluğu tanzimat ile birlikte liberal ekonomiye geçiş yapmıştır (4).

19. yüzyılın başlarında başlayan 3. dönem ile birlikte özel sektörün desteklenmesi amaçlanmış ve böylece irili ufaklı bir çok KOBİ ekonomik hayatta kendini göstermeye başlamıştır.

1908 yılında Tanzimatın ilanı ile birlikte sanayiye teşvik etmek amacı ile değişik kanunlar çıkarılmaya başlanmış, sübvansiyon niteliğinde bir çok tedbir getirilmiştir (5). Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte karma ekonomik düzen içerisinde faaliyet göstermeye başlayan KOBİ' ler için esnaf ve sanatkarlar teşkilatları kurulmuştur. 1929 - 1931 yılları arasında oluşan Dünya ekonomi krizi ile birlikte devlet ekonomik hayatta önemli fonksiyonlar yüklenmek zorunda kalmıştır. Bu değişim 1923 yılında yapılan İzmir iktisat kongresinde kararlaştırılan liberal iktisad politikasının değiştirilmesine neden olmuş ve 1930' lu yıllarda iktisadi devlet teşekküllerinin kurulmaya başlanması ile politika değişikliği yürürlüğe koyulmuştur (6).

Bu tarihsel süreç ve ekonomik dalgalanmalar günümüzün kabul edilen piyasa ekonomisinde özellikle KOBİ' lerin hızlı bir biçimde ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ülkemizde faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarının ve dolayısı ile KOBİ' lerin sayı ve fonksiyonlarının tespiti amacı ile D. İ. E. temel bilgilerin elde edilmesi için 7 adet (1927,1950,1963, 1970,1980,1985 ve 1992) çalışma yapılmıştır. Mevcut veri eksikliğinin giderilmesi maksadı ile yapılan çalışmalar KOBİ'lerin görmüş oldukları fonksiyonların açıklanabilmesinde yetersiz kalmıştır.

Bu tür eksikliklerin giderilmesi amacıyla bu işletmeler üzerinde ile bir çok çalışma ve araştırma yoğunlaşmış ve daha esnek bir ekonomik çevrenin oluşturulabilmesi, büyütülebilmesini açıklamak için KOBİ' ler üzerine teoriler oluşturulmuştur.

Endüstriyel alanlarda, esneklikte uzmanlaşmada, globalleşmenin yükselmesi ile KOBİ' ler yeni bir role sahip olmuşlardır. Bölgesel gelişimde yeni bir dinamik faktör olan KOBİ' lerin gelişimi ekonomik anlamda çağdaş bir tanımlama olarak belirlemektedir. KOBİ'lerin yeniden oluşumları ile ortaya çıkan tartışmalar 3 ayrı konu etrafında yoğunlaşmaktadır (7).

İlki; sermayenin yeniden toparlanmasında oluşan kriz, ekonomideki dalgalanmalar ve ekonomik faaliyetlerde esnek talepleri karşılayabilme riskidir. Yeni yöntemlerin kullanılması

ve teknolojik gelişmeler, yeni ekonomik aktivitelerin organizasyonu ve uluslararası olmak bu sorunların cevap kısımları olarak ortaya çıkabilmektedir.

İkinci olarak Ekonomik faaliyet alanlarının büyümesi ve dışa açılma artan bir öneme sahip olacaktır. Bundan dolayı teknoloji, bilgi ve insan sermayesi üretimin en önemli parçaları olacaktır. Uzmanlaşma, işgücünün bölümü, üretimdeki bilgi birikimi, çevrenin gelişimi ve küçük firmaların öneminin artması tartışmanın ana ögesini oluşturacaktır.

Üçüncü olarak ekonomik aktivitelerin tüm yönleri ile toplanması ve sosyal çevrelerin özel durumları firmaların ekonomik performansını etkileyecektir. İş yapmadaki kolaylık, ustalıkların geliştirilmesi ve arz edilmesi, yeniliklerin yapılması, sosyo - kültürel ilişkilerin belirlenmesi ülkelerin ekonomik yapılarını oluşturacaktır.

Bu fonksiyonlar nedeni ile 1980' lerde gelişen ekonomilerin çoğunda küçük ölçekli işletmeler dikkate değer bir biçimde büyümektedir. Bu değişim akademik çalışmaları teşvik etmiş ve hatta bölgesel gelişim politikalarının oluşturulabilmesinde önemli yer tutmuştur (8).

KOBİ'lerin büyüebilmeleri ve gelişebilmeleri ekonomik faaliyetlerin de gelişmesi anlamına geleceğinden bu işletmelerin gelişimlerinde gerekli olan faktörlerin araştırılması ve desteklenmelerine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Yapılmış bulunan araştırmalar gelişim için uygun çevre şartlarını doğru yapıda ve nitelikte kaynaklar ile gerekli teçhizat olarak belirtmekte ve bu kaynakların işgücü, bilgi, yönetim yeteneği, destekleyici fonksiyonlar ve servisler, hammaddenin amaca uygun sağlanabilmesi, gerekli olan finansman ihtiyacının temini ve müşteri olarak açıklamaktadırlar (9).

1.2.2. KOBİ'lerin Tanımlanmasında (Dünyada ve Türkiyede) Kullanılan Kriterler

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımlanmasında tüm dünyada üzerinde anlaşmaya varılmış bir tanımlama mevcut değildir. Ülkelerin ekonomik yapılarına bağlı olarak

oluşturulan tanımlamalar, ekonomik gelişme ve değişmelerin oluşumu ile tanım değiştirebilen bir yapı arz etmektedirler. Tanımlama ülke pazarının yapısı ve büyüklüğü, ekonominin gelişme düzeyi, çalışanların niteliği ve teknoloji düzeyi ile ilişkili bir biçimde değişiklik gösterebilmektedir (10). Ayrıca ülke içerisinde yapılan tanımlamalar bölgesel sanayinin gelişimine ve sektörler göre farklılaşabilmektedir. Yani ülkenin gelişmiş kabul edilen bölgelerinde küçük işletme sınıfında bulunan işletmeler sanayi bakımından daha geride bulunan bölgelerde büyük işletme sınıfında bulunabilmektedir. Bu nedenle KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan kriterler hukuki anlamdan daha çok ekonomik niteliklere sahiptir.

Gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin tanımlama kriteri olarak kabul ettikleri ve kendi ekonomik yapıların bağlı olarak sınırlandırmalar getirdikleri ölçütler genel olarak nitel ve nicel olarak sınıflandırılmakta olup, bazı kaynaklarda bunlar sosyolojik ve teknik ölçütler olarak isimlendirilebilmektedir. Sosyolojik ve teknik ölçütler olarak aşağıda belirtilen kriterler dikkate alınmaktadır (11).

Sosyolojik ölçütler: İşletmenin yönetimi ve pazarlama ilişkilerinde şahsi nitelik hakim görülüyorsa yani işçisi ile işvereni, müşterisi ve işletme sahibi arasında daha çok kişisel bağlar şeklinde ilişkiler düzenlenmiş ise bu tür işletmeler KOBİ niteliğinde kabul edilmektedir.

Teknik ölçüler: Bunlar işletme ile ilgili belirli büyüklükleri ifade etmekte ve işletmeler arası mukayese imkanı vermektedirler.

Nicel açıdan yapılan tanımlamalarda kullanılan kriterler ise genel olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir (10, 12 - 16);

İşçi sayısı,

Personele ödenen maaş ve ücretlerin toplamı,

Üretim miktarı,

Sermaye,

Aktif toplam,

Kar,
Toplam çevirici güç miktarı,
Kullanılan hammadde miktarı,
Oluşturulan katma değer,
Enerji kullanımı,
Ciro (Satış hasılatı),
Makine parkının büyüklüğü,
Kapasite (Üretim hacmi)

Kullanılan bu kriterlerin yanında yapılan bir başka çalışmada nicel özellikler olarak aşağıdaki ölçütler belirtilmiştir (6);

İşletmede istihdam edilen personel sayısı,
İşgücünün toplam iş zamanı fonu(çalışma süresi),
Ücret toplamı ve işgücü maliyetinin toplamı,
Sabit varlıkların miktarı,
Sabit varlıkların değeri,
Makina sayısı,
Makina parkı değeri,
Makinaların iş zamanı fonu toplamı,
Yıllık amortisman tutarı,
Kullanılan alan,
Kullanılan hacim,
Kullanılan malzeme miktarı,
Malzeme maliyeti,
Kullanılan enerji miktarı,
Enerji maliyeti,
Toplam çevirici güç,
Toplam sermaye,
Özsermaye,
Çalışma(işletme) sermayesi,
Sabit sermaye,
İş istasyonu sayısı,

Sipariş sayısı,
Sipariş tutarı(değeri)
İşletme kapasitesi,
Kapasite kullanım derecesi,
Vardiya sayısı,
Üretim derinliği (üretim aşamasının sayısı),
Satış tutarı,
Kar hacmi,
Katma değer,
Ödenen vergi tutarı,
Net servet,
Piyasa payı,
İhracat/satış tutarı oranı v.b.

Yukarda belirtilen nicel ölçütleri dahada arttırmak mümkündür.

Niceliksel ölçütlerin yanı sıra niteliksel kriterlerde işletme büyüklüğünü belirlemede kullanılmaktadır. Kullanılan kriterler genel olarak aşağıdaki biçimde ifade edilmektedirler (13) ;

Bağımsız yönetim (genellikle işletmenin yöneticisi aynı zamanda işletmenin sahibidir)
İşletmenin çalışmasını bağımsız olarak sürdürmesi(yerel pazara hitap etmesi)
İşletmenin çalıştığı iş kolunda çok küçük bir yere sahip olması,
İşletme sermayesinin tamamının yahut büyük bir bölümünün işletme sahibi tarafından karşılanmış olması,

Ayrıca bir diğer çalışmada temel alınması gereken kriterler aşağıdaki gibi verilmektedir (17);

Birim yönetim fonksiyonlarında uzmanlaşma(İşletme mülkiyeti ile yönetimin ayrılması),

Yönetim kademesi ile; işletme personeli , müşteriler, kredi verenler ve işletme sahipleri arasındaki ilişkiler,

Kredi sağlayabilme olanakları,

İşletmenin tedarik ve satış aşamalarında sahip olduğu pazarlık gücü,

Yerel toplum ile tedarik ve satış konularındaki ilişkiler,
Üretim, sermaye ve emek faktörlerinin payları,

İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılan bir çalışmada ise nitel kriterler (12);

Girişimcinin işletmede fiilen çalışması,

İş bölümü ve uzmanlaşm derecesi,

Sermayenin sınırlı oluşu, finansal yetersizlik,

Yönetim tekniklerinin uygulanmaması veya yetersizliği şeklinde belirtilmektedir.

Ayrıca nitel özellikler, işletme sahibine ilişkin nitel özellikler ve işletmeye ilişkin nitel özellikler olarak iki farklı biçimde sınıflandırılabilinmektedir. Buna göre ilk grup özellikler işletme sahibini veya girişimciyi ön plana çıkarırken ikinci grup özellikler işletmenin yapısını ve kendisi ile ilişkili olan niteliklerini ortaya koymaktadır. İşletmenin kendisine ilişkin yapıya özgü niteliklerin kendi içerisinde sınıflandırılmasın da başlıca işletmecilik işlevleri olan yönetim, finansman, pazarlama, tedarik , üretim ve personel işlevleri esas alınmaktadır. İşletmenin temel belirleyici özellikleri birinci grup özellikler olarak kabul edilmektedir (6).

İşletme sahibine ilişkin özellikler ;

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde genellikle işletme sahibi, girişimci ve yönetici aynı kişide bütünleşmektedir.

İşletme sahibi - yöneticisi risk üstlenmektedir. Profesyonel anlamda bir yönetici değildir.

İşletme ile işletme sahibi arasında tam bir bütünleşme vardır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde işletme sahibi işletmede fiilen çalışmaktadır. İşletmenin belirli kademelerinde işletme faaliyetlerine doğrudan katkıda bulunmaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda küçük işletmelerin % 80' inde işletmede çalışanlar işletmenin sahipleridirler. Diğer bir deyişle % 80' i başka çalışana sahip değildir (18).

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde genellikle aile bireyleride işletmede fiilen çalışmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde işletme sahibinin tek meşguliyetini işletmesi oluşturmalı, işletme sahibi ile işletmesi arasında ilişki ekonomik yönden çok sıkı olmalıdır.

İşletmede çalışanlar ile işletme sahibi arasındaki ilişkiler dolaylı ve resmi bir ilişki biçiminde değil dolaysız ve kişisel ilişkiler niteliğindedir.

İşletme örgütüne ilişkin özellikler ise;

Yönetim,

Küçük ve orta ölçekli işletmelerde yönetim işlevi işletme sahibi tarafından yerine getirilmektedir. Bu nedenle bir çok bakımdan işletme sahipliğine ilişkin özellikler ile aynı noktada çakışmaktadırlar. İşletme sahibi tüm riskleri kendisi üstlenerek çalışmalarını yürütmekte ve çalışanlar ile doğrudan ilişki içerisine girmektedir. Böylece ast üst ilişkisinden uzak esnek bir çalışma ortamı oluşturulmaktadır. Tüm yönetim yetkileri işletme sahibinde toplanmaktadır. İşletme ile ilişkin olan kararların alınması sırasında işletme sahibi subjektif kararlar verebilme imkanına sahip olabilmektedir. Aksaklıklara anında müdahale edebilecek pozisyonda bulunmaktadır. İşletme sahibi işletmeye tamamen hakim olduğu için bir çıkar çatışması söz konusu olmamaktadır. İşletmenin amaçlarını kendisi belirlemektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler daha ziyade kısa ve orta vadeli planlar yapmaktadırlar.

Finansman,

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin ayrı bir finans bölümü bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu tür işletmeler finansal alternatifler ve kredi şartlarını değerlendiremezler. Kredi temininde büyüklerine nazaran daha büyük dezavantajlara sahiptirler. İşletmenin iflası durumunda işletme sahibi işletmesindeki varlıklara ilave olarak tüm kişisel varlıklarını da kaybetmek durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Sermaye yoğunluğu büyük işletmelere nazaran daha düşüktür.

Pazarlama,

Pazarlama konusunda uzman kişilerin istihdam edildiği pazarlama bölümü yoktur. Pazarlama araçlarından yeterince yararlanılmamaktadır. Bunun nedeni parasal imkansızlıklardır. Düzenli bir piyasa araştırması yapılmamaktadır. Dış pazarlara girme

maliyetlerinin yüksek olması nedeni ile ihracat pazarları kapalıdır. Genelde karmaşık satış kanalları kullanmazlar. Daha çok mahalli pazarlara hitap etmektedirler. Sipariş tarzı üretim gerçekleştirmektedirler.

Tedarik,

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin çeşitli malzemelere ilişkin sipariş hacmi büyük işletmelere nazaran daha düşük seviyede kalmaktadır. Bunun sonucu olarakta az fiyat indirimi sağlanabilmekte buda birim mamul maliyetini olumsuz yönde etkilemektedir. Sürekli olarak aynı tür malzemeyi kullanmadıkları için uzun vadede malzeme tedarikine gidemezler.

Üretim,

Emek yoğun üretim teknikleri daha yoğun olarak uygulanmaktadır. Büyük işletmelerde kitle üretim tarzı mevcut iken KOBİ' lerde atelye tipi üretim yaygındır. Stok maliyetleri önemsiz düzeyde bulunmaktadır. İşbölümü derecesi düşüktür. KOBİ' lerin rekabet gücü teslim tarihinin çabuklaştırılması, sipariş verenin özel şartlarının dikkate alınabilmesi ve isteklerine uyum sağlayabilme konularında ön plana çıkmaktadır.

Personel,

İnsan faktörü büyük işletmelere nazaran daha büyük önem taşımaktadır. Personel genellikle nitelikli iş gücünden oluşmaktadır. Düz çalışan istihdamı oldukça düşüktür. Yönetim ve personel arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Sendikalaşma oranı düşüktür. Ücret düzeyleri büyük işletmelere nazaran daha düşüktür. Çalışanlar işyerlerinden daha çok memnun olmaktadırlar (6).

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımlanmasında nitel ve nicel kriterlerin birlikte kullanılması tanımlama açısından kolaylık sağlayacaktır. Sadece kolay tespit edilmesi nedeni ile sayısal ölçütlerin kullanılması özellikle sektörler arasında farklıklar meydana getirecektir. Bu nedenle işletme büyüklüğü konusunun yalnızca ekonomik açıdan değil sosyal açıdanda değerlendirilmesi gereklidir. Yalnızca nicel kriterlere göre yapılan tanımlamalar özellikle teknolojide ve ekonomik yapıda meydana gelen değişikliklerle geçerliliğini kaybedebilecektir. Bu nedenle nicel kriterlerin değişiminin sürekli gözlenerek nitel kriterler tarafından desteklenmesi tanımlama sırasında daha objektif olgular elde edilmesini

sağlayacaktır. KOBİ olayına girişimcilik olayı olarak bakılması sınıflandırma kriterlerinin tespitinde bir yön çizebilecektir.

1.2.3. Dünyada ve Türkiyede KOBİ Tanımlamaları

Ülkemizde olduğu gibi Dünya ülkelerinin çoğundada KOBİ' ler hakkında belirli bir tanımlama bulunmamaktadır. Daha önce ifade edilen kriterlere göre işletmeler kimi ülkelerde a) Küçük işletmeler, b) Büyük işletmeler olarak iki grup altında toplanırken kimi ülkelerde ise a) Küçük işletmeler, b) Orta ölçekli işletmeler c) Büyük işletmeler olarak tanımlanmaktadırlar. Kimilerindedede a) Çok küçük işletmeler, b) Küçük işletmeler c) Orta ölçekli işletmeler d) Büyük işletmeler olarak sınıflandırılmaktadırlar. 1980' li yıllarda itibaren başta Avrupa Topluluğu olmak üzere kimi ülkeler küçük ve orta boy işletmeleri (KOBİ) tek bir grup altında toplayarak a) Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ' ler) b) Büyük ölçekli işletmeler , yada a) Çok küçük ölçekli işletmeler, b) Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ' ler) c) Büyük ölçekli işletmeler olmak üzere üç grup altında sınıflandırmaya başlamışlardır (13).

Dünyada bu konudaki uygulamaya bakıldığında genellikle iki ayrı açıdan tanımlamanın yapıldığı görülmektedir (19);

1. İstihdam edilen kişi sayısına göre;
  - Mikro firmalar (2 - 3 kişi),
  - Çok küçük firmalar (3 - 20 kişi),
  - Küçük firmalar (20 - 50 kişi),
  - Orta firmalar (50 - 200, 50 - 500 kişi).
2. Yatırım ve mülkiyet açısından;
  - Tek kişi işletmeleri,
  - Modern aile şirketleri,
  - Halka açık şirketler,

Nitel ve nicel açıdan yapılan bu tanımlamalar ülkelere göre farklılıklar göstermektedirler.

Dünya ülkelerinin çoğunda çalıştırılan personel sayısı dikkate alınırken, ikincil olarak yatırılan sabit sermaye tutarı dikkate alınmaktadır. İşletme sahibinin işletme üzerinde tam anlamıyla söz sahibi olması, sorumluluğu üstlenmesi, bağımsız çalışması, sermaye piyasasından fon temin edememesi ve işiyle özdeşleşmesi en çok üzerinde durulan nitel ölçütler olmaktadır.

Çeşitli ülkelerde kullanılan bu sınıflandırma kriteri şu biçimde özetlenebilmektedir ; (4,6,12);

- Tanımlamada yalnızca istihdam edilen çalışan sayısını dikkate alan ülkeler:

Danimarka, Güney Kore, Malezya, Brezilya, Şili, Arjantin, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan, Suriye

- Tanımlamada istihdam edilen çalışan sayısı ve toplam sermaye tutarını dikkate alan ülkeler:

Japonya, Filipinler, Tayland, Meksika

- Tanımlamada istihdam edilen çalışan sayısı, yıllık satışların tutarı ve nitel kriterleri dikkate alan ülkeler:

Almanya, Belçika, Fransa Hollanda

- Tanımlamada istihdam ve yıllık satış tutarlarını dikkate alan ülkeler:

Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere

- Tanımlamada istihdam ve sabit kıymetler tutarını dikkate alan ülkeler:

İrlanda,

- Tanımlamada sabit sermaye yatırım tutarı ve nitel kriterleri dikkate alan ülkeler:

İtalya,

- Tanımlamada istihdam ve makine parkı büyüklüğünü dikkate alan ülkeler:

Mısır,

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Ekonomik Kalkınma İçin İşbirliği Teşkilatı (OECD) ülkeleri genelinde ise personel sayısı, yıllık satış tutarı ve sabit yatırım tutarı KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan kriterlerdir.

Özet olarak ülkelere ve temel alınan ölçütlere göre KOBİ'lerin sınıflandırılması Tablo 1' de gösterilmektedir (20).

Tablo 1. Çeşitli ülkelerde temel alınan ölçütlere göre küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımları

Ülkeler	İşçi Sayısı	Yatırılan Sermaye	Satış Miktarı
A.B.D. Küçük Orta	$x < 100$ $100 < x < 500$		$x < 1$ milyon USD
Japonya Küçük Orta	$x < 300$	$x < 100$ milyon Yen $x < 1$ milyar Yen	
Almanya Küçük Orta	$x < 50$ $50 < x < 500$		$x < 2$ milyon DM $x < 25$ milyon DM
İtalya Küçük Orta	$x < 500$	$x < 3$ milyar Liret	
Hindistan Küçük Orta	$x < 50$	$x < 3.5$ milyon Rupı	
İngiltere Küçük Orta	$x < 200$		
Kolombiya Küçük Orta	$x < 50$ $x < 100$		
Güney Kore Küçük Orta	$x < 100$ $100 < x < 300$		
Türkiye Küçük Orta	$x < 50$ $50 < x < 150$		

Ülkemizin 1950 yılı öncesinde sanayi yapısı büyük ölçüde devlet egemenliği altında idi. Özel sektör sadece bir kısım tekstil ve gıda sanayiine dönük işletmeler dışında, tüketicilerin özel ihtiyaçlarına yönelik sipariş üzerine üretim yapan küçük işletmelerden oluşmaktaydı.

Ülkemizde 1930' larda oluşturulan toplam nihai mal ve hizmetlerin % 10.3' ü imalat sanayiinde oluşturulurken, 1935 yılında bu oran gayri safi milli hasılanın % 16.4' üne ve 1940' % 17.1' ine çıkmıştır. 1940 - 1950 arasında ikinci Dünya savaşı ve savaş sonrasında getirdiği zorluklar nedeni ile sanayileşmede bir durgunluk dönemi yaşanmıştır. 1950 yılından itibaren bir bakıma geçiş olarak adlandırılabilen yeni bir dönem başlamıştır (21).

1923 yılında yapılan Birinci İzmir İktisad Kongresinde kabul edilen Teşviki Sanayi Kanununa göre enaz 10 beygirlik muharrik güç ile en az 5 işçi çalıştıran işletmeler birinci sınıf işletmeler olarak tanımlanmıştır. Bu tabirin büyük işletmeler için kullanıldığını kabul edecek olursak kanun metninde 5' in altında işçi istihdam eden ve en fazla 9 beygirlik muharrik güç ile çalıştırılan işletmelerin küçük sanayi olduğu düşünülebilmektedir (6).

Ülkemizde KOBİ ' ler ile ilgili tanımlamaların yapıldığı başlıca kanunlar:

1950 yılında kabul edilen 5590 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu,

1956 yılında kabul edilen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu,

1957 yılında kabul edilen 6948 sayılı Sanayi Sicil Kanunu,

1961 yılında kabul edilen 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu,

1964 yılında kabul edilen 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunudur.

Devlet Planlama Teşkilatının altıncı beş yıllık kalkınma planı küçük sanayi özel ihtisas komisyonu raporunda:

1 - 9 kişi çalıştıran işyerleri çok küçük,

10 - 49 kişi çalışan işyerleri küçük,

50' den fazla işçi çalışan işyerleri orta ölçekli sanayi işletmeleri niteliğindedir (22).

Devlet İstatistik Enstitüsünün Genel Sanayi ve işyeri sayımlarında ise:

- 1927 yılında 4 yada daha az işçi çalıştıran işletmeler küçük,

- 1950 yılında 10 veya 10 beygir gücünden daha çok devindirici güç kullanan sanayi işletmeleri büyük, 9 veya 9' dan az devindirici güç kullanan sanayi işletmeleri küçük,

- 1964 yılında 9 veya daha az işçi çalıştıran işletmeler küçük,

- 1970 yılında 9 veya daha az işçi çalıştıran işletmeler ve 50 beygir gücünden az devindirici güç kullanan işletmeler küçük,

- 1980 yılında 1- 9 kişi çalıştıran işletmeler küçük,

- 1985 yılında 1- 9 kişi çalıştıran işyerleri küçük ve 10 - 49 kişi çalıştıran işyerleri orta ölçekli,

- 1992 yılında 1- 9 kişi çalıştıran işyerleri küçük ölçekli işyerleri olarak kabul edilmiştir (23).

Ülkemizde küçük ve orta ölçekli işletmelerin tek finansman bankası olan Halk bankasının bu konuda yaptığı son tanımlanmada 50' den az işçi ve 250 milyon sermaye sınırı küçük, 50 - 99 arası işçi ve 2.5 milyar sermaye sınırı orta, 100 ve daha fazla işçi ve 2.5 milyardan fazla sermayeyi büyük ölçekli işletmeler için kabul etmektedir. Küçük sanayi geliştirme teşkilatı (KÜSGET) bu konuda yaptığı tanımlamada ise 1 - 9 işçi çalıştıran işletmeleri küçük, 10 - 49 arası orta, 50' den fazla işçi çalıştıran işletmeleri büyük olarak kabul etmektedir (12).

1.2.4. Çeşitli Ülkelerin Ekonomilerinde KOBİ'lerin Yeri ve Önemi

Sürekli olarak değişimin yaşandığı Dünyada bu değişim sürecini hızlandırıcı ekonomik ve sosyal faaliyetler ön plana çıkmaktadır. Bu süreç içerisinde KOBİ' ler tüm ülke ekonomilerinde önemlerini arttırmışlar ve ekonomilerin dinamikliğini ve esnekliğini sağlamışlardır.

Dünyada zaman zaman ortaya çıkan ekonomik krizlere, uluslararası dengeleri değiştiren durumlara karşı, gelişen ve kalkınan ekonomiler için temel çözümlerden biriside küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek ve güçlendirmektir. Günümüzde Dünya pazarlarının globalleşen çehresi içinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin sosyal ve ekonomik değişimlere uyum gösterme yeteneklerinin daha fazla farkına varmakta, rekabet güçlerini arttırıcı, teknolojik düzeyleri yükseltici yönde teşvik tedbirlerine ve uygulamalarına ağırlık vermektedirler (24). Çeşitli ülkelerde KOBİ' lere yönelik gerçekleştirilen faaliyetler ve ekonomik yapı içerisindeki rolleri ise şu şekildedir.

Amerika Birleşik Devletleri (A. B. D.):

A.B.D' de bulunan küçük işletmeler teşkilatı bünyesinde barındırdığı uzman kadrosu ve büroları ile dev bir teşkilat olarak faaliyet göstermektedir. Üniversiteler bünyesinde 500 civarında Küçük işletme enstitüsü faaliyet göstermektedir. Toplam işletmelerin % 97.2' sini ve istihdamın % 50.4' ünü bu tür işletmeler oluşturmaktadır. Genç işgücünün büyük kısmı KOBİ' lerde istihdam edilmektedir. KOBİ' lerin desteklenmesi için devlet satın alımlarının belirli bir limit altında kalan kısmını bu işletmelerden karşılamakta ve çok düşük faizli krediler pazar paylarının arttırılması için verilmektedir (25).

Hindistan:

KOBİ' ler imalat sektöründeki toplam üretimin % 50' sini gerçekleştirmektedir. İhracat içinde KOBİ' lerin payı % 40' ı bulmaktadır (25). Kobiler ile ilgili teşkilatlanma konusuna çok geniş kapsamlı yer veren Hindistanda 27 adet ana kuruluşun yanı sıra 120 adet yan kuruluş KOBİ' lere destek sağlamaktadır. Toplam işletmelere oranı % 98.6 istihdam oranı % 63.2 , yatırım payı % 28 dir (26).

Güney Kore:

Sanayi işletmelerinin % 97.3' ü KOBİ niteliğindedir. Çalışanların % 57.2' si bu sektör işletmelerinde istihdam edilmektedir. Ticari bankalar toplam kredi hacimlerinin % 35' ini yerel bankalar % 55' ini küçük işletmelere kullandırmaktadırlar (25).

İtalya:

İtalya'da imalat sektöründeki KOBİ' lerin toplam işletmelere oranı % 90, istihdamdaki payı ise % 55.8' dir (26).

İngiltere:

Toplam 1.4 milyon işletmenin % 96' sı küçük işletmedir. Toplam istihdamın % 36' sı küçük işletmelerde barındırılmaktadır. Yatırım payı % 30, üretim payı ise % 25.1 ' dir (26).

Japonya:

Toplam işyerlerinin % 99.4' ü, toplam istihdamın % 81.4 ' ü, toplam üretimin % 51.8' i toplam ihracatın % 38' i KOBİ' ler tarafından gerçekleştirilmektedir (25).

Almanya:

Ülke gayri safi milli hasılasının % 50' si bu işletmelerde üretilmektedir. Bölgesel yardımlar, ucuzlatılmış krediler, makina parkının yenilenmesinde vergi muafiyeti, Ar - Ge faaliyetlerinde sübvans, bilgi akışının devletçe organize edilmesi, ihracatın garanti altına alınması, yaratılan yeni istihdama prim verilmesi gibi konularda teşvik politikaları uygulanmaktadır. Toplam işletmelere oranı % 99.8, istihdam oranı % 64, yatırım payı % 44, üretim payı ise % 49' dur (26).

Avrupa Birliği:

Avrupa Birliğinde KOBİ' lere yönelik politikalar özellikle 1987 yılından itibaren Bu işletmeleri Avrupa tek pazarına uyumlaştırmak amacı ile geliştirilmiş ve gittikçe birlik içerisinde ortaya çıkan işsizlik sorununa çare olarak KOBİ' lerin büyük fırsatlar yaratacağına inanılmıştır. Bu çerçevede son yıllardaki tüm toplantı ve zirvelerde KOBİ' lere büyük yer verilmiştir (27).

Avrupa topluluğunda sayıları 14.5 milyon olarak tespit edilen 1 - 9 arası işçi çalıştıran işyerleri çok küçük işletme, sayıları 1 milyon civarında tespit edilen 10 - 99 arası işçi çalıştıran işletmeler ise küçük işletme olarak tanımlanmaktadır. Orta büyüklükteki 70 bin civarındaki işletmede 100 - 499 arası işçi çalışmaktadır. KOBİ' lerin toplam işletmelere oranı % 99.9' dur (28).

Aralık 1993' de Brüksel doruğunda ele alınan Beyaz Kitap ile Avrupa Birliği firmalarının rekabet gücünün artırılması yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve sürdürülebilir büyüme oranlarına ulaşılması için;

KOBİ' lerin desteklenmesi,

Uygun koşulda kredi olanaklarının yaratılması,

Sosyal harcamaların düşürülmesi,

Bürokratik engeller içerisinde boğulmaların engellenmesi önerilmiştir (29).

1.2.5. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yerleri

Cumhuriyet tarihi boyunca ve daha önceki dönemlerde KOBİ' lerin yeni iş imkanlarını ortaya çıkarabilmeleri ve istihdam alanındaki üstünlüklerinden yararlanılabilmeleri için doğrudan veya dolaylı olarak desteklenmiş ve ekonomik faaliyetlerini geliştirmeleri amaçlanmıştır.

1985 yılı rakamları ile toplam sanayi işletmelerinin % 98.66' sını oluşturan küçük sanayi işletmeleri incelendiğinde, bu işletmelerde iş sahiplerinin ve iş sahibine akraba yakınlığındaki kişilerin üretimde yer aldığı görülmektedir. Küçük sanayi işletmeleri daha az sermayeli, emek yoğun ve küçüldükçe riski azalan bir yapı göstermektedirler.

Genel bir değerlendirme yapmak amacı ile Devlet İstatistik Enstitüsünün 1985 yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı sonuçlarına göre, işyeri sayısı, çalışanlar ve katma değer olmak üzere önemli 3 gösterge yardımı ile ülkemiz imalat sanayine göz atıldığında (24) 194.000' in üzerinde işletmenin faaliyet gösterdiği;

- Bu işletmelerde yaklaşık olarak 1 milyon 400 binden fazla kişinin istihdam edildiği,
- Toplam imalat sanayi katma değerinin ise 1985 yılı rakamları ile 6.5 trilyon lira gerçekleştiği görülmektedir.

1985 yılı verilerine göre edilen verilerin gösterimi Tablo 2' de verilmektedir (24).

Tablo 2. 1985 yılı verilerine göre imalat sanayi işletmelerinin dağılımı

Ölçek	İşletme Sayısı	% Payı	Çalışanların Sayısı	% Payı	Katma Değer (Milyar TL)	% Payı
1 – 9	183.573	94.52	472.061	33.51	819,3	12.5
10 – 49	8.036	4.14	169.642	12.04	478,4	7.3
Küçük Sanayi(1-49)	191.609	98.66	641.703	45.55	1.297,7	19.8
Orta Sanayi (50-199)	1.750	0.90	165.759	11.77	778,6	11.88
Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi	193.359	99.56	807.462	57.32	2.076,3	31.68
Büyük Sanayi (200 - +)	861	0.44	601.339	42.68	4.477,7	68.32
Genel İmalat Sanayi	194.220	100.0	1.408.801	100.0	6.554	100.0

Bu verilere dayalı olarak imalat sanayimiz içerisinde KOBİ' lerin payı ise ;

- Toplam imalat sanayi işletmelerinin % 99.6' sı,
- Toplam imalat sanayi istihdamının % 57.3' ü,
- Toplam imalat sanayi katma değerinin ise % 31.7' düzeyindedir.

1985 yılı verilerine dayalı olarak imalat sanayi kapsamındaki toplam katma değer %20' lik kesimi 1 - 49 kişi çalıştıran işletmeler tarafından oluşturulmaktadır.

Genel bir değerlendirme yapmak üzere 1988 yılı için KOSGEB' ce hazırlanan tahmini değerlere göre işyeri sayısı, çalışanlar sayısı ve katma değer olmak üzere önemli 3 gösterge yardımı ile ülkemiz imalat sanayinin genel perspektifine göz atıldığında (26),

Türkiye imalat sanayi kapsamında:

- 217' binin üzerinde sanayi işletmelerinin faaliyet gösterdiği,
- Bu işletmelerde yaklaşık olarak 1 milyon 600 binden fazla kişinin istihdam edildiği,
- Toplam imalat sanayi katma değerinin ise 31 trilyon TL civarında gerçekleştiği görülmektedir.

İmalat sanayi toplam değerleri içinde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin payı incelendiğinde ortaya çıkan görüntü ise ;

- Toplam imalat sanayi işletmeleri içinde % 99.5' inin,
- Toplam imalat sanayi istihdamının % 58.5 'inin,
- Toplam imalat sanayi katma değerinin ise % 28.6 ' sının KOBİ' ler tarafından gerçekleştirildiği şeklindedir.

D.İ.E. tarafından 1992 yılında gerçekleştirilmiş bulunulan çalışma sonucunda ise İmalat sanayi kapsamında yer alan toplam 197.775 işletmenin 186.574 adedini 1- 9 işçi çalıştıran küçük ölçekli işyerleri 7. 972 adedini ise 10 - 49 işçi çalıştıran orta ölçekli işyerleri oluşturmaktadır. 1992 yılında yapılan çalışmaya göre elde edilen sonuçlar Tablo 3' de gösterilmektedir (1).

Tablo 3. 1992 yılı verilerine göre imalat sanayi kapsamındaki işletmelerin dağılımı

Ölçek	İşyeri Sayısı	% Payı	Toplam Çalışanlar	% Payı
1 – 9	186.574	94.3	545.809	35.6
10 – 49	7.972	4.1	175.660	11.5
50 - +	3.229	1.6	809.276	52.9
Toplam	197.775	100.0	1.451.547	100.0

1.2.6. Türkiyede KOBİ' lere Destek Sağlayan Kuruluşlar

Ülkemizde KOBİ' lere teknik yardım ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar şunlardır (12);

1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü,
2. Türkiye Halk Bankası,
3. İlgili meslek kuruluşları:
  - Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Derneği,
  - Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Birlikleri,
  - Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Fedarasyonları,
  - Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Konfederasyonu,
4. Ticaret ve Sanayi Odaları (TSO),
5. Milli Prodüktivite Merkezi (MPM),
6. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK),
7. İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME),
8. Küçük Sanayii Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET),
9. Teşebbüs Destekleme Ajansı (TDA),
10. İlgili Vakıflar:
  - Türk Pazarlama Vakfı,
  - MESS Vakfı,
  - MEKSA Vakfı,
  - TOSYÖV Vakfı,

Finans kolaylıkları sağlayan kuruluşlar ise aşağıda belirtildiği gibidir (12);

1. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü,
2. Türkiye Halk Bankası,
3. Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (SYKB),
4. Teşebbüs Destekleme Ajansı (TDA),
5. Esnaf Kefalet Kooperatifleri,
6. Küçük Sanayi Kooperatifleri,
7. Küçük Sanayi, Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü.

Bunun dışında bu tür işletmeler ile ilgilenen diğer kuruluşlar ise şunlardır (13);

-Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı (KOSGEB)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde kurulan Orta ve Küçük İşletmeler Kurulu(OKİK),

- Kredi Garanti Fonu (KGF),
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü(TES-AR) -
Fuarçılık ve Geliştirme A.Ş. (FORUM).

Ayrıca Türk Standartları Enstitüsü, Konrad Adenauer Vakfı, Friedrich Nauman Vakfı kendilerine baş vurulması halinde kendi uzmanlık dallarında küçük işletmelere yardımcı olmaktadır.

1.2.7. KOBİ' lerin Avantajları

Ekonomik, sosyal hayatta ve teknolojiye sürekli bir değişim içinde bulunan Dünyamızda, ulusal anlamda oluşan piyasalar uluslararası düzeye taşınmakta ve küreselleşmenin etkisi ile dünyada tek bir pazar düzeyi oluşmaktadır.

Oluşan bu değişim ile KOBİ' ler önemlerini sahip oldukları avantajların zamanla ortaya çıkmasına paralel olarak arttırmışlardır. Geçmiş dönemlerde büyük işletmelerin özellikle büyüklüklerinin sağladığı maliyet avantajlarından yararlanabileceği düşüncesi ile büyük oranda desteklenmiş ancak 1960' lı yıllarda başlayan ve 1970' li yıllarda dünyada oluşan ekonomik kriz ile birlikte büyük işletmelerin önüne geçen KOBİ' ler sahip oldukları avantajlarını ve sosyal sisteme olan katkılarını giderek arttırmışlardır.

KOBİ' lerin avantajlı oldukları konuları şu biçimde sıralayabiliriz (12);

1. Toplam istihdam açısından,
2. Değişen pazar şartlarına derhal uyum sağlama kabiliyetleri,
3. Büyük işletmeleri tamamlama özellikleri,
4. Bölgeler arası dengeli büyümeyi sağlamak.

1. Toplam istihdam açısından:

1973 yılında dünyada yaşanan ekonomik kriz döneminde büyük işletmelerin iş hacimlerindeki daralma sonucunda işsizlik önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. KOBİ' ler bu dönemde esnek yapıları gereği önemlerini arttırmış, istihdam düzeylerini

azaltmadıkları gibi büyük işletmelerin boş bıraktıkları pazar bölümlerini doldurarak istihdam imkanlarını arttırmışlardır (20).

İstihdam üzerine yapılan çalışmalar küçük firmaların büyük firmalar ile karşılaştırıldığında daha yüksek iş oluşturabilme yeteneklerine sahip olduklarını göstermektedir.

Büyük işletmeler daha ziyade eğitilmiş ve kalifiye çalışanları istihdam ederken KOBİ' ler buldukları çevrede genç ve niteliksiz kişilerin istihdamını sağlayarak işgücünün yerinde işlendirilmesi gibi önemli fonksiyonlarında üstlenmişlerdir.

Düşük ücret ödeme politikaları, sürekli olmayan veya yalnızca part - time iş imkanı sağlamaları, çalışma sırasında sürekli bir yarışma ortamının oluşturulması, ücret ödeme politikaları, çalışanların seçiminde cinsiyet ayrımına gidilmesi ve işçiler üzerinde keyfi disiplin politikalarının bulunduğu bir yapıya sahip durumda olan KOBİ' ler bu özelliklerinden dolayı ikinci işgücü piyasası ile ilişkili olarak faaliyet göstermekte olup (30) mevcut insan gücünün eğitime ve hünere kavuşturulmasında bölgesel üretim şartlarına tamamen yerleşmiş durumdadırlar (7).

Firma sahibi ile personel ve müşteri arasında daha yakın ilişki kurulmasını sağlayan KOBİ' ler büyük firmalara göre daha farklı iş karakteristiklerine sahiptirler.

Ülkemiz gibi kalkınmakta olan ülkelerde işsizlik nüfusun artışı ile artmaktadır. İstihdamın büyük kısmı tarım alanlarında barındırılırken, yatırım maliyetlerinin yüksek olması nedeni ile tarım dışı iş imkanlarının sayısı sınırlı kalmaktadır. KOBİ' ler büyüklerine nazaran daha düşük maliyet ile istihdam imkanları sağlayabilmektedirler.

Ayrıca rekabetin artması teknolojik gelişmelerin artmasına neden olmuş, teknolojik gelişmeler ise insana olan gereksinimi azaltmıştır. Fazlalaşan insan kaynağı KOBİ' lerce kullanılmış ve sorunun çözülmesi sağlanmıştır (10).

2. Değişen Pazar Şartlarına Derhal Uyum Sağlama Kabiliyeti:

KOBİ'lerin en önemli avantajı olarak kabul edebileceğimiz esnek yapıları büyük işletmeler karşısında önemli üstünlük sağlamaktadır. Özellikle ulusal anlamda oluşan pazarlar uluslararası düzeye taşındığı dönemde talep boşluklarının ortaya çıkması, müşteri isteklerinin çeşitlenmesi esnek üretim sistemleri nedeni ile KOBİ'lere avantaj sağlamaktadır.

Yeni teknolojiye adaptasyon üzerine yapılan güncel araştırmalar göstermektedir ki esnek imalat sistemleri endüstriyel firmalara işlem hazırlık zamanının azaltılmasında, daha kolay ürün dizaynı yapılmasında ve düşük kusur oranlarının oluşturulmasında önemli avantajlar sağlamaktadır (31).

Yeni ve yüksek esneklikteki üretim teknolojilerinin yardımı ile küçük işletmeler büyüklerine nazaran özelleşmiş bulunan piyasalarda daha etkili olabilmekte ve büyük işletmelere meydan okuyabilmektedirler (32).

Esnek üretim sistemlerinin büyük firmalara yüksek maliyet getireceği gerçeği küçük firmaların bu üretim sistemini daha kolay kullanabileceğini ortaya çıkarmaktadır (33).

Büyüklerine oranla genelde daha az sermayeye sahip olan bu işletmeler yapısal değişimlere daha rahat uyum sağlamaktadırlar. Bu durum ekonomik durgunluk veya kriz aşamalarında dayanıklılıklarının arttırmaktadır.

Herhangi bir firmada en önemli performans göstergesi ekonomik durgunluk veya karışıklık zamanında hayatta kalabilme yeteneğidir (34). Bu nedenle genel olarak KOBİ'lerin başarı çizgilerinin ekonomik büyüme ile ters orantılı oldukları ileri sürülmektedir (12).

3. Büyük İşletmeleri Tamamlama Özelliği:

Ekonomik yapı içerisinde bütün işletmeler birbirleri ile ilişkili bir biçimde çalışmalarını sürdürmektedirler. Çeşitli faaliyetleri, farklı üretim tekniklerini kullanma sıklıkları ile KOBİ'ler büyük işletmelere rakip olmaktan çok birbirlerini tamamlamaktadırlar.

Bugün pek çok üretim, küçük ve orta boy işletmelerde yapılmaktadır. Büyük işletmelerde ise onların ürettikleri bir takım birimler bir araya getirilmektedir Otomotiv sektörünün temelini KOBİ' ler oluşturmaktadır (35).

Küçük imalatçı firmaların varlık nedenini ilk olarak, belirli ürünleri diğer imalatçılara sunmak ve büyük firmaların ihtiyaçlarını doldurmak ile açıklanabilmektedir. Büyük firmalar bu ihtiyaçlarını kendileri yapmak istememektedir. Küçük firmalar endüstriyel ekonomi içinde özel boşlukları doldurmakta, esneklikleri ilişkilerine yardımcı olabilmektedir (36).

Büyük işletmelerin maliyet nedeni ile yapmakta güçlük çektikleri çeşitli ürünleri KOBİ' ler daha düşük maliyet avantajı ile gerçekleştirebilmekte böylelikle hem pazar paylarının sürekli artarak önemli konumda olmaları hemde büyük işletmelerin kendilerine bağımlı hale gelmeleri sağlanmaktadır.

Özellikle gelişmiş ülkelerde KOBİ' ler ile büyük firmalar arasında büyük çoğunlukla sözleşmeler yolu ile anlaşmalar yapılmaktadır. Örneğin Ford Motor Şirketi özellikle işgücü maliyetini azaltmak için sözleşmeciler firmalar kullanmakta ve üretim sırasında merkezi bir faktör olarak bu tür sözleşmeleri gözlemlemektedir (37).

Özellikle KOBİ' ler ile büyük işletmeler arasında gerçekleştirilen iş birliktelikleri 3 türde olmaktadır (37) ;

1. Özel Anlaşmalar: Küçük işletmelerin teknoloji ve hünelerini yerlerinde kullanabilmek amacı ile yapılır.

2. Kapasite Anlaşmaları: Eğer büyük firmalar kendi üretimleri sırasında çok pahalı olacağını belirledikleri ürünler varsa anlaşmalar yolu ile bunları küçük firmalara ürettirebilirler.

3. Ekonomik Sözleşmeler: Maliyet hesaplamaları üzerine oturtulmuş bulunan sözleşmelerdir.

KOBİ'lerin bir diğer avantajı ise kar marjlarını belirlenmesinde maliyetleri takip etmeye büyük firmalardan daha yatkın olmalarıdır. Büyük firmalar tam maliyetli fiyatlandırma hedef stratejisinden ayrılmakta ve piyasa konumuna göre fiyat

koyabilmektedirler. Küçük firmalar ise gerçek fiyatı koyabilme konusunda daha rahattırlar (38).

Küçük ve büyük işletmeler arasındaki ilişki büyük oranda simetrik olmayan güç ilişkisi ile ilişkili olmaktadır.

4. Bölgelerarası Dengeli Büyüme Sağlamak:

Ekonomik yapı içerisinde her alanda ve her coğrafyada faaliyet gösteren bu işletmeler ülkelerin bölgesel farklılıklarının ortadan kaldırılmasında ve dengeli büyümenin sağlanmasında etkili olmaktadır. Her alanda daha rahat ve daha az sermaye ile yeni işletmeler oluşturan KOBİ' ler büyük işletmeler için az karlı olarak gözüken alanlara yatırım yaparak mevcut kaynakların kullanım avantajını ele geçirmektedirler.

İmalat sanayinde yeni işletmelerin kurulmasında girişimciliğin teşvik edilmesinde KOBİ' ler büyük işletmelere göre daha avantajlı olmaktadır ve büyük işletmelerin giremedikleri küçük pazarlara girerek endüstrinin öncü kuruluşu olmaktadır (39).

Belirtilen bu avantajlar yanında genel olarak KOBİ' ler ekonomik, sosyal sisteme ve ülke kalkınmasına yardımcı olan işletmelerdir. Bu konuda değişik yaklaşımlar ve açıklamalar olmasına karşın, KOBİ' lerin vazgeçilmez işlevleri yerine getirdikleri tartışılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak KOBİ' lerin yararlarını şu şekilde sıralayabiliriz.;

1. Gelir dağılımı içerisinde denge unsuru konumundadırlar.
2. Yeni fikir ve buluşların oluşturulmasında öncül görev almaktadırlar.
3. Daha az yönetim gideri ile çalışmaktadırlar.
4. İstihdam edilen çalışanların ilk eğitimi aldıkları okul statüsündedirler.
5. Sermayenin tek elde toplanmasının önüne geçerek, tabana yayılmasını sağlarlar ve böylelikle ekonomik hayatta ve sanayide sürekli rekabetin ön plana çıkması zeminini hazırlarlar.

6. Sanayi ve üretimin ülkenin bütün bölgelerine ulaşmasını sağlarlar.

7. Bölgesel refah seviyesinin artmasına neden olurlar. Genel refah seviyesi küçük işletmelerin bulunduğu yerleşim birimlerinde genel olarak yüksektir. Büyük işletmeler endüstriyel ekonominin öz kısmını oluştururken küçük işletmeler ise kenar çevre kısmını oluşturmaktadırlar (40).

8. Küçük birikimlerin üretime katılmasına öncülük ederler.

9. Büyük sanayiye tamamlayıcı ve destekleyici faaliyet gösterirler.

10. Özel yetenek ve hünere isteyen pazar boşluklarını doldurarak tüketici isteklerinin tatminini sağlarlar.

11. Teknoloji transferinde ve geçişinde etkilidirler. Transfer edilen teknolojinin adaptasyonuna yardımcı olurlar.

12. Çalışanlar, yöneticiler ve müşteriler arasında daha yakın çalışma ortamı oluşturarak çalışanlar üzerinde motivasyon, moral artışı temin ederler ve toplumsal olarak yaklaşım sağlarlar.

13. Finansal sermayenin kıtlığı ve düşük sermaye yatırımı küçük işletmeler için karakteristik bir olaydır. Küçük işletmeler hammadde temini konusunda büyük oranda bölgesel olarak faaliyet içerisinde bulunmaktadırlar (41). Bu nedenle buldukları bölgenin ilişkili sektörlerindeki gelişimine yardımcı olmaktadır.

1.2.8. KOBİ'lerin Dezavantajları

Serbest piyasa ekonomisinin vazgeçilmez yapı taşları olan KOBİ'ler mevcut fonksiyonları ve avantajları yanında kendi yapılarından ve dış çevreden kaynaklanan nedenlerden dolayı kendilerine göre daha büyük olan işletmelere karşın bazı dezavantajlara sahiptirler.

KOBİ'ler genelde finansman, yönetim, üretim ve pazarlamadan kaynaklanan sorunlar ile iç içe faaliyet göstermektedirler.

KOBİ'lerin en önemli belirleyici nitel özelliği olarak kabul edebileceğimiz yönetim ve girişimin aynı kişinin elinde bulundurulması bu tür işletmelerinin önemli bir dezavantajını ortaya çıkarmaktadır. Genelde buldukları sektörün temelinden yetişmiş bulunan girişimci, teknik bilgi bakımından istenilen seviyede olmasına karşın pazarlama, finansman ve yönetim

konularından aynı yeteneğe sahip olmadığından serbest piyasa şartlarında dezavantajlı konuma düşmektedir.

KOBİ' ler bölgesel ekonomik şartlara bağlı olarak kuruluş yeri seçimi sırasında büyük işletmeler nazaran daha az hassas davranmaktadırlar. (42) Kuruluş aşamasında gerekli olan fizibilite etütlerinin yapılmaması yada sadece bürokratik işlemlerin tamamlanması amacı ile yapılmak istenmesi fizibilite bilincinin ve gerekliliğinin girişimci üzerinde tam yerleşmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Böylelikle ileriye yönelik gerekli talep tahminleri yapılamamakta, yanlış kuruluş yeri ve ölçeğin seçilerek ilerde telafisi mümkün olmayan sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Yeterli araştırma yapılmaması sonucunda bir çok durumda kendi endüstrileri için minimum etkili ölçeğin altında bir ölçekte üretime başlayan KOBİ'ler kendi endüstrileri içerisinde minimum ölçekte başarısız olurlarsa potansiyel olarak savunmasız olmakta ve daha üst seviyede çalışan diğer firmalar ile rekabet edemedikleri için kapanmaktadırlar (39).

Bir küçük işletmenin kuruluşu büyük bir firmanın başarısızlığı sonucunda meydana gelen gerileme veya iflas etme sonucunda oluşmuşsa yönetim kademesinde veya üretim alanında oluşabilecek olan yetenek kaybı nedeni ile büyüyebilmesi diğer oluşacak olan firmalara göre daha yavaş olmaktadır (43).

Yönetici statüsüne sahip olan ve genelde işletme sahibi olan kişi işletmenin içinde bulunduğu sektör yapısı hakkında yeterli bilgi temininde güçlük çekmektedirler. İşletmeler arası işbirliği yapılması, daha büyük iş organizasyonlarına gidilmede etkisiz kalınması yönetim fonksiyonunun yetersiz kullanılmasının bir sonucudur.

KOBİ' lerin bir diğer dezavantajlı oldukları konu ise sermaye yetersizliği ve finansman teminidir.

KOBİ' ler iç kaynaklarının yetersizliği nedeni ile görevlerini yapamamakta, üstesinden gelinemeyecek problemlere sahip olmakta ve kendilerinden uzakta bulunan işletmeler ile ilişkilerini geliştirememektedirler (7).

Kuruluş aşamasında yetersiz sermaye ile iş hayatına atılmaları kendilerinin avantajlı olarak kabul edilen yenilik oluşturabilmesinde etkisiz kalınmasına neden olmaktadır. Böylece mevcut sermaye kıtlığı nedeni ile kendi yenilik faaliyetlerini sınırlandırmaktadırlar (34).

Ayrıca yapılan çalışmalarda göstermektedirki KOBİ' ler esnek imalat sistemlerine kısıtlı olarak yatırım yapabilmektedirler. Bir çok imalatçı sermaye yetersizliği nedeni ile sistemlerini tamamlayamamaktadırlar (31).

Kişisel yeteneklerin ön plana çıktığı ve bu güçleri ile bölgesel piyasalarda önemli avantajlara sahip olan KOBİ' ler istenilen kalite şartlarının yerleşmemiş olması nedeniyle özellikle bu alanlarda bulunan ve finansman bakımından daha güçlü olan işletmelere göre dezavantajlı duruma düşmektedirler.

Genelde küçük işletmeler finansal güçlükleri nedeni ile kaliteye önem verememekte bu da rekabet ortamında işletmelerin olumsuz etkilenmelerine neden olmaktadır. KOBİ' ler yüksek maliyetli ve yeni teknolojilere kaynak aktarımında güçlük içerisinde bulunmaktadırlar (44).

Finasman eksikliklerinin giderilmesinde önemli fonksiyona sahip olan bankacılık sistemi KOBİ' lere kredi temininde yetersiz kalmaktadırlar. KOBİ' ler kendi yapıları nedeni ile bankacılık sektöründen yeterince yararlanamamakta, böylelikle büyük işletmeler karşısında güçsüz kalarak rekabet güçlerini büyük ölçüde kaybedebilmektedirler.

Ayrıca iktisadi bunalım zamanlarında bankalar temin etmiş oldukları kredileri geri çekebilme ve bu finansal sıkıntıyı küçük işletmelere aksettirebilmektedirler (45).

KOBİ' lere girdi temin eden kuruluşların yaptıkları fiyat artışları finasman sıkıntısı çeken bu işletmeler üzerinde olumsuz etkiye sahip olmaktadır.

KOBİ' lerin üretimden kaynaklanan sorunların temelinde ise belirli bir plan dahilinde faaliyet gösterememeleri ve nitelikli işgücünün istihdamında güçlük yaşanması gelmektedir. Ayrıca bunun yanında küçük işletmelerin büyümeleri üzerine sınırlayıcı etkiye sahip olan

piyasa istekleri, yetersiz eğitimli yöneticiler ve üretimde oluşan aksaklıklar işletmelerde büyümeyi engelleyici rol oynamaktadır (46).

KOBİ' ler finansman sıkıntıları nedeni ile pazarlama fonksiyonlarına yeterince önem verememektedirler. Bu konuda dezavantajlı konuma düşen bu tür işletmeler teknik bilgi geliştirilmesinde yetersiz kalmaktadırlar. Küçük işletmelerin çoğunda bulunamayan dış servis çalışmaları teknolojik bilginin sağlanabilmesinde olumsuz etkiler yapmaktadır (32).

Kendi bölgesel piyasalarında faaliyet gösteren bu tür işletmeler uzak bölgelerdeki farklı müşteri gruplarının isteklerinin belirlenmesi ve bu istekler uygun dağılımların yapılabilmesi için gerekli olan bilgi birikimini sağlayamamaktadırlar (47).

Özetle yönetim fonksiyonunu elinde bulunduran işletme sahibi ve/veya yöneticisinin diğer tüm fonksiyonların gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve yeteneğe sahip olmaması finansal alanda oluşan sorunlar ile desteklenince avantajlı olarak gözüken bir çok alan KOBİ' ler için dezavantaja dönüşmektedir.

1.2.9. KOBİ' lerin Genel Sorunları

Bir çok yönden büyük işletmelere karşın avantajlı konumda olmaları ve ülkelerin gelişmelerinin temel yapı taşlarını oluşturmalarına rağmen KOBİ' ler çeşitli sorunlar ile iç içe bulunmaktadır. Sınırlı imkanları ile hayatta kalabilme mücadelesi veren bu işletmeler kendi sorunlarının çözümünde güçlük çekmektedirler.

KOBİ' ler çok geniş kapsamlı araştırmalar yapmadan işe başlamaktadırlar. İşletmenin nasıl finanse edileceği, hangi teknolojiyi kullanacağı, işletmenin hangi ölçekte ve nerede kurulması gerektiği, pazarlama ve mal temini açısından neler yapabileceği ve enerji kaynaklarına yakınlığı uzaklığı değerlendirmeden işe başlanmaktadır. Ayrıca, rekabet düzeyinin ne boyutta olduğu bilinemediğinden sermayenin risk altına sokulması özellikle yönetim fonksiyonu bakımından bir eksikliğin nedenidir (48).

Genel olarak KOBİ'lerin mevcut sorunlarının büyük bir kısmı işletmeden kaynaklanmakla beraber dış çevre faktörleri ile ekonomi ve finansal politikalarda büyük oranda etkili olmaktadır. Bu nedenle KOBİ'lerin sorunları işletme yapısından kaynaklanan ve işletmecilik dışı faktörlerden kaynaklanan sorunlar olarak 2 grupta incelemek mümkündür.

KOBİ'lerin mevcut sorunlarını şu şekilde özetleyebiliriz (16);

1. Yönetim ve personel sorunu,
2. Finansman sorunu,
3. Tedarikleme sorunu,
4. Teknoloji sorunu,
5. Pazarlama sorunu,

1. Yönetim ve Personel Sorunu;

Özellikle KOBİ niteliğine sahip olmanın bir sonucu olarak yönetim fonksiyonunu büyük oranda elinde bulunduran işletme yöneticisi ve/veya mal sahibi gerek yeterli eğitim düzeyine sahip olmaması ve gerekse dış çevre hakkındaki bilgisizliği nedeni ile işletme üzerinde olumsuz gelişmelere neden olmaktadır.

KOBİ'lerde planlama, örgütlenme, yöneltme, ve kontrol gibi işletme yönetimine ait fonksiyonunları elinde bulunduran müteşebbis veya yönetici hızla değişen teknoloji, ekonomi ve pazar koşulları nedeni ile güç durumlar ile karşılaşmaktadır.

KOBİ'lerde çalışanların yeterli miktarda bilgilendirilmesi, motive edilmesi ve özendirici ortamların sağlanmaması iş verimliliği açısından sorun oluşturmaktadır. Ayrıca istenilen niteliklere sahip vasıflı elemanların istihdamlarında güçlük çekilmektedir. Yönetimde bulunan işletme sahibi veya yöneticisinin yetenekleri doğrultusunda gelişmelere adapte olunabilmektedir. KOBİ'ler faaliyette buldukları çevrenin küçük olması nedeni ile gerekli olan düzeyde bilgi temini yapamamaktadırlar. Bilgi teminindeki eksikliğin yanı sıra özellikle bürokratik alanda oluşan güçlükler ve bunların aşılmasında karşılaşılan sorunlar KOBİ'leri olumsuz etkilemektedir.

2. Finansman Sorunu;

Finansman problemi ne o işletmenin içinde bulunduğu çevreden bağımsız bir problem ne de işletmenin kendi içlerindeki diğer fonksiyonlardan bağımsız bir problemdir (49). Dünyada ve Türkiyede yalnızca KOBİ'lerin değil diğer tüm işletmelerin en büyük sıkıntısını oluşturan finansman sıkıntısına karşın etkin çareler aranmasına rağmen yinede gelişmiş ülkelerde bile bu sorunun çözülmesinde güçlük çekilmektedir.

KOBİ'lerde özellikle işletmenin başlangıç, tutunma ve büyüme evrelerinde finansman ihtiyacının karşılanması büyümenin en önemli dar boğazı olarak ortaya çıkmaktadır. Borçlanma imkanının çok kısıtlı olduğu bu dönemde büyümenin başlıca finansman kaynağını otofinansman oluşturmaktadır (6). Ancak KOBİ'lerin kuruluş aşamasında yetersiz sermaye ve uygun olmayan kuruluş yeri seçimi nedeni ile otofinansmana yöneklime istenilen düzeyde olamamaktadır.

Finansman sorununun çözümünde önemli ağırlığa sahip olan banka kredileri KOBİ'lerde ucuz ve kolay temin edilebilme bakımından sorun oluşturmaktadır. Bankalar genel olarak yeterli teminat veren ve kendisine bankacılık getirisi sağlayabilecek olan mevduat sahibi firmaları beklemekte bu ise küçük işletmeleri dar boğaza sokmaktadır. (50).

Ayrıca KOBİ'ler kamu ihalelerinden yeterince pay alamamaktadırlar. KOBİ'lerin sermaye, kapasite, finansman ve kaynak gibi unsurlar nedeni ile büyük firmalar ile eşit şartlarda mücadele edememekte ve finans sorununun çözümünde bu tür bir kaynaktan mahrum olmaktadır (51).

3. Tedarik Sorunu;

KOBİ'lerin küçük olmaları ve değişen talep doğrultusunda düzenli hammadde temininde bulunamadıklarından tedarik sırasında pazarlık gücü eksikliği yaşamakta ve piyasada oluşan fiyat dalgalanmalarından aşırı düzeyde etkilenmektedirler. Stoğa yönelmeleri durumunda ise zayıf olan finansal yapıları daha da zayıflamaktadır.

4. Teknoloji Sorunu;

KOBİ' ler teknolojik gelişmeleri takip etmekten oldukça uzak kalmaktadır. Eski teknoloji ile üretim yapabilmekte ve maliyeti düşürücü yeniliklere gitmekte etkisiz kalmaktadırlar. Finansman ve bilgi eksikliğinin yanı sıra Ar - Ge' ye verilen yetersiz önem bu sonucu dolaylı olarak ortaya çıkarmaktadır.

5. Pazarlama Sorunu;

Pazarlama için gerekli olan harcamalar KOBİ bünyesinde yeterli düzeyde oluşturulamamaktadır. Yeterli organizasyon ve yönetim eksikliği KOBİ' lerin yurt dışı pazarları bir yana yeni yurt içi pazarlara girebilmesi yönünde engel oluşturmaktadır.

İfade edilen bu sorunların KOBİ' ler üzerinde hangi düzeyde etkili olduğunun belirlenmesi amacı ile çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu maksatla 1984 yılında Amsterdam' da yapılan 11. Ulusal Küçük İşletmeler kongresinde 6 gelişmiş ve 5 gelişmekte olan ülkeden 4.034 adet işletme üzerinde yapılan çalışma sonucunda KOBİ' lerin en önemli problemlerinin neler oldukları araştırılmış ve sonuçlar özet olarak aşağıda sunulmuştur.

Batı Almanya'da işletmelerin en önemli sorunu faiz oranları ve finansman olarak belirtilirken, Amerika Birleşik Devletlerinde, İngilterede ve Hollandada devlet düzenlemeleri ve bürokratik engellemeler, Japonyada alacak tahsilinde yaşanan güçlükler olarak ifade edilmektedir (52).

1.3. İmalat Sanayi Hakkında Genel Bilgiler

Üretim faaliyetini gerçekleştiren üç sektörden (Ticaret, Sanayi, Hizmetler) biri olan sanayi sektörü; hammadde ya da ara malların makina ve el emeğiyle işlenerek her türlü malın elde edilmesi faaliyeti olarak tanımlanabilmekte ve genellikle madencilik, imalat sanayi ve enerji olarak literatürlerde ve istatistiklerde yer almaktadır. Sanayinin gelişimi ise istihdamın büyük kısmını barındıran imalat sanayi üzerinden yapılmaktadır (53).

İmalat sanayisi temel girdi olarak kabul ettikleri hammaddelerini bazen tamamlayıcı mallarla üretime sokarak, insanın bedensel ve zihinsel işgücünden yararlanmak yolu ile

makine ve teçhizatlarla bir üretimin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Üretim aşamasında bazen ileri teknolojinin kullanımı sağlanırken bazende geleneksel iş yöntemlerinden yararlanılmaktadır.

İmalat sanayi kapsamında bulunan sektörel gruplar şunlardır;

31. Gıda, içki ve tütün sanayi,
32. Dokuma giyim eşyası ve deri sanayi,
33. Orman ürünleri ve mobilya sanayi,
34. Kağıt - kağıt ürünleri ve basım sanayi,
35. Kimya - petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi,
36. Taş ve toprağa dayalı sanayi,
37. Metal ana sanayi,
38. Metal eşya - makina, teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi,
39. Diğer imalat sanayi

Türkiyede büyüme hızı sürekli dalgalanmalar göstermiş, istikrarlı bir büyüme süreci sağlanamamıştır. 1993 yılında %8.1 olan büyüme hızı 1994 yılında milli gelirden çok büyük bir düşüşle negatif olarak % 6.1 düzeyinde gerçekleşmiştir. 1995 yılında ise artış eğilimine girerek yeniden %8.1 olmuştur. 1995 yılında büyümeyi destekleyen en önemli sektör sanayi sektörü olmuştur. Sanayi sektörü ve imalat sanayinin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) değerleri yıllara bağlı olarak Tablo 4' de gösterilmektedir (54,55,56).

Tablodan görüldüğü gibi sanayi sektörü içerisinde en önemli paya sahip olan imalat sanayi sektörü büyüme sürecinde etkili ağırlığı bulunmaktadır. Sabit fiyatlarla yapılan inceleme sonucunda 1994 yılında GSMH' de %82,6 olan payı 1997 yılında % 84,8 e yükselmiştir.

Tablo 4. GSMH değerleri (1987 yılı sabit fiyatları ile)

Faaliyet Kolları	1994	%	1995	%	1996	%	1997	%
Sanayi	24.775	100,0	27.765	100,0	29.743	100,0	32.835	100,0
Madencilik	1.642	6,6	1.529	5,5	1.564	5,3	1.639	5
İmalat Sanayi	20.472	82,6	23.321	84	24.979	84	27.839	84,8
Elektrik, Gaz, Su	2.660	10,8	2.915	10,5	3.198	10,7	3.358	10,2
Tüm sektörler toplamı	91.733		89.324		106.080		114.874	
Tüm Sektörler içinde İmalat San. Payı (%)	22,3		26,1		23,5		24,2	

Sanayinin gelişimi ülkenin ekonomik olarak ilerlemesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle ekonomi politikaları oluşturulurken tüm sektörlerin gereken düzeyde teşvik almalarının sağlanmasına çalışılmaktadır. 1996 yılında tüm alanlara verilen teşvik belgelerinin dağılımları ve bunların arasında imalat sanayinin konumu Tablo 5 ' de gösterilmektedir (57).

Tablo 5. Yatırım teşvik belgelerinin dağılımı

	Belge Sayısı	Toplam Yatırım (Milyon TL)	İşletme Sermayesi (Milyon TL)	Döviz Kullanımı (Bin Dolar)	İstihdam (Kişi)
Tarım	98	36.261.363	2.419.599	206.309	5.733
Madencilik	131	25.085.478	706.304	146.727	4.176
İmalat Sanayi	3.304	1.472.011.599	24.358.178	12.558.143	187.251
Orman Ürünleri Sanayi	92	18.559.326	909.910	131.333	5.537
Enerji	36	68.372.736	4.800	535.499	462
Hizmetler	1.454	396.261.178	2.443.107	3.312.019	73.379
Toplam	5.023	1.997.992.354	29.931.988	16.758.697	271.541

Ekonomik ilerlemenin lokomotifini oluşturan imalat sanayi toplam teşvik belgesi içerisinde % 65.7' lik bir paya sahip olup istihdam oluşturmada %68.9' luk bir oranı elinde bulundurmaktadır.

İmalat sanayi kapsamında genel bilgilerin elde edilmesini sağlayan D.İ.E kurumu tarafından 1970, 1980, 1985 ve 1992 yılında yapılan çalışmalara göre:

1970 yılında toplam olarak tespit edilen işyeri sayısı 175.299 olup bunun 170.123 adedini (% 97.1) 1 - 9 ölçek grubu işletmeleri oluşturmaktadır. 3.391 adedini (%1.9) 10 - 49 ve 1.785 adedini (% 1.0) 50 - + ölçek grubu işletmeleri oluşturmaktadır.

1970 yılında toplam çalışan sayısı 837.465 dir. Çalışanların ölçek gruplarına göre dağılımları ise;

1 - 9	328.586	% 39.2
10 - 49	71.681	% 8.6
50 - +	437.198	% 52.2 şeklindedir.

1980 yılında toplam işyeri sayısı 185.869 adettir. 1 - 9 ölçek grubu % 95.3 ile 177.175 işyerine sahiptir. 10 - 49 ölçek grubu 6.573 işyeri ile % 3.5 , 50 - + ölçek grubu ise % 1.2' lik payı ile 2.121 adet işyerine sahip durumdadır. Toplam istihdam 1.289.316 olup ölçek gruplarına göre dağılımı;

1 - 9	493.743	% 38.3
10 - 49	134.737	% 10.5
50 - +	660.836	% 51.2 şeklindedir (58).

1985 ve 1992 yıllarında sektörlerle ve ölçek gruplarına bağlı olarak elde edilen veriler Tablo 6 'da ve Tablo 7 'de gösterilmektedir (1,23,59,60).

Bu verilere göre toplam olarak 194.220 adet işyerinin % 97.5' ini KOBİ olarak kabul edebileceğimiz işyerleri oluşturmaktadır. Toplam istihdamın ise % 40.0' lık bir kesimi bu işletmelerde barındırılmaktadır.

Tablo 6. 1985 yılında D.İ.E tarafından yapılan çalışmaya göre imalat sanayi

İş Kolu	İşyeri Büyüklüğü	İşyeri Sayısı	% Payı	Çalışanların Sayısı	% Payı
31	1 - 9	19.528	89.6	62.014	24.3
	10 - 24	1.350	6.1	20.042	7.8
	25 - +	927	4.3	173.390	67.9
	Toplam	21.805	100.0	255.446	100.0
32	1 - 9	59.082	95.8	137.039	36.8
	10 - 24	1.414	2.3	22.384	6.0
	25 - +	1.136	1.9	213.164	57.2
	Toplam	61.632	100.0	372.587	100.0
33	1 - 9	37.033	98.8	94.511	81.1
	10 - 24	327	0.8	4.915	4.2
	25 - +	170	0.4	16.762	14.4
	Toplam	37.530	100.0	116.188	100.0
34	1 - 9	4.467	90.7	13.489	27.0
	10 - 24	262	5.3	4.121	8.3
	25 - +	192	4.0	32.215	64.7
	Toplam	4.921	100.0	49.825	100.0
35	1 - 9	7.522	88.0	20.055	18.4
	10 - 24	517	6.1	8.426	7.7
	25 - +	503	5.9	80.381	73.9
	Toplam	8.542	100.0	108.862	100.0
36	1 - 9	5.295	88.6	16.292	18.6
	10 - 24	234	4.0	3.921	4.5
	25 - +	447	7.4	67.396	76.9
	Toplam	5.976	100.0	87.609	100.0
37	1 - 9	2.395	83.0	6.900	7.9
	10 - 24	214	7.4	3.418	3.9
	25 - +	277	9.6	77.485	88.2
	Toplam	2.886	100.0	87.803	100.0
38	1 - 9	43.260	94.4	110.485	35.2
	10 - 24	1.396	3.0	22.356	7.1
	25 - +	1.159	2.6	180.715	57.7
	Toplam	45.815	100.0	313.556	100.0
39	1 - 9	4.991	97.6	11.276	66.6
	10 - 24	63	1.2	983	5.8
	25 - +	59	1.2	4.666	27.6
	Toplam	5.113	100.0	16.925	100.0
Toplam	1 - 9	183.573	94.5	472.061	33.5
	10 - 24	5.777	3.0	90.566	6.4
	25 - +	4.870	2.5	846.174	60.1
	Toplam	194.220	100.0	1.408.801	100.0

Tablo 7. 1992 yılında D.İ.E tarafından yapılan çalışmaya göre imalat sanayi

İş Kolu	İşyeri Büyüklüğü	İşyeri Sayısı	% Payı	Çalışanların Sayısı	% Payı
31	1 - 9	20.092	90.3	74.018	28.6
	10 - 49	1.605	7.2	31.589	12.2
	50 - +	22.255	2.5	153.170	59.2
	Toplam	53.904	100.0	258.777	100.0
32	1 - 9	53.904	94.2	151.287	34.4
	10 - 49	2.295	4.0	51.852	11.8
	50 - +	1.021	1.8	236.907	53.8
	Toplam	57.220	100.0	440.046	100.0
33	1 - 9	43.317	98.9	114.416	83.5
	10 - 49	371	0.8	7.277	5.3
	50 - +	106	0.3	15.343	11.2
	Toplam	43.794	100.0	137.036	100.0
34	1 - 9	6.342	94.1	19.203	35.4
	10 - 49	276	4.1	6.277	11.6
	50 - +	119	1.8	28.772	53.0
	Toplam	6.737	100.0	54.252	100.0
35	1 - 9	4.807	83.5	19.217	16.8
	10 - 49	644	11.2	15.302	13.4
	50 - +	303	5.3	79.536	69.8
	Toplam	5.754	100.0	114.055	100.0
36	1 - 9	6.553	88.4	21.859	23.7
	10 - 49	591	8.0	14.699	15.9
	50 - +	269	3.6	55.635	60.4
	Toplam	7.413	100.0	92.193	100.0
37	1 - 9	1.789	81.0	6.485	8.4
	10 - 49	280	12.7	6.892	8.9
	50 - +	141	6.3	64.124	82.7
	Toplam	2.210	100.0	77.501	100.0
38	1 - 9	46.733	95.0	130.351	38.0
	10 - 49	1.832	3.6	40.016	11.7
	50 - +	684	1.4	172.364	50.3
	Toplam	49.249	100.0	342.731	100.0
39	1 - 9	3.037	96.6	8.973	63.4
	10 - 49	78	2.5	1.756	12.4
	50 - +	28	0.9	3.425	24.2
	Toplam	3.143	100.0	14.154	100.0
Toplam	1 - 9	186.574	94.3	545.809	35.6
	10 - 49	7.972	4.1	175.660	11.5
	50 - +	3.229	1.6	809.276	52.9
	Toplam	197.775	100.0	1.530.745	100.0

1985 yılı verilerinde olduğu gibi 1992 yılı verilerinde de KOBİ ' ler ağırlıklı paylarını korumaktadırlar. Toplam işyerlerinin %98.4' ünü oluşturmalarına karşın toplam çalışanların ancak % 47.1' ini istihdam etmektedirler.

1.4.Orman Ürünleri Sanayi Hakkında Genel Bilgiler

1.4.1. Orman Ürünleri Sanayinin Tanımlanması

Orman ürünleri sanayi irili ufaklı binlerce işletmeden oluşan imalat sanayinin alt sektörüdür. Bu sektörde kendi içerisinde alt sektörlerle veya faaliyet gruplarına ayrılmaktadır.

Uluslararası standart sanayi sınıflandırmasına göre imalat sanayinin ikili bir alt sanayi grubu olan orman ürünleri sanayi; ara malı üreten sanayiler arasında yer alan ağaç ve mantar ürünleri ile tüketim malı üreten sanayiler arasında yer alan mobilya sanayinden oluşmaktadır (61). Bu sektör; ormanlardan elde edilen birincil ve ikincil ham ürünlerin özellikle odunun, yarma, kesme, soyma ve biçme şeklinde biçim değiştirerek, yongalayarak veya liflere ayırarak yapıştırıcı madde kullanarak veya kullanmaksızın presleme, buharlama, kurutma, emprenye etme ve benzeri işlemlerle odunun bünyesini değiştirmeden veya değiştirerek yarı mamul veya mamul mal üreten gerektiğinde birinin mamulünü hammadde olarak kullanıp entegre düzende üretim yapan bir sanayi koludur (62).

Hammadde odunun işlenmesindeki amaca ve uygulanan teknolojilere göre çok değişik görünümde olan bu sanayi kolunun, daha yakından tanınabilmesi için değişik açılardan sınıflandırması yapılmaktadır. Ancak son zamanlarda üzerinde en çok birleşilen şekliyle bu sanayi kolu iki ana grupta toplanmaktadır (62).

1. Birinci İmalat Sanayi Ana Grubu; Bu grupta odunu doğrudan hammadde olarak kullanan sanayi çeşitleri toplanmaktadır. Bu ana grup elde edilen ürünleri çeşitlerine göre üç kısma ayrılmaktadır ;

1.1. Bıçkı Sanayi: Kereste, Ambalaj, v.s...

1.2. Levha Sanayi: Kaplama, Kontrplak, Kontrtabla, Yonga Levha, Lif Levha, v.s...

1.3. Kağıt Hamuru ve Kağıt Sanayi:

2. İkincil İmalat Sanayi Ana Grubu: Bu grup birincil imalat sanayi tarafından üretilen ürünleri işleyerek ahşap, parke, doğrama, mobilya, prefabrik inşaat elemanları v.b ürünleri üreten sanayi dallarını içine almaktadır. İkinci imalat sanayi ana grubu: kalem, kibrit,

oyuncak, karoser, silah dipçığı, müzik aletleri, el aletleri parçaları, ayakkabı topuğu ve burada sayılmayacak kadar çok geniş bir alanı kaplamaktadır.

1.4.2. Orman Ürünleri Sanayisinin Dünyadaki ve Türkiyedeki Gelişimi

Dünyadaki Gelişimi;

Odun işleyen ilk makine ve tezgahlar, başlangıçta rüzgar, su, hayvan ve hatta insan gücünden yararlanılarak çalıştırılmışlardır. 19. yüzyılın ikinci yarısında buhar gücünden faydalanılmaya başlanmış, elektrikten faydalanma ise 20. yüzyılın başlarında olmuştur. Orman Ürünleri Sanayi teknolojisi özellikle bıçkı sanayinde Birinci Dünya savaşından sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. Diğer kollarda' da 20. yüzyılda başlayan gelişme İkinci Dünya savaşından sonra dahada hızlanarak bugünkü düzeye ulaşmıştır. Gelişen teknoloji ile birlikte orman ürünlerinden faydalanmada çok yönlülük kazanmış ve odunun kullanım yeri günümüzde 6.000' e ulaşmıştır. Her geçen gün daha değişik kullanım yerleri uygulamaya aktarılmakta olup günümüzde odun hammaddesinden çimentolu ve alçılı yonga levha, odun gazı, şeker ve tutkal gibi ürünlerde elde edilmektedir (62).

Ülkemizdeki Gelişimi;

Ülkemizde orman ürünleri sanayi 19. yüzyılın sonlarına kadar sadece bıçkı sanayi görünümünde su ve el hızarları şeklinde kalmış ve çok ağır bir gelişim göstermiştir. Her ne kadar fiçılık, düvencilik, saba, yaba gibi tarım araçları, küçük el sanatları şeklinde yapılan bölgesel çalışmalar 12. yüzyıla kadar uzanmakta ise'de bunları bir sanayi karakterinde görmek mümkün değildir. Yurdumuzda ilk tesisler 19. yüzyılın sonlarında görülmeye başlamıştır. İlk kereste fabrikası 1892 yılında İstanbul' da kurulmuş ve 20. yüzyılın başlarından itibaren sayıları artmaya başlamıştır. Yapılan bir araştırma sonucuna göre ülkemizde 1938 yılında 33 adet kereste fabrikasının olduğu anlaşılmaktadır. Ülkemizde 1963 yılında planlı dönemin başlamasıyla birlikte orman ürünleri sanayinde hızlı bir gelişme başlamış, tüm teknolojiler yurdumuza getirilmiş ve bu sanayi kolu ülkemiz şartlarına göre çok büyük boyutlara ulaşmıştır (62).

1.4.3. Türkiye Ekonomisinde Orman Ürünleri Sanayinin Yeri ve İmalat Sanayi İçerisindeki Durumu

Ülkeler ellerinde bulundurdukları varlıklarını, kaynaklarını bu durumları ile barındırmaları durumunda istedikleri kalkınmışlık seviyesini yakalamaları oldukça güç olacaktır.

Yuvarlak odunların hacmi ve ağırlıklarına kıyasla kullanım değeri az olduğunda doğrudan doğruya kullanıldığı yerlerde sınırlıdır. Bunların endüstrinin çeşitli kollarında işlenmesi ve yeni mamuller haline gelmesi ile değerleri çok fazla yükselmekte, kullanım yerleri artmakta ve genişlemekte, böylece toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak mümkün olmaktadır (63).

Odun hammaddesinin kullanım değerini artırma amacıyla faaliyet gösteren sektör konumunda olan orman ürünleri sanayi milli ekonomimiz içerisinde ağırlığını zamanla arttırabilen bir yapıya sahip olmuştur. Gerek istihdam ettiği çalışanlar ve gerekse üretim sürecine aktardığı ürünler ile kalkınma sürecinde etkili olmuş ve ekonomik faaliyetlerin gelişimini sağlamıştır.

Orman ürünleri sanayisinin 1984 ve 1994 yılları arasındaki talep ve üretim düzeyleri Tablo 8' de gösterilmektedir (64).

Tablo 8. Orman ürünleri sanayinde talep ve üretim düzeyleri

Ürünler	1984		1990		1992		1994	
	Talep	Arz	Talep	Arz	Talep	Arz	Talep	Arz
Kereste (m ³)	3.610	3.680	5.818	5.832	5.860	5.830	6.053	6.060
Doğrama(m ³)	2.725	2.865	4.915	4.603	4.310	4.300	4.262	4.262
Parke (m ³)	1.625	1.625	2.833	2.833	3.150	3.150	3.260	3.260
Amb. San.(Ad)	127.000	136.000	180.333	188.333	176.670	176.670	188.000	188.000
Kontrplak(m ³)	55	55	73	72	76	74	80	75
Liflevha(ton)	47	47	45	45	58	56	147	117
Yongalevha(ton)	450	450	886	873	863	859	920	890
Mobilya(adet)	-	-	-	-	-	-	-	-
Kaplama(m ³)	26.470	26.470	39.628	38.428	51.300	51.300	50.000	50.000
Lamine (m ²)	6.225	6.225	7.616	7.613	7.800	7.800	2.660	2.660

Orman ürünleri sanayi arzı ile talebi arasındaki mevcut veriler son yıllarda arz' da meydana gelen azalışı göstermektedir.

Orman ürünleri arzında büyük oranda etkili olan yurt içi orman varlığımız 20.199.000 hektar olup bu alanın ancak 8.856.000 hektarı verimli orman niteliğindedir. Türkiyede ve Avrupa Topluluğu ülkelerinde kişi başına düşen verimli orman alanı yuvarlak odun üretimi değerleri Tablo 9' da görülmektedir (65).

Tablo 9. Avrupa topluluğu ülkeleri orman varlığı

Ülkeler	Verimli Orman Alanı (1000 Ha)	Kişi Başına Verimli Orman Alanı (Ha)	Yuvarlak Odun Üretimi (1000 m ³)
Belçika	600	0,067	5.082
Danimarka	400	0,076	2.294
Fransa	13.340	0,245	44.110
Almanya	6.838	0,111	44.874
Hollanda	294	0,020	1.345
İngiltere	2.017	0,034	6.379
İrlanda	347	0,094	1.677
İtalya	3.868	0,085	8.327
İspanya	6.506	0,169	16.882
Lüksemburg	80	0,218	*
Portekiz	2.590	0,253	11.083
Yunanistan	1.793	0,173	2.345
AT Ortalaması	3.223	0,128	-
Türkiye	8.856	0,142	15.764

(*) Veri yok

Verimli orman alanı olarak ülkemiz verilen tablo değerlerine göre 5. sırada yer almaktadır. Bu değer ile Avrupa ortalamasının üzerinde yer alan Türkiye endüstriyel odun üretiminde 4. sırada yer almaktadır. Endüstriyel olarak elde edilen odun hammadesininin işlenmesi amacını güden sanayi kuruluşlarımızın bu üretim değerini istenilen düzeyde verimli kullanıp kullanmadıkları tartışma konusudur.

Orman ürünleri sanayisine girdi temin eden endüstriyel odun üretimi ülkemizde istenilen seviyede gerçekleştirilememektedir. Hammadde gereksiniminin büyük kısmını kendi kaynaklarından sağlayan ülkemizin endüstriyel odun üretimi 2000 yılında 4.5 milyon m³ ' lük bir açık ile karşı karşıya kalacağı tahmin edilmektedir (66).

Mevcut odun üretimini değerlendirerek ülke ekonomisine katkılı hale getirmeyi amaçlayan Orman Ürünleri Sanayi ile ilişkili olarak yapılan çalışmalar ilk olarak 1892 yılında kendini göstermeye başlamıştır. 1892 yılında kereste üretim faaliyetleri ile üretime başlayan orman ürünleri sanayi 1940 yılında ilk kontrplak, 1952 yılında ilk levha fabrikasının açılması ile gelişimini sürdürmüştür (67).

1981 yılında Orman Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucuna göre elde edilen envanter değerlerinde orman ürünleri sanayi kapsamında ülkemizde toplam olarak 9.716 adet değişik ölçek gruplarında işletme faaliyet göstermekteydi. Bunların faaliyet dallarına ve bölgeler göre dağılımları Tablo 10 ' da gösterilmektedir (68).

Tablo 10. Türkiyede kurulu bulunan orman ürünleri sanayi işletmelerinin yersel dağılımları

Bölgeler	Kereste	Ambalaj	Kontrplak	Kaplama	Levha
Marmara	1.749	813	17	11	6
Karadeniz	2.257	45	9	6	11
Orta Anadolu	653	26	-	2	-
Doğu Anadolu	654	-	-	-	-
Akdeniz	1.569	599	-	3	3
Ege	1.101	180	-	-	2
Toplam	7.983	1.663	26	22	22

Sağlıklı verilerin elde edilebilmesi ve istenilen analizlerin yapılarak sanayinin gelişimi için uygun politikaların oluşturulabilmesi amacıyla mevcut bulunan istatistiki veri açığının giderilebilmesi için D.İ.E. tarafından yapılan çalışmalarda orman ürünleri sanayisinin durumu belirlenmeye çalışılmıştır. 1985 yılında yapılan çalışma sonucuna orman ürünleri sanayisinin durumu ölçekler ve faaliyet dallarına göre Tablo 11 ' de verilmektedir (67).

1985 yılında toplam olarak imalat sanayi içerisinde istihdam edilen 1.463.176 çalışanın % 8.5' ini yani 124.072 çalışanı orman ürünleri sanayi barındırmaktadır. 1985 yılı verilerine göre imalat sanayi içerisinde Orman Ürünleri Sanayisinin durumu Tablo 12' de görülmektedir (59,60).

Tablo 11. Türkiyede kurulu bulunan odun kökenli sanayi işletmeleri

İş Kolları	10' dan az işçi çalıştıran yerler	10 - 24 işçi çalıştıran yerler	25 - daha fazla işçi çalıştıran yerler	Toplam
Kereste + Parke	19.420	147	103	19.670
Ambalaj	1.365	10	8	1.383
Levha	544	17	5	566
Mobilya	15.600	153	54	15.807
Toplam	36.929	327	170	37.426
% Payı	98.67	0.87	0.46	100.0

Tablo 12. 1985 yılı verilerine göre orman ürünleri sanayi

	İşyeri Büyüklüğü	İşyeri Sayısı	Çalışanların Sayısı
İmalat Sanayi	1 - 9	183.573	472.061
	10 - 24	5.777	90.566
	25 - +	4.870	846.174
	Toplam	194.220	1.408.801
Orman Ürünleri Sanayi	1 - 9	37.033	94.511
	10 - 24	327	4.915
	25 - +	170	16.762
	Toplam	37.530	116.188
İmalat Sanayi İçindeki % Payı	1 - 9	20.1	19.4
	10 - 24	5.6	16.0
	25 - +	3.5	2.0
	Toplam	19.3	8.5

Tüm işyerlerinin % 19.3' ünü orman ürünleri sanayi işletmeleri oluştururken 1 - 9 ölçek grubunun üstünlüğü görülmektedir. İstihdam alanındaki toplam çalışanların % 8.2' si bu sektör işletmelerinde bulunurken yine 1 - 9 ölçek grubunun orman ürünleri sanayisine olan hakimiyeti ön plana çıkmaktadır. 1985 yılı verilerine göre KOBİ niteliğindeki işletmeler en ağırlıklı olarak Orman ürünleri sanayisinde bulunup % 98.8' lik bir pay içermektedir. Bu oran ile imalat sanayi ortalaması olan % 94.5 değerinin üzerine çıkmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı' nın (D.P.T) verilerine göre imalat sanayisinin 1990 yılı üretim değerinin yaklaşık 82 Trilyon olduğu tahmin edilmektedir. Bunun 3.4 Trilyon TL' si Orman Ürünleri Sanayisi tarafından üretilmiş olup toplam değer yaklaşık % 4' ünü teşkil etmektedir. Bu durumda orman ürünleri sanayi 33 sanayi dalı arasında 8. sırada yer almaktadır (62).

1992 yılında yine D.İ.E. tarafından yapılan çalışma sonucunda ölçek grupları itibari ile Orman Ürünleri Sanayinin durumu Tablo 13' de gösterilmektedir (1,23).

1992 yılı verileri incelendiğinde imalat sanayi içerisinde orman ürünleri sanayisinin ağırlığı işyeri sayısında % 22.1 düzeyinde olup istihdam alanında ise % 9.4 seviyesindedir.

Tablo 13. 1992 yılı verilerine göre orman ürünleri sanayi

İşyeri Büyüklüğü	İşyeri Sayısı	% Payı	Toplam Çal. Sayısı	% Payı
1 - 9	43.317	98.9	114.416	83.50
10 - 49	371	0.8	7.277	5.3
50 - +	106	0.3	15.343	11.2
Toplam	43.794	100.0	137.036	100.0

1992 yılı verilerine göre imalat sanayi içerisinde orman ürünleri sanayisinin durumu Tablo 14 ' de görülmektedir (1).

Tablo 14. 1992 yılı verilerine göre imalat sanayi içerisinde orman ürünleri sanayinin durumu

	İşyeri Büyüklüğü	İşyeri Sayısı	Çalışanların Sayısı
İmalat Sanayi	1 - 9	186.574	545.809
	10 - 49	7.972	175.660
	50 - +	3.229	809.276
	Toplam	197.775	1.530.745
Orman Ürünleri Sanayi	1 - 9	43.317	114.416
	10 - 49	371	7.277
	50 - +	106	15.343
	Toplam	43.794	137.036
İmalat Sanayi İçindeki % Payı	1 - 9	23.2	21.0
	10 - 49	4.6	3.5
	50 - +	3.3	1.9
	Toplam	22.1	9.4

Tüm işyerlerinin % 22.1' sini oluşturan orman ürünleri sanayi işletmeleri 1 - 9 ölçek grubu içerisinde % 23.2' lik bir paya sahip durumdadır. İstihdam alanında toplam olarak % 9.4 düzeyinde çalışan istihdam edilirken bu oran 1 - 9 ölçek grubunda % 21.0' a yükselmekte 10 - 49 grubunda %3.5' e ve 50 - + grubunda ise %1.9' a gerilemektedir.

1985 yılı verilerinde olduğu gibi 1992 yılı verilerinde de KOBİ niteliğine sahip işletmelerin en ağırlıklı bulunduğu sektör konumuna sahip olan Orman ürünleri sanayi payını % 99.6' dan % 99.7 ' ya yükseltmiş durumdadır.

1985 ve 1992 yılları arasında toplam işyeri sayısında % 17' lik bir artış gösteren bu sektör işletmeleri istihdam alanında ise % 17.9' lik bir artış sağlamıştır.

1.5. İşletmelerin Yapısal Durumları İçerisinde İşletme Fonksiyonları

İşletmeler canlı organizmalar gibi kendi iç yapıları ve dış çevre ile ilişkili olarak faaliyet göstermekte ve iç yapılarındaki faaliyetlerini dış çevre ile olan ilişki derecelerine göre yönlendirmektedirler. Bu ilişki derecesine göre belirli faaliyet alanları ön plana çıkarılmakta ve oluşturulan organizasyon yapısına göre yaşamlarını sürdürmektedirler.

Bir işin veya görevin yapılması bireyin yeteneğinin yada gücünün yenebileceği ölçüyü aşarsa o görevin yerine getirilmesi bir grubun ortak gayretine ihtiyaç gösterir. İnsanoğlu çok eski devirlerde grup gücünün gerekliliğini görerek amaçlarına ulaşabilmek için çok basit organizasyon yapıları oluşturmuştur. Böylelikle maharet ve güçlerini gruplayıp birleştirerek tek başlarına yapabileceklerinden daha fazla mal ve hizmet yaratmışlardır. İşte organizasyon en geniş anlamda iki veya daha fazla bireyin ortak bir gaye için çalışmalarını halinde aralarındaki ilişkilerde yaratılmış olan bağlardır (69).

İşletmeler yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan üretimin etrafında birleşmekte ve değişik organizasyon yapıları oluşturmaktadırlar. Bu organizasyon yapısı içerisinde temel fonksiyonları ise üretim için gerekli olan faktörlerin toplanması ve düzenlemelerin sağlanması oluşturmaktadır.

Oluşturulan fonksiyonlar işletmelerin büyüklüklerine ve faaliyet alanlarına göre farklı organizasyon şekilleri içerisinde örgütlenebilmektedir. Büyük işletmeler her bir fonksiyon için uzman kişi yada gruplar istihdam ederken daha küçük ve çevresi ile ilişki derecesi az olan işletmeler bu fonksiyonları temsil edecek eleman sayısını sınırlı tutmaktadırlar.

İşletmenin fonksiyonları, yapıları iş ve içinde bulunulan çevreye göre de farklılıklar taşır. Buna göre bir işletme için önemli olan herhangi bir fonksiyon, diğer bir işletme için gerekli olmayabilir. Ayrıca bir dönem için stratejik bir nitelik taşıyan bir fonksiyon daha sonra önemini kaybedip bir başka fonksiyon daha daha önemli hale gelebilir. Dolayısıyla işletmelerin fonksiyonları, işletmenin özelliğine, büyüklüğüne ve çevre şartlarına göre farklılıklar taşır (70).

Günümüzde herbiri işletmeciliğin ayrı bir uzmanlık dalı haline gelmiş işletmenin temel fonksiyonları 6 gruba ayrılabilir (71);

1. Yönetim,
2. Üretim,
3. Pazarlama,
4. Finansman veya Finans,
5. Personel,
6. Muhasebe,

Bunlardan başka "Araştırma ve geliştirme, halkla ilişkiler" fonksiyonları da vardır.

Bir başka gruplandırmaya göre işletme fonksiyonları (72);

I. Genel Fonksiyon: 1. Yönetim

II. Türsel Fonksiyonlar:

1. Temel Fonksiyonlar

a. Pazarlama, b. Üretim

2. Kolaylaştırıcı Fonksiyonlar

a. Finans, b. Personel

III. Destekleyici Fonksiyonlar: 1. Muhasebe, 2. Araştırma ve Geliştirme, 3. Halkla İlişkiler

şeklinde sınıflandırılmaktadır.

1.5.1. Yönetim Fonksiyonu

İşletmelerde yönetim fonksiyonu yöneticiler tarafından yerine getirilen faaliyetler topluluğudur.

Bir bilim dalı ve uygulama alanı olan yönetimin temel özelliği çeşitli disiplinler tarafından geliştirilmiş bilgilerin ve analitik yöntemlerin birleştirilerek uygulanmasıdır (71).

Sanatların en eskisi, bilimlerin en yenisi olarak kabul edilen yönetim bilimi işletme fonksiyonları üzerinde kapsayıcı tüm fonksiyonları organize ve yönlendirici edici bir özelliğe sahiptir.

Yönetim kavramı en geniş anlamda; amaçların etkili ve verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi maksadı ile bir insan grubunda işbirliği ve koordinasyon sağlamaya yönelik faaliyetlerin tümünü ifade eder. Yönetim evrensel bir süreç, toplumsal yaşam kadar eski bir sanat, gelişmekte olan bir bilimdir. Süreç olarak yönetim, bir takım faaliyetler ve fonksiyonları, sanat olarak yönetim bir uygulamayı, bilim olarak yönetimde sistematik ve bilimsel bilgi topluluğunu ifade eder. Bu üç yönden yönetimi "Örgüt amaçlarının etkili ve verimli olarak gerçekleştirilmesi maksadı ile, planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve kontrol fonksiyonlarına ilişkin, kavram, ilke, teori, model ve tekniklerin sistematik ve bilinçli bir biçimde maharetle uygulanması ile ilgili faaliyetlerin tümü" olarak tanımlamak mümkündür (73).

İşletmelerde yönetim fonksiyonu ve bu fonksiyondan sorumlu olan yönetici, organizasyonların büyüklüğüne göre farklı isimlerle anılmakla birlikte, genelde içerisinde bulunduğu durum ve sorumlulukları aynı olan özelliklere sahiptir.

Kuruluş ve işletmenin yaşamını ve gelişmesini güvence altına alabilmek için, yönetici işletmeyi tehdit eden merkezkaç güçleri zayıflatıcı, işbirliği sağlayan merkezci güçleri kuvvetlendirici önlemler almak durumundadır (74).

Yönetimin ne olduğu ve yöneticilerin ne iş yaptığı uygulamalı araştırmalarda konu olmuş ve bunların genel olarak vardıkları sonuç, ustabaşından genel müdüre ve devlet yöneticilerine kadar yapılan işin esasının aynı olduğu, yalnızca roller ve kapsamın değiştiği, yöneticinin işinin programlanmış olmadığı, sözlü haberleşme ile ilgili sezgilerin çok önemli rol oynadığı ve yöneticinin diğer kişilerden aldığı ve onlara verdiği bilgi oranında güçlü bulunduğu olmuştur (75).

Yönetici örgüt içinde insanlar arasında, makinalar ve malzemeler arasında, insanlarla makinalar arasında işbirliği ve uyumu dikkate alıp onları etkili ve verimli bir şekilde çalıştırırken örgütün faaliyette bulunduğu yakın ve genel çevre koşullarını gözönünde bulundurmaya faaliyetlerin olumlu ve olumsuz etkilerini sürekli olarak gözden geçirmek zorundadır (76).

1.5.2. Üretim Fonksiyonu

İnsan istek ve ihtiyaçlarını karşılama amacıyla faaliyette bulunan işletmeler birbirleriyle ilişkili bulunan fonksiyonların bir düzen içinde işlemesiyle oluşmaktadır. İşletmelerin iç ve dış çevre şartları ile iç içe faaliyet gösteren yapısı içinde üretim fonksiyonu işletmenin öz kısmında yer almaktadır.

Üretim mühendisler tarafından, bir fiziksel varlık üzerinde onun değerini artırıcı bir değişiklik yapmak veya hammadde veya yarı mamulleri mamule dönüştürmek olarak tanımlanır. Ekonomistler ise üretimi bir fayda meydana getirmek şeklinde düşünürler. Bu iki tanımdanda anlaşılacağı gibi üretim içeriği çok geniş olmasına karşın ana amacı topluma değer yaratmak olan bir fonksiyondur (77).

İşletmenin en temel faaliyet gruplarını oluşturan üretim faktörlerinin temin edilmesi, üretimin gerçekleştirilmesi ve üretilmiş bulunan ürünlerin satışa sunulması üçlüsü içerisinde üretim faaliyeti temel noktayı temsil etmektedir.

Üretim sürecinde girdiler, ekonomik, teknik, fiziksel ve kimyasal veya bunların birkaçının karışımı olan birtakım değişiklikler uğratarak işletmenin tüketicilere arz ettiği

mallar haline dönüştürülmektedir. Üretim, inputlarla output (girdilerle çıktılar) arasındaki bazı teknolojik ilişkiler çerçevesinde tamamlanır. İktisatçılar input-output ilişkilerini veya üretim içinde gerçekleştireceği teknolojik şartları "üretim fonksiyonu" olarak ifade eder (71).

Üretimin örgütlenmesi görevini üstlenen üretim yönetimi, kapsam bakımından oldukça geniş faaliyet hacmi çok yüklü bir işletmecilik fonksiyonudur. Buna göre üretim yönetimi işletmenin elinde bulunan malzeme, makina ve beşeri kaynakların belirli miktarlardaki mamulün istenilen niteliklerde (kalite), istenilen zamanda ve mümkünse en düşük maliyetle üretimi sağlayacak biçimde bir araya getirilmesidir. Üretim yönetimi mal ve hizmetlerin istenilen zamanda ve asgari maliyetle elde edilebilmesi için gerekli karar alma faaliyetleri ile ilgilenen bir işletme fonksiyonudur (70).

1.5.3. Pazarlama Fonksiyonu

Genel olarak işletmelerde pazarlama; satışı mümkün, daha kolay kılan veya gereksiz yapan işletme faaliyetlerini kapsar (78).

Daha geniş bir ifade ile pazarlama: tüketici ihtiyaçlarından hareketle üretilecek mal ve hizmetleri belirlemek belirlenen bu mal ve hizmetlerin üretiminden en son tüketici veya kullanıcının eline geçmesini sağlayacak tüm hizmet ve tekniklerin tüketicileri tatmin ederek kar sağlamak amacıyla kullanılmasıdır (79).

Değişen ekonomik yapı içerisinde pazarlama anlayışında kendini değiştirmiştir. Endüstri devrimi ile 1940' lı yıllar arasında işletmelerin merkezde müşterilerin çevrede olduğu "üretim dönük pazarlama" anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu dönem başlangıcında görülen üretim ve finans sorunları zamanla yerlerini üretim, dağıtım ve pazarlama sorunlarına bırakmıştır. Böylece 1960' lı yıllarda işletmenin çevrede müşterilerin merkezde olduğu "pazara dönük yönetim anlayışına geçilmiştir (80).

İşletmelerin ana amacı kardır. Ancak günümüzde kar kadar tüketiciye ve topluma karşı sorumluluk, toplumda prestijde gereklidir. Bu amaçlara ulaşmak üzere gerçekleştirilen

üretim, finans, muhasebe, pazarlama gibi işlevler içinde dışa dönük olan pazarlama ayrı bir öneme sahiptir. Tüm işlevlerin etkin ve verimli şekilde yerine getirilmesi ve aralarında koordinasyonun sağlanması önem taşımakla birlikte işletmenin başarısında pazarlamanın ayrı bir yeri vardır (81).

Pazarlama bölümü veya bu bölümün başında bulunan yönetici işletmenin başarısında etkin konumda bulunmaktadır. Diğer işletme fonksiyonlarının sonucu ancak pazarlama fonksiyonunun etkili ve başarılı olması ile kendini gösterecektir. Pazarlama fonksiyonu sürekli olarak belirsizliklerle dolu olan bir ortamda işletmenin başarısı için belirli ve sağlam zeminler oluşturmayı amaçlayan bir fonksiyon özelliğine sahiptir.

Pazarlama müşterilere ürün ve hizmetlerin sağlanmasıyla ilgilenmektedir. Ancak satıştan daha ilerde olan bir kavramdır. Pazarlamanın işlevi potansiyel müşterilerin gerçek ihtiyaçlarını keşfetmek ve bu ihtiyaçları bir kar elde ederek karşılamaktır. Pazarlama müşterilere her nasılsa üretilmiş mallara satmaya çalışmak değil onlara isteyerek satın alacakları ürün ve hizmetleri sağlamaktır. Bu nedenle pazarlama gerçeklerde ürün daha ortaya çıkmadan başlamakta ve bir firmanın üretim fonksiyonu olarak ele alındığında ise zaman, pazar araştırması, ürün planlaması, reklam, tanıtım, satış ve hizmetler gibi bir takım pratik eylemleri kapsamaktadır. Ayrıca üretim, finansman ve personelin görevleri ile ilgili olarak da aynı derecede sorumluluk ve yetkiye sahiptir (82).

Ayrıca pazarlama işletme fonksiyonları arasında bir koordinasyon görevi yaparak satılabilecek malın üretilmesi için üretim bölümüne neyi üreteceği hakkında, satış koşullarının belirlenmesi içinde finansman birimine bilgi aktarmaktadır. Bu yolla işletme fonksiyonlarının daha sık ve sağlıklı etkileşimi sağlayarak bütünleşme gerçekleşmiş olmaktadır (79).

İşletmelerde pazarlama fonksiyonunun örgütleneceği standart modeller mevcut değildir. İşletmelerin amaçları, büyüklükleri ve üretim düzeyleri farklı ve çeşitlidir. Pazarlama fonksiyonu genelde mamul, bölge, müşteri ve işleve göre düzenlenmektedir.

1.5.4. Finans Fonksiyonu

İşletmeciliğin gelişim süreci içinde, özellikle büyük ekonomik krizler ile, finans işletmede önem kazanmış, bu önemi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmelerle daha da artmıştır (71).

Enflasyon olgusunun hızla ön plana çıkmaya başladığı 1973 petrol krizi ile işletmeler üretim ve satış düşüncesinin yanında finansal kaynakları temin edebilme ve devamlılığını sağlayabilme üzerine eğilmişler, işletmede finans bölümü ve yöneticisinin varlığının önemli olduğunu belirlemişlerdir. Böylelikle finans fonksiyonunun tüm ekonomik sistemlerde üretim ve pazarlama gibi temel nitelikli bir fonksiyon olduğu kabul edilmiştir.

Bir disiplin olarak finansın 3 ayrı alt bölümü bulunmaktadır. Birincisi şirketlerin finansal yönetimine ilişkin olandır. Buradaki temel sorun fonların nasıl elde edileceği ve nasıl kullanılacağıdır. Finansın ikinci kesimi finansal piyasalar ve finansal kurumlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Üçüncüsü ise yatırımlar ile ilgilenmektedir (83).

İşletmede finansal yönetim ve finans fonksiyonu işletmenin amaçlarını gerçekleştirebilmek için gerekli olan fonların temin edilmesi, bu fonların uygun bir şekilde değerlendirilmesi amacına hizmet etmektedir (70).

Diğer bir ifade ile: İhtiyaç duyulan fonların uygun şartlarda sağlanması ve etkin bir şekilde kullanılması ile ilgili faaliyetlerdir şekliyle tanımlanabilmektedir. İşletmede finans fonksiyonunu yerine getiren finans veya mali işler yöneticisi temel olarak gerekli fonları en uygun şartlarda elde etmek ve en etkin bir biçimde kullanmakla görevli kimsedir (83).

Finans kavramı, hem sermaye sağlanması, hemde işletme sürecinin kesintisiz yerine getirilmesi için gerekli olan tüm sermaye düzenlemelerini içermektedir. Bir başka ifade ile finans, işletmenin işlevlerini, örneğin üretim ve pazarlamayı kesintisiz bir şekilde yerine getirebilmek için gerekli olan sermayenin sağlanması ve aynı zamanda olağan ve beklenmeyen, finans tekniğini gerekli kılan olayların örneğin kuruluş, sermaye arttırımı, birleşme, hukuki şekli değiştirmenin yerine getirilmesi için gerekli her türlü düzenlemelerin

yapılması ve finansal olanakların hazır bulundurulmasıdır. Böylece finans kavramı sadece işletmeye sermaye aktarımı değil aynı zamanda sermaye veren kişi yada kurumlarla olan ilişkileri de konu edinmektedir (84).

İşletmede finans bölümü geleceği tahmin ederek bir takım girişimlerde bulunur ve işletmenin değişikliklere karşı güçlü olmasını sağlar.

İşletmelerde finans fonksiyonunun örgütlenmesi işletmelerin büyüklüğüne ve kapasitesine bağlı olarak farklı yapılanmalar göstermektedir. Küçük işletmelerde finans bölümü ya tamamen işletmenin sahibi veya yöneticisi üzerinde bulunmakta yada küçük bir bölüm altında faaliyet göstermektedir. Büyük işletmelerde ise kaynakların yönetilmesine bağlı olarak işletme organizasyonu içerisinde ayrı bir örgütlenme yapısına sahip olmaktadır.

1.5.5. Araştırma - Geliştirme Fonksiyonu

İkinci Dünya Savaşının başlangıcından bu yana geçen yarım yüzyıla yakın bir süre içinde daha önce görülmemiş boyutlara ulaşan yoğun bilimsel ve teknolojik gelişmeler çağımızın kendine özgü bir yanını ortaya koymaktadır. Söz konusu gelişmeler hemen hemen her alanda türlü biçimlerde zincirleme etkileşimlerle kendini göstermektedir. Konuya işletmecilik açısından bakıldığında, sanayileşmiş ülkelerde bir yandan büyük finansal güce sahip işletmelerin bilimsel ve teknolojik gelişmelerden en geniş ölçüde yararlanmaya çalıştıkları; öte yandan da, daha çok uygulamaya dönük olarak bu gelişmelere yön vermede etkili oldukları görülmektedir (71).

İşletmelerin içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal çevre sürekli değişim içinde bulunmaktadır. Piyasalarda sürekli artan rekabet ortamında tüketicilerin istedikleri nitelikte ve özellikle ürünler sunabilen ve tüketicilerin zihninde sürekli iyi imaj bırakabilen işletmeler başarılı olabilecektir. Bu amaca ulaşmada işletmelerin ellerindeki kaynaklarını verimli bir biçimde kullanabilmeleri etkili olup, yöneticinin alacağı kararlara bağlı kalmaktadır. Sürekli olarak alternatifler arasında seçim yapma durumunda kalacak yöneticinin en büyük yardımcısı Araştırma - Geliştirme (Ar - Ge) fonksiyonu olacaktır. Değişimleri ve gelişmeleri

takip edip işletmenin geleceği üzerinde etkili olan Ar - Ge fonksiyonu yenilikleri ön plana çıkarmaya çalışan bir fonksiyon özelliğine sahiptir.

Araştırma kavramı daha çok bilinen bir teknoloji, ürün yada bilgiyi ortaya çıkarmak ve mümkün olan durumlarda bunları uygulamaya yöneltmek anlamına gelmektedir. Buna göre Ar - Ge daha çok üretimle ve üretim tekniği ile ilgilidir. Gelişme ise mevcut teknoloji veya bilgiyi yeni ürünler yada üretim teknikleri ile ilgili uyarlamalara doğru yönlendirme ve mevcudu kullanma sürecidir. Geliştirme genel ve uygulamalı araştırma sonuçlarını yani bilinenleri kullanmayı ve uygulamada daha iyi sonuçlar almayı amaçlar (70).

İşletmede araştırma geliştirme fonksiyonu işletmenin canlılığını sürdürmesi bakımından önemli bir fonksiyondur. Bu fonksiyon işletmenin öteki bütün fonksiyonlarında rol oynamakta, sonuçta işletmeyi değişen koşullara karşı ayarlayan, sorunlarına çözüm bulan, canlılığını sürdürüp, büyüme ve gelişmesini sağlayan destekleyici bir özellik göstermektedir (72).

1.5.6. Muhasebe Fonksiyonu

İşletmede muhasebe fonksiyonu; Tamamen veya kısmen mali karakterde ve para ile ifade edilebilen işlemlere ait anlamlı ve güvenilir bilgileri sağlayacak şekilde verilerin bilgi kaynaklarından toplanmasına, doğruluklarının saptanmasına, kaydedilmesine, tasnif edilmesine, raporlar halinde sunulmasına, analiz ve yorumlanmasına denilmektedir. Tanıma göre muhasebe para ile ifade edilen işletme faaliyetleri için sistematik bir kayıt sistemi oluşturmaktadır. Böyle bir birimde kayıt sisteminin ilk adımı, işletmeye ayrılan ekonomik değerler ile bu değerlerinin kaynaklarının saptanması ve gösterilmesidir. İkinci adımda, kayıt sistemi işletmede değer artışları sağlamak için işletme kaynaklarının ne şekilde kullanıldıklarını izler. Bu hususlarla ilgili çeşitli olayların kayıtları tutulur. Bu olayların en önemli özellikleri para ile ifade edilebilmeleri ve mali özellikte olmalarıdır. Daha sonra verilerin tasnif edilmesi ve rapor halinde sunulması fonksiyonları ortaya çıkmaktadır. Muhasebenin temel amacı yaratılan bilgi ve verilerin kullanılmasıdır (85).

1.5.7. Personel Fonksiyonu

Her işletmede birden fazla personel veya görevli çalıştığı ve insan unsurunda işletmenin en önemli ve temel unsuru olduğu için, personel fonksiyonu işletme açısından büyük bir öneme sahiptir. Personel yönetimi işletmede çalışan kimselerin işletme örgütüyle ilişkilerini konu alan faaliyetlerle ilgilidir. Eğer bir işletmede çalışan kimseler, niteliklerine ve kişisel ilgi alanlarına göre seçilip görevlendirilmişse ve bu görevler onlara kişisel gelişme ve ilerleme imkanı sağlıyorsa etkili bir kadrolaşma sağlanmış demektir. Personel bölümü yöneticisi işletmede kadro oluşturma sürecinde anahtar rolü oynayan kimsedir (71).

1.5.8. Halkla İlişkiler Fonksiyonu

Bir işletme fonksiyonu olarak halkla ilişkilerin genel kabul görmüş bir tanımı yapılmamıştır. Halkla ilişkiler; bir örgütün kendi amaç, politika ve faaliyetlerini tanıtmak, buna karşılık ilgili kişi ve grupların güç ve desteğini sağlamak maksadıyla çevresi ile karşılıklı ilişki kurması ve bu ilişkiyi geliştirerek sürekli kılması için giriştiği sürekli ve planlı çabaların maharetle uygulanması sürecidir (70).

Halkla ilişkilerden söz ederken genel olarak hedefin halk olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, belirli bir örgütün fonksiyonu olarak halkla ilişkilerden bahsederken halkın hangi anlamda kullanıldığının belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca hedef kitlenin ne olduğu ve nasıl sınırlandırılacağına tespit edilmesi gerekmektedir. Bu fonksiyonun başarılı bir biçimde yerine getirilebilmesi için bu sınırlandırmanın yapılması gerekmektedir. Bu fonksiyon hedef kitle üzerinde işletme hakkında olumlu izlenimler bırakmaya çalışır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal ve Yöntem

2.1.1. Materyal

2.1.1.1. Araştırma Bölgesinin Tanıtımı

Türkiye sanayileşme yolunda hızla ilerlerken, bölgesel farklılıkların ve potansiyellerin ön plana çıktığı bir sanayileşme düzeyine ulaşmıştır. Kalkınma ve sanayileşme, ön koşulların daha avantajlı olduğu mekan ve bölgelerde öncelikle başlayarak, daha az avantajlı olduğu bölgelere doğru bir gelişim ve yayılma izlemektedir. Bölge potansiyellerin yenilenme ve iç dinamiğine bağlı olarak bazı bölgeler diğerlerinin önüne geçmeye başlamıştır (86).

Bölgesel gelişme sürecinde etkili olan sanayi, hizmet ve ticaret işletmeleri gerek özel ve gerekse kamudan aldıkları yatırım payı nisbetinde ekonomik kalkınmaya öncülük etmektedirler.

Bölgeler arasında oluşan bu sanayileşme farkı, ülke kalkınmasına bağlı olarak başlangıçta hızlı olarak artmakta daha sonra kalkınma düzeyinin artması ile giderek azalma göstermektedir.

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da ülke bütününde yer alan her bölgenin farklı imkanlara, özelliklere ve sorunlara sahip olmasının, sektörel tercihlerle mekansal analizlerin birlikte ele alındığı yeni bir planlama yaklaşımını zorunlu kıldığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede bölgesel gelişme çalışmalarından, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış bölgelerde yaşayan nüfusun refah düzeylerinin yükseltilmesi göç eğilimlerinin istikrarlı bir dinamiğe kavuşturulması hedeflerine ulaşmak bakımından yararlanılacağı belirtilmiştir (87).

Ülke genelinde toplumsal refah seviyesinin yükseltilebilmesi için ülke bütününi kapsayacak olan çalışmaların yanında bölgesel çalışmaların da yapılması gerekmektedir. D.P.T tarafından gelişmişlik endeksine göre yapılan il gruplandırılmasında 5 temel gelişmişlik grubuna ayrılan iller içerisinde Doğu Karadeniz Bölgesi illeri 3. 4. ve 5. derecede gelişmiş il grupları içerisinde yer almaktadır. Trabzon ve Rize ili 3. derece, Giresun ve Artvin 4. derece, Gümüşhane ve Bayburt illeri ise 5. derece gelişmiş iller kapsamında bulunmaktadır (88).

D.P.T. bünyesinde yapılan çalışma sonuçlarına göre Türkiye genelinde yer alan 858 ilçe 32 değişken yardımıyla gelişmişlikleri belirlenmeye çalışılmış ve ilçeler 6 gelişmişlik grubuna ayrılmıştır. Bu çalışmaya göre Doğu Karadeniz Bölgesi ve araştırma kapsamında yer alan illerin sıra ve grup ortalamaları bakımından durumları Tablo 15' de görülmektedir (87).

Tablo 15. Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin gelişmişlik ortalamaları

İller	İl Sıra Ortalaması	Grup Ortalaması
Artvin	329.7	3.37
Giresun	476.6	4
Gümüşhane	518.6	4.16
Rize	392	3.41
Trabzon	437.5	3.61
Bayburt	532.6	4

Yapılan bu çalışmaya göre en gelişmiş ilçe Trabzon Merkez ilçe olup bunu Giresun ve Rize Merkez ilçeleri izlemektedir. Doğu Karadeniz Bölgesinin en geri kalmış ilçesi ise Giresunun Çamoluk ilçesidir.

Bu değerlendirmelere göre sıra ortalamaları bakımından illerin sıralanışı şu şekildedir; Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Gümüşhane ve Bayburt.

Grup ortalamaları bakımından ise; Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Bayburt ve Gümüşhane şeklindedir.

İl ve ilçelerin gelişmişlik sıralaması ise Tablo 16 ' da verilmektedir.

Tablo 16. Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin gelişmişlik sıralaması

	İlçeler	Gelişmişlik Sıralaması	Gelişmişlik Grubu
Artvin	Merkez	94	2
	Arhavi	156	3
	Murgul	161	3
	Hopa	169	4
	Borçka	438	4
	Ardanuç	469	4
	Şavşat	553	4
	Yusufeli	598	4
Giresun	Merkez	47	2
	Görece	203	3
	Bulancak	233	3
	Tirebolu	256	3
	Şebinkarahisar	295	3
	Eynesil	416	4
	Piraziz	437	4
	Alucra	474	4
	Doğankent	493	4
	Keşap	510	4
	Espiye	526	4
	Çanakçı	660	4
	Dereli	718	5
	Yağlıdere	732	5
Güce	803	6	
Çamoluk	823	6	
Gümüşhane	Merkez	175	3
	Köse	518	4
	Kelkit	539	4
	Torul	551	4
	Şiran	562	4
	Kürtün	767	6
Rize	Merkez	55	2
	Fındıklı	248	3
	Ardeşen	281	3
	Hemşin	341	4
	Pazar	349	4
	Çayeli	385	4
	İyidere	399	4
	İkizdere	421	4
	Çamlıhemşin	429	4
	Derepazarı	462	4
	Kalkandere	633	4
Güneysu	701	5	
Trabzon	Merkez	21	2
	Beşikdüzü	188	3
	Vakfikebir	193	3
	Akçaabat	219	3
	Sürmene	263	3
	Çarşıbaşı	366	4
	Of	387	4

Tablo 16 ' nın Devamı

Trabzon	Yomra	433	4
	Çaykara	450	4
	Maçka	545	4
	Tonya	522	4
	Arsin	544	4
	Araklı	563	4
	Derepazarı	607	4
	Hayrat	641	4
	Şalpazarı	663	5
	Köprübaşı	679	5
	Düzköy	683	5
Bayburt	Merkez	259	3
	Aydıntepe	601	4
	Demirözü	738	5

Gelişmişlik bakımından geri kalmış bir görüntü veren Doğu Karadeniz Bölgesi kıyıya paralel olarak uzanan sıradağları, sahil kesiminde yazları ve kışları ılık ve yağışlı geçen, iç kesimlere gidildikçe karasal iklimin hüküm sürdüğü topoğrafik yapısı engebeli olan özelliği ile tipiktir (89).

Doğu Karadeniz Bölgesinde dağınık yerleşimin verdiği etki ile büyük oranda ekonomik aktivitelerde tarım sektörü ön plana çıkmaktadır.

Genel anlamı ile tarımsal üretim bakımından çay, fındık ve tütün gelirinden başka pazara yönelik geçim kaynağı bulunmayan ve devlet yatırımlarının minimum düzeye indiği Doğu Karadeniz Bölgesinde fakirlik sınırına kadar inilmiştir. Devlet olanaklarından en az yararlanan bölge olma özelliğini taşıyan Doğu Karadeniz Bölgesi ekonomik olarak mağdur bırakılmış, ihmal edilmiş ve yoksulluğa itilmiştir (90).

Türkiye genelinde %4.3' lük bir alan teşkil eden Doğu Karadeniz bölgesinin toplam yüzölçümü 33.202 km² dir. Yıllar itibarı ile bölge illerinin nüfus miktarları ve değişimi Tablo 17' da görülmektedir (55,91,92).

1990 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun % 3.8' lik kesimini barındıran Doğu Karadeniz Bölgesinin nüfus oranında bir düşüş gözlemlenmektedir. Bölge nüfusu içinde Trabzon ili daima etken konumda olup bölge içerisinde bir artış eğilimine sahiptir. Bölge

nüfusunda görülen düşüş sürekli bir göçün varlığının göstergesi durumundadır. Yeterli yatırım ve iş olanaklarının olmayışı bu sonucun nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 17. Yıllar itibarı ile bölge illerinin nüfus düzeyleri

İller	1990	%	1994	%	1997	%	1990 – 1997 % Değişim
Artvin	214.171	10.0	196.979	9.6	184.070	8.9	-14..05
Giresun	500.165	23.3	489.290	23.7	460.805	22.3	-7.86
Gümüşhane	170.221	8.0	159.667	7.8	153.990	7.4	-9.53
Rize	351.189	16.4	319.876	15.5	325.581	15.7	-7.29
Trabzon	796.849	37.2	789.788	38.4	846.876	40.9	6.27
Bayburt	107.680	5.1	103.653	5.0	99.638	4.8	-7.46
Bölge Top.	2.140.275	100.0	2.059.253	100.0	2.070.960	100.0	-3.23
Türkiye	56.202.999		60.576.000		62.865.574		11.85
BÖL./TRK(%)	3.8		3.4		3.3		

Ekonominin zaman içindeki durumunu gösteren milli gelirin bir ölçüsü olan Gayri Safi Yurt İçi Hasılatı (GSYİH) değerlerinin Doğu Karadeniz Bölgesi illerinde dağılımı Tablo 18' de görülmektedir (92,93).

Tablo 18. Yıllar itibarıyla GSYİH değerleri (1987 yılı fiyatlarıyla) (000.000 TL)

İller	1995	%	1996	%	1997	%
Artvin	404.865	18.3	411.055	17.9	386.380	16.7
Gümüşhane	99.004	4.5	105.669	4.6	107.682	4.7
Giresun	414.844	18.8	436.695	19.1	448.258	19.4
Rize	423.288	19.2	469.456	20.4	429.146	18.6
Trabzon	812.553	36.8	818.767	35.7	886.380	38.3
Bayburt	52.008	2.4	51.728	2.3	54.765	2.3
Bölge Top.	2.206.562	100.0	2.293.370	100.0	2.312.611	100.0
Türkiye Top.	99.028.000		106.080.000		114.874.000	
BÖL/TRK	2.3		2.1		2.01	

Türkiye genelinde ancak % 2 - 2.5 düzeyinde GSYİH değerine sahip olan Doğu Karadeniz Bölgesinde en yüksek payı Trabzon ili elinde bulundurmaktadır. Son sıralarda ise Gümüşhane ve Bayburt illeri bulunmaktadır.

Bölge illerinde GSYİH değerlerinin oluşumunda sektörel grupların ağırlıklarının belirlenmesi amacı ile yapılan çalışmalar sonucunda D.İ.E' nin bilgisayar kayıtlarından elde edilen değerler Tablo 19' da görülmektedir (92).

Tablo 19. İller ve sektörel gruplar itibarı ile GSYİH değerleri (1987 yılı fiyatlarıyla)

İller	Sektör	1995 (000,000)	1996 (000,000)	1997 (000,000)
Artvin	Sanayi	178.819	175.568	153.488
	<i>Madencilik</i>	153.730	149.335	124.000
	<i>İmalat sanayi</i>	19.997	21.780	21.319
	<i>Elektirik,gaz,su</i>	5.092	4.453	8.169
	GSYİH Toplamı	404.865	411.055	386.380
Giresun	Sanayi	50.142	44.534	54.423
	<i>Madencilik</i>	6.254	6.201	8.773
	<i>İmalat sanayi</i>	31.119	29.017	34.988
	<i>Elektirik,gaz,su</i>	12.769	9.316	10.662
	GSYİH Toplamı	414.844	436.695	448.258
Gümüşhane	Sanayi	3.197	3.346	4.292
	<i>Madencilik</i>	1.452	1.437	2.054
	<i>İmalat sanayi</i>	937	988	1.086
	<i>Elektirik,gaz,su</i>	808	921	1.152
	GSYİH Toplamı	99.004	105.669	107.682
Rize	Sanayi	54.418	60.980	63.979
	<i>Madencilik</i>	-	-	-
	<i>İmalat sanayi</i>	50.744	56.494	59.511
	<i>Elektirik,gaz,su</i>	3.674	4.486	4.468
	GSYİH Toplamı	423.288	469.456	429.146
Trabzon	Sanayi	142.578	136.719	163.522
	<i>Madencilik</i>	1.398	1.546	1.776
	<i>İmalat sanayi</i>	133.783	127.931	152.587
	<i>Elektirik,gaz,su</i>	7.397	7.242	9.159
	GSYİH Toplamı	812.553	818.767	886.380
Bayburt	Sanayi	1.237	2.582	2.774
	<i>Madencilik</i>	159	309	295
	<i>İmalat sanayi</i>	1.629	1.733	1.943
	<i>Elektirik,gaz,su</i>	449	540	536
	GSYİH Toplamı	52.008	51.728	54.765

Yıllara bağlı olarak sürekli olarak yaşanan düşüş kalkınma sürecinde etken konumda olan imalat sanayi sektörünün destek görmediğini ve illerin gelişim süreçlerinde etkili olmadığını göstermektedir. İmalat sanayi sektörü bölge illeri içinde 1988 yılında en yüksek paya Rize ilinde sahip olmuş ve 1994 yılındaki değerlendirmelerde Trabzon ili ön plana çıkmıştır.

2.1.1.2. Doğu Karadeniz Bölgesi Orman Varlığı

Uzun bir zaman ve geniş alan boyutlarında işlevini sürdüren ve doğaya açık bir sistem yapısı gösteren ormanlar, toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmet üretimini sağlaması yanında, gelecek nesillerin de ihtiyacını karşılamak zorundadır. Bugün 6000' i aşan kullanımıyla değerli bir sanayi girdisi olan odun hammaddesinin eldesinde bazı zorluklar yaşanmaktadır (94).

1990 - 2009 yıllarını kapsayan Ormancılık Ana Planı, ülkemizde 2000 yılında 7.5 milyon m³ endüstriyel odun açığı olacağını vurgulamaktadır (95).

Engelibeli arazi yapısı ve iklim koşulları nedeni ile kırsal kesimde çalışma alanı sınırlı olan Doğu Karadeniz Bölgesi halkı ormanlardan yararlanma yolunda kendisine avantaj sağlamaya çalışmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesindeki ormancılık iş kolu: odun hammadesi ihtiyacını karşılamak, dengeli bir kalkınmaya yardımcı olmak, istihdam hacmini yükseltmek, diğer mal ve hizmet talebini arttırmak, çevre hakının ekonomik gücünü yükselterek sosyal gelişmeye yardım etmek vs. yoluyla milli ekonomiyi büyük ölçüde destekleyebilecek bir güçtedir. Diğer yandan Doğu Karadeniz Bölgesi, ortalama arazi eğimi % 65 ve üzerinde olan bir alan olup hakim bitki örtüsü ormandır. Hem iklim hemde ağaç türü itibarı ile orman olmaya uygun bir arazi yapısı ile yurdumuzun en zengin orman yöresi sayılabilir. Orman serveti olarak Türkiye ormanları içindeki payı yaklaşık olarak % 15 civarındadır (96).

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan illerdeki orman varlığının dağılımı Tablo 20 ' da görülmektedir (97).

Artvin ili orman varlığı bakımından en zengin il olup, Giresun ve Trabzon bu ili izlemektedir. Endüstriyel ve yakacak odun üretiminde ise Artvin ili bölge içerisinde % 35' lik payı ile yine ilk sırada yer almaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinde orman bakımından en fakir Bayburt ilidir.

Tablo 20. Doğu Karadeniz orman varlığının illere dağılımı (1993)

İller	Orman Alanı (1000 Ha)	Ağaç Serveti (Milyon m ³)	Yıllık Artım (1000 m ³)	Yıllık Eta (1000 m ³)	Üretim, Endüstriyel + Yakacak Odun (1000m ³)
Artvin	390.5	52.5	776.0	418.0	269.0
Rize	158.5	10.6	166.7	66.7	15.3
Trabzon	185.3	16.0	444.5	146.0	66.5
Giresun	239.9	24.8	659.0	231.8	194.6
Gümüşhane	165.6	8.6	212.6	95.1	71.7
Bayburt	14.2	0.2	14.2	6.5	2.1
Toplam	1338.6	129.1	2693.7	1139.3	753.7

2.1.1.3. İmalat Sanayi İşletmelerinin Bölge İllerindeki Durumu

Türkiye genelindeki imalat sanayi işletmelerinin mevcut durumlarının belirlenmesi amacıyla 1985 ve 1992 yıllarında Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan çalışmalar sonucunda Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin işyeri sayıları ve istihdam düzeyleri belirlenmiştir.

1985 yılında Türkiye genelinde 194.220 adet işyeri belirlenmiş olup % 94.5' ini (183.573) 1 - 9 ölçek grubunu oluşturan işletmeler oluşturmaktadır. Toplam istihdam edilen 1.408.801 çalışanın % 33.5'ini (472. 061) yine 1 - 9 ölçek grubu çalışanları oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada bölge illerinde hakim durumda olan 1 - 9 ölçek grubundaki işletmelerin ve istihdam edilen çalışanların sektörel dağılımları Tablo 21' de ve Tablo 22' de görülmektedir (59).

1985 yılında bölge genelinde tespit edilen işyeri sayısı 6.373 olup; dokuma giyim eşyası ve deri sanayi, orman ürünleri ve mobilya sanayi ve metal eşya - makina, teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi bölge genelinde etken konumda bulunmaktadırlar. Artvin, Giresun ve Trabzon illerinde en yüksek işyeri sayısına dokuma giyim eşyası ve deri sanayi sahipken , Gümüşhane'de metal eşya - makina teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi , Rize' de ise orman ürünleri ve mobilya sanayi daha fazla işyerine sahip durumdadır. Bölge genelinde Rize ili 2.421 adet işyeri ile ön planda bulunurken Trabzon ili 2.371 adet işyeri ile ikinci sırada gelmektedir. Artvin ili ise 294 işyeri

ile bölge genelinde son sırada yer almaktadır. 1985 yılında Türkiye genelindeki 1 -9 ölçek grubundaki işletmelerin %3.5' i Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır.

Tablo 21. 1985 yılı sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin imalat sanayi işletmeleri (İşyeri Sayıları)

Sektör	Artvin		Giresun		Gümüşhane		Rize		Trabzon		Bayburt		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
31	36	12.2	113	12.2	59	16.3	290	11.9	226	9.5	-	-	724	11.4
32	87	29.6	266	28.7	76	21.0	552	22.8	787	33.2	-	-	1.768	27.8
33	69	23.5	229	24.7	95	26.4	747	30.9	500	21.1	-	-	1.640	25.7
34	9	3.1	17	1.8	4	1.1	27	1.1	28	1.2	-	-	85	1.3
35	7	2.4	23	2.5	3	0.9	88	3.6	84	3.5	-	-	205	3.2
36	-	-	22	2.4	11	3.0	100	4.1	81	3.4	-	-	214	3.4
37	-	-	18	1.9	-	-	63	2.6	15	0.6	-	-	96	1.5
38	84	28.6	231	25.0	109	30.2	529	22.0	591	25.0	-	-	1.544	24.2
39	2	0.6	7	0.8	4	1.1	25	1.0	59	2.5	-	-	97	1.5
Top.	294	100.0	926	100.0	361	100.0	2.421	100.0	2.371	100.0	-	-	6.373	100.0

Tablo 22. 1985 yılı sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin imalat sanayi istihdam düzeyi

Sektör	Artvin		Giresun		Gümüşhane		Rize		Trabzon		Bayburt		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
31	120	22.7	348	18.2	149	22.2	894	15.1	732	12.6	-	-	2.243	15.2
32	123	23.3	445	23.2	114	17.1	860	14.6	1.590	27.5	-	-	3.132	21.2
33	106	21.1	500	26.1	191	28.5	1.942	32.8	1.308	22.6	-	-	4.047	27.3
34	24	4.5	39	2.0	18	2.7	66	1.1	94	1.6	-	-	241	1.6
35	16	3.0	55	2.9	6	0.9	214	3.6	229	4.0	-	-	520	3.5
36	-	-	53	2.8	14	2.1	262	4.4	239	4.1	-	-	568	3.8
37	-	-	33	1.7	-	-	174	2.9	50	0.9	-	-	257	1.7
38	137	26.0	430	22.5	173	25.8	1.450	24.5	1.409	24.4	-	-	3.599	24.3
39	2	0.4	11	0.6	5	0.7	59	1.0	135	2.3	-	-	212	1.4
Top.	528	100.0	1.914	100.0	670	100.0	5.921	100.0	5.786	100.0	-	-	14.819	100.0

İstihdam düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda ise toplam olarak 14.819 çalışan tespit edilmiş olup Türkiye genelinin % 3.1' ini oluşturmaktadır. En yüksek istihdam düzeyine orman ürünleri ve mobilya sanayi sahipken , metal eşya - makina, teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi ve dokuma giyim eşyası ve deri sanayi bu sanayi kolunu izlemektedir. Giresun, Gümüşhane ve Rize illerinde Orman ürünleri ve mobilya sanayi sektörünün istihdam üstünlüğü varken Artvin ilinde metal eşya - makina, teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi, Trabzon ilinde ise

dokuma giyim eşyası ve deri sanayi ön planda bulunmaktadır. Bölge illeri içinde en yüksek istihdam düzeyine Rize ili sahip olup Trabzon ili ikinci sırada yer almaktadır. Artvin ili ise işyeri sayısında olduğu gibi istihdam alanında son sırada yer almaktadır.

1992 yılında Türkiye genelinde tüm imalat sanayinde tespit edilen işyeri sayısı 197.775 olup bu sayının 186.574 adedini 1 - 9 işçi çalıştıran işletmeler oluşturmaktadır. Toplam 1.530. 745 kişilik istihdamın ise yaklaşık %36' sını (545.809) yine 1 - 9 kişi çalıştıran işletmeler barındırmaktadır.(1), Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan işletmelerin işyeri sayıları ve istihdam düzeyleri Tablo 23' de ve Tablo 24' de görülmektedir (59).

1992 yılında Doğu Karadeniz Bölgesinde 1 - 9 ölçek grubunda 4.014 işyeri tespit edilmiştir. Bölge genelinde dokuma giyim eşyası ve deri sanayi ile orman ürünleri ve mobilya sanayi sektörleri ekten konumda bulunmaktadır. Gümüşhane, Rize ve Bayburt illerinde orman ürünleri ve mobilya sanayi etken konumda olup, Giresun ve Trabzon illerinde dokuma giyim eşyası ve deri sanayinin hakimiyeti bulunmaktadır. Artvin ilinde ise metal eşya - makina, teçhizat, ulaşım araçları, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi ön planda bulunmaktadır. Bölge genelinde en yüksek işyerine Trabzon ili sahip durumda olup Giresun ili ikinci sırada gelmektedir. 1992 yılında Türkiye genelindeki toplam işyerlerinin % 2.1' ini Doğu Karadeniz Bölgesi oluşturmaktadır .

Tablo 23. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesi illerinin imalat sanayi (İşyeri Sayıları)

Sektör	Artvin		Giresun		Gümüşhane		Rize		Trabzon		Bayburt		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
31	32	12.0	159	19.7	34	20.8	89	12.6	236	12.2	24	17.6	574	14.3
32	69	25.7	211	26.2	34	20.8	168	23.8	641	33.1	35	25.7	1.158	29.0
33	70	26.1	219	27.1	45	27.4	211	29.9	467	24.1	42	31.0	1.054	26.2
34	8	3.0	14	1.7	4	2.4	16	2.3	44	2.3	3	2.2	89	2.2
35	3	1.1	14	1.7	-	-	19	2.7	33	1.7	-	-	69	1.7
36	4	1.5	15	1.9	3	1.8	36	5.1	65	3.4	-	-	123	3.0
37	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0.2	-	-	4	0.1
38	82	30.6	171	21.2	44	26.8	162	23.0	431	22.3	32	23.5	922	23.0
39	-	-	4	0.5	-	-	4	0.6	13	0.7	-	-	21	0.5
Top.	268	100.0	807	100.0	164	100.0	705	100.0	1.934	100.0	136	100.0	4.014	100.0

Yapılan çalışmada bölge genelinde 9.630 çalışan belirlenmiş olup Türkiye genelinin ancak % 1.7' si istihdam edilmektedir. İstihdam alanında orman ürünleri ve mobilya sanayi % 26.4 ile önemli paya sahip olup, gıda içki ve tütün sanayi ikinci sırada yer almaktadır. Artvin, Rize ve Trabzon illerinde orman ürünleri ve mobilya sanayi sektörünün hakimiyeti varken Giresun ve Gümüşhane illerinde gıda, içki ve tütün sanayi ön planda bulunmaktadır. Bölge illeri içerisinde Trabzon ili işyeri sayısındaki üstünlüğünü istihdam alanında sürdürmektedir.

Tablo 24. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre imalat sanayinde istihdam düzeyi

Sektör	Artvin		Giresun		Gümüşhane		Rize		Trabzon		Bayburt		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
31	140	25.4	631	32.4	105	30.3	368	22.7	901	18.3	61	25.5	2.206	22.9
32	92	16.7	301	15.4	51	14.7	258	16.0	1.217	24.8	53	22.2	1.972	20.5
33	153	27.8	539	27.7	92	26.5	462	29.0	1.234	25.0	61	25.5	2.541	26.4
34	23	4.2	33	1.7	14	4.0	31	1.9	111	2.2	7	3.0	219	2.3
35	7	1.3	54	2.8	-	-	46	2.8	112	2.3	-	-	219	2.3
36	13	2.3	58	3.0	12	3.4	107	6.6	264	5.4	-	-	454	4.7
37	-	-	-	-	-	-	-	-	11	0.2	-	-	11	0.1
38	123	22.3	327	16.8	73	21.1	335	20.7	1.046	21.2	57	23.8	1.961	20.3
39	-	-	5	0.2	-	-	12	0.7	30	0.6	-	-	47	0.5
Top.	551	100.0	1.948	100.0	347	100.0	1.619	100.0	4.926	100.0	239	100.0	9.630	100.0

1985 yılında 6.373 adet olan işyeri sayısı % 37'lik bir azalma ile 1992 yılında 4.014'e düşmüş istihdam edilen çalışan sayısında ise % 35' lik bir azalma olmuştur. Bölge genelinde 1985 - 1992 yılları arasında yalnızca kağıt - kağıt ürünleri ve basım sanayi sektöründe 4 adetlik bir işyeri artışı olurken diğer sanayi gruplarında azalma yaşanmıştır.

Bölge genelindeki 1 - 9 ölçek grubundaki işyerlerinin ve istihdam durumlarının Türkiye geneli ile karşılaştırılması Tablo 25' de ve Tablo 26' de görülmektedir.

1985 ve 1992 yılları arasında ülke genelinde işyeri sayısı ve istihdam alanında oluşan artışa Doğu Karadeniz Bölgesi ayak uyduramamış ve önemli düzeyde kayıplar oluşmuştur. Ortalama olarak işyeri sayısı ve istihdam alanında Türkiye genelindeki ağırlığını %1.4 oranında kaybeden bölge yatırım bakımından gittikçe fakirleşmektedir.

Tablo 25. 1985 yılı sayım sonuçlarına göre Bölge ve Türkiye genelindeki işyeri ve istihdam düzeyleri

Sektör	Türkiye		D. Karadeniz Bölgesi		% Payı	
	İşyeri	İstihdam	İşyeri	İstihdam	İşyeri	İstihdam
31	19.528	62.014	724	2.243	3.7	3.6
32	59.082	137.039	1.768	3.132	2.9	2.3
33	37.033	94.511	1.640	4.047	4.4	4.3
34	4.467	13.489	85	241	1.9	1.8
35	7.522	20.055	205	520	2.7	2.6
36	5.295	16.292	214	568	4.1	3.5
37	2.395	6.900	96	257	4.0	3.7
38	43.260	110.485	1.544	3.599	3.6	3.2
39	5.991	11.276	97	212	1.7	1.8
Toplam	183.573	472.061	6.373	14.819	3.5	3.1

Tablo 26. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre Bölge ve Türkiye genelindeki işyeri ve istihdam düzeyleri

Sektör	Türkiye		D. Karadeniz Bölgesi		% Payı	
	İşyeri	İstihdam	İşyeri	İstihdam	İşyeri	İstihdam
31	20.092	74.018	574	2.206	2.8	3.0
32	53.904	151.287	1.158	1.972	2.1	1.3
33	43.317	114.416	1.054	2.541	2.4	2.2
34	6.342	19.203	89	219	1.4	1.1
35	4.807	19.217	69	219	1.4	1.1
36	6.553	21.859	123	454	1.9	2.0
37	1.789	6.485	4	11	0.2	0.1
38	46.733	130.351	922	1.961	1.9	1.5
39	3.037	8.973	21	47	0.7	0.5
Toplam	186.574	545.809	4.014	9.630	2.1	1.7

Orta ölçekli olarak kabul edilen 10 - 49 kişi çalıştıran işletmelerin durumlarının belirlenmesi amacıyla 1992 yılında yapılan çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesinde 108 adet işyeri tespit edilmiş olup istihdam edilen çalışan sayısı 2.363 kişidir. Türkiye genelinde tespit edilen 7.972 adet işyerinin % 1.3' ünü barındıran Doğu Karadeniz Bölgesi toplam 175.660 adet olan istihdamın ise yine % 1.3' lük kesimini oluşturmaktadır (1,23).

Doğu Karadeniz Bölgesindeki 10 - 49 ölçek grubundaki işletmelerin dağılımları Tablo 27' de görülmektedir (1).

Tablo 27. 1992 yılı sayım sonuçlarına göre 10 - 49 ölçek grubu imalat sanayi işletmeleri

Sektör	Türkiye		D. Karadeniz Bölgesi	
	İşyeri	İstihdam	İşyeri	İstihdam
31	1.605	31.589	71	1.681
32	2.295	51.852	4	68
33	371	7.277	9	160
34	276	6.277	2	44
35	644	15.302	5	107
36	591	14.699	4	60
37	280	6.892	6	110
38	1.832	40.016	7	133
39	78	1.756	-	-
Toplam	7.972	175.660	108	1.363

Bu ölçek grubunda özellikle gıda sektörünün hakimiyetinin bulunduğu Doğu Karadeniz Bölgesinde işletmelerin illere göre dağılımı Tablo 28 ' de gösterilmektedir (1).

Tablo 28. 10 – 49 ölçekli işletmelerin Doğu Karadeniz Bölgesindeki dağılımları

	Artvin		Giresun		Gümüşhane		Rize		Trabzon		Bayburt	
	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.
31	2	55	20	363	1	35	26	704	20	457	2	67
32	-	-	-	-	-	-	1	11	3	57	-	-
33	-	-	5	96	-	-	1	23	3	41	-	-
34	-	-	-	-	-	-	-	-	2	44	-	-
35	1	34	-	-	-	-	-	-	4	73	-	-
36	-	-	1	18	-	-	-	-	3	42	-	-
37	-	-	-	-	-	-	-	-	6	110	-	-
38	-	-	1	24	-	-	1	10	5	99	-	-
39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Top.	3	89	27	501	1	35	29	748	46	923	2	67

10 – 49 kişi çalıştıran işyerleri içerisinde Orman Ürünleri Sanayi 9 işyeri ile 160 kişiyi istihdam etmektedir. Orman Ürünleri Sanayi bu ölçek grubunda tüm işletmelerin %8.3 lük bir kısmına sahipken istihdam düzeyi ise % 1.3 seviyesindedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi için büyük ölçekli işletmeler olarak nitelendirebileceğimiz 50 - + işçi çalıştıran işletmelerin dağılımları Tablo 29' da gösterilmektedir (1).

Tablo 29. 50 - + ölçekli işletmelerin Doğu Karadeniz Bölgesindeki dağılımları

	Artvin		Giresun		Gümüşhane		Rize		Trabzon		Bayburt	
	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.	İşyeri	İstih.
31	5	1.511	8	1.706	-	-	46	11.951	16	3.710	-	-
32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
33	3	438	1	155	-	-	1	157	-	-	-	-
34	-	-	1	501	-	-	-	-	-	-	-	-
35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
36	-	-	-	-	1	60	-	-	3	457	-	-
37	1	365	-	-	-	-	-	-	2	128	-	-
38	-	-	-	-	-	-	-	-	1	113	-	-
39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Top	9	2.314	10	2.362	1	60	47	12.108	22	4.408	-	-

50 - + ölçek grubunda yine gıda sektörü ağırlığını korurken Orman Ürünleri ve Sanayi alanında 5 işletme 750 çalışan istihdam etmektedir. Türkiye genelinde bu ölçek grubundaki 3.229 işletmenin %2.7' si ve 809.276 çalışanın ise ancak % 2.6' sı bu bölgede barındırılmaktadır.

1992 yılı Genel Sanayi ve İşyeri sayımı sonuçlarına göre Türkiye genelinde 197.775 olan İmalat Sanayi işletmelerinin 4.211 adedini bulandıran Doğu Karadeniz Bölgesi 1.530.745 olan istihdamın 33.245 ' ini bünyesinde bulundurmaktadır. Bölge genelindeki toplam Orman Ürünleri Sanayi İşletmesi sayısı 1.068 ve istihdam ise 3.451' dir.

Bu sayım sonuçlarına göre Doğu Karadeniz Bölgesinde tüm ölçek gruplarında 4.211 adet işyerinde 33.245 çalışan istihdam edilmekte olup Türkiye genelindeki işyerlerinin %2.1' ini ve istihdamın' da yaklaşık %2.2' sini oluşturmaktadır.

2.1.1.4. Araştırma Amacıyla Kullanılacak Anket Formlarının Hazırlanışı

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin yapısal analizlerinin yapılması amacıyla anket formları hazırlanmış ve yüz yüze görüşme yöntemi yardımı ile araştırmacı tarafından doldurulmasına karar verilmiştir.

Çalışmanın amacına uygun olarak öncelikle orman ürünleri sanayinde faaliyet gösteren çeşitli kuruluşlar ile ilişkiye geçilmiş ve genel hatları ile oluşturulacak anket

formlarında olması gereken sorular belirlenmiştir. Daha sonra çeşitli kuruluşların değişik amaçlar için hazırlamış oldukları anket ve soru formları incelenmiş ve hazırlanacak anketin kapsamı belirlenmiştir. Son olarak değişik araştırma kurumları ve üniversitelerde yer alan akademisyenler ile görüşülerek anket formunun çalışma amacı doğrultusunda son hale getirilmesi sağlanmıştır (Ek 1). Yöneltilen soruların basit anlaşılabilir ve kısa olmasına özen gösterilmiş ve işletme sahibi ve/veya yöneticisinin cevaplandırabileceği soruların sorulmasına özen gösterilmiştir. Çalışmamızda detaylı bilgilerin sağlanabilmesi amacıyla tek tip anket formu uygulamaya çıkarılmıştır.

Çalışma alanı çalışmanın hatasız yapılabilmesi ve ileride yapılacak çalışmalara bir temel sağlaması amacıyla Doğu Karadeniz Bölgesi mülki sınırları olarak tespit edilmiştir.

Araştırmamız sırasında örnek büyüklüğünün belirlenmesi amacıyla sağlıklı ve güvenilir verilerin elde edilmesine çalışılmış, bu kapsamda bölge illerinde çeşitli kuruluşlara müracat edilmiş, fakat sağlıklı veriler elde edilememiştir. Bu nedenle araştırmanın temel bilgi kaynağını Devlet İstatistik Enstitüsünün son sayımı olan 1992 yılı genel sanayi ve işyeri sayım sonuçları oluşturmuştur.

D.İ.E ' den elde edilen verilere bağlı kalınarak illerde uygulanacak anket sayısı belirlenmiş ve yerleşim birimlerinde elde edilen bilgiler doğrultusunda rastgele örnekleme yöntemi ile anket kapsamına girecek olan işletmelere ulaşılmıştır.

Çalışma konusunu oluşturan küçük ve orta ölçekli işletme büyüklüklerinin, araştırma bölgesi sanayisini en iyi ve kapsamlı bir biçimde yansıtabilecek işletme büyüklüğü olarak belirlenmesine çalışılmış ve bölgede işyeri sayısı bakımından en etken konumda olan 1 - 9 işçi çalıştıran işletmelerin küçük ve 10 - 49 kişi çalıştıran işletmelerin ise orta ölçekli işletme olarak kabul edilmesine karar verilmiştir.

2.1.2. Yöntem

2.1.2.1. Örnek Büyüklüğünün Belirlenmesi

Araştırmanın temel kaynağını oluşturan 1992 Genel Sanayi ve İşyeri sayım sonuçlarına göre bölge illerinde yer alan (1.054) küçük ve (9) adet orta ölçekli işletme üzerinden örnek büyüklüğü belirlenmiştir. Çalışmanın Doğu Karadeniz Bölgesi İllerinde daha geniş, kapsamlı ve her ilin mevcut yapısını gösterebilecek bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için anket sayısının iller göre belirlenmesi yoluna gidilmiştir. İllere göre örnek büyüklüğü;

$$n = \frac{Z^2 * N * P * Q}{(N * D^2) + Z^2 * P * Q} \quad (1)$$

formülü yardımı ile belirlenmiştir.(98)

Formülde:

n= Örnek büyüklüğü,

Z= Güven Katsayısı(%95'lik güven için bu katsayı 1.96 alınmaktadır)

N= Ana Kütle Büyüklüğü

P= Ölçmek istediğimiz özelliğin ana kütlede bulunma ihtimali (Çalışmamız çok amaçlı olmasından dolayı bu oran % 50 alınmıştır)

Q= 1-P

D= Kabul edilen örnekleme hatası (Çalışmamız için % 10' luk bir örnekleme hatası uygun görülmüştür)

D.İ.E tarafından yapılan çalışmada elde edilen 1 – 9 ölçekli işyeri sayılarına bağlı olarak yapılması düşünülen anket sayıları;

Artvin ili için (70 işletme); 40 adet anket,

Giresun ili için(219 işletme); 67 adet anket,

Gümüşhane ili için(45 işletme); 30 adet anket,

Rize ili için(211 işletme); 66 adet anket,

Trabzon ili için(467 işletme); 80 adet anket,
Bayburt ili için(42 işletme); 30 adet anket olarak belirlenmiştir.

Toplam olarak 1.054 adet işletmeye 315 adet anket uygulanmasına karar verilmiştir. Bölge genelinde 9 adet orta ölçek kapsamındaki Orman Ürünleri Sanayi İşletmesi için 7 adet anket yapılması kararlaştırılmıştır. Belirlenen bu anket sayısı çalışma sırasında oluşabilecek aksaklıklar düşünülerek aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

Artvin ilinde 46,
Giresun ilinde 77,
Gümüşhane ilinde 30,
Rize ilinde 76,
Trabzon ilinde 82
Bayburt ilinde 30 olarak yeniden düzenlenmiş .

Böylece 315 olarak belirlenen anket sayısı 341 olarak yeniden düzenlenmiştir.

2.1.2.2. İl ve İlçelerde Yapılan Çalışmalar

Tespit edilmiş bulunan örnek büyüklüklerinin il ve ilçelere göre dağılımları Tablo 30' da görülmektedir.

Tablo 30. İl ve İlçelerde uygulanan anket sayıları

İl	İlçe	Anket Sayısı
Artvin	Merkez	13
	Arhavi	6
	Murgul	4
	Hopa	7
	Borçka	7
	Ardanuç	3
	Şavşat	3
	Yusufeli	3
	Toplam	46
Giresun	Merkez	26

Tablo 30' un devamı

Giresun	Görece	5
	Bulancak	6
	Tirebolu	6
	Ş. Karahisar	1
	Eynesil	4
	Piraziz	4
	Alucra	1
	Doğankent	1
	Keşap	4
	Espiye	4
	Çanakçı	2
	Dereli	5
	Güce	3
	Çamoluk	1
	Yağlıdere	4
	Toplam	77
Gümüşhane	Merkez	16
	Köse	2
	Kelkit	4
	Torul	6
	Şiran	1
	Kürtün	1
Rize	Merkez	43
	Fındıklı	3
	Ardeşen	6
	Hemşin	2
	Pazar	5
	Çayeli	6
	İyidere	2
	İkizdere	3
	Çamlıhemşin	2
	Derepazarı	2
	Kalkandere	1
	Güneysu	1
	Toplam	76
Trabzon	Merkez	25
	Beşikdüzü	7
	Vakfikebir	3
	Akçaabat	9
	Sürmene	5
	Çarşıbaşı	2
	Of	8
	Yomra	3
	Çaykara	3
	Maçka	2
	Tonya	2
	Arsin	4
	Araklı	4
	Dernekpazarı	1
Şalpazarı	1	

Tablo 30' un devamı

Trabzon	Köprübaşı	1
	Düzköy	1
	Hayrat	1
	Toplam	82
Bayburt	Merkez	24
	Demirözü	3
	Aydıntepe	3
	Toplam	30
	Genel Toplam	341

2.1.2.3. İstatistiki Değerlendirme Amacıyla Kullanılan Yöntemler

2.1.2.3.1. Korelasyon Analizi

Bir birime ait iki yada daha çok sayıdaki özelliklerin (değişkenlerin) aralarında istatistiki bağıntı olup olmadığını denetlemek amacı ile korelasyon analizi yapılmaktadır (99).

X ve Y 2 tane nicel (sürekli geçişli) özellikli değişken olsun X değeri $X_1, X_2, X_3, \dots, X_k$ ve Y değişkenide $Y_1, Y_2, Y_3, \dots, Y_k$ gibi değerler alsın X ve Y değişkenleri bir birey üzerinde ölçülebilir özelliklerdir. Böylece bireyler $(X_1Y_1, X_2Y_2, X_3Y_3, \dots, X_kY_k)$ gibi çift özelliklidirler. Bu gibi durumlarda iki veya daha çok özellik arasında bir bağıntının bulunup bulunmadığını, şayet varsa bu ilişkinin derecesinin saptanması fonksiyonel tipinin katsayılarının bulunması gerekir (100).

Doğrusal korelasyon katsayısı aşağıda görülen Pearson korelasyon katsayısı yardımıyla hesaplanır.

$$r = \frac{\text{Covaryans}(x,y)}{\sqrt{\text{Varyans}(x) * \text{Varyans}(y)}} \quad (2)$$

Korelasyon katsayısının değeri -1 ile +1 arasında değişir. Sonucun +1 çıkması iki değişken arasında tam pozitif bir ilişkinin bulunması, -1 çıkması ise ilişkinin tam ve negatif olduğunu gösterir. Sonuç 0 çıkarsa ilişki yoktur. Dolayısıyla sonuç 1'e yaklaştıkça korelasyon kuvvetlendiği 0'a yaklaştıkça zayıfladığı anlaşılır (101).

Hesaplanan bu korelasyon katsayısının anlam ve önemliliği t - testi ile denetlenmektedir. Birey sayısı N, güven düzeyi p ve serbestlik derecesi N - 2 olmak üzere t - testi ile denetim ;

$$t_{0.0p} = \frac{r\sqrt{N-2}}{\sqrt{(1-r)^2}} \quad (3)$$

formülü ile yapılabilmektedir (100).

Belirli güven düzeyleri için (0.05 ve 0.001) korelasyon matrisinin tümüne geçerli olacak kritik korelasyon katsayısının hesaplanabilmesi için formül şu şekle dönüştürülmüştür (102).

$$r = \sqrt{\frac{(t_{0.0p})^2}{(t_{0.0p})^2 + (N - 2)}} \quad (4)$$

Çalışmamızda serbestlik derecesi (63 - 2 =61) ve güven düzeyleri (0.05 ve 0.001) için hazır tablodan t değerleri (t_{0.05}= 2.000 ve t_{0.001}= 2.660) yukarıdaki formülde yerine konularak kritik r değerleri sırayla r_{0.05} için 0.24 ve r_{0.001} için 0.32 bulunmuştur. Denetimde hangi güven düzeyi dikkate alınıyorsa o güven düzeyine ait kritik r ' den büyük olan korelasyon katsayıları önemli ve anlamlıdır.

Çalışma sırasında korelasyon analizi değişkenler arasında mantıklı ilişkilerin belirlenebilmesi amacıyla kullanılmıştır. Böylelikle sonraki analizlere bir alt yapı hazırlanmakta ve değerlendirme aşamasında ikili ilişkilerdeki kuvvet derecesi ön plana çıkarılmaktadır.

Korelasyon analizinin yapılması aşamasında Statgraf paket programı kullanılmıştır.

2.1.2.3.2. Ayırma Analizi (Discriminant Analysis)

Ayırma analizi, başlangıçta tanımlanan sınıflandırma değişkeninin incelenen bireylerin gruplanmasını ne ölçüde başardığını ortaya koyan, gruplar arasında ayırım sağlama hususunda en fazla etkisi olan değişken veya değişkenleri belirleyen ve aynı değişkenler ile yeni bir bireyin hangi grupta yer alabileceği konularının ortaya çıkarılmasını amaçlayan çok değişkenli bir analizdir (103).

Bu yöntemle birey; m sayıdaki serbest değişkenin doğrusal bileşimi olan kuramsal bir Z endeks değeri ile tanımlanmaktadır. Bu bağıntının çoğul regresyondan farkı Z bağlı değişkenin gözlenemiyen ve ölçülemiyen kuramsal bir sayı, endeks oluşudur (99).

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında doğrusal ilişkinin bulunduğu varsayımına dayanan Ayırma Analizi; bağımsız değişkenlere göre bireleri ve objeleri daha fazla gruba ayırmayı amaçlamaktadır. Bu iş bireyi tanımlayan en önemli bağımsız değişkenlerin ($X_1, X_2, \dots, X_n$) doğrusal bileşimi olarak tanımlanan ayırma değerine (Z_i) göre yapılır. Bu değer;

$$Z_i = a_1 X_{1i} + a_2 X_{2i} + \dots + a_j X_{ji} + \dots + a_n X_{ni} =$$

şeklinde ifade edilir. Burada;

Z_i = i. bireyin ayırma değeri,

X_{ij} = i. bireyin j. değişken üzerindeki değeri,

a_j = j. değişkenin ayırma katsayısı ve ayırma gücü (weight)' dır (102).

a_j ' lerin büyüklüğü, ilgili değişkenin bireyleri ayırmadaki ağırlığını ve önemini gösterir. Ancak katsayıların ayırma gücü hakkında doğru karar verebilmek için değişkenlerin aynı ölçüğe çevrilmesi gerekmektedir. (97)

Ayrırma analizinde D.P.T.' den elde edilen veriler çalışma sonucunda Orman Ürünleri Sanayi alanında elde edilen verilerle birlikte değerlendirilerek D.P.T' nin verilerinin Orman Ürünleri Sanayi üzerinde ne düzeyde geçerli olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayrırma Analizinin yapılması aşamasında Statgraf paket programı kullanılmıştır.

2.1.2.3.3. Küme Analizi (Cluster Analysis)

Küme analizinde amaç bireylerin, bu bireylerden elde edilen değişkenlerden yararlanarak sınıflandırılmasının yapılmasıdır. Bu metot tamamen sayısal verilere dayanmakta ve sınıflar önceden bilinmemektedir. Küme analizi Ayrım analizine benzemektedir. Aralarındaki temel fark Küme analizinde sınıflar sonradan belirlenirken Ayrım analizinde bu sınıflandırmaların önceden biliniyor olmasıdır.

Küme analizinin değerli olmasının bir çok nedeni bulunmaktadır. İlk olarak doğru grupların bulunması bir amaç olabilir. İkinci olarak Küme analizi verilerin azaltılması için yararlı olabilir. Küme analizi için pek çok algoritma uygulanmaktadır. Hiyerarşik tekniklerle bir Dendrogram üretilmesinde bir bireyin tüm birimlerine olan uzaklıklarının hesaplanması ile başlar. Gruplar daha sonra yığılmalı ya da bölüm halinde biçimlendirilmektedir. Yığılmalı tercihte ilk olarak tüm bireylerin ayrı birer grup oldukları kabul edilir. Daha sonra birbirine yakın bireyler birleştirilerek grup sayısı en sonunda 1' oluncaya kadar işlemlere devam edilir. Bölümlü tercihte ise yığılmanın aksine tüm bireyler başlandıçta tek grup olarak düşünülüp daha sonra 2, 3, 4... ve sonunda her bir birey bir grup oluşturacak biçimde (n) gruba bölünür. Küme analizinde ikinci yaklaşım ise parçalanma yaklaşımıdır. Diğer bir ifade ile analizin farklı adımlarında bireyler değişik kümelere dahil edilip çıkarılabilirler. Başlangıçta keyfi olarak az yada çok grup merkezleri belirlenerek bireylerin hangi merkeze daha yakın olduğu belirlenmektedir. Daha sonra ardışık olarak işlemler yürütülerek amaç sayıda gruba ulaşıncaya işleme son verilmektedir (104).

Yığılmalı hiyerarşik yöntemler bireyler arası uzaklıkları kapsayan bir matrisin düzenlenmesi ile başlar. Her bir grupta başlangıçta bir birey bulunmaktadır. Daha sonra gruplardan yakın olanlar birleştirilecektir. Bu durumu istatistikte Yakın Komşuluk Terimi ile

açıklayabilmekteyiz. Ayrıca En Uzak Komşuluk grup ortalamaları yöntemleri' de sınıflandırmalar sırasında kullanılmaktadır (104).

Küme analizinde veriler (n) sayıda birey ve her bir birey üzerinde ölçülmüş olan (p) sayıda değişken değerlerinden oluşmaktadır. Değişken değerleri kullanılarak bireyler arası uzaklıklar hesaplanmaktadır. Bireyler arası uzaklıkların hesaplanmasında genellikle "Euclidian" uzaklığı kullanılmaktadır. Küme analizinde

$$d_{ij} = \sqrt{\sum_{k=1}^p (X_{ik} - X_{jk})^2} \quad (5)$$

burada i'inci birey için X_k değişkeninin değeri X_{ik} ile, j' inci birey için aynı değerde X_{jk} ile gösterilmiştir. Uzaklıkların belirlenmesinde p sayıdaki değişkenin tümünün eşit önemde olmasını sağlamak amacı ile genellikle veriler standardize edildikten sonra uzaklıklar hesaplanmaktadır. Böylece tüm değişkenler ortalamaları 0 ve varyansları 1 olan bir dağılım göstermektedirler (104).

Küme analizi yöntemi ile çalışma alanında elde edilen değişkenlerin bir bütün olarak düşünülüp ilçelerin bu veriler bazında homojen gruplandırılması düşünülmüş ve elde edilecek sonuçlara bağlı olarak önerilerin getirilmesi amaçlanmıştır.

Küme analizinin yapılması aşamasında Statgraf paket programından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Artvin İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Artvin ilinde yapılan çalışmada toplam olarak 46 işletme anket kapsamına alınmış ve bu işletmelerde 159 çalışan tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda ilk olarak işletmelerin kuruluş yılları araştırılmış ve Artvin, ilinde yer alan işletmelerin kuruluş tarihleri şu şekilde belirlenmiştir.

Ankete katılan işletmelerin;

% 6.5' i (3 işletme) 1960 ve öncesi tarihlerde,

% 13' i (6 işletme) 1961 - 1970 yılları arasında,

% 23.9' u (11 işletme) 1971 - 1980 yılları arasında,

% 32.7' si (15 işletme) 1981 - 1990 yılları arasında,

% 23.9' u (11 işletme) 1991 ve daha sonraki yıllarda kurulmuştur.

İşletmelerin kuruluş durumlarının belirlenmesi amacı ile yapılan çalışma sonunda ise 26 (%56.5) işletmenin kendi teşebbüsü ile, 5 (%10.8) işletmenin miras sonucunda, 11 (%24) işletmenin satın alma yolu ile ve 4(%8.6) işletmenin ise ortaklık sonucunda kurulmuş oldukları belirlenmiştir.

İşletmelerin hukuki durumlarının tespitinde ise ferdi mülkiyet statüsü ağırlıklı olup 36 işletmenin (% 78.3) bu statüde oldukları belirlenmiştir. Adi ortaklık yapan işletme sayısı 8 (%17.4) olup, 2 işletme ise (% 4.3) şirket statüsündedir. Şirket statüsünde olan işletmeler anonim ve kollektif şirket konumunda bulunmaktadır.

Çalışma konuları bakımından, 8 (%17) işletmenin mobilya imalatı ile, 23 (%50) işletmenin kereste imalatı ile, 14 (%30.4) işletmenin mobilya ve kereste imalatında buldukları belirlenmiştir. Artvin ilinde 1 işletme parke imalatı faaliyeti göstermektedir. Ayrıca işletmelerin ana faaliyet konularını oluşturmamakla beraber 1 işletmenin arı kovanı imalatı ve 2 işletmeninde dekorasyon işleri ile meşgul oldukları belirlenmiştir.

İşletmelerin kullandıkları başlıca hammadde türlerinin neler olduğu araştırılmış ve ağırlıklı olarak kullanılan ağaç türleri belirlenmiştir. Buna göre işletmelerin;

%74' ü Ladin (34),	%15' i Kavak (7),
% 63' ü Çam (29),	%15' i Kayın (7),
% 28' i Kestane (13),	% 10,8'i Gökmar (5),
% 15' i Gürgen (7),	% 8,7'i ise Kızılağaç ve Meşe kullanmaktadırlar (4).

Mobilya işi ile meşgul olan işletmelerin ise %13' ü (6) çalışmalarında ağırlıklı olarak levha ürünlerini kullanmaktadırlar.

Hammadde temininde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğu araştırılmış ve şu bulgular belirlenmiştir ;

% 43'si (20) hammadde fiyatlarının yüksek olduğunu temel sorun olarak belirtirken, %24'ü (11) istenilen hammaddenin zamanında bulunamadığını başlıca sorun olarak ifade etmişlerdir. İşletmelerin %21'i (10) hammadde temininde herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtirken %10'luk kesim (5) hammaddenin istenilen kaliteden uzak ve kalite sınıflarının standart olmadığını belirtmektedir. İşletmelerin %2'si (1) ise özellikle ithal edilen hammaddelerin iç piyasa üzerinde oluşturmuş olduğu olumsuz etkilerden yakınmaktadır.

İşletmelerin % 43.5' i (20) hammadeyi faaliyet gösterdikleri bölgeye 0 - 10 km' lik mesafedeki satış birimlerinden temin ederken, % 6.5' i (3) 11 - 20 km, % 6.5'i (3) 31 - 40 km %6.5' i (3) 41 - 50 km ve % 37' si (17) ise 51 - + km' lik mesafelerden hammadde temini yoluna gitmektedirler.

Artvin bölgesinde yer alan işletmelerin %41' i (19) hammadde temini sırasında kaliteye, % 28.3' ü (13) fiyat indirimine, % 21.7 si (10) ödeme koşullarındaki kolaylığa, %6.5' i (3) müşteri isteklerine ve % 2.2' si (1) ise hammaddenin teknik özelliklerine önem vermektedir.

Hammadde satın alımını tek kaynaktan yapan işletme oranı % 70 (32) olup değişik satış kurumlarından yararlanan işletme düzeyi ise % 30 (16) civarındadır.

İşletmelerin hammadde alımı sırasında % 87' si (40) müşteri istek ve ihtiyaçlarını dikkate alırken % 13' lük kesim kendi ihtiyaçlarına göre alım yapmaktadır.

İşletmelerin kullandıkları hammaddelere bağlı olarak müşteri isteklerini dikkate alma durumları Tablo 31' de gösterilmektedir.

Tablo 31. İşletmelerin hammadde türüne bağlı olarak müşteri isteklerine yaklaşımları

Hammadde Türü	Evet	Hayır
Ladin	32	2
Çam	29	2
Kestane	12	1
Gürgen	7	-
Kavak	7	-
Kayın	6	1
Gökmar	5	-
Kızılağaç	4	-
Meşe	4	-

Üretim tipleri ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda işletmelerin büyük oranda siparişe göre üretim yaptıkları (%85) belirlenmiş, seri üretim yapan 1 işletme tespit edilmiştir. Seri ve siparişe göre üretim yöntemlerini ortaklaşa kullanıp üretim yapan işletme sayısı 4 olup , 2 işletme fason üretim yapmaktadır.

İşletmelerin ortaklaşa iş yapma düzeylerinin belirlenmesine çalışılmış ve sonuçta ankete katılan işletmelerin 9' unun(%19.5) diğer işletmeler ile ortaklaşa iş yaptıkları 37' sinin (%80.5) herhangi bir ortaklık faaliyetine girmedikleri belirlenmiştir. Ortaklaşa çalışma ortamı oluşturmayan işletmeler neden olarak ;

% 68.5' i il düzeyinde ortaklaşa iş yapabilecek iş imkanının yetersiz olduğunu,

% 14.5' i firmalar arasında uygun çalışma ortamının oluşturulmadığını,

% 12' si işletmeler arasında güvensizlik hissini var olduğunu,

% 5 ' lik kesim ise ortaklaşa iş yapabilecek firmalar düzeyinde yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Üretim sırasında oluşan temel problemlerin neler olduğu araştırılmış ve işletmelerin % 31' i en önemli problemin yetişkin kalifiye eleman bulma sorunu olduğunu belirtmişlerdir.

%24' lük kesim teknik niteliğe sahip eleman sıkıntısı yaşarken, % 21'lik kesim üretim sırasında herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Hammaddenin istenilen zamanda temin edilemediğini ve üretim sırasında aksamaların oluştuğunu belirten işletme oranı %14 düzeyindedir. Alan darlığı, işyerinin yetersizliği ve makinaların istenilen nitelikleri sahip olmaması nedeni ile üretimde problem yaşayan işletme oranı ise % 10' dur.

İşletmelerin %90' ı ürünlerini herhangi bir satış kanalı kullanmadan doğrudan müşterilerine satışa sunarken % 10' luk işletme grubu ürünlerini bir toptancı aracılığı ile tüketici kesimine ulaştırmaktadır.

Satışların % 89' u en son kullanıcıya yönelikken % 11' i endüstriyel kullanıcılara yöneliktir.

İşletmeler satışlarını % 50 (23) düzeyinde il yada ilçe genelinde gerçekleştirirken %17.4' (8) lük işletme grubu bölgesel, % 28.3' (13) lük kesim ulusal düzeyde ve %4.3' (2) lük kesim ise uluslararası bir pazar düzeyinde gerçekleştirmektedir.

İşletmelerin kuruluş aşamasında yalnızca 2 işletme devlet desteğinden yararlanmıştı.

Toplam sermaye yatırımları ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıda gösterilmektedir ;

İşletmelerin % 8.5' inin (4) toplam sermaye yatırımı 0 - 750 milyon TL arasında,
% 24' ünün (11) 750 - 1.500 milyon TL arasında,
% 19.5' inin (9) 1.500 - 2.250 milyon TL arasında,
% 17.4' ünün (8) 2.250 - 3.000 milyon TL arasında,
% 30.4 ' ünün (14) ise 3.000 - + milyon TL arasındadır.

İşletmelerin % 41.4' ü (19) tarafından temel finansal problemlerinin alacak tahsilinde yaşanan gecikmeler olduğu belirtilirken % 32.6' sı (15) piyasadaki istikrarsızlığı, % 17.4' ü (8) satışlardaki düşüklüğü, % 4.3' ü (2) ise öz kaynak yetersizliğini temel sorun olarak belirtmişlerdir. Finansal problemleri olmayan işletme oranı ise % 4.3 (2) düzeyindedir.

Kredi kullanan işletme oranı % 30 düzeyinde kalırken, kredi kullanmayan işletmeler ise bunun nedenlerini;

% 41 oranında uygun olmayan ödeme şartlarına, % 22 oranında herhangi bir risk altın girmek istememelerine, % 20 oranında bilgi eksikliğine ve % 17 oranında ise kendi öz kaynaklarını kullanmak istemelerine bağlamaktadır.

İşletmelerin % 56.8' i satışlarını 1 - 3 ay vadeli, % 28' i 4 - 7 ay vadeli ve % 15.2' si ise peşin gerçekleştirmektedir.

Kurulu bulunulan alanda ulaşım, enerji, eğitim imkanları ve sosyal çevre faktörlerinin ne düzeyde olduğu ile ilgili olan soru neticesinde elde edilen dağılım aşağıdaki gibidir.

İşletmelerin % 42' si ulaşım şartlarını iyi, % 8' i kötü ve % 50' si ise vasat seviyede bulurken, % 50' si enerji şartlarını iyi, % 30' u vasat ve % 20 ' si ise kötü olduğunu ifade etmiştir. Eğitim imkanları ise işletmelerin % 27' si tarafından iyi, % 35' i tarafından kötü ve % 38' i tarafından vasat olarak nitelendirilmiştir. İş sahibi ve çalışanların sosyal ihtiyaçlarını sağlayacak olan sosyal çevre şartları ise işletmelerin % 2' si tarafından iyi, % 49' u tarafından kötü ve % 49' u tarafından ise vasat olarak belirtilmiştir. % 49' luk kesim mevcut bu faktörlerin üretim üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olduğunu savunmaktadır.

İşletmelerini büyütmeyi düşünen işletme oranı % 70 (32) olup işletmelerin büyümesinde etkili kabul edilen faktörler ise işletmelerin % 33.3' ü (10) tarafından yeni teknolojiyi ele geçirebilmek, % 21.1' i (7) yeni müşteri ve pazara ulaşabilmek, % 21.1' i (7) finansal kaynakları yeterince temin edebilmek, % 15.2' si (5) satışları arttırabilmek, % 9.3' ü (3) ise uygun işyeri alanı bulabilmek olarak belirtmişlerdir.

İşletmelerin % 13' ü dış pazarlar ile ilgili bir araştırma içinde bulunurken % 87' si böyle bir çalışma içinde değildir.

İhracata yönelmeyen işletme oranı % 95 olup bunun nedenini % 47' si yeterli finansal kaynağa sahip olamamak, % 25' i dış pazarlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamak ve bilgi temin edebilecek çevreyi tanımamak, % 12' si iç piyasanın kendilerine yeterli olması, %

10' u istikrarsız ekonomik şartların kendilerine güven vermemesi ve % 6' sı ise yeterli teknolojik şartlara sahip olmamak olarak belirtmişlerdir.

İşletmelerin teknolojik seviyelerinin belirlenmesi amacı ile yapılan çalışmalarda, tüm işletmelerin % 91' inde planya, % 89' unda şerit , % 69' unda kalınlık, % 56' sında bileme, % 41' inde yatar daire, % 35' inde freeze, % 32' sinde arabalı şerit, % 10' unda zımpara makinalarının var olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca tüm işletmelerin % 28' inde değişik cins'te makinalar belirlenmiştir.

Artvin bölgesinde yalnızca bir işletme bilgisayara sahip olup muhasebe işlemleri için kullanılmaktadırlar.

İşletmelerin % 43' ü mevcut teknolojik şartlarını değiştirmeyi düşünürken %57' si teknolojik imkanlarının yeterli olduğunu savunmaktadır.

Yenilik yapmayı düşünen 20 işletmeye neden yenilik yapma düşüncesi içerisinde buldukları sorulmuş ve aşağıdaki değerlendirmeler elde edilmiştir;

7 işletme maliyetlerde bir düşüş sağlama amacını güderken,

8 işletme artan talebi zamanında karşılayabilmek istemektedir.

3 işletme rakiplerine üstünlük sağlamayı amaçlarken, 2 işletme ise daha kaliteli iş yapabilmek için teknolojik yeniliği düşünmektedir.

Yenilik yapma düşüncesinde olmayan 26 işletmenin ise % 40' ı yeni makinaların pahalı olmasını neden gösterirken, % 33' ü kendi makinalarının yeni ve yeterli olduğuna inanmakta, % 23' ü yeni makina ve teçhizatı gerektirecek pazar şartlarının mevcut olmadığını ve % 4' ü ise yeni makina ve teçhizatı kullanacak yeterli eleman olmadığını belirtmiştir.

İşletmelerin yalnızca 8 tanesi kendileri ile ilişkili olarak faaliyette bulunan çeşitli kuruluşlardan haberdar olduklarını belirtmektedir.

Artvin ilinde yer alan işletmelerin Gümrük Birliği' ne girilmesi sonucunda orman ürünleri sanayi kapsamında ne tür sorunların yaşanabileceği ile ilgili olan soruya % 33' ü (15) teknolojik bakımdan sorun yaşanabileceğini % 23' ü (11) herhangi bir sorun yaşanmayacağını, % 19'u (9) pazarlama çalışmalarında oluşan aksaklıkların sorun getirebileceğini, % 14' ü (6) üretim şartlarının oluşturacağı güçlük nedeninin sorun olabileceğini, % 11' i (5) ise kalite düzeyi nedeni ile sorun yaşayabileceklerini belirtmişlerdir.

İşletme sahibi ve /veya yöneticisinin orman ürünleri sanayii ile ilgili olmayan başka bir sanayi dalında çalışıp çalışmadığı sorulmuş ve % 85' inin başka bir alanda daha önce çalışmadığı belirlenmiştir.

İşletmelerin kuruluş gerekçeleri araştırılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir. Tüm işletmelerin, % 34' ü (16) aile meslekleri olduğundan sürdürme düşünceleri doğrultusunda, % 19' u (9) kendi yerleşim birimlerinde bir iş sahibi olabilmek için % 16' sı (7) kendine bir güven temin edebilmek için, % 14' ü (6) bağımsız çalışma arzusu sonucunda, %10' u (5) ücretle çalışma olanağının olmaması neticesinde ve % 7' si (3) ise bölgenin etkili mesleği olduğuna inandıkları için sosyal saygı kazanmak düşüncesi ile bu sektörü seçmişlerdir.

İşletmelerin kuruluş yeri seçim nedenleri araştırılmıştır. İşletmelerin % 40' ı (18) kendi yerleşim birimleri ve kendi mülkiyetlerinde bir alan olduğu için mevcut buldukları alanı seçerken, % 28' i (13) hammadde temini sırasında avantajlı olduğuna inandıklarından dolayı kuruluş yeri olarak buldukları yeri uygun bulmuşlardır. %24' ü (11) hammadde alımı ve ürünlerin ulaşımı ve taşıma şartlarının kolaylık sağlayabileceği düşüncesi ile, % 4' ü (2) ise işgücü temininde kolaylık ve % 4' ü (2) ise işyeri kurabilecek başka bir alan mevcut olmadığı sonucu bir zorunluluk olarak buldukları yeri seçmişlerdir.

İşletme yöneticilerinin %22' si (10) çalışma alanları dışında bulunan pazarlar hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir. %41' i (19) ise yeni pazarlara atılım yapmak istemektedirler.

Yeni pazarlara girme düşüncesini taşımayan 27 (%58.7) işletme yöneticisine bu düşüncelerinin nedeni sorulmuş ve şu yanıtlar alınmıştır. %33' ü mevcut durumun kendileri

için yeterli olduğunu, % 30' u dış pazarlara açılabilmek için yeterli finansal kaynakları olmadığını, % 25' i dış pazarlar hakkında bilgi sahibi olmadıkları için cesaret edemediklerini % 8' i yeterli elemana sahip olmadıklarını ve % 4' ü ise dış pazarlara açılma sonucunda işyeri kontrolünün sağlanamayacağı endişesini taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

İşletmelerin çalıştırdıkları çalışan sayısı bakımından gruplandırılması yapılmıştır. Buna göre anket kapsamında yer alan işletmelerin;

37 adedi (% 80.4) 1 - 4 kişi, 8 adedi (%17.4) 5 - 8 kişi, 1 tanesi ise (%2.2) 13 -+ kişi çalıştırmaktadır.

Çalışanların statülerine göre dağılımları ise 86 çalışan (%54) usta, 43 çalışan (%27) kalfa, 26 çalışan (%16) çırak ve 4 çalışan ise (%3) yönetici şeklindedir.

Çalışanların yaş dağılımlarına göre incelendiğinde 34 çalışan (%21.4) 15 - 24 yaş grubunda, 61 çalışan (%38.3) 25 - 34 yaş grubunda, 41 çalışan (%25.8) 35 - 44 yaş grubunda ve 23 çalışan ise (%14.5) 45 - + yaş grubunda bulunanlardan oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 32' de Artvin ilinde çalışanların yaş dağılımları ve vasıflarına bağlı olarak yapılan değerlendirme görülmektedir.

Tablo 32. Artvin ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 – 24	8	16	10	-	-	34
25 – 34	20	24	15	2	-	61
35 – 44	35	3	1	2	-	41
45 - +	23	-	-	-	-	23
Toplam	86	43	26	4	-	159

Çalışanların eğitim seviyeleri incelenmiş ve 1 (%0.7) çalışanın sadece okur - yazar, 79 (%49.7) çalışanın ilk okul mezunu, 26 (%16.3) çalışanın orta okul mezunu, 48 çalışanın (%30.2) lise ve dengi okul mezunu ve 5 çalışanın (%3.1) ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 33 'da çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları, Tablo 34' de ise çalışanların vasıfları ve eğitim seviyelerine bağlı olarak oluşturulan değerlendirmeler görülmektedir.

Tablo 33. Artvin ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur – Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 – 24	-	15	7	11	1	34
25 – 34	-	18	8	24	1	61
35 – 44	-	19	9	11	2	41
45 - +	1	17	2	2	1	23
Toplam	1	79	26	48	5	159

Tablo 34. Artvin ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları

Eğitim Düzeyi	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
Okur – Yazar	1	-	-	-	-	1
İlkokul Mezunu	50	16	13	-	-	79
Ortaokul Mezunu	14	9	2	1	-	26
Lise ve dengi Mezunu	19	18	10	1	-	48
Üniversite mezunu	2	-	1	2	-	5
Toplam	86	43	26	4	-	159

Tüm çalışanlar içerisinde yalnızca 1 bayan çalışan bulunmaktadır. %4.4 oranında çalışan işletme bünyesinde herhangi bir çalışma yapılacağına dışardan özel olarak alınıp çalıştırılmakta yani bir süreklilik göstermemektedir. 159 çalışanın 75' i ücretle çalışan , 43' ü aile bireyi ve 41 ' i ise iş sahibi ve ortaklardan oluşmaktadır.

İşletmelerin % 24' ü çalışanlara ödemelerini haftalık gerçekleştirirken, %30' u aylık olarak vermektedir. İşletmelerin % 46' sı ise çalışanların iş sahibi ve ortaklardan oluşması nedeni ile yapılan işten elde edilen kar nispetinde ödemededir.

İşgücü temini sırasında işletmeler kalifiye eleman bulamadıklarını büyük oranda belirtmişler ve bulunan çalışanların yeterli ücret şartları sağlanmadığı için istihdam edilemediğini ifade etmişlerdir.

İşletme sahibi ve/veya yöneticisine yakın gelecekte nasıl bir işletme politikası izleyeceği sorulmuş ve şu bilgiler elde edilmiştir.

Tüm işletmelerin % 25' i yeni teknolojiye sahip olmak istediklerini,
 % 24' ü kapasitelerini genişletmeyi düşündüklerini,
 % 15' i mevcut durumu muhafaza etmeyi,
 % 13' ü yeni yurt içi pazarlara girme düşüncesi taşıdıklarını,
 % 9' u mevcut pazar paylarını arttırabilme yollarını arayacaklarını,
 % 6' sı ürün çeşitlendirmeye gitmek istediklerini,
 % 4' ü yeni yurt dışı pazarlara girmeyi amaçladıklarını,
 %3.5' i ise işletmelerini kapatmayı planladıklarını belirtmişlerdir.

3.2. Giresun İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Giresun ilinde toplam 77 işletme anket kapsamına alınmıştır. Anket kapsamındaki işletmelerde 402 çalışan belirlenmiştir.

Yapılan ilk çalışma işletmelerin kuruluş yılları üzerine olup işletmelerin;

% 1.3' ü (1 adet) 1960 yılından önce,
 %17' si (13 adedi) 1961 - 1970 yılları arasında,
 % 23.4' ü (18 adedi) 1971 - 1980 yılları arasında,
 % 34' ü (26 adedi) 1981 - 1990 yılları arasında,
 %24.3' ü (19 adedi) 1991 ve sonraki yıllarda kurulmuştur.

İşletmelerin % 65' i (50) kendi teşebbüsleri ile, % 10.4' ü (8) miras sonucunda % 10.4' ü satın alma (8) ile ve %14.2' si ise (11) ortaklık sonucunda kurulmuşlardır. İşletmelerin hukuki durumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda ferdi mülkiyet statüsünün hakimliği görülmektedir. Buna göre;

Ferdi mülkiyet statüsüne sahip olan işletme sayısı 56 adet (%73),
 Adi ortaklık statüsüne sahip olan işletme sayısı 13 adet (%17),
 Şirket statüsüne sahip olan işletme sayısı ise 8 (%10) dur.
 Şirketlerin 3' ü kollektif, 5' i limited şirket pozisyonunda bulunmaktadır.

Ankete katılan işletmelerin çalışma konularına göre dağılımı ise şu şekildedir ;

38 işletme (49.4) kereste imalatı ile uğraşırken , 22 işletme (%28.7) mobilya imalatı ile ilgili olarak faaliyet göstermektedir. 9 işletme ise (%11.7) kereste ve mobilya imalatı ile ortaklaşa bir faaliyet içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca 3 işletme (%3.9) parke imalatı, 3 işletme(%3.9) fırınlama tesisine sahip, 1 işletme (%1.2) dekorasyon işi ile ilgili ve 1 işletme ise (%1.2) karisör yapımı ile ilgili faaliyet göstermektedir.

İşletmelerin başlıca kullandıkları hammadde odun türü araştırılmış ve tüm işletmelerin; %77' si ladin (59), % 70' i kestane (54), % 69' u çam (53), % 52' si kayın (40), % 27' si gürgen (21), % 23' ü meşe (18), %10' u kızılğaç (8), % 8' i göknar (6) kullanmaktadır. Ayrıca tüm işletmelerin yaklaşık %3' lük bir kesimi kavak ve ceviz türlerini de üretimleri sırasında kullanmaktadırlar. Mobilya imalatı ile ilişkili olarak faaliyet gösteren işletmeler ise üretimlerinde ağırlıklı olarak levha ürünlerini kullanmaktadırlar.

İşletmelerin hammadde temini sırasında karşılaştıkları temel sorunlar araştırılmış ve % 44.2' si (34) hammadde fiyatlarındaki yüksekliği, % 29.9' u (23) hammaddenin istenilen kaliteden uzak olmasını temel sorun olarak belirtirken, % 3.9' luk bir işletme (3) kesimi ise istedikleri oranda hammadde bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca %2.6' lık kesim (2) ise ulaşım sorununun hammadde temininde kendilerine göre temel problemi oluşturduğunu belirtmiştir. % 19.4' lük bir işletme grubu (15) ise hammadde temini ile ilgili olarak herhangi bir probleme sahip değildir.

İşletmelerin hammaddeyi temin uzaklıkları ile ilgili yapılan araştırma sonucunda ;

15 işletmenin (%19.4) hammaddeyi 0 - 10 km' lik bir mesafeden, 8 işletmenin (%10.4) 11 - 20 km, 15 işletmenin (% 19.4) 21 - 30 km, 12 işletmenin (%15.6) 31 - 40 km, 6 işletmenin (%7.8) 41 - 50 km ve 21 işletmenin ise (% 27.4) 51 - + km' lik mesafelerden hammadde temini yoluna gittikleri belirlenmiştir.

İşletmelerin %61' i hammadde temininde en önemli faktör olarak kaliteyi göstermektedir. %31.2' düzeyindeki işletme düşük fiyatlı hammadde teminini ve % 7.8' lik kesim ise ödeme koşullarını temel faktör olarak görmektedir.

İşletmelerin % 87' si hammadde temini sırasında değişik kaynaklardan yararlanırken % 13 ' lük kesim yalnızca tek bir kaynak kullanmaktadır. Hammadde alımı sırasında tüketici istek ve ihtiyaçlarını işletmelerin % 87' si dikkate almaktadır. İşletmelerin hammadde türüne bağlı kalarak müşteri isteklerini dikkate alma düzeyleri Tablo 35 ' de gösterilmektedir

Tablo 35. Giresun ilinde yer alan işletmelerin hammadde alımlarında müşteri isteklerine yaklaşımları

Hammadde Türü	Evet	Hayır
Ladin	58	2
Kestane	51	3
Çam	52	1
Kayın	40	-
Gürgen	20	1
Meşe	16	2
Kızılağaç	8	-
Göknar	6	-
Kavak	2	-
Ceviz	2	1

Kullanılan üretim yöntemi ile ilgili olarak yapılan araştırma sonucunda 52 işletmenin (%67.5) siparişe göre üretim yöntemini kullandıkları, 22 işletmenin (%28.6) seri ve sipariş yöntemlerini ortaklaşa kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca 2 işletme (%2.6) seri üretim yaparken 1 işletme (%1.3) ise vatandaşın kendi ürününü işleyen bir sisteme sahip durumdadır.

Ankete katılan iki işletme diğer işletmeler ile ortaklaşa çalışma içerisinde bulunurken 75 işletme ortaklaşa iş yapmama nedenlerini şöyle açıklamaktadır;

45 işletme (%60) işletmeler arasında uygun çalışma ortamının oluşturulamayışı,

25 işletme (%33.3) il düzeyinde ortaklaşa çalışma yapabilecek iş imkanının bulunmadığını,

3 işletme (%4) işletmeler arasında güvensizlik hissini var olduğunu,

2 işletme (%2.7) ise ortaklaşa iş yapabilecek firmalar düzeyinde bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin üretim aşamasında ne gibi sorunlar ile karşı karşıya buldukları sorusuna işletmelerin %70'i (54) kalifiye eleman sıkıntısı olarak cevap verirken, % 8' i (6)

hammadde temininden kaynaklanan probleme sahip olduklarını belirtmişlerdir. % 4' lük (3) bir grup teknik eleman sıkıntısı yaşarken, % 1' lik bir işletme grubu (1) ise makina parkının ve depolama sahasın yetersizliği nedeni ile sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin % 90' ı ürünlerini herhangi bir satış kanalı kullanmadan satışa sunmaktadır. Satışların %10' u endüstriyel kullanıcılara yönelik olmaktadır.

59 işletme (%76.6) satışlarını il yada ilçe düzeyinde gerçekleştirirken 12 işletme (%15.6) bölgesel, 6 işletme (%7.8) ulusal pazarlara hitap etmektedir. İşletmelerin kuruluş aşamasında yalnızca 6 işletme devlet desteğinden yararlanmışır.

Toplam sermaye yatırımları iler ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda;

18 işletmenin (%23) toplam sermaye yatırımlarının 750 - 1.500 milyon TL arasında, 13 işletmenin (%17) 1.500 - 2.250 milyon TL, 15 işletmenin (%19) 2.250 - 3.000 milyon TL, 7 işletmenin (%9) 3.000 - 3.750 milyon TL ve 24 işletmenin ise (%32) 3.750 - + milyon TL arasında bir yatırım değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin finansal problemleri incelenmiş ve %48 düzeyindeki işletme (37) alacak tahsilini temel problem olarak belirtirken %41.6' sı (32) piyasadaki istikrarsızlığı ön plana çıkarmaktadır.% 7.8' i (6) satışların düşük olmasını en önemli finansal sorun nedeni olarak görürken işletmelerin %2.6' lık bir kesimi ise (2) her hangi bir finansal probleme sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

32 işletme (%41) kredi kullanırken 45 işletme (%59) kredi kullanmamaktadır. Kredi kullanmadığını belirten işletmeler bu durumlarını aşağıdaki biçimde gerekçelendirmişlerdir.

%37' si uygun olmayan ödeme şartları, % 19' u risk almama eğilimi, %19'u öz kaynak kullanımını tercih etmeleri, % 14' ü bu konuda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıklarını, % 11' i ise dini inançlarına aykırı olduğunu ifade etmiştir.

İşletmelerin 57 adedi (%74) satışlarını 1 - 3 aya kadar vadeli gerçekleştirirken 15 adedi (%19.5) 4 - 7 aya kadar vade imkanını müşterilerine sunmaktadır. 5 işletme ise (%6.5) satışlarını peşin gerçekleştirmektedir.

İşletmelerin kurulu bulunduğu bölgedeki belirli olanakların işletme sahiplerince nasıl değerlendirildiğinin tespiti amacıyla ulaşım, enerji, eğitim ve sosyal çevre faktörlerinin değerlendirilmesi istenmiştir. Ulaşım şartları işletmelerin %66' sını tarafından iyi, %9' u tarafından kötü ve % 25' i tarafından ise vasat düzeyde belirtilmiştir. Enerji şartlarının iyi olduğunu belirten işletme düzeyi % 80 oranındayken, işletmelerin %18' i vasat ve % 2' lik kesim ise kötü cevabını vermiştir. Bölgedeki eğitim şartlarını %47 düzeyindeki işletme vasat seviyede bulurken, % 27 düzeyinde kötü ve %26 düzeyinde ise iyi olarak kabul edilmektedir. Sosyal çevre ise %40 oranında iyi, %33 oranında kötü ve % 27 oranında vasat seviyede değerlendirilmektedir.

67 işletme bu faktörlerin üretimleri üzerinde olumsuz etki yapmadığını belirtirken, üretimimizi kısıtlıyor diyen 10 işletme ulaşım şartları ve enerji kesilmelerini ön planda tutmaktadır.

İşletmelerini büyütmeyi düşünen işletme sahiplerinin oranı %51 düzeyinde olup, işletmelerin büyümesinde etkili kabul ettikleri faktörleri şu şekilde sıralamışlardır.

İşletmelerin % 34' ü satışları arttırmak, % 37' si finansal kaynakları yeterince ele geçirebilmek, % 15' i yeni müşteri ve pazarlara ulaşabilmek, %8' i yeni teknolojiyi ele geçirebilmek ve % 6' sını ise bir sanayi bölgesi içinde faaliyet gösterebilmek olduğunu söylemişlerdir.

Dış pazarlar hakkında 20 işletme bir araştırma içine girmişken 57 işletmenin böyle bir ihtiyaç hissetmedikleri ortaya çıkmıştır. Giresun ilinde hiçbir işletme ihracata yönelmemektedir. İhracata yönelmeme nedenlerini işletmelerin %64' ü (49) kaynak yetersizliği ve finansal sıkıntı ile ilgili olarak değerlendirirken, %28' i (22) dış pazarlar hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. İç piyasanın yeterli olduğunu

söyleyen %4' lük bir işletme grubuna karşın (3) yine %4' lük kesim ise (3) ihracata yönelebilecek düzeyde elemana sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

İşletmelerin teknoloji seviyelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada tüm işletmelerin;

%89' unda şerit makinası, % 88' inde planya makinası, % 62' sinde yatar daire makinası, % 56' sında kalınlık makinası, % 35' inde arabalı şerit makinası, % 35' inde freeze makinası, % 31' inde zımpara makinası, %23' ünde bileme makinası bulunmaktadır. Ayrıca tüm işletmelerin yaklaşık %10' unda pres, fırın, v.s. gibi makina ve teçhizat bulunmaktadır.

Giresun bölgesindeki işletmelerin 4' ünde muhasebe amacıyla kullanılan bilgisayar bulunmaktadır.

İşletmelerinde teknolojik yenikli yapmayı düşünün 27 işletmeye bu düşüncelerinin nedenleri sorulmuş ve 16 işletme (%59.3) maliyetleri düşürebilmek amacını güderken , 8 işletme (%29.6) artan talebi bu şekilde daha rahat bir biçimde karşılayabileceğine inanmaktadır. 2 işletme (%7.4) rakiplerine üstünlük sağlayabilmek ve 1 işletme ise (%3.7) verim artışı sağlayabilme amacını düşünmektedir.

Yenilik yapmayı düşünmeyen 50 işletme ise bunun nedenini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir.

31 işletme (%62) yeni makina ve teçhizatın pahalı olduğunu belirtirken, 10 işletme (%20) kendi makinalarının yeterli olduğuna inanmaktadır. 7 işletme (%14) ellerinde bulunan makinaların yeni olmasını ve 2 işletme ise (%4) yeni teknoloji için yeterli talebin olmadığını neden olarak belirtmiştir.

Giresun ilinde anket kapsamındaki 7 işletme kendileri ile ilişkili olan kuruluşlardan haberdardır.

Gümrük birliğinin sanayimiz için nasıl bir etki sağlayacağı ile ilgili olan çalışmamıza işletme sahiplerinin verdiği yanıtlar aşağıda belirtilmektedir.

26 işletme (%33.8) herhangi bir etkinin olmayacağına inanırken , 24 işletme (% 31.1) bu konuda her hangi bir bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. 20 işletme (%26) teknolojik bakımdan geri kalabileceğimizi ve sorun yaşayabileceğimiz düşüncesini taşıırken , 6 işletme (%7.8) kalite düzeyi bakımından geri kalabileceğimiz inancını taşımaktadır. 1 işletme ise (%1.3) teknolojik aletlerin dahada ucuzlayabileceğine inanmaktadır.

İşletme sahibi ve/veya yöneticisinin orman ürünleri sanayi dalından başka bir sanayi dalında faaliyette bulunup bulunmadıkları araştırılmış ve yalnızca 4 işletme sahibi ve/veya yöneticisinin başka sanayi dalında çalıştıkları belirlenmiştir.

İşletmelerin kuruluş gerekçeleri araştırılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir;

50 işletme (%65) kendi yerleşim biriminde iş sahibi olabilmek, 17 işletme (%22) aile mesleği olduğu için sürdürülebilir düşüncesi ile, 8 işletme (%10.4) bağımsız çalışma arzusu sonucunda, 1 işletme (%1.3) sosyal saygı kazanabilmek ve 1 işletme ise (%1.3) güven duygusu temini için böyle bir işyeri açtıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin kuruluş yeri seçim nedenleri üzerine yapılan çalışmada, 20 işletme (%25.3) sanayi sitesinin varlığını temel gerekçe olarak gösterirken, 18 işletme (%23.4) buldukları yerden daha uygun başka bir alan bulamamaları sonucunda ve 18 işletme (%23.4) ise kendi mülkiyetlerinde olan bir yer olması sebebi ile buldukları yeri seçmişlerdir. 16 işletme (%20.8) ulaşım ve taşıma şartlarının yeterli olmasını ve 5 işletme ise (%6.5) hammadde temin kolaylığını temel gerekçe olarak kabul etmişlerdir.

İşletme yöneticilerinin %31.2 si çalışma alanları dışındaki pazarlar hakkında bilgi sahibi olduklarını iddia ederken %55' i yeni pazarlara girme düşüncesi taşımaktadır. Yeni pazarlara açılmayı düşünmeyen 37 yönetici ve/veya mal sahibinin gerekçeleri ise şu şekildedir.

22 işletme istenilen finansal kaynakların yeterli olmadığını, 15 işletme ise ihtiyaç duymadıklarını belirtmiştir.

İşletmeler çalıştırdıkları işletme sayısına göre gruplandırılmıştır. Buna göre;

- 0 - 4 işçi çalıştıran işletme sayısı 44 (%57),
 5 - 8 işçi çalıştıran işletme sayısı 27 (%35),
 9 - 12 işçi çalıştıran işletme sayısı 1 (%2),
 13 - + işçi çalıştıran işletme sayısı 5(%6).

Çalışanların statülerine göre dağılımları ise 241 çalışan (%60) usta, 47 çalışan (%11.7) kalfa, 86 çalışan (%21.4) çırak, 17 çalışan (%4.2) yönetici ve 11 çalışan ise (%2.7) hizmetli pozisyonuna sahip durumdadır.

Çalışanların eğitim seviyesi incelenmiş ve 2 çalışanın (%0.5) okur - yazar, 236 çalışanın (%58.7) ilkokul, 64 çalışanın (%15.9) orta okul mezunu, 94 çalışanın (%23.4) lise ve dengi okul ve 6 çalışanın (%1.5) üniversite mezunu oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 36' de işletmelerde çalışanların eğitim seviyeleri ve statüleri arasındaki dağılım verilmektedir.

Tablo 36. Giresun ili çalışanların eğitim seviyeleri ve statüleri

Eğitim Düzeyi	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
Okur – Yazar	2	-	-	-	-	2
İlkokul Mezunu	174	21	34	1	7	236
Ortaokul Mezunu	33	14	14	11	2	64
Lise ve dengi Mezunu	31	12	38	5	2	94
Üniversite mezunu	6	-	-	-	-	6
Toplam	241	47	86	17	11	402

İşgücü temininde tek problem kalifiye eleman eksikliği olup, yetişen elemanların yeterli ücret şartları sağlanamaması nedeni ile barındırılmadığı belirtilmektedir.

Çalışanların yaş dağılımları ise;

- 15 - 24 yaş arası çalışan 143 (%35.6),
 25 - 34 yaş arası çalışan 144 (%35.8),
 35 - 44 yaş arası çalışan 81 (%20.1),
 45 - + yaş arası çalışan 34 (%8.5) seviyesindedir.

Tablo 37 ' de çalışanların yaş dağılımlarına bağlı olarak statüleri ve Tablo 38' de ise eğitim seviyeleri ve yaş arasında oluşturulan dağılımlar görülmektedir.

Tablo 37. Giresun ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 – 24	30	31	72	7	3	143
25 – 34	115	13	9	2	5	144
35 – 44	67	-	5	7	2	81
45 - +	29	3	-	1	1	34
Toplam	241	47	86	17	11	402

Tablo 38. Giresun ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur – Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 – 24	-	75	28	37	3	143
25 – 34	-	80	19	43	2	144
35 – 44	-	57	14	9	1	81
45 - +	2	24	3	5	-	34
Toplam	2	236	64	94	6	402

Tüm çalışanlar içerisinde 7 bayan mevcut durumdadır. Tüm çalışanların 7 adedi geçici işçi olup gerekli olduğu zaman işletme bünyesinde çalıştırılmaktadır.

402 çalışanın %68' i (274) kişi ücretle çalışan, %16.5' (66) kişi aile bireyleri, %15.5' i (62) kişi işsahibi ve ortaklardan oluşmaktadır.

Çalışanlara ödemeyi %52 oranında haftalık, %39 oranında aylık veren işletmelere karşılık %9 işletme ise çalıştırdıkları elemanların iş sahibi veya ortak olması nedeniyle kardan pay verdikleri tespit edilmiştir.

İşletmelerin yakın gelecekte nasıl bir politika izlemeyi düşündüğü ile ilgili çalışmamıza işletmelerin;

% 42' si mevcut durumu koruma, %32' si yeni yurt içi pazarlara girme, % 22' si kapasite genişletme,% 4' ü ise yeni yeknolojiyi ele geçirebilmek şeklinde açıklamışlardır.

3.3. Gümüşhane İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Gümüşhane ilinde toplam 30 adet işletme anket kapsamına alınmış ve 68 çalışan belirlenmiştir. İşletmelerin kuruluş yılları ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda;

- 5 işletmenin 1960 ve öncesi tarihte (%16.6),
- 3 işletmenin 1961 - 1970 yılları arasında (%10),
- 6 işletmenin 1971 - 1980 yılları arasında (%20),
- 6 işletmenin 1981 - 1990 yılları arasında (%20),
- 10 işletmenin ise 1991 yılından daha sonra (%33.4) kurulmuş olduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin %66.6' sı (20) kendi teşebbüsü ile kurulurken, %26.6' sı (8) miras sonucunda aile büyüklerinden kalan işletmelerden oluşmaktadır. %3.4 düzeyindeki işletme (1) ortaklık sonucunda ve yine %3.4 düzeyindeki işletme (1) ise satın alma sonucunda faaliyete geçirilmiştir.

İşletmelerin hukuki yapıları üzerine yapılan çalışma sonucunda işletmelerin %80' inin ferdi mülkiyet (24), %10' unun adi ortaklık (3) ve %10' ununda (3) şirket statüsünde kuruldukları belirlenmiş olup şirket statüsünde bulunan işletmeler limited şirket konumundadır.

Ankete katılan işletmelerin çalışma konularına göre dağılımları ise şu şekildedir. 24 işletme (%80) kereste imali, 3 işletme (%10) kereste ve mobilya imali işlerini ortaklaşa yürütürken , 2 işletme (%6.7) mobilya imalatı ile ve 1 işletmede (%3.3) karisör yapımı ile ilgili olarak faaliyet göstermektedir.

Tüm işletmelerin %90' ı çamı, %53.4' ü göknarı, % 43.4' ü ladini, % 10' u kayını, %6.7' si gürgeni kullanırken levha ürünlerini kullanan işletme oranı %3.3 düzeyindedir.

İşletmelerin hammadde temini ile ilgili olarak problemlerinin neler olduğu araştırılmış ve hammadde fiyatlarının yüksekliği tüm işletmelerin % 50' si tarafından (15) birincil problem olarak ifade edilmiştir. Herhangi bir sorun yaşamadını belirten işletme oranı %20 düzeyinde (6) kalırken hammaddenin istenilen kaliteden uzak olduğunu savunan işletme

oranı ise %17' dir (5). İstenilen zamanda ve miktarda hammadde bulamadığını savunan işletme oranı ise yaklaşık olarak % 13 düzeyindedir (4).

Gümüşhane ilinde yer alan 17 işletme (%56.7) hammaddelerini 0 - 10 km'lik mesafelerden temin ederken, 12 işletme (%40) 50 - + km'lik mesafelerdeki satış birimlerinden yararlanmaktadırlar. 1 işletme ise (%3.3) bu ihtiyacını 41 - 50 km uzaklıktan temin yoluna gitmektedir.

İşletmelerin hammadde temininde önemli kabul ettikleri faktörler araştırılmış ve işletmelerin %60 ' ı kaliteyi en önemli faktör olarak kabul ettikleri belirlenmiştir. Düşük fiyatlı hammadde teminini en önemli öge olduğunu kabul eden %26.7 düzeyindeki işletme kesimine karşın %10' luk kesim ödeme koşullarında sağlanan kolaylığın daha gerekli olduğunu ve %3.3' lük bir grup ise hammaddenin teknik özelliklerinin daha önemli olduğunu vurgulamaktadır.

İşletmelerin %25' i hammadde alımını tek kaynaktan sağlarken, satın alınan hammaddenin alımı sırasında tüketici isteklerini dikkate alan işletme sayısı ise 27 dir.

Ankete katılan tüm işletmeler üretim yöntemi olarak siparişe göre üretimi benimserken işletmelerin hiçbiri ortaklaşa iş yapmamaktadırlar. Bunun nedenini ise 21 işletme (%70) ortaklaşa iş yapabilecek düzeyde iş imkanlarının olmadığını, 5 işletme (%16.8) işletmeler arasında uygun çalışma ortamının oluşturulmadığını, 2 işletme (%6.6) ortaklaşa iş yapabilecek düzeyde firmalar bazında bilgi sahibi olmadıklarını, 2 işletme (%6.6) ise diğer işletmelere güvenmediklerini şeklinde belirtmişlerdir.

Hammadde alımı sırasında müşteri isteğini dikkate alan işletmelerin hammadde türlerine bağlı olarak dağılımı Tablo 39 ' da verilmektedir .

Tablo 39. Gümüşhane ilindeki işletmelerde hammadde türü ve müşteri isteği arasındaki dağılım

Hammadde Türü	Evet	Hayır
Çam	26	1
Göknar	16	-
Ladin	12	1
Kayın	3	-
Gürgen	1	1

İşletmelerin üretim aşamasında ne tür sorunlar ile karşılaştıkları ile ilgili olarak yöneltilen soruya tüm işletmelerin %60' ı kalifiye eleman sıkıntısı, %6.7' si teknik eleman sıkıntısı, %6.7' si ise hammadde temininden kaynaklanan sıkıntı şeklinde cevap vermişlerdir. %26.6 düzeyindeki işletme grubu ise bu konuda herhangi bir probleme sahip değildir.

Anket kapsamındaki işletmelerin tamamı satışlarını herhangi bir aracı kullanmadan gerçekleştirirken doğrudan son kullanıcıya yönelik satmaktadırlar.

23 işletme (%76.7) ürünlerinin satışını il yada ilçe düzeyinde gerçekleştirirken 5 işletme (%16.7) bölgesel satışı ve 2 işletme ise (%6.7) ulusal pazarlarda satışlarını gerçekleştirmektedirler. İl genelinde yalnızca 1 işletme kuruluş aşamasında devlet desteğinden yararlanmışdır.

İşletmelerin toplam sermaye yatırımları ile ilgili olarak yapılan inceleme sonucunda;

3 işletmenin (%10) 0 - 750 milyon TL, 12 işletmenin (%40) 750 - 1.500 milyon TL, 6 işletmenin (%20) 1.500 - 2.250 milyon TL, 1 işletmenin (%3.3) 2.250 - 3.000 milyon TL, 2 işletmenin (%6.7) 3.000 - 3.750 milyon TL ve 6 işletmenin (%20) 3.750 - + milyon TL arasında bir yatırım değerine sahip olduğu belirlenmiştir.

Temel finansal problemlerin ne olduğuna verilen cevaplar; %46.7 oranındaki işletme alacak tahsilinden kaynaklı temel finansal problem yaşarken, %33.3 düzeyindeki işletme ise ekonomik şartlara bağlı olarak oluşan piyasa istikrarsızlığının temel sorun olduğunu belirtmişlerdir. Satışların düşük olmasını sorun kabul eden işletme oranı ise %20'dir.

9 işletme kredi kullanırken 21 işletme kredi kullanmama nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır;

- %62' si uygun olmayan ödeme şartları,
- %24' ü öz kaynak kullanımını tercih etmelerini,
- %10' u dini inançlarına aykırı olmasını,
- %4' ü ise bilgi eksikliğini neden olarak ifade etmişlerdir.

İşletmelerin % 36.7' si satışlarını 1 - 3 ay vade ile, %43.3' ü 4 - 7 ay vade ile ve %20' si ise peşin olarak gerçekleştirmektedir.

Kurulu bulunulan bölgede ulaşım, enerji, eğitim ve sosyal imkanlar üzerine yapılan çalışma sonucunda; ulaşım şartları işletmelerin % 56.7' si tarafından iyi, % 33.3' ü tarafından vasat ve % 10' tarafından kötü olarak nitelendirilmiştir. İşletmelerin %76.6' sı enerji imkanlarının iyi olduğunu, % 13.4' ü vasat ve %10' u ise kötü olduğunu belirtmiştir. Eğitim şartlarını iyi kabul eden işletme oranı %20, kötü olarak kabul eden işletme oranı % 6.7 iken işletmelerin %73.3' ü ise vasat değerlendirmesini yapmaktadır. Sosyal çevre imkanları işletmelerin %10' u tarafından iyi, %53.3' ü tarafından kötü ve %36.7' si tarafından ise vasat olarak kabul edilmektedir.

12 işletme mevcut bulunan bu faktörlerin üretim imkanlarını kısıtladığını belirtmektedir.

İşletmelerinin gelecekte büyümeyi amaçlayan 20 işletmeye büyüebilmede etkili olan faktörün ne olduğu sorulmuş ve 10 işleme (%50) finansal kaynakların yeterine temin edilmesi şeklinde cevap verirken 6 işletme (%30) yeni teknolojiyi ele geçirebilmek, 3 işletme (%15) satışlarını arttırabilmek ve 1 işletme ise (5) yeni müşteri ve pazarlara ulaşabilmek şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Dış pazarlar hakkında yalnızca 3 işletme bilgi sahibi olduğunu iddia ederken ihracata yönelik işletme mevcut değildir. İşletmeler ihracat yapmama nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır.

%76.7' si kaynak yetersizliği ve finansal sıkıntı, %16.6' sı dış pazarlar hakkında yeterli olmayan bilgi ve %6.7' si ise iç piyasanın kendileri için yeterli olduğu şeklinde belirtmiştir.

İşletmelerin teknolojik seviyelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda Tüm işletmelerin; %93.3' ünde planya makinası, %90' ında kalınlık makinası, %63.3' ünde şerit testere makinası, %30' unda arabalı şerit makinası, % 23.3' ünde bileme makinası, % 20' sinde yatar daire makinası, % 10' unda zımpara makinası, % 6.7' sinde freeze makinasının varlığı tespit edilmiştir. İşletmelerin hiç birinde bilgisayar mevcut değildir.

9 işletme maliyetleri düşürebilmek, 2 işletme artan talebi karşılayabilmek, 2 işletme rakiplerine üstünlük sağlayabilmek ve 1 işletme ise verimi arttırabilme düşüncesi ile teknolojik yenilik yapma amacındadır. Yenilik yapma düşüncesi taşımayan 16 işletmenin ise 8 tanesi ellerindeki makinaları yeterli görürken, 6 işletme diğer makinaların pahalı olduğunu belirtmektedir. 2 işletme ise kendi makina ve teçhizatının yeni olduğuna inanmaktadır.

Gümüşhane ilinde anket kapsamındaki işletmelerin hiçbiri kendileri ile ilgili olan kuruluşları tanımamaktadır.

Gümrük birliğinin sanayimizi nasıl etkileyeceği ile ilgili olan soruya ise 12 işletme herhangi bir bilgi sahibi olmadığı gerekçesi ile cevap vermezken, 10 işletme teknolojik bakımdan sorun yaşayabileceğimizi belirtmektedir. 7 işletme ise olumlu yada olumsuz herhangi bir etkinin olmayacağını savunurken 1 işletme ise kalite düzeyi bakımından geri kalabileceğimizi iddia etmektedir.

İşletme sahibi ve/veya yöneticisinin orman ürünleri sanayi dalı dışında bir sanayi dalında çalışıp çalışmadığı araştırılmış ve 6 işletme sahibi ve/veya yöneticisinin başka bir sanayi dalında çalıştığı belirlenmiştir.

İşletmelerin kuruluş gerekçeleri araştırılmış ve tüm işletmelerin %63.3' ünün (19) aile mesleğini devam ettirebilme, %13.3' ünün (4) ücretli çalışma olanağının olmaması sonucunda iş sahibi olabilme düşüncesi ile, % 13.3' ü (4) kendi yerleşim birimlerinde iş

sahibi olabilmek, %6.7' sinin (2) bağımsız çalışma arzusu ile ve %3.4' ünün ise (1) sosyal saygı kazanabilmek için kuruldukları belirlenmiştir.

Kuruluş yeri seçimi ile ilgili yapılan araştırma sonuçları ise şu şekilde özetlenebilmektedir.

22 işletme (%73.3) kendi mülkiyetlerinde bir yer olması nedeni ile buldukları yeri kuruluş yer olarak seçerken, 5 işletme (%16.7) sanayi bölgesine yakın olmasını ve 3 işletme (%10) ise taşıma şartlarının yeterliliğini gerekçe olarak belirtmişlerdir.

İşletme sahiplerinin %20' si çalışma alanı dışındaki pazarlar hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtirken 17 işletme sahibi dış pazarlara açılma fikrini taşımamaktadır. Bunu ise 12 işletme yeterli finansal olanaklara sahip olmadığını şeklinde açıklarken, 3 işletme dış pazarlara açılacak düzeyde elemana sahip olmadıklarını, 2 işletme ise böyle bir ihtiyaç içerisinde bulunmadıklarını şeklinde belirtmişlerdir.

İşletmelerin çalıştırdıkları işçi sayısı ile ilgili olarak yapılan dağılım sonucunda işletmelerin %93.3' ünün (28) 1 - 4 arası işçi çalıştırdığı ve %6.7' sinin ise (2) 5 - 8 arası işçi çalıştırdıkları belirlenmiştir.

Çalışanların 46'sı (%67.6)usta, 11' i (%16.2) kalfa 10' u (%14.7) çırak ve 1 tanesi (%1.5) ise hizmetli pozisyonundadır.

Çalışanların yaş dağılımları ise ;

15 - 24 yaş arası çalışanlar 18 kişi (%26.5),

25 - 34 yaş arası çalışanlar 18 kişi (%26.5),

35 - 44 yaş arası çalışanlar 22 kişi (%32.3) ve

45 - + yaş grubunda çalışanlar ise 10 kişidir (%14.7).

Tablo 40' de çalışanların yaş ile vasıfları arasında oluşan dağılım görülmektedir.

Tablo 40. Gümüşhane ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 – 24	5	3	10	-	-	18
25 – 34	11	6	-	-	1	18
35 – 44	20	2	-	-	-	22
45 - +	10	-	-	-	-	10
Toplam	46	11	10	-	1	68

Gümüşhane ilinde çalışanların tamamı erkek olup sürekli bir çalışma içinde bulunmaktadır.

68 çalışanın 26'sı (%38.2) ücretle çalışan , 24' ü (%35.3) aile bireyi ve 18 çalışan ise (%26.5) iş sahibi ve ortaklardan oluşmaktadır. Çalışanlara ödeme %10 düzeyinde haftalık,% 30 düzeyinde aylık ve %60 düzeyinde ise kar payı şeklinde yapılmaktadır.

Çalışanların eğitim seviyelerinin ne düzeyde olduğu araştırılmış elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir. Buna göre çalışanların %4.4' ü (3) okur - yazar, %44.1' i (30) ilkokul mezunu, %13.2' si (9) orta okul mezunu, %35.3' ü (24) lise ve dengi okul mezunu, %3' ü ise (2) üniversite mezunudur.

Tablo 41 ' de eğitim seviyeleri ile vasıfları ve Tablo 42' da ise eğitim seviyeleri ile yaş arasındaki dağılım görülmektedir.

Tablo 41. Gümüşhane ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları

Eğitim Düzeyi	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
Okur – Yazar	3	-	-	-	-	3
İlkokul Mezunu	25	3	1	-	1	30
Ortaokul Mezunu	5	3	1	-	-	9
Lise ve dengi Mezunu	11	5	8	-	-	24
Üniversite mezunu	2	-	-	-	-	2
Toplam	46	11	10	-	1	68

Tablo 42. Gümüşhane ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur – Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 – 24	-	5	3	10	-	18
25 – 34	1	6	4	7	-	18
35 – 44	-	11	2	7	2	22
45 - +	2	8	-	-	-	10
Toplam	3	30	9	24	2	68

Tüm işletmelerin işgücü teminindeki tek problemleri kalifiye elemanın temin edilemeyişi ve istihdamında yaşanan büyük sıkıntılardır.

Yakın gelecekte işletmelerin nasıl bir politika izleyeceği ile ilgili olarak yapılan araştırma sonucunda işletmelerin %53.5' i yeni teknolojiye geçip kapasite büyüteceği şeklinde cevap verirken, %26.7' si mevcut durumu koruma amacını gütmektedir. %6.6' sı yeni yurt içi pazarlara girmeyi kendine amaç edinmişken, %6.6' sı mevcut pazar payını arttırmayı ve %6.6' sı ise işyerini kapatmayı düşünmektedir.

3.4. Rize İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Rize ilinde toplam anket kapsamına alınan 76 işletmede 276 çalışan tespit edilmiştir. İlk olarak işletmelerin kuruluş yılları dağılımı belirlenmiştir. Buna göre;

- 1 işletme (%1.3) 1960 yılı öncesi,
- 6 işletme (%7.9) 1961 - 1970 yılları arasında,
- 22 işletme (%29) 1971 - 1980 yılları arasında,
- 19 işletme (%25) 1981 -1990 yılları arasında ve
- 28 işletme (%36.8) 1991 ve daha sonraki yıllarda kurulmuş işletmelerdir.

İşletmelerin 50 tanesi işletme sahiplerinin kendi teşebbüsleri ile kurulurken 11 işletme ortaklık sonucunda kurulmuştur. 8 işletme miras yoluyla kalırken, 7 işletme satın alma yolu ile faaliyete geçirilmiştir.

Hukuki bakımdan işletmelerin dağılımı incelendiğinde, 56 işletmenin (%73.7) ferdi mülkiyet statüsünde , 15 işletmenin(%19.7) adi ortaklık statüsünde, 5 işletmenin ise (%6.6)

şirket statüsünde olduğu belirlenmiş olup 3 tanesi limited ve 2 tanesi ise anonim şirket yapısındadır

Çalışma konularına bağlı olarak yapılan inceleme sonucunda 30 işletmenin (%39.5) kereste, 28 işletmenin (%36.8) mobilya imalatı, 17 işletmenin (%22.4) kereste ve mobilya imalatı ile ortaklaşa ve 1 (%1.3) işletmenin ise pres kapı imalatı ile ilişkin olarak faaliyette bulunduğu belirlenmiştir.

Kullanılan hammadde odun türleri üzerinde yapılan araştırmada;

Çam' ı kullanan işletme oranı % 75,

Kestaneyi kullanan işletme oranı %43.4,

Ladin' i kullanan işletme oranı %29.0,

Gürgen' i kullanan işletme oranı %18.4,

Kayın' ı kullanan işletme oranı %18.4,

Kızılağaç'ı kullanan işletme oranı % 8,

Meşeyi kullanan işletme oranı %6.6,

Göknar'ı kullanan işletme oranı %6.6 düzeyindedir. Ayrıca mobilya üretimi yapan işletmelerin mobilya üretimi ile ilgili levha ürünlerini ve dekoratif amaçlı malzemeleri kullanma oranı ise %31.6 civarındadır.

İşletmelerin hammadde temini ile ilgili olarak problemlerinin ne olduğu sorusuna hammadde fiyatındaki yükseklik işletmelerin %62' si tarafından temel sorun olarak belirtilirken, hammaddenin istenilen kaliteden uzak olduğunu belirten işletme oranı ise %14.4 düzeyindedir. Hammadde ile ilgili olarak sorun yaşamadığını belirten işletme oranı %11.8 civarında olup, hammaddeyi istedikleri zaman temin edemeyen ve bu yüzden güçlük çeken işletme oranı %9.3' dür. İthalatta yaşadıkları zorlukları temel problem olarak belirten işletme oranı ise %2.5 düzeyindedir.

Rize ilindeki işletmelerin 38 adedi (%50) alımlarını 0 - 10 km'lik mesafelerden, 3 adedi (%3.9) 21 - 30km' lik, 5 adedi (%6.7) 31 - 40km' lik, 3 adedi (%3.9) 41 - 50 km' lik mesafelerden yaparken 27 adet işletme (%35.5) alımlarını 51 - + km' lik mesafelerden yapmaktadır.

İşletmelerin hammadde temini sırasında önem verdikleri faktörler araştırılmış ve ilk sırayı % 47.4 düzeyindeki işletmelerin onayı ile kalite, ikinci sırayı %31.6 ile düşük fiyatlı hammadde temini almıştır.%21 düzeyindeki işletme ise ödeme koşullarını ön planda tutmaktadır.

İşletmelerin %15.8' i hammadde alımını tek kaynaktan gerçekleştirirken Hammadde alımı sırasında müşteri tercihlerini göz önüne almayan işletme oranı ise %25 düzeyindedir. İşletmelerin hammadde kullanımlarına bağlı olarak müşteri isteklerini dikkate alıp almadıkları Tablo 43' da görülmektedir.

Tablo 43. Rize ili işletmelerinde hammadde kullanımı ve müşteri isteğinin dağılımı

Hammadde Türü	Evet	Hayır
Çam	52	5
Kestane	26	7
Ladin	21	1
Gürgen	13	1
Kayın	11	3
Kızılağaç	5	1
Meşe	4	1
Göknar	5	-

Üretim yöntemleri büyük oranda siparişe yönelik olup %90.8 seviyelerindedir. Seri ve sipariş üretimi birlikte yapan işletme oranı ise %6.6 civarındadır. 1 işletme seri üretim tarzında çalışırken 1 işletme ise fason üretim yapmaktadır.

Rize ilinde 4 işletme ortaklaşa iş yapabildiklerini belirtirken, ortaklaşa çalışma içerisinde bulunmayan 72 işletme bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. 43 işletme (%59.7) ortaklaşa iş yapabilecek düzeyde iş olmadığını, 19 işletme (%26.4) işletmeler arasında güvensizliğin olduğunu, 7 işletme (%9.7) işletmeler arasında çalışma yapabilecek ortamın sağlanmadığını, 3 işletme ise (%4.2) bu düzeyde firma bazında bilgileri olmadığını ifade etmişlerdir.

Üretim aşamasında oluşan temel sorunların ne olduğu sorusuna verilen cevaplarda;

%46 oranında kalifiye eleman eksikliği, %30 oranında teknik eleman eksikliği, % 4 oranında ise hammadde temini ile ilgili problemler ön plana çıkarılmaktadır. %20 civarındaki işletme ise herhangi bir soruna sahip değildir.

13 işletme ürünlerini bir aracı kurum yada toptancı vasıtası ile müşterilerine ulaştırırken, 63 işletme direk müşterilerine satışı gerçekleştirmektedir. Endüstriyel kullanıcılara satış gerçekleştiren işletme sayısı 12' dir.

İşletmelerin yöneldikleri pazar düzeyleri araştırılmıştır. Buna göre 44 işletme (%57.9), yalnızca il yada ilçe düzeyinde satış gerçekleştirirken, 17 işletme (%22.4) satışlarını bölgesel olarak sürdürmektedir. 10 işletme ise (%13.2) satışlarını yurt geneline yaymaktadır. 5 işletme ise ihracat yönelmiştir(%6.5). Rize ilinde 1 işletme kuruluş aşamasında devlet desteğinden yararlanmıştır.

İşletmelerin toplam sermaye yatırımlarının dağılımları incelendiğinde ;

2 işletmenin 0 - 750 milyon TL arasında (%2.6),

19 işletmenin 750 - 1.500 milyon TL (%25),

17 işletme 1.500 - 2.250 milyon TL (%22.4),

11 işletme 2.250 - 3.000 milyon TL (%14.5),

12 işletme 3.000 - 3.750 milyon TL (%15.8),

15 işletme ise 3.750 - + milyon TL (%19.7) arasında değişen bir yatırım değerine sahip olduğu görülmektedir.

İşletmelerin temel finansal problemleri araştırılmış ve işletmelerin %46' sı tarafından alacak tahsilinde yaşanan gecikmeler ilk sırayı almıştır. Piyasada yaşanan istikrarsızlığın temel sorun olduğunu söyleyen %32.9' luk işletme grubuna karşılık %17.1' lik kesim satışların düşük olmasını temel problem olarak göstermektedir. %4' lük kesim ise herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir.

Kredi kullanım oranı Rize ilinde anket kapsamında yer alan işletmelerin %22.4' ü düzeyinde kalmaktadır. Kredi kullanmayan 59 işletmeye gerekçeleri sorulmuş ve şu cevaplar alınmıştır. Tüm işletmelerin %40' ı uygun olmayan ödeme şartlarından yakınırken, %34' ü öz

kaynak kullanımını tercih etmektedir. Risk almama eğiliminde olan işletme oranı ise %14 civarındadır. Bilgi eksikliği ve bürokratik engelleri sorun olarak kabul eden %7' lik işletme grubuna karşılık %4.7' lik kesim dini inaçlarına aykırılığı kredi kullanmamak için gerekçe göstermektedirler.

İşletmelerin 48 adedi satışlarında 1 - 3 ay arasında vade uygularken 25' i 4 - 7 aya kadar vade süresini çıkarabilmektedir. 3 işletme ise satışlarını peşin gerçekleştirmektedir.

Ulaşım, enerji, eğitim ve sosyal çevre faktörleri üzerinde yapılan çalışma sonucunda ulaşım şartları işletmelerin %68.4' ü tarafından iyi, %23.6' sı tarafından vasat düzeyde değerlendirilirken, %8' lik işletme grubu ise ulaşım imkanlarının kötü olmasından yakınmaktadır.

Enerji düzeyinin iyi olduğunu savunan işletme oranı %58'dir. % 33' lük kesim enerjinin vasat, %9' u ise kötü seviyede olduğunu savunmaktadır.

Bölgedeki eğitim faaliyetleri hakkında işletmelerin belirttikleri görüşler ise şu şekildedir. %55.3' ü vasat, %38.2' si iyi, %6.5' i kötü.

Sosyal çevre şartları ise işletmelerin çoğu tarafından vasat olarak nitelendirilirken (%68.4), kötü olduğunu savunan işyeri oranı %18.4' dür. Yalnızca %13.2' lik kesim sosyal çevre hakkında iyi düşünceye sahiptir.

Bu faktörlerin üretim üzerinde olumsuz etki yaptığını belirten 41 işletmeye karşın 29 işletme olumsuz bir etkinin söz konusu olmadığını savunmaktadır.

İşletmeleri üzerinde herhangi bir genişletme ve büyütme fikrini taşımayan 28 işletmeye karşın 48 işletme işletmelerini büyütmelerinde önemli kabul ettikleri faktörleri şu şekilde sıralamışlardır; %34' ü satışları artırmak, %26' sı yeni teknolojiyi ele geçirebilmek, %20' si yeni müşterilere ve pazarlara ulaşabilmek, %20' si ise finansal kaynakları yeterince temin edebilmek şeklinde vurgulamışlardır.

İşletmelerin %80' i dış pazarlar herhangi bir araştırma yapmamaktadır.

İhracata yönelmeyen işletmeler bu kararlarını şu şekilde gerekçelendirmişlerdir. 36 işletme kaynak yetersizliğini, 18 işletme istikrarsız ekonomik şartların kendine güven vermediğini, 17 işletme ise dış pazarlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bilgi temin edebilecekleri yerlerden haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin teknolojik seviyelerinin tespitinde ise tüm işletmelerin;

%83' ünde şerit, %72.4' ünde planya, %60.5' inde kalınlık, %44.7' sinde bileme makinası, %40.8' inde yatar daire makinası, %38.1' inde freeze, % 21' inde arabalı şerit, %19.7' sinde zımpara ve %13' ünde ise çeşitli makina ve teçhizatlar belirlenmiştir.

Rize bölgesinde 4 işletme bilgisayara sahip olup muhasebe maksatlı kullanmaktadırlar.

İşletmelerin %42' si teknolojik şartlarını değiştirmeyi düşünürken %58' i yenilik yapma eğiliminde değildir. Yenilik yapmayı düşünen 32 işletme bu kararlarını şu şekilde gerekçelendirmişlerdir;

- %40.6' sı maliyetleri düşürebilmek,
- %34.4' ü verim artışı sağlayabilmek,
- % 18. 7' si artan talebi karşılayabilmek,
- %6.3' ü ise rakiplerine üstünlük sağlamak.

Teknolojik yenilik yapmayı düşünmeyen 44 işletmenin ise nedenleri;

- %43.2' oranında sahip oldukları makinaların yeterli olduğuna inanmaları,
- %40.9' u diğer makinaların pahalılığını,
- %13.6' sı eldeki makinaların yeni olmasını,
- %2.3' ü ise yenilik yapıldığı takdirde makine ve teçhizatları kullanabilecek eleman sıkıntısının var olabileceği olarak ifade etmişlerdir.

Rize ilinde 8 işletme kendileri ile ilişkili kurumları tanırken 68 işletmenin bu konuda bir bilgisi bulunmamaktadır.

Gümrük birliğinin sanayimiz üzerinde nasıl bir etkiye sahip olacağını tespitine yönelik çalışmamız sonucunda işletmelerin; %40.8' i teknolojik bakımdan geri kalabileceğimizi, %21' i kalite sorunu yaşayabileceğimizi, % 17.1' i pazarlama sıkıntısı içerisine düşebileceğimizi belirtirken işletmelerin %15.8' i sanayimiz üzerinde olumlu yada olumsuz herhangi bir etkinin söz konusu olmayacağına inanmaktadırlar. %5.3' lük bir işletme grubu ise bu konuda herhangi bir görüşe sahip değildir.

İşletme sahibi ve/veya yöneticisinin başka bir sanayi kolunda çalışıp çalışmadığı ile ilgili yapılan inceleme tüm işyeri sahiplerinin yalnızca bu sektörde çalışmaya başladıkları belirlenmiştir.

İşletmelerin kuruluş gerekçeleri işletme sahipleri tarafından şu şekilde sıralanmıştır ;
%51.3' ü aile mesleklerini devam ettirebilme düşüncesi ile,
%25' i bağımsız çalışma arzusu sonucunda,
% 18.4' ü kendi yerleşim biriminde iş sahibi olma düşüncesi ile,
%2.7' si güven temini amacıyla,
% 1.3' ü ücretle çalışma olanağının olmaması,
%1.3' ü ise sosyal saygı kazanabilmek amacı ile iş hayatına atılmışlardır.

Kuruluş yeri seçimi sırasında bulunulan yerin tercih nedeni ise;
% 42.1 oranında kendi mülkiyetlerinde olan bir yer olması,
% 26.3 oranında ürünlerin pazara kolayca ulaştırılabilmesi ve taşıma şartlarının yeterli olması,
% 13.1' i hammadde temininde oluşan kolaylıklar nedeni ile,
% 14.4' ü en düşük kiralık olarak bu alanı bulabildiklerini,
%4.1 düzeyindeki işletme sahibi ise işgücü temin kolaylığını neden olarak sıralamıştır.

İşletme yöneticilerinin %73.7' si çalışma alanları dışındaki pazarlar hakkında bilgi sahibi değildir. Yeni pazara girme düşüncesinde olan işletme oranı ise %42.1 düzeyindedir.

Yeni pazarlara açılma düşüncesinde olmayan 44 işletme bunun nedenini öncelikli olarak finansman sıkıntısına bağlarken (%56.8), %23.5 düzeyindeki işletme ise ihtiyaç duymadıklarını, %19.7 oranındaki işletme ise dış pazarlara açılacak düzeyde elemana sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışan işçi sayısına göre yapılan ayırım sonucunda ;

69 işletmenin 1 - 4 kişi çalıştırdığı (%90.8),

4 işletmenin 5 - 8 kişi çalıştırdığı (%5.2),

1 işletmenin 9 - 12 kişi çalıştırdığı (%1.3),

2 işletmenin ise 13 - + kişi çalıştırdığı (%2.7) belirlenmiştir.

Çalışanların statülerine göre dağılımları ise 130 çalışan usta (%47.2), 73 çalışan kalfa (%26.4), 61 çalışan çırak (%22.1), 7 çalışan yönetici (%2.5) ve 5 çalışan (%1.8) ise hizmetli şeklindedir.

99 çalışan 15 - 24 yaş arasında (%35.9),

100 çalışan 25 - 34 yaş arasında (%36.2),

64 çalışan 35 - 44 yaş arasında (%23.2) ve

13 çalışan ise 45 - + yaş grubunda (%4.7) bulunmaktadır.

Tablo 44' de çalışanların yaş ve vasıf dağılımları görülmektedir.

Tablo 44. Rize ili çalışanlarının yaş ve statülerine göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 - 24	16	26	56	-	1	99
25 - 34	53	42	5	-	-	100
35 - 44	52	5	-	7	-	64
45 - +	9	-	-	-	4	13
Toplam	130	73	61	7	5	276

Çalışanların hepsi erkek olup tümü sürekli çalışan pozisyonundadır. 162 çalışan (%58.8) ücretli çalışırken 57 çalışan (%20.6) aile bireyi ve yine 57 çalışan ise (%20.6) iş sahibi ve ortaklardan oluşmaktadır.

Çalışanlara ödemeyi tüm işletmelerin %52.6' sı haftalık %18.4' ü aylık olarak yaparken, işletmelerin %29' u kar payı şeklinde ödeme yapmaktadır.

Çalışanların eğitim seviyeleri üzerinde yapılan incelemede ;

1 çalışanın okur yazar (%0.3),

161 çalışanın ilk okul mezunu (%58.4),

76 çalışanın ortaokul mezunu (%27.6),

36 çalışanın lise ve dengi okul mezunu (%13) ve

2 çalışanın ise üniversite mezunu (%0.7) olduğu belirlenmiştir.

Rize ilinde orman ürünleri sanayi alanında istihdam edilen çalışanların eğitim seviyeleri ile vasıfları arasındaki dağılım Tablo 45' de ve eğitim seviyeleri ile yaş arasında oluşan dağılımlar ise Tablo 46' da gösterilmektedir.

Tablo 45. Rize ili çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları

Eğitim Düzeyi	Usta	Kalfa	Çıracak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
Okur – Yazar	1	-	-	-	-	1
İlkokul Mezunu	101	35	23	1	1	161
Ortaokul Mezunu	23	27	21	3	2	76
Lise ve dengi Mezunu	5	10	17	2	2	36
Üniversite mezunu	-	1	-	1	-	2
Toplam	130	73	61	7	5	276

Tablo 46. Rize ili çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur – Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 – 24	-	47	38	13	1	99
25 – 34	-	55	28	17	-	100
35 – 44	1	47	9	6	1	64
45 - +	-	12	1	-	-	13
Toplam	1	161	76	36	2	276

İş gücü teminindeki tek problemi kalifiye eleman eksikliği oluşturmaktadır.

İşletmelerin yakın gelecekte nasıl bir politika izleyecekleri ile ilgili yöneltilen soruya;

- %44.7' si mevcut durumu koruma,
- %23.7' si yeni yurt içi pazarlara girebilmek,
- %17.1' i kapasite genişletmesine gidebilmek,
- % 5.3' ü pazar paylarını arttırıcı girişimlerde bulunmak,
- % 4' ü yeni teknolojiye sahip olabilmek,
- % 2.6' sı yeni yurt dışı pazarlara girebilmek,
- %2.6' sı ise ürün çeşitlendirmesi yapabilmek şeklinde cevap vermişlerdir.

3.5. Trabzon İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Toplam olarak 82 işletme üzerinde yapılan çalışma sonucunda 396 çalışan tespit edilmiş olup işletmelerin %5' inin (4) 1960 ve öncesi tarihlerde kurulmuş olduğu belirlenirken, %20' sinin (16) 1971 - 1980 yılları arasında faaliyete geçmiş oldukları belirlenmiştir. 36 işletme (%44) 1981 - 1990 ve 26 işletme (%31) ise 1991 ve daha sonraki yıllarda kurulmuştur.

Kuruluş durumlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda ise 68 işletmenin (%83) kendi teşebbüsleri sonucunda, 12 işletmenin (%14.6) ortaklık yolu ile, 1 işletmenin satın alma (%1.2) ve 1 işletmenin ise (%1.2) miras sonucunda sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ferdi mülkiyet statüsüne sahip olan işletme oranı %78' düzeyinde olup işletmelerin %17' si adi ortaklık ve %5' i ise şirket konumunda bulunmaktadır. 4 şirketin 2 tanesi limited 1 tanesi anonim ve 1 tanesi ise kolektif şirket pozisyonunda bulunmaktadır.

Trabzon ilinde yer alan işletmelerin çalışma konularına göre dağılımları ise şöyledir. 53 işletme (%64.6) kereste imalatı, 23 işletme (%28.1) ise mobilya imalatı, 5 işletme (%6) kereste ve mobilya imalatı ile ortaklaşa faaliyet gösterirken, 1 işletme ise (%1.3) dekorasyon işi ile meşgul olmaktadır.

İşletmelerin kullandıkları başlıca ağaç türleri araştırılmış ve ağırlıklı olarak tüm işletmelerin; %75,6' sında çam, %34' ünde ladin, %21.9' unda meşe, %18' inde gürgen, %17'

sinde kestane, %15.8' inde kayın, %8.5' ,inde ise göknar kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca %12.2 düzeyinde işletme gül ağacını kullanırken %9.7 düzeyindeki işletme ise mahun ağacını üretimleri sırasında kullanmaktadırlar. Mobilya imalatı ile meşgul olup levha ürünlerini ve değişik nitelikteki malzemeleri kullanan işletme oranı ise %61 civarındadır.

Hammadde tedarikinde ne tür problemlerin yaşandığının belirlenebilmesine yönelik olarak yapılan çalışma sonucunda; işletmelerin % 58.5' i hammadde fiyatlarındaki yükseklikten yakınırken, %34.2' lik kesim kalite düzeyindeki düşüklüklüğün temel problem olduğunu belirtmektedir. İstedikleri hammaddeyi istedikleri anda temin edemeyen işletmelerin oranı ise %4.9' düzeyindedir. Hammadde tedarikinde herhangi bir sorunu olmadığını belirten % 1.' lik kesime karşın özellikle ithalattan kaynaklanan sorunun önemli olduğunu vurgulayan kesimin oranı ise %1.2' dir.

İşletmelerin %18.6' sı hammaddeyi 0 - 10 km' lik mesafelerden temin ederken, %13.4' ü 11 - 20 km, %14.6' sı 31 - 40 km, %13.4'ü 41 - 50 km ve %40' ı 51 - + km' lik mesafelerden hammadde teminine girişmektedir.

İşletmelerin %47.6' sı hammadde temini sırasında kaliteye öncelikli olarak yer verdiğini belirtmiştir. Düşük fiyatın ön planda olduğunu savunan işletme oranı ise %36.6' dır. Ödeme koşullarında sağlanan kolaylık işletmelerin %12.2 si tarafından hammadde temininde en önemli koşul olarak kabul edilirken, hammadde temininde sağlanan kolaylık ve verilen hizmetlerin ön planda tutulduğunu belirten işletme oranı ise % 2.4' dür. Teknik özelliklerin önemli olduğu görüşü ise işletmelerin %1.2' sinde mevcuttur.

77 işletme hammadde temini sırasında farklı kaynakları kullanırken, tüketici istek ve ihtiyaçlarına hammadde temini sırasında önem göstermeyen işletme sayısı ise 3' dür. Bu 3 işletmenin 2 adedini gülağacı kullanan işletmeler 1 adedini ise mahun kullanan işletme oluşturmaktadır

Siparişe göre üretim anket kapsamındaki işletmelerin %94' ünde uygulanmakta olup, seri ve siparişe göre üretim yöntemlerini aynı anda kullanan işletme oranı %2.5 ve seri

üretim yöntemini kullanan işletme oranı ise %2.5 civarındadır. Tüm işletmelerin yaklaşık olarak %1' i ise fason üretim tarzını uygulamaktadır.

Trabzon ili kapsamında yer alan işletmelerin yalnızca 5 tanesi ortaklaşa çalışma ortamı içerisinde bulunurken böyle bir ortaklık içerisinde bulunmayan 77 işletme ise bunu şu şekilde ifade etmektedir;

39 işletme (%50.6) ortaklaşa iş yapabilecek düzeyde kapsamlı bir işe sahip olmadıklarını,

29 işletme (%37.6) işletmeler arasında uygun çalışma ortamını oluşturamadıklarını,
6 işletme (%7.8) diğer işletmelere güvenmediklerini belirtirken,

3 işletme (%4) ise ortaklaşa iş yapabilecek firmalar düzeyinde bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Üretim sırasında oluşan problemlerin neler olduğu araştırılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir. Tüm işletmelerin %67' si kalifiye eleman eksikliği yaşarken, %15' lik kesim hammadde temin edilmesinde oluşan problemlerin üretimde aksama yaşanmasına neden olduğunu belirtmiştir. %13' lük kesim teknik eleman eksikliği yaşarken %5' lik işletme grubu ise üretim sırasında herhangi bir problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Satışlarını bir toptancı veya satış kurumu vasıtası ile gerçekleştiren işletme sayısı 9 olup, 9 işletme satışlarını endüstriyel kullanıcılara yönelik olarak yapmaktadır.

İşletmelerin %68' i satışlarını il yada ilçe düzeyinde gerçekleştirirken, %24' ü bölgesel %4' ü ulusal olarak satış yapmaktadır. %4'lük bir işletme grubu ise uluslararası çalışmalar yapmaktadır.

Kuruluş aşamasında devlet desteği sağlanan işletme sayısı 2' dir.

İşletmelerin toplam sermaye yatırımları ile ilgili olarak tespit edilen dağılım ise aşağıda belirtildiği şekildedir;

0 - 750 milyon TL arasında olan işletme oranı %11,

750 - 1.500 milyon TL arasında %36,

- 1.500 - 2.250 milyon TL arasında %33,
- 2.250 - 3.000 milyon TL arasında %11,
- 3.000 - + milyon TL düzeyinde olan işletme oranı ise %9 civarında bulunmaktadır.

Temel finansal problemlerin varlığı ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda alacak tahsilinde yaşanan sıkıntıların temel sorun olduğunu belirtilen işletme oranı yaklaşık olarak % 37.8 civarında bulunmaktadır. Piyasadaki istikrarsızlığın sorun nedeni olduğu görüşü ise işletmelerin %35.4' tarafından savunulurken %26.8' düzeyindeki işletme ise satışların düşüklüğünü temel finansal sorun olarak belirtmişlerdir.

Trabzon ilinde kredi kullanan işletme sayısı 10 olup kredi kullanmayan 72 işletme bu kararlarını şu şekilde gerekçelendirmektedir;

- %63.8' i uygun olmayan ödeme şartlarını,
- %15.2' si bilgi eksikliği ve bürokratik engelleri,
- %13.8' i risk almama eğilimini,
- %4.2' si öz kaynak kullanımını tercih etmelerini,
- % 3' ü ise dini inançlarına aykırı olduğunu ifade etmiştir.

İşletmelerin %84' ü satışlarını 1 - 3 ay vadeli, %7' si 4 - 7 ay vadeli ve %9' u ise peşin olarak gerçekleştirmektedir.

Anket kapsamında yer alan işletmeler buldukları alan ile ilgili olarak mevcut faktörleri aşağıdaki biçimde değerlendirmektedirler;

- Ulaşım; tüm işletmelerin %64.6' sı iyi, %30.5' i vasat, %4.9' u kötü,
- Enerji; tüm işletmelerin %45.1' i iyi, %44.4' ü vasat, %10.9' u kötü,
- Eğitim; tüm işletmelerin %30.5' i iyi, %39' u vasat, %30.5' i kötü,
- Sosyal çevre; tüm işletmelerin %58.5' i kötü, %23.2' si vasat, %18.3' ü iyi olarak nitelendirmektedir

Bu faktörlerin üretim şartları üzerine nasıl bir etki gösterdiğinin belirlenmesi amacıyla yöneltilen soruya işletmelerin %67' si üretimi kısıtlayıcı etki yaptığı şeklinde görüş

bildirirken , %17' si üretim üzerine her hangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. %16' lık kesim ise özellikle hammadde temininden kaynaklanan sorunlarını ön plana çıkarmışlardır.

İşletme sahiplerinin %84' ü işletmelerini büyütmeyi düşünürken büyümede etken faktörün ne olduğu sorusuna ise;

%63.8' i satışları artırabilmek,

% 23.2' si yeni müşteri va pazarlara ulaşabilmek,

% 10.1' i yeni teknolojiyi ele geçirebilmek,

%2.9' u ise finansal kaynakları yeterince temin edebilmek şeklinde yanıtlamıştır.

İşletmelerin %81' i dış pazarlar ile ilgili olarak bir araştırma içinde bulunmamaktadır.

Trabzon ilinde anket kapsamındaki işletmelerden 3 tanesi ihracata yönelmektedir. İhracata yönelmeyen işletmeler bu konudaki görüşlerini;

% 66.6' sı kaynak yetersizliği nedeni ile ihracata yönelemedikleri şeklinde belirtirken, %21.8' i pazarlar hakkında yeterli bilgileri olamadığını, %9' u iç piyasanın yeterliliği ve %2.6' sı ise istikrarsız ekonomik şartları neden göstererek açıklamaktadırlar.

İşletmelerde kullanılan makine ve teçhizatın dağılım ise şu şekildedir;

İşletmelerin % 93' ünde şerit testere makinası, %89' unda kalınlık, % 86' sında planya, %45' inde yatar daire, % 40' ında bileme, % 36' sında freeze, % 17' sinde arabalı şerit ve %13' ünde zımpara makinasının var olduğu belirlenmiştir. Ayrıca %10 düzeyindeki işletmelerde pres, buharlama tesisi v.b. gibi makina ve teçhizat belirlenmiştir.

Anket kapsamındaki iki işletmede bilgisayar belirlenmiş olup muhasebe maksatlı olarak kullanılmaktadır.

İşletmelerin %57.3' ü teknolojik şartlarını yenileme amacını taşırken bunun nedenini 47 işletmenin 18' u rakiplerine üstünlük sağlayabilmek, 12' si verim artışını sağlayabilmek, 11' i maliyetlerde bir düşüş sağlayabilmek, 4' ü artan talebi karşılayabilmek ve 2' si ise daha kaliteli iş yapabilmek şeklinde açıklamaktadırlar.

Teknolojik yenilik yapmayı düşünmeyen 35 işletmenin 31' i bu kararını diğer makina ve teçhizatların pahalı oluşuna bağlarken, 2' si eldeki makinaların yeterliliği, ve 2' si ise yeni makina ve teçhizatın alımını gerektirecek talep olmaması ile ilişkilendirmektedir.

Trabzon ilindeki işletmelerin 11 tanesi kendileri ile ilişkili kuruluşlardan haberdardır.

Gümrük birliğine girilmesi nedeni ile işletmelerin bu konuda sanayimizde yaşanabilecek sorunların neler olabileceği ile ilişkili olarak sorulan soruya verdikleri cevaplar aşağıda belirtildiği şekildedir.

İşletmelerin; %57.3' ü teknolojik bakımdan geri kalabileceğimizi, %23.2' si pazarlama eksikliğinin yaşanabileceğini, % 17.1' i kalite nedeni ile rekabet gücümüzün azalabileceği, %1.2' si ise herhangi bir etkinin oluşmayacağını görüşünü savunurken %1.2 düzeyindeki işletme ise bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

İşletme sahibi ve/veya yöneticilerin %93' ü bu sektörden başka bir sektörde daha önce hiç çalışmamıştır.

İşletmelerin kuruluş gerekçeleri ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda işletmelerin % 54' ü aile mesleği olması nedeni bu alanda çalışmaya devam ettiklerini belirtirken, % 39' u bağımsız çalışma arzusu sonucunda, % 4.8' i kendi yerleşim biriminde iş sahibi olabilme düşüncesi ile, %1.1' i sosyal saygı kazanabilmek ve %1.1' i ise güven temini amacıyla bu alanda çalışmaya başlamışlardır.

İşletmelerin kuruluş yeri seçim nedenlerini ise; 54 işletme (%65.9) kendi mülkiyetlerinde bir yer olmasını seçim nedeni olarak gösterirken, 16 işletme (%19.5) ürünlerin pazara ulaşımı ve taşıma şartlarını ön plana çıkararak seçim yaptıklarını belirtmişlerdir. 6 işletme (%7.3) hammadde teminindeki, 4 işletme (%4.9) işgücü teminindeki kolaylığı ve 2 işletme ise (%2.4) sanayi işletmelerine yakınlığı kuruluş yeri seçim tercihi olarak ifade etmiştir.

İşletme sahibi ve/veya yöneticilerinin %28' i dış pazarlar hakkında bilgi sahibi olduklarını iddia ederken, 42 işletme yeni pazarlara açılma düşüncesi taşımaktadır. 40 işletme sahibi dış pazarlara açılmak istememe nedenleri ise şöyle sıralanmaktadır. 31 adedi dış piyasalarda etkili olabilecek yeterli finansal güce sahip olmadıkları şeklinde cevap verirken, 5 işletme yeterli elemana sahip olmadıklarını ve 4 işletme ise dış pazarlara açılma ihtiyacı hissetmediklerini belirtmişlerdir.

İşletmelerde tespit edilen çalışanlara göre yapılan dağılım sonucunda ;

1 - 4 arası işçi çalıştıran işletmelerin 53 adet (%64.6),

5 - 8 arası işçi çalıştıran işletmelerin 24 adet (%29.3),

9 - 12 arası işçi çalıştıran işletmelerin 3 adet (%3.7) ve

13 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerin ise 2 adet (%2.4) olduğu belirlenmiştir.

Toplam 396 çalışanın %78' i (307) ücretle çalışan , %17' si (67) aile bireyi, ve %5' i (22) iş sahibi ve ortaklardan oluşmaktadır. İşletmelerin %65' i çalışanlara ödemeyi haftalık yaparken, %27' si aylık ödemede bulunmaktadır. %8 düzeyindeki işletme ise kar payı dağıtmaktadır.

Çalışanların statülerine göre yapılan çalışma sonucunda 230 çalışan usta (%58.1), 79 çalışan kalfa (%19.9), 69 çalışan çırak (%17.5) ve 18 çalışanın ise (%4.5) yönetici pozisyonunda olduğu belirlenmiştir.

Çalışanların yaş dağılımları ise;

96 çalışan (%24.2) 15 - 24 yaş arası,

149 çalışan (%37.6) 25 - 34 yaş arası,

114 çalışan (%28.8) 35 - 44 yaş arası ve

37 çalışan ise (%9.4) 45 ve daha yukarı yaşlardadır.

Çalışanların yaş ve vasıflarına bağlı kalınarak oluşturulan dağılım Tablo 47' de görülmektedir.

9 çalışan okur yazar (%2.3), 305 çalışan ilkokul mezunu (%77), 57 çalışan ortaokul mezunu (%14.4), 21 çalışan lise ve dengi okul mezunu (%5.3) ve 4 çalışan ise (%1) üniversite mezunudur.

Tablo 47. Trabzon ilindeki çalışanların yaş ve vasıflarına göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 – 24	8	24	62	2	-	96
25 – 34	90	45	7	7	-	149
35 – 44	96	10	-	8	-	114
45 - +	36	-	-	1	-	37
Toplam	230	79	69	18	-	396

Trabzon ilinde çalışanların eğitim seviyeleri ile vasıfları arasında oluşan dağılım Tablo 48' de ve eğitim seviyeleri ile yaş arasındaki dağılım ise Tablo 49' da verilmektedir.

396 çalışan içerisinde 3 tane bayan mevcut olup , çalışanların 3 tanesi part - time çalışmaktadır.

Tablo 48. Trabzon ilindeki çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları

Eğitim Düzeyi	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
Okur – Yazar	8	1	-	-	-	9
İlkokul Mezunu	207	57	39	2	-	305
Ortaokul Mezunu	12	11	23	11	-	57
Lise ve dengi Mezunu	3	10	6	2	-	21
Üniversite mezunu	-	-	1	3	-	4
Toplam	230	79	69	18	-	396

İşletme sahibinin yakın gelecekte nasıl bir politika izleyeceği ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda işletmelerin ;

%40' ı mevcut durumu koruma amacını güderken, %37' si yurt içi pazar payını geliştirmeyi amaçladığını belirtmektedir. %12' si kapasite genişletmesine gitmeyi amaçlamakta, %6' sı yurt dışı pazarlara atılım yapmayı ve %4' ü ise yeni teknolojik donanımı ele geçirmeyi düşünmektedir.

Tablo 49. Trabzon ilindeki çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur – Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 – 24	-	55	31	8	2	96
25 – 34	3	116	21	8	1	149
35 – 44	2	102	5	4	1	114
45 - +	4	32	-	1	-	37
Toplam	9	305	57	21	4	396

Tüm işletmelerin işgücü teminindeki temel problemi kalifiye eleman temin edememek oluşturmakta ve yetiştirilen elemanlar elde tutulamamaktadır.

3.6. Bayburt İlinde Yapılan Çalışmalar Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Bayburt ilinde anket kapsamına alınan işletme sayısı 30 bu işletmelerde çalışan sayısı ise 96'dır.

İşletmelerin kuruluş yılları ile ilgili olarak yapılan değerlendirmeler sonucunda ;

8 işletmenin (%26.7) 1960 ile 1971 yılları arasında kurulmuş olduğu belirlenirken, 9 işletme (% 30) 1971 - 1980 yılları arasında, 8 işletme (%26.7) 1981 - 1990 yılları arasında ve 5 işletme ise (%16.6) 1991 ve daha sonraki yıllarda kurulmuştur.

30 işletmenin %70' i işletme sahiplerinin kendi teşebbüsleri ile kurulurken %16.7' si miras yolu ile kalan işletmelerden oluşmaktadır. %10' u satın alma ve %3.3' ü ise ortaklık sonucunda oluşan işletmelerdir.

İşletmelerin hukuki yapıları incelendiğinde ferdi mülkiyetin ağırlık kazandığı (%73.3) görülmektedir. Adi ortaklık statüsünde olan işletme sayısı ise %26.7' dir.

Kereste imalatı ile uğraşan işletme sayısı 22 olup (%73.3), mobilya üretiminde bulunan 5 (%16.6), mobilya ve kereste faaliyetini aynı anda yürüten işletme sayısı ise 2 (%6.7)dir. 1 işletme ise (%3.4) arı kovanı üretimi ile meşgul olmaktadır.

Kullanılan hammadde odun türleri üzerinde yapılan çalışma sonucunda ise;

Çam' kullanan işletmelerin oranı %66.7, kavağı kullanan işletmelerin oranı %36.7, ladin' i kullanan işletme oranı %33.3 ve göknar' ı kullanan işletme oranı ise %6.7 düzeyindedir. Ayrıca tüm işletmelerin %23.3' ü levha ürünlerini kullanmaktadırlar.

Hammadde temini sırasında işletmelerin %40' ı fiyatların yüksekliğini temel sorun olarak belirtirken %26.7' si istenilen hammaddenin zamanında temin edilemediğini, %6.6' sı ise hammadde kalitesinin düşüklüğünden yakınmaktadır. İşletmelerin %26.7' ise hammadde temini ile ilişkin olarak herhangi bir probleme sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Bayburt ilindeki işletmeler hammadde alımlarını büyük oranda il dışından gerçekleştirmektedir. 7 işletme (%23.3) alımlarını 0 - 10 km' lik mesafelerden sağlarken 23 işletme (%76.7) 50 - + km' lik mesafedeki hammadde satıcılarını kullanmaktadır.

Hammadde temini sırasında önem verilen faktörler araştırılmış ve ilk sırayı tüm işletmelerin %73.3' ünün onayı ile kalite almıştır. İşletmelerin %13.3' ü ödeme koşullarında sağlanan kolaylığın önemli faktör olduğu görüşünü savunurken, %10' lık bir kesim ise düşük fiyatlı hammaddenin önemli olduğunu ön plana çıkarmaktadır. %3.4 düzeyindeki işletme grubu ise temin edilen hammaddenin teknik özelliklerinin en önemli faktör olduğuna işaret etmişlerdir.

1 işletme hammadde temininde farklı satış kaynaklarından yararlanırken diğer işletmeler yalnızca 1 satış birimi kullanmaktadırlar. Satın alınan hammaddenin özelliklerini belirlerken müşteri isteklerine özen gösteren işletme oranı ise %76.7' dir. Bu işletmelerin hammadde kullanımına bağlı olarak dağılımları Tablo 50 ' de görülmektedir.

Tablo 50. Bayburt ilindeki işletmelerin müşteri isteklerine yaklaşımları

Hammadde Türü	Evet	Hayır
Çam	17	3
Kavak	9	2
Ladin	8	2
Göknar	2	-

Üretim yöntemleri üzerine yapılan çalışma sonucunda 27 işletme siparişe göre üretim yaparken 2 işletme seri ve 1 işletme ise her iki yöntemi ortaklaşa kullanabilen bir yapıdadır.

Anket kapsamındaki işletmelerden hiçbiri başka bir işletme ile ortaklaşa çalışma içerisinde değildir Bunun nedenini işletmelerin % 53.3' ü ortaklaşa yapılabilecek düzeyde iş imkanının olmamasına bağlarken, % 26.7' si işletmeler arasında uygun çalışma ortamının oluşturulamayışını ön plana çıkarmaktadır. %20 düzeyindeki işletme ise işletmeler arasında güvensizliğin olmasını temel neden kabul etmektedir.

Üretim sırasında yaşanan temel sorunların varlığının belirlenmesi ile ilgili olan araştırma sonucunda %40 düzeyindeki işletmeler kalifiye eleman eksikliğini, % 30' u teknik eleman eksikliğini, %3.3' ü hammadde temininde yaşanan problemler nedeni ile sorun yaşadıklarını belirtirken, %3.3 düzeyindeki işletme ise yeterli makine ve teçhizata sahip olmamalarını sorun sebebi olarak göstermişlerdir. İşletmelerin %23.4' ü üretim sırasında herhangi bir probleme sahip değildir.

Ürünlerin satışı aşamasında 1 işletme toptancı aracılığı ile satış gerçekleştirmektedir. Yönelinen pazar düzeyinin belirlenmesi amacı ile yapılan çalışmalar sonucunda ise Bayburt ilindeki işletmelerin % 76.7' sinin il yada ilçe düzeyinde faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. %13.3' ü bölgesel ve %10' u da ulusal alanda çalışmalarını sürdürmektedir. İşletmelerin hiçbiri kuruluş aşamasında devlet desteğinden yararlanamamıştır.

İşletmelerin toplam sermaye yatırımlarının dağılımı aşağıda belirtildiği gibidir.;

0 - 750 milyon TL arası %3.3 (1),

750 - 1.500 milyon TL arası %36.7 (11),

1.500 - 2.250 milyon TL arası %20 (6),

2.250 - 3.000 milyon TL arası %10 (3),

3.000 -3.750 milyon TL arası %10 (3),

3.750 milyon TL - ve daha yukarıda bir yatırım değerine sahip olan işletme oranı ise %20' dir (6).

İşletmelerin finansal problemleri incelenmiş ve temel problemlerinin işletmelerin %50' si tarafından piyasada yaşanan istikrarsızlıklardan kaynaklandığı belirtilmiştir. %43.3 oranında işletmeler ise alacak tahsilinde yaşanan sorunların problem oluşturduğunu belirtirken, % 6.7 düzeyindeki işletmeler ise satışların düşük olmasını finansal problemin temel nedeni olarak izah etmişlerdir.

Bayburt ilinde 6 (%20) işletme kredi kullanırken kredi kullanmayan 24 işletmenin (%80) bu kararlarını; 12 işletme uygun olmayan ödeme şartlarını, 8 işletme kendi öz kaynaklarını kullanma eğiliminde olmalarını ve 4 işletme ise dini inançlarına aykırılığı ile gerekçelendirmişlerdir.

İşletmelerin %33.3' ü satışlarını 1 - 3 ay arasında vade ile gerçekleştirirken, %36.7' si 4 - 7 ay arasında vade uygulamaktadır. %30' luk bir işletme grubu ise satışların peşin yapmaktadır.

İşletmelerin belirtilen faktörler ile ilgili olarak yaptıkları değerlendirmeler aşağıda özetlendiği şekildedir.

Ulaşım; işletmelerin %50' si iyi, %33.3' ü vasat ve %16.7' si kötü,
Enerji; işletmelerin %76.7' si iyi, %20' si vasat ve %3.3' ü kötü,
Eğitim; işletmelerin % 46.7' si iyi, %30' u vasat ve %23.3' ü kötü,
Sosyal çevre; işletmelerin %43.3' ü kötü, %30' u vasat ve %26.7' si iyi olarak değerlendirilmektedir.

Bu faktörlerin üretim üzerine herhangi bir etkisinin olmadığı belirten 20 işletmeye karşın olumsuz yönde etkilediğini savunan işletme sayısı ise 10' dur.

Tüm işletme sahiplerinin %63.3' ü işletmelerinin gelecekte büyümeyi düşünürken 6 işletme yeni teknolojik kaynakları ele geçirebilmeyi büyüme için gerekli görürken, 5 işletme sahibi finansal kaynakları yeterince temin edebilmek, 5 işletme yeni müşteri ve pazarlara ulaşabilmek ve 3 işletme ise satışlarını arttırabilmek büyümek için gerekli koşul olarak görmektedir.

İşletmelerin %86.7' si dış pazarlar hakkında bilgi sahibi değildir. İhracata yönelik olarak çalışma yapan işletme mevcut değildir. İşletmeler ihracata yönelmeme nedenleri olarak büyük oranda yeterli kaynağa sahip olamamaları olarak belirtirken (20 işletme), 10 işletme ise bu konuda yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

İşletmelerde mevcut bulunan makina ve teçhizatın belirlenmesine yönelik olarak yapılan çalışma sonucunda tüm işletmelerin %80' inde şerit testere makinası, % 76.7' sinde planya makinası, % 70' inde kalınlık makinası, % 36.7.' sinde bileme makinası, % 30' unda arabalı şerit makinası, % 10' unda yatar daire makinasına rastlanmıştır. Ayrıca işletmelerin %20' sinde değişik türde çeşitli makina ve teçhizatlar bulunmaktadır. İşletmeler arasında bilgisayar sahibi yoktur.

İşletmelerin %63.3' ü (19) teknolojik yenilik yapmayı düşünmezken %37.72 lik (11) kesim yenilik yapma taraftarıdır.

Yenilik yapmayı düşünmeyen 19 işletmenin gerekçe olarak 11 tanesi (%57.9) kendi makinalarının yeterli olduğuna inancını taşıırken , 6 işletme (%31.6) diğer makinaların pahalılığını ve 2 tanesinde (%10.5) kendi makinalarının yeni olduğunu söylemişlerdir.

Yenilik yapmayı düşünen işletme sahiplerinin ise 4 tanesi (%36.4) maliyetleri düşürebilmek, 4 tanesi (%36.4) artan talebe cevap verebilmek ve 3 tanesi ise (%27.2) rakiplerine karşı üstünlük kurabilmek amacındadır.

İşletmelerin %33.3' ü kendileri ile ilişkili olan kurum ve kuruluşlardan haberdardır. Gümrük birliğinin sanayimiz üzerinde oluşturacak olduğu etkinin belirlenebilmesi için yapılan çalışmada işletme sahipleri aşağıda belirtilen görüşleri sıralamışlardır.

İşletmelerin % 20' si gümrük birliğinin sektör üzerinde olumlu yada olumsuz herhangi bir etkisinin olmayacağı inancını taşıırken, %16.7' si teknolojik olarak geri kalabileceğimizi belirtmektedir. %10 düzeyindeki işletme ise kalite sorunu yaşayabileceğimize inanmaktadır. %6.7' lik kesim gümrük birliğinin sektörel olarak

gelişmemize yardımcı olacağını savunmaktadır. İşletmelerin 46.6' sı ise bu konuda bilgi sahibi değildir.

İşletme sahibi ve/veya yöneticisinin daha önce bu sanayi kolundan daha başka bir alanda çalışıp çalışmadığı incelenmiş ve 1 işletme sahibinin başka bir alanda çalışma içerisinde bulunduğu belirlenmiştir.

İşletmelerin kuruluş gerekçeleri ise aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

19 işletme (%63.4) aile mesleğini devam ettirebilme amacını sonucunda faaliyetine devam ederken, 3 işletme (%10) bağımsız çalışma arzusu sonucunda 3 işletme (%10) kendi yerleşim biriminde iş sahibi olabilmek, 2 işletme (%6.6) kendisine güven temini amacıyla kurulmuştur. 2 işletme (%6.6) sosyal saygı görebilmek amacını taşıırken 1 işletme ise (%3.4) ücretli çalışma olanağının olmaması sonucunda bu sanayi dalında çalışmaya başlamıştır.

İşletmelerin kuruluş yeri seçim nedenleri incelenmiş ve büyük oranda işletme sahiplerinin kendi mülkiyetlerinde olan yerleri kuruluş yeri gerekçesi olarak seçtikleri belirlenmiştir (%66.7). İşletmelerin %20' si sanayi bölgesine yakınlığı %13.3 civarındaki işletme ise pazar şartlarının uygunluğunu kuruluş yeri gerekçesi olarak belirtmiştir.

%40 düzeyindeki işletme çalışma alanı dışındaki pazarlar hakkında bilgi sahibi olduğunu iddia etmektedir. İşletmelerin %56' sı yeni pazarlara ulaşma hedefini taşımaktadır. Dış pazarlara açılma amacında olmayan 13 işletmenin 11' i yeterli finansal kaynaklara sahip olmadığını 2 işletme ise ihtiyaç duymadığını ifade ederek dış pazarlar hakkındaki isteksizliklerini gerekçelendirmişlerdir.

Çalışan sayısı bakımından yapılan sınıflandırma sonucunda işletmelerin %80' i (24) 1 - 4 işçi çalıştıran işletmelerden oluşurken , %20' si (6) 5 -8 arası işçi sayısına sahiptir.

Çalışanların statülerine göre yapılan dağılım sonucunda %60.4' ünün usta, %16.7' sinin kalfa ve %22.9' unun çırak olduğu belirlenmiştir.

15 – 24 yaş grubunda olan çalışan sayısı 40 olup (%41.7), 25 - 34 yaş arasında ise 23 çalışan (%24) istihdam edilmektedir. 20 çalışan (%20.8) 35 - 44 yaş arasında ve 13 çalışan ise (%13.5) 45 ve daha üzerinde yaş grubunda bulunmaktadır.

Çalışanların yaş ve statülerine bağlı olarak oluşan dağılım Tablo 51'de verilmektedir.

Tablo 51. Bayburt ili işletmelerinde çalışanlarının yaş ve vasıflarına göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çırak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 – 24	10	10	20	-	-	40
25 – 34	18	5	-	-	-	23
35 – 44	17	1	2	-	-	20
45 - +	13	-	-	-	-	13
Toplam	58	16	22	-	-	96

Çalışanların içerisinde bayan mevcut değildir. 13 çalışan yalnızca yaz aylarında istihdam edilmektedir.

96 çalışanın %34.4' ü ücretle çalışan, %45.8' i aile bireyleri ve %19.8' i ise iş sahibi ve ortaklardan oluşmaktadır.

Çalışanlara ödemeyi işletmelerin %30' u haftalık olarak yaparken , %10' u aylık ödemede bulunmaktadır. %60 düzeyindeki işletme ise ancak belirli iş dönemlerinde ödeme yapmaktadır.

2 çalışan (%2.1) okur - yazar, 47 çalışan (%49) ilkokul mezunu, 23 çalışan (%23.9) ortaokul mezunu ve 24 çalışan ise (%25) lise ve dengi okul mezunudur.

Bayburt ilinde çalışanların eğitim seviyeleri ile vasıfları arasında oluşan dağılım Tablo 52'de görülürken, eğitim seviyeleri - yaş arasında oluşan dağılım Tablo 53'de verilmektedir.

Tablo 52. Bayburt ili işletmelerinde çalışanlarının eğitim seviyeleri ve vasıfları

Eğitim Düzeyi	Usta	Kalfa	Çıracak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
Okur – Yazar	2	-	-	-	-	2
İlkokul Mezunu	36	5	6	-	-	47
Ortaokul Mezunu	9	9	5	-	-	23
Lise ve dengi Mezunu	11	2	11	-	-	24
Üniversite mezunu	-	-	-	-	-	-
Toplam	58	16	22	-	-	96

Tablo 53. Bayburt ili işletmelerinde çalışanların eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur – Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 – 24	-	24	5	11	-	40
25 – 34	-	11	8	4	-	23
35 – 44	-	8	6	6	-	20
45 - +	2	4	4	3	-	13
Toplam	2	47	23	24	-	96

İşletmelerin tümünün işgücü konusundaki en temel problemi kalifiye eleman temininde yaşanan güçlüklerdir.

Yakın gelecekte işletme sahiplerinin nasıl bir politika izleyeceği ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda; işletmelerin %40' ı kapasite genişletme ve yeni teknolojiye geçebilme amacıyla olduklarını belirtirken, %33.3' ü mevcut durumu korumaya çalışacaklarını ifade etmişlerdir. %20' si yurt içi pazar düzeylerinde bir genişletmeyi amaçlarken, %6.7' si ise işyerlerini kapatabileceklerini ifade etmiştir.

4. İRDELEME

4.1. Bölge Genelinde Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi

4.1.1. İşletmelerin Kuruluş Durumları İle İlgili Değerlendirmeler

Bölge genelinde toplam olarak 341 adet anket yapılmış ve 1.397 çalışan tespit edilmiştir.

İşletmelerin kuruluş yılları ile ilgili olarak yapılan değerlendirme sonucunda bölge genelinde;

14 işletmenin (% 4) 1960 ve öncesi tarihlerde kurulmuş oldukları belirlenirken 36 işletmenin (%10.6) 1961 ve 1970 yılları arasında kurulmuş olduğu tespit edilmiştir. 82 işletme (%24) 1971 ve 1980 yılları arasında, 110 işletmenin (%32.3) 1981 ve 1990 yılları arasında ve 99 işletmenin ise (%29.1) 1991 yılı sonrasında kurulmuş olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu dağılım Tablo 54' de verilmektedir.

Tablo 54. Bölge genelinde işletmelerin kuruluş yılları

İşletmelerin Kuruluş Tarihleri	Sayı	% Payı
1960 yılı ve öncesi	14	4
1961 – 1970 yılları arası	36	10.6
1971 - 1980 yılları arası	82	24
1981 – 1990 yılları arası	110	32.3
1991 yılı ve sonrası	99	29.1
Toplam	341	100.0

İşletme sahipleri ve/veya yöneticilerinin %93'ünü başka sanayi alanlarında çalışma yapmayan kişilerin oluşturduğu bölge işletmelerine işletmelerini kurma gerekçeleri sorulmuş ve elde edilen cevaplar Tablo 55' de sunulmuştur.

Tablo 55. Bölge genelinde orman ürünleri sanayi işletmelerinin kuruluş gerekçeleri

Kuruluş Gerekçeleri	Sayı	%
Aile mesleğini devam ettirebilmek	154	45.2
Kendi yerleşim biriminde iş sahibi olabilmek	84	24.6
Bağımsız çalışma arzusu	70	20.5
Güven temin edebilmek	13	3.8
Ücretli çalışma olanağının olmaması	11	3.2
Sosyal saygı kazanabilmek	6	1.8
Bölgenin etkili mesleği olduğu düşüncesi	3	0.9
Toplam	341	100.0

Kuruluş yeri seçimi ile ilgili olarak yapılan araştırma sonuçları ise Tablo 56' da verilmektedir.

Tablo 56. Bölge genelinde işletmelerin kuruluş yeri seçim nedenleri

Seçim nedenleri	Sayı	%
Kendi mülkiyetinde olan bir alan oluşu	164	48.1
Taşıma imkanlarının uygunluğu	70	20.5
Hammade temin avantajı	34	10.0
Sanayi sitesine olan yakınlık	33	9.7
Daha uygun bir alanın olmayışı	31	9.1
İşgücü teminindeki avantaj	9	2.6
Toplam	341	100.0

İşletmelerin kuruluş durumları ile ilgili olarak yapılan çalışmada tüm işletmelerin %69' unun (235) kendi teşebbüsü ile, %10.3' ünün (35) miras yolu ile, %9' unun (31) satın alma ve %11.7' sinin (40) ise ortaklık sonucunda kurulmuş oldukları belirlenmiştir.

İşletmelerin hukuki yapılarına göre yapılan sınıflandırma ise şu şekildedir. Ferdi mülkiyete konu olan işletme sayısı 258 olup (%75.7) en yüksek paya sahip durumdadır. 61 işletme (%17.9) adi ortaklık statüsünde bulunurken 22 işletme ise (%6.4) şirket konumunda bulunmaktadır. 13 işletme limited, 5 işletme kollektif ve 4 adedi ise anonim şirket statüsündedir.

4.1.2. İşletmelerin Çalışma Durumları İle İlgili Değerlendirmeler

Araştırma kapsamında işletmelerin ortaklaşa çalışma düzeyleri incelenmiş ve Bölge genelinde işletmelerin 20' sinin (%5.9) ortaklaşa iş gerçekleştirdiği belirlenirken 321 işletmenin (%94.1) ortaklaşa çalışma ortamı oluşturmadıkları belirlenmiştir.

Ortaklaşa iş imkanı bulamayan veya gerçekleştiremeyen işletmeler bunun nedenlerini aşağıdaki şekilde izah etmişlerdir ;

169 işletme (%52.6) ortaklaşa iş yapılabilecek düzeyde uygun iş ortamının olmadığını belirtirken , Firmalar arasında uygun çalışma ortamının oluşturulamayışı nedeni ile böyle bir ortaklığa girişemediklerini söyleyen işletme oranı ise 100 işletme ile %31.2 düzeyindedir. 40 işletme (%12.5) işletmeler arasındaki güvensizliği ön plana çıkarırken 12 işletme ise (%3.7) ortaklaşa iş yapılabilecek düzeyde firmaları tanımadıklarını ve firmalar hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bölge genelinde büyüme amacına sahip olan işletmeler araştırılmış, belirlenen 227 işletmeye büyüebilmek için gerekli olan şartların neler olduğunun belirtilmesi istenmiştir. Elde edilen dağılım aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

84 işletme (%37) satışlarını arttırmayı önemli görürken, 48 işletme (%21.1) finansal kaynaklara ulaşabilmek ve bu kaynaklardan istenilen ölçüde yararlanabilmek olarak vevap vermektedir. 45 işletme (% 19.8) müşteri ve pazar paylarını arttırabilmek, 44 işletme (%19.4) ise yeni teknolojilerin ele geçirilmesini önemli kabul etmektedir. 6 işletme (% 2.7) uygun çalışma alanı bulabilmek ve bir sanayi sitesinde çalışabilmeyi büyüme için gerekli görmektedir.

Tüm işletmelerin içerisinde yalnızca 108 işletme çalışma alanları dışındaki pazarlar hakkında bilgi sahibi olduklarını iddia etmektedirler.

İşletmelerin ihracata olan yaklaşımlarının belirlenebilmesi amacıyla yapılan çalışmada Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan işletmelerden yalnızca 10 adedinin (%2.9) ihracata

yönelik olarak çalışma yaptığı belirlenmiş ihracata yönelmeyen 331 işletme (%97.1) ise ihracata yönelememe nedenlerini şu şekilde açıklamışlardır ;

202 işletme (%61) yeterli finansal kaynağa sahip olamamak şeklinde cevap verirken, 82 işletme (%24.8) dış pazarlar hakkında ticaret yapabilecek düzeyde bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. 24 işletme (%7.3) istikrarsız ekonomik şartları neden olarak görürken, 17 işletme (%5.1) iç piyasaların kendilerine yeterli olduğuna inanmaktadır. 6 işletme ise (%1.8) yeterli teknolojik şartlara ve kalifiye elemana sahip olmadıkları nedeni ile böyle bir işe girişemediklerini ifade etmişlerdir.

Büyüyelemek ve gelişebilmek için gerekli olan teknolojik imkanların yenilenebilmesi ile ilgili olan değerlendirme sonucunda 151 işletmenin mevcut teknolojik şartlarını değiştirmeyi düşündükleri belirlenmiştir. Bunun nedeni ;

- 60 işletme (%39.7) maliyetlerde bir indirim sağlayabilmek,
- 32 işletme (% 21.2) artan talebi daha rahat karşılayabilmek,
- 30 işletme (% 19.9) rakiplere üstünlük sağlayabilmek,
- 25 işletme (%16.6) verim artışı sağlayabilmek,
- 4 işletme ise (%2.6) daha kaliteli iş yapabilmek olarak belirtmiştir.

Teknolojik yenilik yapmayı düşünmeyen 190 işletmenin ise gerekçeleri aşağıdaki gibidir;

- 102 işletme (%53.7) makinaların pahalı oluşu,
- 53 işletme (%27.9) kendi sahip oldukları makinaların yeterli olduğuna inanmaları,
- 23 işletme (%12.1) ise ellerindeki makinaların yeni olması nedeni ile yenileme ihtiyacı hissetmemektedirler. 10 işletme (%5.3) yeni makinaları alabilecek ve kullanabilecek düzeyde pazar şartları mevcut olmadığını savunmaktadır. 2 işletme ise (%1) yeni makinaları kullanabilecek elemen eksikliği yaşamaktadır.

İşletme sahibi ve/veya yöneticilerine yakın gelecekte nasıl bir politika izleyecekleri ile ilgili olarak yöneltilen soruya aşağıdaki cevaplar verilmiştir;

- 124 adedi (%36.4) mevcut durumu koruma amacını güdeceklerini belirtirken,
- 88 adedi (%25.8) yeni yurt içi pazarlara atılmayı,
- 63 işletme (%18.5) kapasitelerini arttırabilmeyi,

37 adedi (%10.8) yeni teknolojik donanıma sahip olmayı ,
 10 adedi (%2.9) buldukları pazar içerisinde kendi pazar paylarını arttırmayı,
 9 adedi (%2.6)yurt dışına açılmayı,
 5 adedi (%1.5) ürün çeşitlendirmeyi ve
 5 adedi (%1.5) ise işletmelerini kapatmayı düşündüklerini belirtmişlerdir.

4.1.3. Üretim Faaliyetleri ile İlgili Değerlendirmeler

İşletmelerin faaliyet konuları ile ilgili olan değerlendirme sonucunda bölge genelinde 88 işletmenin (%25.8) mobilya imalatına ilişkin olarak faaliyet gösterdiği belirlenirken, 190 işletme (%55.7) kereste imalatı ile uğraşmaktadır. 50 işletme (%14.7) mobilya ve kereste imatlarını ortaklaşa gerçekleştirirken, 13 işletme ise (%3.8) diğer alanlarda (4 işletme parke imalatı, 3 işletme fırınlama tesisi , 2 işletme dekorasyon, 2 işletme karisör imalatı, 1 işletme pres kapı imalatı ve 1 işletme ise arı kovanı imalatı) faaliyet göstermektedir.

Üretim tipleri ile ilgili olarak yapılan çalışmada ise elde edilen dağılım;
 Seri üretim oranı; %2.3 ile 8 işletme,
 Siparişe göre üretim oranı; %86.2 ile 294 işletme,
 Seri ve sipariş tarzı üretimi oranı; %10 ile 34 işletme,
 Fason imalat oranı; %1.5 ile 5 işletmedir.

İşletmelerin üretim sırasında ne tür problemler ile karşılaştıkları araştırılmış ve büyük oranda (% 55.4 – 189 işletme) işletmelerin kalifiye eleman sıkıntılarını çektikleri belirlenmiştir. Teknik eleman sıkıntısı yaşayan işletme oranı %17.3 düzeyinde (59) kalırken, üretim sırasında problem yaşamadıklarını belirten işletme oranı ise % 16.7 ' dir (57). Üretim sırasında özellikle hammadde temini ile ilgili olarak oluşan problemlerin sorun yaşanmasına neden olduğunu belirten işletme oranı % 8.5 (29) ve alan yetersizliği nedeni ile üretim anında istenilen imkanların kullanılmadığını belirterek sorun yaşadığını belirten işletme oranı ise % 2.1 civarındadır (7).

Kurulu bulunulan bölgede üretim üzerinde etkili olabilecek ulaşım, enerji, eğitim ve sosyal çevre faktörleri ile ilgili olarak yapılan araştırma neticesinde elde edilen dağılım Tablo 57' de gösterilmektedir.

Tablo 57. Bölge genelinde üretim üzerinde etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi

Kriterler	İyi	%	Vasat	%	Kötü	%
Ulaşım	208	61	73	21.4	60	17.6
Enerji	212	62.2	99	29	30	8.8
Eğitim Olanakları	106	31	157	46	78	23
Sosyal Çevre	68	20	135	39.6	138	40.4

164 işletme bu olanaklardaki eksikliklerin üretimleri üzerinde olumsuz etki oluşturduğuna inanmaktadır.

İşletmelerin teknolojik seviyelerinin belirlenebilmesi amacıyla yapılan çalışma sonucunda ;

Tüm işletmelerin % 85.6' sında (292) şerit testere makinası,
 % 83.9' unda (286) planya makinası,
 % 74.8' inde (255) kalınlık makinası,
 % 39.5' inde (136) bileme makinası,
 % 35.5' inde (121) yatar daire makinası,
 % 30.5' inde (104) freeze makinası,
 % 26.4' ünde (90) arabalı şerit testere makinası,
 % 16.7' sinden (57) zımpara makinası bulunmaktadır. Ayrıca tüm işletmelerin %13.2' sinden (45) değişik türde makinalar bulunmaktadır.

11 işletmede bilgisayar bulunmakta ve muhasebe amaçlı olarak kullanılmaktadır.

4.1. 4. İşletmelerin Hammadde Kullanımı İle İlgili Değerlendirmeler

İşletmelerin üretimleri sırasında başlıca kullandıkları hammadde odun türleri üzerine yapılan çalışma sonucunda bölge genelinde ağırlıklı olarak çam odun türünün kullanıldığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre tüm işletmelerin;

%72.4' ü (248) çam, % 49' u (167) ladin, %33.4' ü (114) kestane, %22.6' sı (77) kayın, % 17.3' ü (59) gürgen, %12' si (41) göknar, %13,2' si (45) meşe, %5.9' u (20) kavak , %5,3' ü (18) kızılğaç odununu üretim sırasında kullandıkları tespit edilmiştir. Bu türlerin yanında bölge genelinde düşük düzeyde olmakla beraber ceviz, gül ve mahun ağaçlarında kullanılmaktadır.

4.1.5. İşletmelerin Hammadde ve Malzeme Tedariği ile İlgili Değerlendirmeler

İşletmelerin hammadde temini sırasında yaşamış oldukları problemler sınıflandırılmış ve öncelikli sırada tüm işletmelerin %51.6 ' sı (171) tarafından hammadde fiyatlarındaki yüksekliğin temel sorun olarak yaşandığını belirtilmiştir. İşletmelerin %21.7' si (74) hammadde kalitesinden kaynaklanan problemlerin üretim sırasında sorun oluşturduğunu belirterek kalitesizliğin ön plana çıktığını ifade etmiş, %14.4 düzeyindeki işletmeler ise (49) hammadde teminine ilişkin problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Hammaddenin istenilen zamanda temin edilememesi nedeni ile problem yaşadıklarını belirten işletme düzeyi ise %10.8 (37) dir. %1.5 (5) düzeyindeki bir işletme topluluğu ise genellikle ithal hammaddelerin kalitesizliğini ve ithal güçlüğü problem olarak görmektedir.

Hammadde temin uzaklıkları ile ilgili olarak yapılan çalışma sonucunda ise elde edilen dağılım düzeyi aşağıdaki verilmektedir;

- 0 - 10 km' lik mesafelerden hammadde temin eden işletmeler %32.6 (111),
- 11 - 20 km' lik mesafelerden hammadde temin eden işletmeler %6.4 (22),
- 21 - 30 km' lik mesafelerden hammadde temin eden işletmeler %5.3 (18),
- 31 - 40 km' lik mesafelerden hammadde temin eden işletmeler %9.4 (32),
- 41 - 50 km' lik mesafelerden hammadde temin eden işletmeler %7 (24) ve
- 51 ve daha uzak mesafelerden hammadde temin eden işletmeler %39.3 (134) düzeyindedir.

Hammadde temini sırasında önemli kabul edilen temel faktörün ne kabul edildiği ile ilgili olan soruya ise verilen cevapların dağılımı aşağıda görüldüğü gibidir;

- Kalite % 53 (181 işletme),
- Fiyat indirimi %30 (102 işletme),

Ödeme koşullarındaki kolaylıklar %14.4 (49 işletme),
 Hammaddenin teknik özellikleri % 1.1 (4 işletme),
 Müşteri istekleri % 0.9 (3 işletme),
 Hammadde temini sırasında oluşturulan hizmetler %0.6 (2 işletme).

Bölge genelinde hammadde satın alımını tek kaynaktan sağlayan işletme oranı %28.2 ile 96 işletme olup farklı kaynakları hammadde alımı sırasında değerlendiren işletme oranı ise % 71.8' (245) dir.

4.1.6. İşletmelerin Pazarlama Faaliyetleri İle İlgili Değerlendirmeler

Bölge genelindeki işletmelerde pazarlama faaliyetlerin ne düzeyde oluşturulduğunun belirlenmesi amacıyla yöneltilen sorular neticesinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

İşletmelerin büyük kısmı satışları sırasında herhangi bir dağıtım kanalı kullanmamaktadır (% 89.4 ile 305 işletme).

Satışlarını en son kullanıcıya yönelik olarak yapan 305 işletmeye karşın 36 işletme endüstriyel kullanıcılara yönelik olarak satış yapmaktadır.

Bölge genelinde işletmelerin 228 adedi (%66.9) satışlarını buldukları il yada ilçe genelinde gerçekleştirirken 66 işletme (%19.3) bölgesel olarak çalışmalarda bulunmaktadır. 37 işletme ulusal (%10.9) ve 10 işletmede (%2.9) uluslararası alanlarda satış yapmaktadır.

178 işletme sahibi ve/veya yöneticisi (%52.2) yeni pazarlara açılma fikrine sıcak bakmazken, bu düşüncelerini aşağıdaki nedenlere bağlamaktadırlar;

Dış pazarlara açılacak düzeyde yeterli finansal kaynağa sahip olmadığını belirten 109 işletmeye karşın (%61.2), 42 işletme mevcut pazarlarının kendileri için yeterli olduğuna inanmaktadır (%23.6). 19 işletme (%10.7) dış pazarlarda faaliyette bulunabilecek düzeyde yeterli elemana sahip olmadıklarını ifade ederken, 7 işletme (%4) istenilen bilgi seviyesini yakalayamamayı dış pazarlara açılmama nedeni olarak göstermektedirler. 1 işletme ise (%0.5) işyeri kontrolünü elinden kaybedebileceğine inanmaktadır.

İşletmelerin büyük kısmı (%86, 293 işletme) hammadde alımı sırasında müşteri istek ve ihtiyaçlarına önem vermektedir. Bölge genelinde kullanılan hammadde türüne bağlı olarak müşteri isteklerinin dikkate alınma düzeyi Tablo 58' de görülmektedir.

Tablo 58. Bölge genelinde hammadde kullanımı ve müşteri isteklerine yaklaşım

Hammadde Türü	Evet	Hayır
Çam	236	12
Ladin	159	8
Kestane	103	11
Kayın	73	4
Gürgen	56	3
Meşe	42	3
Göknar	41	-
Kavak	18	2
Kızılağaç	17	1
Mahun	7	1
Gül ağacı	8	2
Ceviz	1	1

4.1.7. İşletmelerin Finansman Yapıları İle İlgili Değerlendirmeler

İşletmelerin sahip oldukları toplam sermayelerine yönelik olarak yapılan çalışma sonucunda elde edilen dağılım şu şekildedir;

0 - 750 milyon TL arasında 19 işletme (%5.6),

750 - 1.500 milyon TL arasında 101 işletme (%29.6),

1.500 - 2.250 milyon TL arasında 78 işletme (%22.9),

2.250 - 3.000 milyon TL arasında 47 işletme (%13.8),

3.000 - 3.750 milyon TL arasında 45 işletme (%13.2),

3.750 - ve daha yukarıda bir sermayeye sahip olan işletme sayısı ise 51 (%14.9) dir.

Temel finansal problemlerin belirlenebilmesi amacıyla yöneltilen soruya 149 işletme (%43.7) ilk sırayı alacak tahsilindeki gecikmeler olarak belirtirken , 126 işletme (%37), ekonomik şartlar nedeni ile piyasalarda oluşan istikrarsızlığı temel problem olarak görmektedir. Satışlarda oluşan düşüklük nedeni ile problem yaşadıklarını belirten işletme sayısı ise 57 (%16.7), finansal olarak problem yaşamadıklarını belirten işletme sayısı ise 7

(%2) dir. 2 işletme (%0.6) öz kaynak yetersizliği nedeni ile finansal sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin kredi kullanım düzeyleri incelenmiş ve 88 işletme (%25.8) kredi kullanırken kredi kullanmayan 253 işletme (%74.2) bu kararlarını şu şekilde gerekçelendirmişlerdir;

İşletmelerin %49.9' u (126) uygun olmayan ödeme şartlarını, %19.8' i ise (50) öz kaynak kullanma eğilimini neden olarak belirtirken, %13 düzeyindeki işletme (33) ise risk almama eğiliminde olduklarını ifade etmişlerdir. Bilgi eksikliği ve bürokratik engellerin kredi kullanmama nedeni olduğunu belirten işletme oranı ise %11.0 dir (28). %6.3 düzeyindeki işletmeler (16) dini inaçlarına aykırı olduğu için kredi kullanmamaktadır.

İşletmelerin izlemiş oldukları satış politikalarının nasıl olduğu araştırılmış ve 221 işletmenin (%64.8) satışlarını 1 - 3 ay arasında vade ile gerçekleştirdiği belirlenmiştir. 83 işletme (%24.3) vade süresini 7 aya kadar çıkarabilirken, peşin satış yapan işletme oranı ise %10.9 (37) ' dur.

4.1.8. İşletmelerin Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri İle İlgili Değerlendirmeler

Anket kapsamındaki işletmelerden yalnızca 44 tanesi kendi gelişimleri ile ilgili olarak faaliyet gösteren kuruluşları tanımaktadırlar. Ancak büyük kısmı bu kuruluşların hangi tür faaliyette bulduklarını bilmemektedir.

Ülkemizin içerisinde bulunduğu Gümrük Birliği üzerine işletmelerin görüşleri sorulmuş ve sanayimiz üzerinde nasıl bir etki sağladığının belirlenmesine çalışılmıştır. Bu birliğin getirecek olduğu etkileri işletmelerin %37.5' i (128) teknolojik eksikliğimiz nedeni ile sorun yaşayabileceğimiz yönünde belirlerken, 63 işletme (% 18.5) olumlu yada olumsuz bir değişikliğin yaşanmayacağına inanmamaktadır. 55 işletme (%16.1) bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtirken, 45 işletme (% 13.2) özellikle kalite seviyesinde oluşacak olan farklılığın aleyhimize bir sonuca neden olabileceği savunulmaktadır. 41 işletme (%12) pazarlama imkansızlıklarımızın yetersizliği nedeni ile ürünlerimizin rekabet şansını

Yitirebileceğine inanılmaktadır. Üretim imkanlarımızda yaşadığımız sıkıntıların olumsuz sonuçlar doğuracağına inanan 6 işletmeye (%1.8) karşın gümrük birliğinin yaralı olduğuna ve sektörel gelişimimizi hızlandıracağına inanan işletme sayısı 3 (%0.9) dür.

4.1.9. İşletmelerin Personel Yapıları İle İlgili Değerlendirmeler

Anket kapsamında yapılan değerlendirme sonucunda işletmelerin çalışan sayılarına bağlı olarak sınıflandırılması Tablo 59' da gösterilmektedir.

Tablo 59. Bölge genelinde işletmelerin çalışan sayılarına bağlı olarak dağılımı

Çalışan kişi sayısı	Sayı	%
1 - 4 kişi çalıştıran işletmeler	255	74.8
5 - 8 kişi çalıştıran işletmeler	71	20.8
9 - 12 kişi çalıştıran işletmeler	5	1.5
13 - +kişi çalıştıran işletmeler	10	2.9
Toplam	341	100

Çalışanların statülerine göre yapılan dağılım sonucunda aşağıdaki görülmektedir.

791 çalışanın (%56.6) usta statüsünde olduğu belirlenirken, kalfa pozisyonunda çalışan sayısı 269 (%19.3) dür. 274 çalışan (%19.6) ise çırak statüsünde bulunmaktadır. Yönetici düzeyinde işletmelerde çalışmalarına devam eden çalışan sayısı 46 (%3.3) olup 17 çalışan (%1.2) hizmetli pozisyonundadır.

Çalışanların eğitim seviyelerine bağlı olarak elde edilen dağılım Tablo 60' dadır.

Tablo 60. Bölge genelinde orman ürünleri sanayi işletmeleri çalışanlarının eğitim seviyeleri

Eğitim seviyesi	Sayı	%
Okur - Yazar	18	1.3
İlkokul mezunu	858	61.4
Orta okul mezunu	255	18.2
Lise ve dengi okul mezunu	247	17.7
Üniversite mezunu	19	1.4
Toplam	1.397	100

Çalışanların yaş dağılımları ise şu şekildedir;

15 - 24 yaş arası çalışan 430 kişi (%30.8),

25 - 34 yaş arası çalışan 495 kişi (%35.4),

35 - 44 yaş arası çalışan 342 kişi (%24.5),

45 - + yaş arası çalışan 130 kişi (%9.3)dir.

Bölge genelinde yapılan çalışmalar sonucunda çalışanların yaş ve vasıfları arasında oluşan dağılım Tablo 61' de ve eğitim seviyeleri ile yaş arasındaki dağılım ise Tablo 62' de görülmektedir.

Tüm çalışanlar içerisinde 11 bayan çalışan mevcuttur. 30 çalışan yalnızca yılın belirli bölümlerinde işletme bünyesinde çalıştırılırken 1367 çalışan işletmelerde sürekli olarak istihdam edilmektedir.

Tablo 61. Doğu Karadeniz Bölgesi orman ürünleri sanayi çalışanlarının yaş ve vasıflarına göre dağılımları

Yaş Dağılımı	Usta	Kalfa	Çıracak	Yönetici	Hizmetli	Toplam
15 - 24	77	110	230	9	4	430
25 - 34	307	135	36	11	6	495
35 - 44	287	21	8	24	2	342
45 - +	120	3	-	2	5	130
Toplam	791	269	274	46	17	1397

Tablo 62. Doğu Karadeniz Bölgesi orman ürünleri sanayi çalışanlarının eğitim seviyeleri ve yaş dağılımları

Yaş Dağılımı	Okur - Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise ve dengi Mez.	Üniversite Mezunu	Toplam
15 - 24	-	221	112	90	7	430
25 - 34	4	296	88	103	4	495
35 - 44	3	244	45	43	7	342
45 - +	11	97	10	11	1	130
Toplam	18	858	255	247	19	1397

877 çalışan (%62.8) ücretli çalışan konumunda olup, 301 çalışan (%21.5) aile bireyi ve 219 çalışan (%15.7) ise iş sahibi ve ortak pozisyonundadır.

156 işletme çalışanlarına ödemeyi haftalık olarak yaparken 99 işletme aylık olarak ödeme yapmaktadırlar.Çalışanlarına yapılan işe bağlı olarak kar oranında pay veren işletme sayısı ise 86' dır.

İşgücü temininde tüm işletmelerin temel problemini kalifiye elemanları ellerinde tutamamaları ve istedikleri düzeyde kalifiye ve teknik eleman bulamamaları oluşturmaktadır.

4.2. İstatistiksel Analizlerin Yapılması Aşamasında Kullanılan Değişkenlerin Belirlenmesi

Araştırma alanını oluşturan Doğu Karadeniz Bölgesi mülki sınırları içerisinde yer alan 63 ilçeye ilişkin olarak yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen verilere bağlı kalınarak Orman Ürünleri Sanayi kapsamında aynı yapıyı gösteren homojen ilçe gruplarının belirlenmesine çalışılmıştır. Bu maksatla Küme (Cluster Analysis) ve Ayırma (Discriminant Analysis) Analizleri kullanılmıştır.

Anket sonucunda elde edilen verilere bağlı olarak kullanılmasına karar verilen değişkenler aşağıda sıralanmıştır.

- X₁. İşletmenin toplam sermaye miktarı (Milyon TL) (SER)
- X₂. İşletmede üniversite mezunu çalışan sayısı (UN)
- X₃. İşletmenin toplam çalışan sayısı (CAL)
- X₄. İşletmede erkek çalışan sayısı (ER)
- X₅. İşletmede usta statüsünde çalışanların sayısı (US)
- X₆. İşletmede kadın çalışan sayısı (KAD)
- X₇. İşletmede kalfa statüsünde çalışanların sayısı (KAL)
- X₈. İşletmede ücretli çalışan sayısı (OC)
- X₉. İşletmede çırak statüsünde çalışanların sayısı (CR)
- X₁₀. İşletmede aile bireyi çalışan sayısı (ALE)
- X₁₁. İşletmede yönetici pozisyonunda çalışanların sayısı (S)

- X₁₂. İşletmede iş sahibi çalışan sayısı (SAH)
- X₁₃. İşletmede hizmetli pozisyonunda çalışanların sayısı (H)
- X₁₄. İşletmenin yaşı (Yıl) (YAS)
- X₁₅. 15 - 24 yaş arası çalışanların sayısı (ON)
- X₁₆. İşletmenin satış politikalarına göre alacak tahsil süresi (Ay) (SAT)
- X₁₇. 25 - 34 yaş arası çalışanların sayısı (YR)
- X₁₈. İşletmenin hammadde temin uzaklığı (km) (TEM)
- X₁₉. 35 - 44 yaş arası çalışanların sayısı (OT)
- X₂₀. İşletmenin bünyelerindeki makina - teçhizat sayısı (Adet) (MAK)
- X₂₁. 45 ve daha yukarı yaşta çalışanların sayısı (KR)
- X₂₂. İşletmede okur - yazar çalışan sayısı (OK)
- X₂₃. İşletmede ilkokul mezunu çalışan sayısı (LK)
- X₂₄. İşletmede ortaokul mezunu çalışan sayısı (ORT)
- X₂₅. İşletmede lise mezunu çalışan sayısı (LS)

63 ilçe kapsamında yapılan anket çalışmalarında, örnek büyüklüklerinin farklı olmaları nedeni ile elde edilen bu değişkenlerin ilçelerde yapılan anket sayılarına göre ortalama değerleri kullanılmıştır.

4.2.1. Değişkenlerarası Korelasyonlar

Araştırmanın istenilen amaca ulaşması için belirlenen 25 değişken arasındaki ikili ilişkilerin derecesini belirlemek ve böylece değişken seçimine yardımcı olmak amacıyla, bu değişkenler arasındaki korelasyon (ilişki) katsayısı hesaplanarak Ek Tablo 2' de verilmiştir.

Korelasyon katsayılarının anlamlılığı t - testi ile denetlenmiş olup korelasyon matrisinin tümünde geçerli olacak kritik r değeri 0.05 güven düzeyi için $r = 0.24$, 0.01 güven düzeyi için 0.32 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler yardımıyla yorumlamada öncelikle %1 güven düzeyinde anlamlılık aranmış, bu sağlanamadığı takdirde % 5 güven düzeyi ile korelasyon katsayıları test edilmiştir.

Ek Tablo 2 ' den de görüleceği üzere 0.01 güven düzeyinde oldukça fazla düzeyde değişkenler arasında ilişkiler belirlenmiştir. Bu ilişkilerden özetle belirtilebilecek olanlar aşağıda belirtilmiştir.

Toplam sermaye miktarı ile; çalışan sayıları ve makine – teçhizat sayıları arasında,

Toplam çalışan sayısı ile; erkek çalışan, kadın çalışan, usta statüsünde, kalfa statüsünde, çırak statüsünde, yönetici statüsünde çalışan, işletme bünyesinde bulunan makine teçhizat sayıları arasında,

Usta statüsünde çalışan sayıları ile; ücretli çalışan, çırak statüsünde , yönetici statüsünde çalışan, hizmetli statüsünde çalışan, işletme bünyesinde bulunan makine teçhizat sayıları arasında,

Ücretli çalışan sayısı ile; çırak statüsünde çalışan, yönetici statüsünde çalışan, hizmetli statüsünde çalışan,

Ortaokul mezunu çalışan sayısı ile; lise mezunu çalışan sayıları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

0.05 güven düzeyinde oluşan anlamlı ilişkiler Ek Tablo 1' de görülebilmektedir.

Değişkenler arasında yüksek korelasyonların bulunmasına bağlı olarak sistem hakkında yorumlamada bulunmak yetersiz olmaktadır. Bu sakıncayı ortadan kaldırabilmek amacıyla değişkenler topluca değerlendirilerek anlamlı ilişki gösteren değişken gruplarının belirlenmesi gerekmektedir. Korelasyon katsayıları Ayırma analizi sonuçları ile birlikte değerlendirilerek ayırım üzerinde etkili olan değerşkenlerin belirlenmesine çalışılmıştır.

4.2.2. Küme ve Ayırma Analizlerine İlişkin Bulguları

Çalışmanın ilk aşamasında Küme analizi yöntemine bağlı olarak ilçelerin mümkün olduğu kadar fazla sayıda sınıfa ayrılması amaçlanmış ve ilçeler ilk olarak 2 sınıfa daha sonra 3, 4, 5 ve 6 sınıfa ayrılmış ve elde edilen sınıflandırma sonuçları Tablo 63 ' de gösterilmiştir.

Tablo 63. Küme analizi sonucunda elde edilen gruplandırmalar

Sınıflar	Frekans	Yüzde Oranları (%)
2	1. Grup 2 ilçe (Çayeli - Rize ve Dereli - Giresun)	3.1746
	2. Grup 61 ilçe (Diğer İlçeler)	96.8254
3	1. Grup 1 ilçe (Çayeli - Rize)	1.5873
	2. Grup 1 ilçe (Dereli - Giresun)	1.5873
	3. Grup 61 ilçe (Diğer İlçeler)	96.8254
4	1. Grup 60 ilçe (Diğer İlçeler)	95.2381
	2. Grup 1 ilçe (Çayeli - Rize)	1.5873
	3. Grup 1 ilçe (Dereli - Giresun)	1.5873
	4. Grup 1 ilçe (Beşikdüzü - Trabzon)	1.5873
5	1. Grup 2 ilçe (Arhavi - Artvin ve Şavşat - Artvin)	3.1746
	2. Grup 1 ilçe (Çayeli - Rize)	1.5873
	3. Grup 58 ilçe (Diğer İlçeler)	92.0635
	4. Grup 1 ilçe (Dereli - Giresun)	1.5873
	5. Grup 1 ilçe (Beşikdüzü - Trabzon)	1.5873
6	1. Grup 2 ilçe (Arhavi - Artvin ve Şavşat -Artvin)	3.1746
	2. Grup 56 ilçe (Diğer İlçeler)	88.8889
	3. Grup 1 ilçe (Çayeli - Rize)	1.5873
	4. Grup 2 ilçe (Merkez - Giresun ve Merkez - Trabzon)	3.1746
	5. Grup 1 ilçe (Dereli - Giresun)	1.5873
	6. Grup 1 ilçe (Beşikdüzü - Trabzon)	1.5873

Küme analizine göre yapılan bu gruplandırmaların anlamlı olup olmadığı Ayırma analizi ile test edilmiş 2' li (Ek Tablo 3), 3' lü (Ek Tablo 4), 4' lü (Ek Tablo 5) ve 5' li (Ek Tablo 6) gruplandırmanın anlamlı olduğu belirlenmiş ve dağılımlarda tam bir başarı sağlanmıştır.

Yapılan 6' lı gruplandırmada (Ek Tablo 7) elde edilen 4 fonksiyonun anlamlı olduğu belirlenmesine karşın 5. fonksiyonun anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Bu bulgular sonucunda tüm ilçelerin 5 homojen gruba ayrılmasına karar verilmiştir. Yapılan 5'li sınıflandırma sonuçlarına göre 1.ayrım fonksiyonu %48.14, 2. ayrım fonksiyonu

%24.38, 3. ayırım fonksiyonu %16.87 ve 4. ayırım fonksiyonu %10.62 düzeyinde bir paya sahiptir. Tüm ayırım fonksiyonları $p < 0.001$ (Birinci ayırım fonksiyonu için $X^2 = 445.53$, ikinci ayırım fonksiyonu için $X^2 = 299.21$, üçüncü ayırım fonksiyonu için $X^2 = 182.88$ ve dördüncü ayırım fonksiyonu için $X^2 = 82.13$) önem düzeyi ile anlamlı bulunmuştur.

Grupların ayırım fonksiyonlarına ilişkin ortalama değerleri Tablo 64' de, standardize edilmiş değişkenlerin ayırım fonksiyon katsayı değerleri ise Tablo 65' de gösterilmiştir.

Tablo 64. Grupların ayırım fonksiyon ortalama değerleri

Grup Merkezleri	1	2
1	-13.7344	2.44000
2	28.3206	-2.59229
3	-0.18380	-0.60886
4	7.83531	11.7321
5	1.97351	21.2939

İlçelerin gruplandırılması esnasında Tablo 64' den de görüleceği üzere 1. ve 2. ilçe gruplarının ayırımında 1. ayırım fonksiyonu ortalama değerlerinin (-13.7344 ve 28.3206) ve dolayısıyla F1 ayırım katsayılarının 4. ve 5. gruplarda ise 2. ayırım fonksiyon ortalama değerlerinin (11.7321 ve 21.2939) ve dolayısıyla F2 ayırım katsayılarının etkili olduğu tespit edilmiştir. 3. grupta yer alan ilçeler ise büyük oranda merkeze yakın bir dağılım göstermektedir

Bu belirlemeler doğrultusunda grupların ayrılmasına neden olan değişkenler standardize edilmiş ayırım fonksiyon katsayıları ve Tablo 66' de gösterilen ilçe grupları ortalama değerlerinin karşılaştırılması sonucunda aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

Tablo 65. Değişkenlerin ayırım fonksiyon katsayı değerleri

Değişkenler	1	2
EK.Ser	0.98217	-0.46684
EK.Un	-0.81004	0.7227
EK.Cal	-17.9540	20.0359
EK.Er	18.2469	-18.6944
EK.Us	-2.11286	0.14882
EK.Kad	0.43579	-0.25442
EK.Kal	-1.90996	0.36319
EK.Oc	0.65341	-0.65801
EK.Cr	-1.96826	0.15727
EK.Ale	0.29760	-0.43839
EK.S	-0.47305	-0.15848
EK.Sah	-0.30205	0.36547
EK.H	1.04761	0.39070
EK.Yas	0.06637	1.14895
EK.On	-3.73114	0.53889
EK.Sat	-0.22372	-0.58937
EK.Ls	3.07360	-0.71455
EK.Yr	-3.72502	0.59005
EK.Tem	0.10731	0.37806
EK.Ot	-3.02889	0.68393
EK.Mak	-0.84885	0.74864
EK.Kr	-1.56825	-0.08968
EK.Ok	1.79215	-0.98902
EK.Lk	8.13906	-1.44824
EK.Ort	4.79803	-1.33168

1. grupta yer alan ilçeler;

- İlkokul mezunu çalışan sayısı ortalama değerinin bölge genelinde en düşük değere sahip olması,

- Hizmetli çalışan sayısı ortalamasının 0 değerini taşıması,

- Satış dönemi uzunluğunun bölge genelinde en yüksek ortalamaya sahip olması,

- Üniversite mezunu çalışan sayısı ortalamasının bölge genelinde en yüksek değere sahip olması nedeni ile ayrı bir grup oluşturmaktadır.

2. grupta yer alan ilçeler ise ;

-Toplam sermaye değerinin bölge genelinde en yüksek ortalama değere sahip olması,

-Erkek çalışan sayısı ortalamasının en yüksek değer olması,

-Ücretli çalışan sayısı ortalama değerinin yüksekliği,

-Hizmetli çalışan sayısı ortalama değerinin yüksekliği,

-Hammadde temin uzaklığının bölge genelinde en yüksek değeri taşıması,
 -İlkokul ve ortaokul mezunu çalışan sayılarının bölge değerlerine göre yüksekliği
 nedenleri ile ayrı bir grup oluşturmaktadır.

3. grupta toplanan ve büyük çoğunluğu oluşturan ilçe grubunun ayırım nedenleri ise aşağıda belirtildiği gibidir;

-Toplam çalışan sayısının bölge genelinde en düşük değeri taşıması,
 -Usta, kalfa ve çırak pozisyonunda çalışan sayılarının ortalama değer olarak bölge bazında en düşük değeri vermeleri,
 -25 - 34 ve 35 - 44 yaş arası çalışan sayılarının en düşük değerde olmaları,
 -Okur - yazar çalışan sayısı ortalamasının yüksekliği,
 -Erkek ve ücretli çalışan sayılarının düşüklüğü.

4. grupta bulunan ilçeler;

-İlçe' de bulunan işletmelerin yaş ortalamasının diğer gruplara göre yüksek oluşu,
 -Lise mezunu çalışan sayısı ortalama değerinin yüksekliği,
 -Usta statüsünde ve çırak statüsünde çalışan sayılarının yüksekliği,
 -15 - 24 ve 25 - 34 yaş arası çalışan sayılarının yüksekliği,
 -İş sahibi çalışan sayısının yüksekliği,
 -İşletme bünyesinde bulunan makina ve teçhizat sayılarının ortalamasının bölge genelinde en yüksek ortalamaya sahip olması ile diğer ilçe gruplarından ayrılırken,

5. grupta bulunan ilçeler;

-Yönetici sayısının 0 değerine sahip olması,
 -45 ve daha yukarı çalışan sayısının düşüklüğü,
 -Ortaokul ve lise mezunu ortalama değerlerinin bölge genelinde en düşük değere sahip olması,
 -Kadın çalışan sayısının 0 değerine sahip olması,
 -İşletmelerin satış politikalarına bağlı olarak belirledikleri alacak tahsil sürelerinin bölge genelinde en düşük değeri göstermesi nedenleri ile diğer gruplardan ayrılmaktadırlar.

Tablo 66. İlçe gruplarına göre değişkenlerin ortalama değerleri

Değişkenler	1. Grup	2. Grup	3. Grup	4. Grup	5. Grup
EK.Ser	6.074	37.416	3.070	11.870	1.857
EK.Un	0.83	0.16	0.02	0	0
EK.Cal	3.8	10.5	3.3	10	5.2
EK.Er	3.8	10.5	3.35	9.4	5.2
EK.Us	1.965	4.8	1.95	5.2	3.2
EK.Kad	0	0	0.017	0.6	0
EK.Kal	0.745	3	0.66	1.2	1.28
EK.Oc	3.33	9.6	1.97	9	3.85
EK.Cr	0.965	1.6	0.61	2.2	0.71
EK.Ale	1	0.5	0.53	0.6	0.57
EK.S	0.08	0.16	0.08	0.6	0
EK.Sah	1	0.4	0.85	1.2	0.71
EK.H	0	0.83	0.01	0.8	0
EK.Yas	16.15	18.3	15.8	17.4	12.14
EK.On	0.745	2.83	1	3.2	1.4
EK.Sat	11.13	3.8	4.6	2.4	1.85
EK.Ls	1.995	2.33	0.39	4	0
EK.Yr	1.33	4.83	1.14	3.8	1.85
EK.Tem	163.15	192.1	81.3	105.2	65
EK.Ot	1.415	2.16	0.87	2.6	1.85
EK.Mak	10.4	9.1	5.1	11.8	4.4
EK.Kr	0.33	0.66	0.33	0.4	0.14
EK.Ok	0	0	0.11	0	0
EK.Lk	0.83	5.6	2.23	4.8	4.7
EK.Ort	0.58	2.33	0.58	1.2	0.57

4.3. Devlet Planlama Teşkilatı Bünyesinde Oluşturulan Çalışmaya Bağlı Olarak Yapılan Ayırma Analiz Sonuçları

Devlet Planlama Teşkilatı Bünyesinde 1996 yılında yapılan bir çalışmada 1993 yılı idari bölünüşü esas alınarak Türkiye genelinde yer alan 858 ilçenin gelişmişlik seviyesinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak ilçelerin ekonomik ve sosyal yapılarını doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen 32 değişken kullanılmış ve çok değişkenli istatistiksel tekniklerden olan temel bileşenler analizinden yararlanılmıştır. Bu çalışma sonucunda her ilçe için sosyo - ekonomik gelişmişlik endeksi olarak tanımlanan sayısal değerler elde edilmiş ve bu değerlere göre ilçeler sıralanmıştır. Ayrıca gelişmişlik endeksinde önemli oranlarda farklılık gösteren noktalar tespit edilerek ilçeler farklı gelişmişlik düzeylerine göre 6 ayrı homojen gruba ayrılmıştır.

Bu çalışmaya göre Tablo 16' da verilen Doğu Karadeniz Bölgesi illerindeki ilçelerin gelişmişlik grupları içerisinde dağılımları dikkate alınarak bu dağılımın Orman Ürünleri Sanayi işletmeleri bazında istatistiksel olarak incelenmesi amaçlanmış ve Ayırma analizinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Gelişmişlik grupları içerisinde 1. grupta hiçbir Doğu Karadeniz ilçesinin bulunmaması nedeni ile analiz sırasında 2. grupta kabul edilen ilçelere 1, 3. grupta kabul edilen ilçelere 2, 4. grupta kabul edilen ilçelere 3, 5. grupta kabul edilen ilçelere 4, ve 6. grupta kabul edilen ilçelere ise 5 değeri verilerek sınıflandırma yapılmış ve Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan ilçelerin orman ürünleri sanayine göre bu gruplandırma içerisinde anlamlılığı test edilmiş ve başarı düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen Ayırma analiz sonuçlarına (Ek Tablo 8) göre yaklaşık olarak %70' lik bir başarı elde edilmesine karşın dağılımın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

2. derecede gelişmiş kabul edilen grup içerisinde bulunan 4 ilçenin 3 tanesi yine aynı grup içerisinde kalırken 1 ilçenin 4. derece gelişmişlik grubu içerisinde olması gerektiği tespit edilmiştir.

3. derece gelişmişlik grubunda bulunan 15 ilçenin 11 adedi aynı grupta olup 1 ilçenin 4 . grupta , 1 ilçenin 5 grupta ve 2 ilçenin ise 6. gelişmişlik grubunda bulunması gerektiği belirlenmiştir.

4. derecede gelişmişlik grubu içerisinde bulunduğu kabul edilen 34 ilçenin 23 adedi yine bu grup içerisinde bulunduğu belirlenirken 4 adedinin 2. derecede, 3 adedinin 3 derecede, 2 adedinin 5. derecede ve 2 adedinin ise 6 derecede gelişmişlik grubunda bulunması gerektiği analiz sonucunda ortaya çıkarılmıştır.

5. derecede gelişmişlik sınıfı olarak kabul edilen ve 7 ilçenin bulunduğu bu grupta ise gerçekte 4 adet ilçenin bulunması 1 ilçenin 4 grupta ve 2 ilçenin ise 6 gelişmişlik grubunda olması gerektiği tespit edilmiştir.

6. derece gelişmişlik grubunda bulunan 3 ilçe ise analiz sonucunda yine aynı grupta yer almaktadır.

Analiz sonucunda tüm ilçelerin Orman Ürünleri Sanayi alanında elde edilen verilerine bağlı kalınarak yaklaşık olarak %70' inin buldukları grupta yer aldığı belirlenirken 8 ilçenin gelişmişlik grubuna göre kabul edildikleri sınıflardan daha gelişmiş gruplarda olmaları gerektiği ve 11 ilçenin ise daha az gelişmiş kabul edilen gruplarda olmaları gerektiği tespit edilmiştir.

5. SONUÇLAR

Doğu Karadeniz Bölgesini oluşturan 63 ilçe üzerinde toplam olarak gerçekleştirilen 341 adet anket çalışması sonucunda bölge bazında Orman Ürünleri Sanayi işletmelerinin büyük kısmının (%61.4 - 209 işletme) 1981 yılından sonra kurulmuş olması 1980' li yıllarda özel sektör işletmelerinde görülen artışın orman ürünleri sanayinde de yaşandığını göstermektedir.

Ayrıca 1991 ve daha sonraki yıllarda (%29.1 – 99 işletme) kurulan işletme sayılarındaki azalma istenilen gelir düzeyinin yakalanmaması endişesi ile müteşebbislerin bu sektör grubunda faaliyete geçmeme eğiliminin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

İşletmelerin kuruluşunu gerçekleştiren işletme sahibi ve/veya yöneticilerinin çoğu başka bir sanayi dalında faaliyet göstermemiştir. Çoğu çıranklıktan yetişerek yada kendi aile mesleğini devam ettirebilme düşüncesi ile sadece bu alanda çalışmaya devam etmiştir. Diğer sektörel gruplar alanında bilgi düzeyi yok denecek kadar azdır.

İşletmeler büyük oranda işletme sahiplerinin kendi uğraşları sonucunda kurulmuşlardır. Ortaklık şeklindeki işletme oranında gözüken düşüklük; işletme sahiplerinin mevcut ve potansiyel pazar düzeyleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve sadece buldukları bölge içerisinde faaliyet gösterme düşüncesini taşıdıklarını göstermektedir. Ortaklık oranının en yüksek düzeyde gerçekleştiği il Rize ilidir. Bu ildeki ortaklık seviyesindeki yükseklik son yıllarda Türk Cumhuriyetleri ile yapılan ticari ilişkilerin artmış olması ile ilişkilidir.

Gümüşhane ve Bayburt illerinde yalnızca 2 adet işletmenin ortaklık sonucunda kurulmuş olması Doğu Karadenizin iç kısımlarında orman ürünleri sanayi işletmelerinin pazar paylarını arttıracabilecek potansiyele sahip olmadıklarını göstermektedir.

Kuruluş yeri seçimi sırasında gereken özen ve araştırma yapılmadan kendi mülkiyetlerinde olan bir alanın seçimi ön plana çıkarılmıştır (%48.1 – 164 işletme).

Böylelikle maliyetlerde azalma sağlandığına inanılmaktadır. 113 işletme (%33.1) taşıma, hammadde ve işgücü temininde avantajlı olacaklarına inadıkları alanların seçimine önem vermiştir. İşletmelerin kuruluşunda diğer bir önemli faktör ise bulunulan bölgede sanayi sitesinde oluşacak olan çalışma ortamından yararlanabilmek düşüncesi ile bu bölgelere olan yakın alanların seçilmesidir (%9.7 - 33 işletme).

İşletmelerin mevcut hukuki yapılarının incelenmesi sonucunda ferdi mülkiyet statüsünün önemli ağırlığı ön plana çıkmaktadır (%75.7 – 258). Kuruluş aşamasında tüm işletmelerin yalnızca %11.7' si (40) ortaklık sonucunda oluşturulmuştur. Gelişen ve değişen ekonomik şartlar sonucunda bölge genelinde ortaklık oluşturan işletme oranı %24.3' e (83) yükselme göstermiştir. Ortaklık oluşturan işletmelerin 61 adedi (%17.9) adi ortaklık statüsünü benimsenirken bölge genelinde 22 işletme (%6.4) şirket statüsüne geçmiştir. Limited şirket statüsünü benimseyen işletme sayısının fazlalığı (13 işletme) özellikle şirket yönetiminde ortakların eşit söz hakkına sahip olmaları ve sınırlı sorumluluk özelliğinden yararlanarak sermaye şirketi statüsüne geçmeyi benimsemelerinden kaynaklanmaktadır.

Bölge genelinde şirket statüsünde bulunan işletmelerin yalnızca 3 adedi iç bölgede bulunurken, 19 adedi ticaretin daha yoğun olduğu kıyı şeridinde bulunmaktadır.

İşletmelerin daha büyük pazar paylarına ulaşabilmelerinde ve sektör içerisinde daha etken konumda bulunmalarını sağlamaya yardımcı olabilecek düzeyde kapsamlı işlerin gerçekleştirilmesi için yapılan ortaklaşa çalışma düzeyi oldukça düşük seviyededir. Yalnızca 20 işletmenin (%5.8) şimdiye kadar bu tarz bir ortaklık sonucunda faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. İşletme sahibi ve/veya yöneticisi pozisyonunda bulunan kişilerin ortaklaşa iş imkanları hakkında yetersiz bilgi düzeyine sahip olmasının etken olduğu tespit edilmiştir. İşletme yönetimlerinin bu konuda esas engel kabul ettikleri iş imkanlarının kısıtlılığının ve iş imkanlarının oluşturulamayışının temelinde ise yönetim kademesinde olan eksiklik yatmaktadır. İşletmeler arasında oluşan güvensizlik düşük oranda ifade edilmesine karşın önemli bir faktör olarak kabul edilmelidir (%12.5 – 40 işletme).

İşletme sahibi ve/veya yöneticilerin çoğu gelecek zaman diliminde işletmelerini geliştirmeyi düşünmektedirler (%66.6 – 227 işletme). Büyülebilmeyi satışların artırılması

olarak kabul eden işletme oranı %37 düzeyindedir (84). Finansal kaynakların temin edilerek gerek teknolojik olarak bir büyüme ve gerekse yeni pazarlara ulaşabilmeyi amaç edinen ve büyüebilmenin gereği olarak gören işletme oranı ise %21.1 civarındadır (48). İşletme sahibi ve/veya yöneticileri dış pazarlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve olmak için neler yapmaları gerektiğini bilmemeleri istenilen finansal güce sahip olunsu dahi yeterince işletmelerin gelişemeyeceğini göstermektedir.

Teknolojik şartların ne düzeyde gelişmiş olduğu tüm işletmeler tarafından bilinmemesine karşın mevcut şartlarını işletmelerin %42' si (143) değiştirmeyi planlamaktadır. Bunu ise büyük oranda (%39.7 – 60 işletme) maliyetleri indirebilme gereği olarak görmektedirler. Kullanılan eski teknoloji üretim sırasında ek maliyetlerin oluşumuna ve istenilen iş düzeyinin oluşturulamayışına neden olmaktadır.

Çalışma alanlarının sınırlı oluşu % 58 düzeyindeki işletmenin (198) teknolojik değişikliğe gitmemenin altında yatan gerçektir. Pazar paylarının sınırlı oluşu, piyasadaki istikrarsızlığın ön plana çıkması ve takip edilebilen ölçüde yeni makine ve teçhizatların maliyetinin yüksekliği elde bulundurulan teknolojik imkanların yenilenmemesine neden olmaktadır.

Ayrıca işletmelerin büyük çoğunluğunun 1981 yılından sonra kurulmuş olması (%38.7 – 132 işletme) ve çalışma alanlarının sınırlı oluşu teknolojik değişikliğe gitmemenin bir diğer nedenidir. Pazar paylarının sınırlı oluşu, piyasadaki istikrarsızlığın ön plana çıkması ve takip edilebilen ölçüde yeni makine ve teçhizatların maliyetinin yüksekliği elde bulundurulan teknolojik imkanların yenilenmemesine neden olmaktadır.

Yakın gelecekte işletmelerin çoğu mevcut durumlarını koruyabilme çabası içerisinde bulunabileceklerini ifade ederken (%36.4 – 124 işletme), işgücü ve finansal problemleri nedeni ile gelişmeyen işletmeler işyerlerini kapatma düşüncesine doğru yönelmektedirler. 212 işletme (%62.2) gelişme ve büyüebilme için çaba sarfedeceklerini ifade etmektedirler. Önceliği yurt içi pazar paylarını arttırmaya vereceğini belirten işletmeler bu düşüncelerini teknoloji düzeylerinin artırılmasına bağlamaktadırlar. Yurt dışını düşünebilecek düzeyde büyümeyi hedefleyen işletme sayısı ise yalnızca 9' dur (%2.6).

5.1. İşletmelerde Yönetim Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar

İşletmelerde çalışmayı belirli bir amaca yönlendirebilme amacıyla faaliyette bulunan yönetim faaliyeti araştırma alanımızda işletmelerde yeterli düzeyde kullanılmamaktadır. İşletmelerin kuruluş öncesi çalışmalardan başlayıp diğer tüm fonksiyonları koordine edebilecek ve denetimi gerçekleştirebilecek bir yapıya sahip olan yönetim, kuruluş öncesi mevcut şartların zorlaması sonucu işletmelerin büyük oranda gerekli analiz ve değerlendirmelerin yapılmadan kurulması ile gereği gibi kullanılmamıştır. İşletme sahibi ve/veya yöneticilerinin gerçekte bu fonksiyonun işlevlerinden haberdar değildir. Geleneksel yöntemlere göre faaliyetlerini devam ettirebilmekte ve yenilikleri yakalayabilmede isteksiz davranmaktadırlar. İşletmelerin büyük çoğunluğunda bütün fonksiyonlar yönetim fonksiyonu içersinde kabul edilmekte ve ayrıma gidilmemektedir. Bu fonksiyonu üstlenen kişinin yetersizliği işletmelerin diğer fonksiyonel oluşumlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

5.2. İşletmelerde Üretim Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar

Anket kapsamındaki işletmelerin çoğu kereste imalatına ilişkin olarak faaliyet göstermektedir. Mobilya imalatı bölge genelinde 2. sırada yer almaktadır.

İşletmeler üretimleri sırasında siparişe yönelik çalışmayı benimserken (%86.2 – 294 işletme) , daha çok şirket konumunda olan işletmeler seri yada seri - sipariş tarzı üretimi gerçekleştirmektedirler (%12.3 – 42 işletme). İşletmelerin büyük çoğunluğunun istedikleri düzeyde sermaye sahibi olamamaları ve çalıştıkları alanların sınırlı olması nedeni ile seri üretimi benimsemedikleri belirlenmiştir. Özellikle el emeğinin ön plana çıktığı bir sanayi kolu görünümünde olan orman ürünleri sanayinde çalışanların hünelerini gösterebilmeleri ve daha yüksek bir pazar payını yakalayabilmeleri sipariş tarzı üretim ile mümkün olabilmektedir. Seri ve seri - sipariş tarzı üretim yapan işletmeler kereste alanında faaliyet göstermektedir.

İşletmeler genel olarak üretim fonksiyonlarını yerine getirirken eleman sıkıntısından kaynaklanan sorunlar yaşamaktadırlar. 248 işletme (%72.7) temel üretim problemini bu yönde belirtirken 29 işletme (%8.5) hammadde temini, kalitesi ve teknik özellikleri

nedeniyle üretimlerinde aksamaların olduğunu ifade etmiştir. Orman ürünleri sanayinde uzmanlaşmış teknik eleman piyasalarda yok denecek kadar az olmasının yanında işletmelerin bu ihtiyaçlarını değişik sektörel gruplarda bu alanlarda uzman kişilerle gidermeye çalıştıkları belirlenmiştir. Ancak bölgede kalifiye eleman eksikliği giderek önemini arttıran bir düzeye yükselmekle birlikte temel işgücü problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda yetişen elemanların daha yüksek gelir elde edebilmek amacı ile daha büyük işletmelere geçmeleri yada kendilerine daha iyi bir yaşam oluşturabilme düşüncesi ile başka bölgelere göç etmeleri sonucunda büyük eksiklikler yaşanmakta, buda üretimin kalitesizliğine ve istenilen düzeyde çeşitlenememesine neden olmaktadır.

Ürünlerin satışı aşamasında işletmelerin büyük çoğunluğu satışlarını en son kullanıcıya yönelik olarak yaparken, endüstriyel kullanıcılara yönelik üretim yapan işletme sayısı bu sektör içerisinde bölgemizde fazla sayıda gelişmiş işletmenin bulunmaması nedeni ile az sayıdadır.

Doğu Karadeniz Bölgesinde üretimde etkili olan bazı faktörlerin işletme faaliyetleri üzerinde ne yönde etki sahibi olduğu araştırılmıştır. Ulaşım ve enerji %61 düzeyindeki işletme tarafından iyi yönde belirlenirken, eğitim imkanları işletmelerin% 46' sı tarafından vasat ve sosyal çevre şartlarının ise işletmelerin %40' ı tarafından kötü olduğu belirtilmiştir. Çalışanların dinlenebilme ve eğlenebilme imkanlarını sağlayacak olan sosyal çevre şartlarının kötü olduğu Artvin, Trabzon ve Bayburt ili işletmecilerinde hakimdir. Gerek çalışanların kendi branşlarında eğitimi sağlayan okulların ve gerekse diğer amaçlı eğitim kurumlarının eksik olduğunu Bayburt ili haricindeki tüm işletmeciler onaylamaktadır. Olumsuz olarak kabul edilen bu faktörlere rağmen özellikle ulaşım ve enerji şartlarının iyi kabul edilmesi bu olanaklarının üretim üzerinde olumsuz etki yapmadığı görüşünü ön plana çıkarmaktadır.

İşletmelerin teknolojik yapıları incelendiğinde Doğu Karadeniz Bölgesi işletmelerinin tamamına yakınında bu sektör için temel kabul edilebilecek makina ve teçhizatlar bulunduğu görülmektedir. Değişen teknolojik faaliyetler gereği gibi takip edilememektedir. Teknolojinin nasıl ve ne düzeyde takip edileceği yönetim fonksiyonunun temel eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. İşletmelerin buldukları bölge genelinde üretim araçlarını satan ve/veya pazarlayan kuruluşlar işletmelere bu alanda büyük ölçüde yön çizmektedirler.

Bölge genelinde yalnızca 45 işletme (%13.2) yenilikleri araştırarak bünyelerinde bulundurma ve kullanabilme eğilimindedirler.

İşletmeler öncelikli olarak çam odun türünü hammadde olarak kullanmayı benimserken (%72.4 – 248 işletme), ladin ve özellikle mobilya imalatında kayın kullanımını ağırlıklı olarak tercih etmektedirler. Çam ve ladinin tercih sebebi ise diğer hammaddelere göre daha kolay bulunabilmeleri ve daha ucuz oluşudur. Bölge genelinde yalnızca Bayburt ilinde genel olarak kullanılan hammadde odun türleri dışında kavak ön plana çıkmaktadır. Bunun temel nedenini bölgedeki kavak ağaçlandırma ve plantasyonları oranının yüksekliği oluşturmaktadır.

5.3. İşletmelerde Tedarik Faliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar

Hammadde alımlarında oluşan fiyat yüksekliği işletmelerin tedarik çalışmalarını yerine getirirken en önemli sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hammadde ihtiyaçlarının tamamına yakının Devlet Orman İşletmelerinin açtığı ihalelerden veya tüccarlardan satın alımyolu ile gerçekleştiren işletmelerin, tedarik faaliyetlerini yerine getirebilmesinde özellikle kalite ile ilgili problem ve şüphelerin üretime yansması ile güç durumda kaldıklarını ifade etmektedirler (%21.7 – 74 işletme). Fiyatların yüksekliği yanında kalite sınıflarında oluşan olumsuzluklar ikinci derecede önem arz etmektedir. İthal edilen hammaddelerin iç piyasa üzerinde olumsuz etkiye sahip olması düşük orandada olsa tedarik faaliyetleri üzerinde olumsuz etki göstermektedir.

İşletmeler hammadde teminlerini buldukları çevreden yada oldukça uzak mesafelerden gerçekleştirmektedirler. Genelde il merkezinde bulunan işletmeler uzak mesafelerden temin yolunu seçerken ilçelerde faaliyet gösteren işletmeler ise taşıma masraflarının yüksekliği nedeni ile buldukları çevreden hammadde teminine yönelmektedirler.

İşletmeler büyük oranda farklı kaynaklardan hammadde tedarikine yönelmektedirler. Bayburt ve Artvin illerinde genelde tek kaynak tercih edilmektedir. Bunun temel nedeni ise

bu bölgelerde farklı kaynakların uzak olmaları ve dolayısıyla taşımanın getireceği ek maliyete katlanmama eğilimi yatmaktadır

Son zamanlarda hammadde arzında ve bundan dolayı kalitede meydana gelen problemler hammadde alımlarında işletmelerin kaliteye önem vermelerine neden olmaktadır. Üretim ve satış aşamalarında arzulanan seviyenin yakalanabilmesini öncelikli olarak kaliteli hammaddeye bağlayan işletme sahibi ve/veya yöneticileri hammadde tedarikinde fiyat indirimlerinin ikinci derecede önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kalitenin önemli olarak gözükmemesinin altında yatan önemli bir neden ise kalite sınıflarının farklılaşmasına inanılmasıdır.

5.4. İşletmelerde Pazarlama Faaliyetleri İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar

İşletmeler ürünlerinin satışı yada pazarlanabilmesi sırasında bu fonksiyonlarını yerine getirilebilmesi için özel bir çaba sarf etmemektedirler. Büyük çoğunlukla siparişe dayalı üretimi gerçekleştiriyor olmaları satışlarını doğrudan çalışmanın yapılmasını sağlayan müşterilerine yapmalarına neden olmakta ve dolayısıyla bir aracı satış biriminin kullanılmasına ihtiyaç duyulmamaktadır. 305 işletme (%89.4) bünyesinde satış işlemlerini yada pazarlama faaliyeti gereklerini yerine getirebilecek eleman istihdam etmemektedir. Diğer işletmeler ise bu konuda uzman eleman buldurmak yerine deneyimli ve üretim sırasında yapılan çalışmalar hakkında bilgisi olan, çoğu zaman bu kişi işletme sahibi olmakta, çalışanından yararlanmaktadır.

Satışların büyük kısmı yöresel olup getiri oranı düşüktür. 37 işletmenin (%10.8) ulusal pazarlarda boy gösterebilmelerine karşın 294 işletme (%86.2) il, ilçe yada bölgelerinde faaliyet göstermektedir. İşletme sahiplerinin ve/veya yöneticilerinin yalnız 98 adedi (%28.7) buldukları alanlar dışındaki faaliyetler hakkında bilgi sahibi olmaları bu düşüklüğün temel nedenini teşkil etmektedir. Yönetim kademesinde bulunanların, yeniliklere ve değişikliklere fazla önem bakamamaları finansal güçsüzlük ile desteklenince işletmeler pazarlama faaliyeti olarak ancak kendi çevrelerinde çalışmaya mecbur kalmış durumdadırlar. İşletme sahibi ve/veya yöneticilerinin %52'si (177) dış pazarlara açılma fikrini taşımamaktadır. Dış pazarlara açılma fikrine sahip olmalarına karşın finansal güçlerinin

yetersizliği ve çalışılan pazar payının kendilerine yettiğine olan inançları bu fikirlerine destek vermektedir.

Uluslararası pazarlara ulaşmayı yalnızca 10 işletme (%3) başarmıştır. İhracat yapamayan işletmeler gerek çalışma kapasitesi ve üretilen iş ve gerekse çalışan düzeyi bakımından ihracata yönelebilecek bir ortama sahip değildirler.Bu nedenle dış pazarlara aılmamayı temel olarak finansal güçlüğü bağlamaktadırlar. Ancak ikinci derecede ihracata yönelmeme nedeni olarak kabul edilen bilgi eksikliği çoğu işletmelerde finansal gten daha önemlidir. Kısaca işletmelerin çoğu finansal güce sahip olsa dahi ihracat yapabilecek yönetim anlayışına ve kapasitesine sahip değildir.

5.5. İşletmelerde Finansal Yapı İle İlişkili Olarak Elde Edilen Sonuçlar

İşletmelerin finansal yapılarının ne düzeyde olduğunun belirlenmesine yönelik olarak yapılan çalışmalar neticesinde ilk olarak yalnızca 12 işletmenin (%3.5) kuruluş esnasında devlet desteğini kullandıkları tespit edilmiştir. Kullanabilecekleri desteklerin neler olduğu konusunda büyük çoğunlukla işletmelerin bilgileri bulunmamaktadır.

Toplam sermaye dağılımları incelendiğinde yığılmasın 750 milyon TL ile 1.500 milyon TL arasında olduğu (%26.9 – 101 işletme) görülmektedir. Ferdi mülkiyete sahip olan yada adi ortaklık statüsünde bulunan işletmelerin çoğu kuruluş aşamasında istedikleri sermaye birikimini sağlayamadıklarını belirtirken, sermaye arttırımına gidebilmelerinde ekonomik belirsizlikler nedeni ile g olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca gerek çalışma alanlarını genişletebilecek ve gerekse finansal destek alabilecekleri birimler hakkında yeterli bilgiye sahip olamayan işletme sahibi ve/veya yöneticileri bu fonksiyonları yerine getirilmesi için deneyimli, uzman elemanları ekonomik güçsüzlük nedeni ile istihdam edememektedirler. Bunun yanında temel finansal problemi alacakların tahsil edilemeyişi oluşturmaktadır (% 43.7 – 149 işletme). İşletmeler belirli bir alacak tahsil politikasına sahip değildirler. Piyasalarda oluşan istikrarsızlığın tahsilat eksikliğine eklenmesi ile işletmeler finansal darboğazlara srklenmektedirler. Bu darboğazlardan çıkış yolu olarak gzkebilen kredi kullanım oranı yalnızca %26 düzeyindedir (86). Kredi alımı sonucunda ekonomik belirsizliğin verdiği endişe nedeni ile deme Şartlarının g gözükmesi bu oran

düşüklüğünün temel nedenidir. İşletmeler kredi temin etmeleri sonucunda kredilerini en optimal biçimde nasıl kullanacakları konusunda yine yönetim kademelerinde oluşan aksaklıklar nedeni ile bilgisizdirler. Bu nedenle kendi kısıtlı özkaynakları ile ilgili olarak faaliyet göstermeleri işletmelerin başında bulunan kişiler tarafından uygun bulunmaktadır. Kredilerin verilmesi sırasında haksızlığa uğradıklarını iddia eden sahip ve/veya yöneticiler bundan dolayı riske atılma eğilimini kabullenmemektedirler.

İşletmelerin alacak tahsilinde yaşadıkları problemlere ek olarak çeşitli sorunlar nedeni ile çoğunlukla satışlarını vadeli olarak gerçekleştirmektedirler. İşletmelerin belirli bir kısmı ise alacaklarını ancak yılın belirli bölümlerinde müşterilerinin kendi mahsüllerinin satışı sonucunda elde edecekleri gelire bağlamışlardır.

5.6. İşletmelerde Araştırma – Geliştirme Faliyetleri İle İlgili Elde Edilen Sonuçlar

Ülkemizde KOBİ' ler üzerine çalışma yapma, sorunlarını belirlemek ve gelişimlerini sağlamak amacı ile kurulu bulunan 20' ye yakın kuruluşun yalnızca 1 tanesi hakkında bölge genelinde oldukça az denebilecek, hatta yalnızca ismi söylenebilecek düzeyde bilgi mevcuttur. Böyle bir bilgiye sahip olduğunu söyleyen işletme düzeyi ise ancak %13 civarındadır (44). Bu kuruluşların neler oldukları, nasıl ilişkiye geçilebileceği ve kendilerine nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda hiç bir işletme sahibi ve/veya yöneticinin bilgisi bulunmamaktadır.

Gelişen ve değişen şartlara uyum amacıyla Ar – Ge faaliyetinde bulunabilecek işletme düzeyi finansal problemler nedeni ile yok denecek kadar azdır. Özellikle içersinde bulunduğumuz Gümrük Birliğinin ekonomik ve sosyal yönden sektörümüze nasıl etki yapabileceği ve bunun Ar – Ge çalışmalarını ne düzeyde etkiliyebileceği ile yapılan çalışma sonucunda işletmelerin bu alanda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve bu alanı uygun bir biçimde kullanamadıkları belirlenmiştir. Ancak Gümrük Birliği sonucunda işletme alanında oluşabilecek problemler yada avantajların ne olabileceği yönünde görüş bildirebilecek düzeyde bir faaliyet içerisinde bulunmaktadır. Bu çalışma sonucunda özellikle Gümrük Birliği düzeyinde teknolojik imkanlarımızdaki yetersizlik ön plana çıkmaktadır. İstenilen

teknolojik şartların elde edilemeyeşine piyasalar ve üretim imkanları üzerindeki bilgisizlik eklenince bu konuda olumlu olabilecek yönde görüş bildiren ve sektörel gelişimimizi hızlandıracağına inanan işletme sayısı yalnızca 3 düzeyinde kalmaktadır. Ayrıca Gümrük birliğı sonucunda oluşmakta olan rekabet düzeyine KOBİ niteliğindeki Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri gerek yönetim anlayışı ve gerekse teknolojik şartlar ve üretim imkanları nedeni ile hazır değildir.

5.7. İşletmelerde Personel Yapısına İlişkin Elde Edilen Sonuçlar

Öncelikli olarak işletmeler çalışanlara göre sınıflandırılmış ve araştırma alanımızdaki işletmelerin %75' ini (255) 1 - 4 kişi çalıştıran işyerlerinin oluşturduğu belirlenmiştir. Çoğunlukla iş sahiplerinin ücretli çalışanlar ile birlikte çalıştığı bu işyerleri ilçelerde yoğunlaşmaktadır. Orta ölçekli olarak nitellendirebileceğimiz işyeri sayısı ise 10'dur (%3).

Çalışanlar içerisinde usta statüsünde olanların sayıları (%56.6 – 791 çalışan) diğer tüm çalışanların sayısından daha fazladır. Özellikle aile mesleğı olarak bu alanda çalışmalarını sürdüren iş sahipleri çalışma becerileri nedeni ile kısa sürede bu vasfi yakalayabilmektedirler. Bölge genelindeki işletmelerde 46 yönetici (%3.3) bulunmakta olup bu sektör içerisinde yetişen ve çoğu yüksek eğitim almış olan kişilerdir.

Çalışanların büyük kısmı 35 yaş altında bulunmaktadır (% 66.2 – 925 çalışan). Ancak bu çalışanların ilerleyen aşamalarda daha karlı olan başka alanlara geçebileceğı kuvvetli bir ihtimal olarak belirlemektedir. Bu durum usta statüsünde görülen yükseklik ile desteklenmektedir. İşletmeler çırak ve kalfalarını ellerinde tutabilmede başarılı değildirler.

İç bölgede çalışan işletmelerde çalışılan döneme bağılı olarak özellikle yaz aylarında part - time çalışanlar istihdam edilmektedir. Kış aylarında işlerde oluşan durgunluk ve buna bağılı olarak çalışanların getireceğı yüksek maliyet böyle bir uygulamayı gerekli kılmaktadır.

Çalışanlar içerisinde aile bireyi ve iş sahiplerinin oranı ücretli çalışanlardan düşük düzeydedir.

İşletmeler çalışanlarına haftalık olarak ödeme yapmayı tercih etmektedirler. Haftalık olarak yapılan demeler işletmelerin ekonomik olarak daha rahat bir ortamda çalışmalarına neden olmaktadır.

Anket kapsamındaki çalışanların %61.4'  (858) ilkokul mezunudur. Ortaokul ve lise mezunlarının çoğu ilerde bu sektörden ayrılma eğilimine sahip olan kişilerdir. Sektöre hakim olan ilkokul mezunları ise bu mesleği devam ettirebilme düşüncesini taşımaktadır.

6.ÖNERİLER

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri imalat sanayi içerisinde bölge genelinde işyeri sayısı bazında 2. sırada istihdam oluşumunda ise imalat sanayinin ilk sırasında yer almaktadır. Doğu Karadenizde etken konumda bulunan bu sanayi grubunun desteklenerek gelişiminin hızlandırılması ve böylece bölge ekonomisine daha katkılı hale getirilmesi amaçlanmalıdır. Bölgelerin mevcut sanayi yapıları içerisinde gelişme dinamiği olan sektörel grupların desteklenebilmesi ülke düzeyinde oluşacak dengeli kalkınma politikalarının daha etkin olmasını sağlayacaktır. Orman serveti bakımından Türkiye'nin %15' e yakın potansiyelini elinde bulunduran Doğu Karadeniz Bölgesinde bu sanayi sektörünün desteklenebilmesi, sürekli göç veren bölge illerini önemli bir problemden uzaklaştırabilecektir. Böylelikle hem çalışabilir nüfusun bölge ekonomisine katkı sağlar hale gelmesi sağlanabilecek hem de küçük ve büyük sermaye gruplarının bölgeden uzaklaşması engellenebilecektir.

Doğu Karadeniz Bölgesi dağınık bir yerleşim düzenine sahip durumdadır. Bu dağınıklık İmalat Sanayi içerisinde bulunan sanayi gruplarının oldukça dağınık faaliyet göstermesine neden olmaktadır. Bundan dolayı Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin toplu olarak faaliyet göstermelerini sağlayacak olan ve işbirliklerine önderlik yapabilecek sanayi sitesi oluşumunun tüm bölgeye yayılması gerekmektedir. Sanayi sitelerinin yapımı aşamasında önceliğin bölge genelinde Orman Ürünleri sanayi yapısı bakımından gelişme eğilimine sahip belirli alanlara verilmesi uygun olacaktır. Böylelikle daha sonra alt kademe bulunan merkezlere Sanayi sitelerinin ulaşımı planlı bir kalkınma aracı olabilecektir. Doğu Karadeniz Bölgesinde özellikle Dereli - Giresun, Arhavi - Artvin ve Çayeli - Rize bölgeleri bu maksatla seçilebilecek merkezler olarak ön plana çıkarılabilmektedir. Böylelikle sağlanabilecek Devlet desteği tüm bölge genelinde değil belirli alanlarda yoğunlaşabilecek ve yaygın destek yerine etkin desteğin verilmesi ile özel sektör için daha cazip sanayi bölgeleri oluşturulabilecektir.

Ülke genelinde büyük sanayi kuruluşlarına ilişkin olarak geniş çaplı faaliyet gösteren kuruluşların benzerleri KOBİ' lere özgü olarak kurulmalı ve sözde kalmayan kapsamlı ve gelişmeye yönelik faaliyetler gerçekleştirilmelidir.

Gelişmiş ülkelerin ekonomik yapılarında küçümsenmeyecek getiriler sağlayan ihracat olgusu gelişmekte olan ülkelerde sürekli gündemde olan bir konudur. İhracatın istenildiği oranda arttırılamaması büyüme ve kalkınma olanaklarının dış kaynaklara bağlı kalmasına neden olmaktadır. İhracat dış kaynaklara bağımlılığı azaltmakta ve gerekli fonların oluşumunu sağlamaktadır. İhracatı arttırabilmek için KOBİ niteliğindeki işletmelere gerekli eğitim ve pazarlama imkanlarının sağlanması gerekmektedir. Dış pazarlar hakkında araştırmalarda bulunmak ve faaliyet gösterebilmek masraflı ve karmaşık bir çalışma gerektirmektedir. Bu durum çoğu KOBİ' leri ihracat olgusundan uzaklaştırmakta ve kendi pazar payları içerisinde faaliyette bulunmalarına neden olmaktadır. İmalat sanayi içerisinde ağırlıklı paya sahip olan Doğu Karadeniz Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin ihracata yönelik çalışmalarda bulunabilmeleri için işbirliklerini özendirerek önlemler alınmalıdır. Böylelikle büyüme arzusu taşımayan işletmelerin birlikte davranması sağlanabilecektir.

Kurulacak olan bu işbirlikleri uzman kişilerin istihdam edilebilme olanakları oluşturulabilecek, böylelikle çoğu karmaşık olarak görülen işlemlerin daha basit ve işletme yönetimi dışında, ek bir yükümlülük getirmeden, çözümü sağlanabilecektir. Yeni istihdam alanının oluşumu yanında konusunda uzman olan Orman Endüstri Mühendisleri yardımıyla ürünler üzerinde değişiklikler yapılarak yeni ürünlerin üretimi sağlanabilecek, ürün çeşitlendirmeye gidilebilecektir.

Doğu Karadeniz Bölgesinde bulunan KOBİ niteliğindeki Orman Ürünleri Sanayi işletmelerinin çoğu bireysel olarak ihracat ile ilgili faaliyet gösterebilecek teknolojik şartlara, dış pazarlarda anlaşma yapabilecek ve gerekli standartlarda mal üretip istenilen miktarlarda ve zamanda bu ürünleri teslim edebilecek kapasiteye ve bilgiye sahip değildirler. Bu şartlarda istenilen düzeyin yakalanabilmesi ancak işbirlikleri sonucunda oluşacak örgütlerin ve bu sayede istihdam edilecek uzman kişilerin yardımı ile olacaktır.

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Orman Ürünleri Sanayi işletmelerinde sorunların ana kaynağı, yönetim fonksiyonunun tam anlamıyla yerine getirilememesi ve bu fonksiyonun sorumlusu olan kişilerin gerekli düzeyde bilgi sahibi olmamalarıdır. İşletme sahibi çoğu zaman, işletmenin yönetimi ve tüm diğer fonksiyonları elinde bulunduran kişi durumundadır. İşletmenin diğer tüm fonksiyonları üzerinde kapsayıcı rol oynayan yönetim fonksiyonu sadece üretimin yapılarak satışın gerçekleşmesi olarak algılanmaktadır. Değişen ve gelişen şartları takip edebilmek, işletme bünyesinde verimli çalışmayı sağlayabilecek düzenlemeleri oluşturabilmek, faaliyetleri koordine edebilecek, gelecekle ilgili planlar yapabilmek ve kontrol edebilmek amacı ile yönetim fonksiyonu kullanılmamaktadır. İşletme sahibi ve/veya yöneticisi bu sanayi sektörü içerisinde yetişen ve diğer şartlara göre üretim faaliyetlerini daha iyi bilen kişi statüsüne sahiptir. İşletmenin geleceğine görerek faaliyetlerini yönlendirebilme gücünü çoğunlukla kendisinde bulamayan bu yönetici grubu eskiden edindikleri tecrübe ve bilgilere dayalı bir yönetim politikası izlemektedirler. Bu nedenle yöneticilik eğitiminin bu tür kişilere ve çıraklık eğitimi alan çalışanlara verilmesi bu maksatla seminer, kurs ve yayınların işletme yönetim fonksiyonu başında bulunan kişilere ulaştırılması gerekmektedir. Böylece sanayimizin çoğunu oluşturan KOBİ'lerin daha büyük amaca yönelebilmesi, organize çalışmalar içerisine girebilmesi, modern üretim tekniklerine ve finansal kaynaklara ulaşılabilmesi sağlanabilecektir.

Küçük ve orta ölçekli Orman Ürünleri Sanayi işletmelerinde üretim fonksiyonunun yerine getirilmesi ile sorumlu olan çalışanlar büyük ölçüde kendi dallarında uzman kişilerden oluşmaktadır. Hammadde temini ve kalitesinden kaynaklanan sorunlar nedeni ile üretim fonksiyonunda sorun yaşanmaktadır. İstenilen düzeyde ve zamanda hammadde temin edilemeyişi ve bunun yanında hammaddenin kalitesi ve ölçülerinde oluşan tutarsızlık üretime yansımaktadır. Genellikle usta statüsüne sahip çalışanların sorumlu pozisyonunu aldığı üretim işlevi sırasında geleneksel ve mevcut üretim tekniklerinin dışına büyük oranda çıkılamamaktadır. Gerek teknolojik şartların istenilen seviyeye çıkarılamaması ve çeşitlenmeyi sağlayacak makina - teçhizatın finansal güçlükler nedeni ile temin edilemeyişi ve gerekse değişik üretim tekniklerinin kullanılabilmede cesaretsiz ve isteksiz davranılması mevcut şartlarda üretim yapmayı zorunlu kılmaktadır.

İşletme bünyesinde bulunan makine ve teçhizatlar düzensiz yerleştirilmekte ve düzgün bir iş akışı sağlanamamaktadır. Üretim sırasında gerekli planlar yapılmadığı için hammadde veriminde düşüklük yaşanmaktadır. Bu nedenle gelişen üretim şartlarının, teknolojik yeniliklerin sanayicilere tanıtılması gerekmektedir. İşletme yapılarına uygun tesis yerleşim planları hazırlanarak işletmelerin bu planlara göre düzenleme yapmaları sağlanmalıdır. Özellikle orta ölçek kapsamındaki işletmelerde bilgisayar kullanımının üretime yönelik gerçekleşmesi sağlanmalı ürün tasarımları ve kullanılan hammaddelerin en optimal ölçülerde kullanılması için gerekli eğitim verilmelidir.

Yeterli düzeyde ara malı üreterek büyük işletmelere destek olması gereken KOBİ'ler finansman sıkıntısı içindedirler. Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri değişen koşullara kendini uydurabilmek amacıyla tesislerini genişletebilmek, teknolojik yeniliklere gidebilmek, kalite seviyesini yükseltebilmek amacıyla yeni yatırımlarda bulunmaları gerekmektedir. Yatırım kararı alınırken gerekli araştırmaların yapılmaması ve duygusal davranılması finansal sıkıntıların ilerleyen çalışma hayatında ön plana çıkmasını hızlandırmaktadır. İşletmelerin kuruluşunda görev alan sahip ve/veya yöneticiler uygun olmayan kuruluş yerlerini seçmektedirler. Kuruluş yeri seçiminde hangi faktörlere dikkat etmeleri gerektiği konusunda bilgi sahibi olmayan müteşebbisler öz kaynakların yatırıma dönüşmesi sonucunda oluşması beklenen karlılığın beklenilenin aksine bir durum almasını önleyememektedirler. İşletmenin yönetimini üstlenen girişimci finansal planların nasıl yapılacağı ve uygulanacağı hususunda yeterli bilgiye sahip değildir. Değişen ekonomik düzen ve istikrarsız piyasa şartlarında kaynaklara ulaşabilme ve bu kaynakları geleceği görerek yönlendirme konusunda Orman Ürünleri Sanayi işletmecilerine bu yönde destek olunmalı ve sermaye kaybının önüne geçilmelidir. Bünyelerinde diğer işletme fonksiyonlarında olduğu gibi uzman eleman bulunduramayan bu tür işletmeler belirli bir alacak tahsil politikasına sahip değildirler. Bu nedenle finansal alanda oluşan sıkıntılar kendini daha çok hissettirmektedir. Kredi temini sırasında oluşan bürokratik engeller ve taraflı davranıldığına inanılması kredi kaynaklarına ulaşma düşüncesinin önünde engel oluşturmaktadır.

İşletmelere finansal danışmanlık yapabilecek birimler oluşturulmalı, bu birimler yardımıyla yurt içi ve dışı finansal kaynaklara nasıl ulaşılacağı belirlenmelidir. Orman

Ürünleri Sanayicisinin elinde mevcut durumda bulunan projeleri ve bu doğrultudaki düşüncelerini inceleyebilecek ve gerekli desteği verebilecek veya destek alınabilecek kuruluşlara yönlendirme yapabilecek birimlerin oluşumu sağlanmalıdır.

KOBİ niteliğindeki Orman Ürünleri Sanayi işletmecileri pazarlama faaliyetine ilişkin özel bir çalışma içerisinde bulunmamaktadırlar. Pazarlama faaliyetinin masraflı olduğuna inanılmakta ve mevcut durumda bu faaliyetin kendiliğinden gerçekleşmesi beklenilmektedir. Müşterilerin gereksinmelerini belirleyip ona göre üretim düzeyinde çeşitlendirme yapmak yerine üretilen ürünlerin müşteri kesimi tarafından alınması gerektiğine inanılmaktadır. Bu nedenle pazarlama fonksiyonuna işlerlik kazandırabilmek için, işletme yöneticilerinin gereksiz masraf olarak gördükleri piyasalar ve müşteri grupları hakkında araştırmalar yapmak, ürün çeşitlendirmesine giderek müşteri isteklerine cevap vermek gerekmektedir.

Ekonomik bakımdan güçsüz durumda bulunan bölge sanayicileri ürünlerinin satışı aşamasında genellikle dağıtım kanalı kullanmamakta en kısa yolu seçip doğrudan müşterilerine ürünlerini vermektedirler. Bundan dolayı yalnızca buldukları alanda pazar payı bulan bu tür işletmelerin bir kaçının birleşerek ortak dağıtım kanalları kullanımları farklı pazarlara ulaşılabilmesinde etken olacaktır.

Sanayinin yeni ürün veya teknoloji geliştirme faaliyetleri içerisinde yerini alabilmesi, bilimsel çalışmalara ve teknolojik gelişmelere önem verilmesi, bilimsel kurumlarda üretilen bilgilerin sanayiye aktarılması ve sanayinin Araştırma - Geliştirme (Ar - Ge) faaliyetlerini etkin bir biçimde kullanması ile mümkün olmaktadır. Finansal güçlük içerisinde bulunan Orman Ürünleri Sanayi İşletmeleri Ar-Ge faaliyetlerine ayırabilecek kaynak sağlayamamaktadırlar. Bundan dolayı sanayicimizin bilgiye ulaşabilmesi için kullanabileceği yolların tanıtılması gerekmektedir. Bünyelerinde uzman eleman istihdamı gerçekleştiremeyen bu tür işletmeler bilgiyi temin eden ve kendilerine ulaştırabilecek olan kuruluşlar ile işbirliğine geçmeye özendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Böylelikle gerek yurt içi ve gerekse yurt dışında oluşan değişiklik ve yeniliklerin ne düzeyde yurt içi sanayimize yönelik kullanılabileceği belirlenmiş olacaktır. Üniversiteler bünyesinde Orman Ürünleri Sanayi ile ilgili faaliyet gösteren bölümlerde yeniliklerin takibi ve bilgiye ulaşılabilmesinin sağlanması

için uygun organizasyonlar yapılmalı ve bu bilgilerin sanayiye aktarımının yapılması sağlanmalıdır.

Kalifiye eleman probleminin önemli bir sorun olarak yaşandığı bölge işletmelerinde ücret düşüklüğü nedeni ile yetişmiş elemanların elde tutulması güç olmaktadır. İşletme sahibi ve/veya yöneticisi ile çalışanlar arasında sıcak bir çalışma ortamının oluşu bu olumsuzluğu gidermede kullanılan tek yöntemdir. Kalifiye elemana yüksek ücret ödeyemeyen bu işletmeler ancak yapılan çalışmaların kapasitesine bağlı olarak kalifiye çalışanı belirli dönemler zarfında çalıştırma eğilimine gitmekte yada çoğu işleri başka işletmelere yaptırmaktadırlar. Bu nedenle bu tür işletmelerin büyüyebilmelerinde önemli rol oynayan kalifiye personel istihdamı için gerekli desteğin oluşturulması sağlanmalıdır. İstihdam edilecek personel giderinin bir bölümü belirli bir süre için Devlet desteği sağlanılarak giderilmeli yada Esnaf Birlikleri bünyesinde bu çalışanların istihdam edilerek ihtiyacı olan işletmelere belirli dönemler zarfında ve düşük bir ücret karşılığı verilmelidir.

7. KAYNAKLAR

1. KOSGEB, İmalat Sanayiinde İşletmeler Profili, Yayın No: ISBN 975 – 7608 – 63 – 7, Ankara, 1997.
2. Günal, A., Esnaf ve Sanatkarların Sorunları ve Çözümler, II. İktisad Kongresi, Kasım 1981, İzmir, 233 - 238.
3. Zadi, E., Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerinin Örgütlenmesi ve Kooperatifleşme, Küçük ve Orta Sanayi Teşebbüslerin Geliştirilmesi Semineri, M.P.M. Yayın no: 120, Ekim 1973, 33 - 40.
4. Anonim, Küçük Sanayinin Yeri, Önemi ve Pazarlama Uygulamaları, M.P.M. Yayınları Yayın no: 328, Ankara, 1985.
5. D.T.P., Türkiye II. İktisad Kongresi, III. Sosyal Gelişme ve İstihdam Komisyonu Tebliğler, Yayın no: 1783, İzmir, 1981.
6. Müftüoğlu, M, T., Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar - Öneriler, Yeniden Gözden Geçirilmiş Üçüncü Basım, Desen Ofset, Ankara, 1993.
7. Vatne, E., Local Resource Mobilisation and Internationalisation Strategies in Small and Medium Sized Enterprises, Environment and Planning A , 27(1995) 63 - 80.
8. Milne, S., Tufts, S., Industrial Restructuring and the Future of the Small Firm: the Case of Canada Microbreweries, Environment and Planning A ,25 (1993) 847 - 861.
9. Vaessen, P., Keeble, D., Growth - Oriented SME' s in Unfavourable Regional Environments, Regional Studies, 29 (1995) 489 - 505.
10. Gürdal, S., Uslu, A., Küçük ve Orta Boy İşletmelerde Pazarlama Sorunları (Pilot Çalışma), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Dergisi, 6,2 (1995) 87 - 90.
11. Öz-Alp, Ş., Küçük işletme Kavramı ve Bu Kavrama İlişkin Ölçülerin Tespiti, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 6,2 (1970)1 - 20.
12. Uludağ, İ., Serin, V., Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler - Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler -, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 25, İstanbul, 1991.

13. Alpugan, O., Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş II. Basım, Der Yayınları, Trabzon, 1994.
14. Üner, N., Türkiyede Küçük (ve Orta Ölçekli) İşletmelerin Genel Sorunları ve Çözüm Yolları, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6, 2 (1991) 1 - 27.
15. Budak, G., Küçük Sanayi İşletmelerinde Yönetim Birimleri Örgütsel Yapı Arasındaki İlişkilerin İrdelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6, 2 (1991)233- 250.
16. Oktav, M., Önce, G., Kavas, M., Tanyeri, M., Orta ve Küçük ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri, TOBB Yayınları No: Genel: 176, Ar - Ge: 79, Ankara, 1990.
17. Sover. E.Z., Küçük Sanayi Politikaları ve Kriterler, D.P.T. Yayınları, Yayın No: 72, Ankara, 1968.
18. Thomas, J.H., James, A.S., Manegerial Tenure, Busines Age and Small Business Turnover, Journal of Labor Economics, 14 (1996) 79 - 99.
19. Leander, A., State Aids With Special Regard to the Problems of Small and Medium Size Enterprises, İ.S.O. Raporu, İç Yayın No: 1991/5, İstanbul, 1991.
20. Sarıaslan, H., Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, İmalat Sanayi İşletmelerinde Sorunlar ve Yeni Stratejiler, TOBB Genel Yayın No: 309,BÖM: 35, Ankara, 1996.
21. Büyükkılıç, D., Arpacıoğlu, H., Artar. A., İmalat Sanayinde İller ve Bölgeler Düzeyinde Verimlilik ve Karşılaştırma, M.P.M. Yayınları No: 419, Ankara, 1990.
22. D.P.T., Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel Komisyon Raporu, Yayın No: 2174, Ankara, 1989.
23. D.İ.E., 1992 Yılı Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Birinci Aşama Sonuçları, Türkiye ve İller, ISSN 1300 – 7173, ISBN 975 – 19 – 1154 – 0, Yayın No: 1827, Ankara , 1995.
24. KOSGEB., 1994 Yılı Çalışma Programı, Ankara, 1993.

25. Yalım, G., Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Teşebbüslerinin Ekonomimizdeki Yeri, Önemi ve Tanımlaması, Küçük ve Orta Boy Sanayi Teşebbüslerinin Sorunları Çözüm Yolları ve Geliştirilmesi Semineri, Ekim 1987, Ankara , Bildiriler Kitabı, 26 - 40.
26. KOSGEB., 1993 Yılı Çalışma Programı, Ankara, 1993.
27. Ege, A., Eğitim, S., Acar, V., Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOSGEB, Aralık 1995.
28. Ege, A., Acar, U., Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği Kapsamında Küçük ve Orta Boy İşletmeler, KOSGEB, Aralık 1993.
29. Altınbaş, M., Ekonomik Bütünleşmeler, Gümrük Birliği ve Türkiye, KOBİ' ler Açısından Yaklaşım, KOSGEB, Ankara Eğitim Merkezi, Haziran 1995, Ankara.
30. Blackburn, R.A., Job Quality in Small Business: Electrical and Electronic Engineering Firms in Dosert, Environment and Planning A, 22 (1988) 875 - 892.
31. Mac Pherson, A.D., İndustrial İnnovation Among Small and Medium - Sized Firms in a Declining Region, Growth and Change, 25 (1994) 145 - 163.
32. Mac Pherson, A. D., İnnovation, External Technical Linkages and Small Firms Commercial Performance; an Empricial Analysis From Western New York, Entrepreneurship and Regional Development, 4 (1992) 165 - 183.
33. Mac Pherson, A. D., The İmpact of İndustrial Process İnnovation Among Small Manufacturing Firms: Emprical Evidence From Western New York, Environment and Planing A, 26 (1994) 453 - 470.
34. Thwortes, A., Wynareczyk, P., The Economic Performance of İnnovative Small Firms in the Shout East Region and Elsewhere in the UK, Regional Studies, 30 (1995) 135 - 149.
35. Doğan, A. A., KOBİ' lere Yönelik İhracat Rejimi ve Uygulaması, Yuvarlak Masa Toplantıları VII, TOSYÖV, Nisan 1995, Ankara, Cilt 7, 11 - 20.
36. Young, C. R., Francis, D. J., Young, C. H., Flexibiltyin Small Manufacturing Firms and Regional Industrial Formations, Regional Studies, 28 (1994) 27 - 28.
37. Imrie, R.F., Work Decentralisation From Large to Small Firms: A Preliminary Analysis of Subcontracting, Environment and Planning A, 18 (1986) 949 - 965.

38. Thurink, A. R., Vander Hoeven, W. H. M., Manufacturing Margins; Differences Between, Small and Large Firms, Economics Letters, 29 (1989) 353 - 359.
39. Ofarell, P. N., Hitchens, D.M.W.N., Alternative Theories of Small - Firm Growth: A Critical Review, Environment and Planning A, 20 (1988) 1365 - 1383.
40. Lyson, T. A., Tolbert, C. M., Small Manufacturing and Nonmetropolitan Socioeconomic Well - Being, Environment and Planning A, 28 (1996) 1779 - 1794.
41. Dias, S., Organisation Structure and Purchasing Linkage Patterns of Manufacturing Firms in Developing Countries: Small and Medium Scale Firms in Metropolitan Colombo, Sri Lanka, Environment and Planning A, 18 (1986) 1595 - 1609.
42. Moore, B., Tyler, P., Elliot, D., The Influence of Regional Development Incentives and Infrastructure on the Location of Small and Medium Sized Companies in Europe, Urban - Studies, 28 (1991) 1001 - 1026.
43. Keeble, D., Small Firm Creation and Growth, Regional Development and the North - South Divide in Britain, Environment and Planning A, 28 (1996) 909 - 934.
44. Cımtalay, Ü., The Establishments of The Quality Atmosphere and Culture in Small and Medium Foundations, Türk Stahdartları Enstitüsü, Uluslararası Kalite Konferansı ve Fuarı, Kasım 1996, Ankara, Bildiriler Kitabı, 68 - 72.
45. Mc Killop, G. D., Barton, P. L., An Analysis of the Financing Requirements of Small and Medium Sized Firms in Northern Ireland, Regional Studies, 29 (1995) 241 - 249.
46. Ofarel, P. N., Hitchens, D.M.W.N., The Competitiveness and Performance of Small Manufacturing Firms: An Analysis of Metohedpairs in Scotland And England, Environment And Planning A, 21 (1989) 1241 - 1263.
47. Mac Pherson, A. D., Product Desing Strategies Amongst Small and Medium Sized Manufacturing Firms: İmplications For Export Planning and Regional Economic Development, Entrepreneurship and Regional Development, 7 (1995) 329 - 348.
48. Alptemoçin, A. K., KOBİ'lerin Finansman Sorunları, Yuvarlak Masa Toplantıları VI, TOSYÖV, Şubat 1995, Ankara, Cilt 6, 26 - 30.
49. Sevinç, F., KOBİ'lerin Finansman Sorunları, Yuvarlak Masa Toplantıları VI, TOSYÖV, Şubat 1995, Ankara, Cilt 6, 11 - 26.

50. Ulusoy, A. Ş., Türkiye' de Esnaf ve Sanatkarlar ve Küçük Sanayicilerin Sorunları ve Çözüm İçin Öneriler, II. İktisad Kongresi, Kasım 1981, İzmir, Bildiriler Kitabı, 241 – 250.
51. Erol, K., Kamu İhaleleri ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler, TES - AR Yayınları No: 19 Ankara, 1996.
52. Roman, Z., Entrepreneurship and Small Business; The Hungarian Trajectory, Journal of Business Venturing, 6 (1991)447 - 465.
53. Akyüz, K. C., Trabzon İlindeki Küçük ve Orta Ölçekli Orman Ürünleri Sanayi İşletmelerinin Sosyo - Ekonomik Tahlili, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1995.
54. Anonim, Ekonomik Rapor 95, T.O.B.B. Yayınları, Yayın No: 307, AYDB: 153, Ankara, 1996.
55. D.T.P., İller ve Bölgeler İtibarıyla Çeşitli Göstergeler, Ankara, 1999.
56. Anonim, Aylık Ekonomik Veriler, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: Issn 1300 - 2422, İstanbul, 1997.
57. Cındık, H., Akyüz, K. C., Serin, H., Orman Ürünleri Sanayinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, I. Ulusal Mobilya Kongresi Kasım 1997, Ankara, Bildiriler Kitabı, 33 - 44.
58. Anonim, Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli Sanayinin Durumu, Küçük Sanayi Özel İhtisas Raporu, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Yayın No: 2169 – Ö.İ.K. 340, Ankara, 1989.
59. D.İ.E.,1985 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, Birinci Aşama Sonuçları, Türkiye Toplamı, Yayın no: 1703, Ankara, 1994.
60. D.İ.E.,1985 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, İkinci Aşama Sonuçları 1. Büyük İmalat Sanayi, Yayın no: 1288, Ankara, 1988.
61. Özcan, B., Orman Ürünleri Sanayisinin Önemi ve Ülke Ekonomisine Katkısı, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi, 61 (1991) 16- 40.
62. Anonim, Orman Ürünleri Sanayi Genel Müdürlüğü 1980 - 1990 Faaliyetleri, Gelişim Matbaası, Ankara, 1991.

63. Eraslan, İ., Orman Ürünleri Endüstrisinin Tanımı, Önemi, Türkiye'deki Gelişimi, Sınıflandırılması ve Entegrasyonu, Sermet Matbaası, Ankara, 1992.
64. Tarıkahya, F. N., Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi Yapısı ve Verimlilik Göstergeleri, M.P.M. Yayınları Yayın No: 588, Ankara, 1996.
65. Kurtoğlu, A., Koç, H., Türkiye Orman Ürünleri Sanayinin Yapısal Analizi ve AET Ülkeleri ile Entegrasyon Olanakları, I. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Ekim 1995, Ankara, Bildiriler Kitabı, Cilt 2, 236 - 243.
66. Orman Genel Müdürlüğü, 1990 - 2000 Yılları Ormancılık Sektörü Odun Kökenli Orman Ürünleri Arz - Talep İlişkileri, Yayın No: 378, Ankara, 1990.
67. İter, E., Odun Kökenli Ürün Sanayilerinde Kaynak Kullanımı ve Verimlilik, M.P.M. Yayınları, Yayın No: 425, Ankara, 1990.
68. Tarım - Orman Bakanlığı, Orman Bakanlığı Sanayi Envanteri, Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 453, Ankara, 1981.
69. Ülgen, H., İşletmelerde Organizasyon İlkeleri ve Uygulaması, 2. Baskı, Şahinkaya Matbaacılık Koll. Şti., İstanbul, 1993.
70. Dinçer, Ö., Fidan, Y., İşletme Yönetimine Giriş, 2. Basım, Beta Basım Yayın Evi, İstanbul, 1996.
71. Mucuk, İ., Modern İşletmecilik, Beşinci Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1993.
72. Cemalcılar, İ., Bayar, D., Aşkun, İ.C., Öz Alp, Ş., İşletmecilik Bilgisi, 3. Baskı, Anadolu Üniversitesi Basım Evi, Eskişehir, 1993.
73. Baransel, A., Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi, Cilt 1, Üçüncü Baskı, Avcıol Basım - Yayın, İstanbul, 1993.
74. Tosun, K., Yönetim ve İşletme Politikası, Birinci Cilt, Yön Ajans, İstanbul, 1990.
75. Koçel, T., İşletme Yöneticiliği, 4. Baskı, Beta Yayın Evi, İstanbul, 1993.
76. Eren, E., Yönetim ve Organizasyon, 2. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1993.

77. Acar, N., Üretim Planlaması Yöntem ve Uygulamaları, M.P.M. Yayınları, Yayın No: 280, Ankara, 1989.
78. Courtis, J., Hizmet Pazarlaması, Çeviren: Prof. Dr. Birol Tenekecioğlu, Bilim Teknik Yayın Evi, İstanbul, 1993.
79. Tuncer, D., Arpacı, T., Ayhan, D.Y., Böge, E., Üner, M., Pazarlama, Gazi Yayınları, Birinci Baskı, Gazi Büro Kitapevi Tic. Ltd. Şti., Ankara, 1992.
80. İlter, E., Orman Ürünleri Pazarlaması, 1. Baskı, Çağ Matbaası, Ankara, 1985.
81. Yükselen, C., Temel Pazarlama Bilgileri, Genişletilmiş 2. Baskı, Adım Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara, 1994.
82. Rogers, L., İlke ve Yöntemleri İle Pazarlama, Çeviri: Tanju Anapa, 1. Baskı, Epsilon Yayıncılık Hiz. Tic. San. Ltd. Şti., İstanbul, 1996.
83. Koldo, R. W., Rodriguez, R.J., Finansal Yönetim, Çeviren: Ali İhan Karaçam, 1. Basım, Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara, 1996.
84. Fettahoğlu, A., İşletme Finansı, 1. Baskı, K.T.Ü Basım Evi, Trabzon, 1988.
85. Yalkın, Y. K., Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması, 6. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 1986.
86. Berber, M., Bölge İmalat Sanayinin Yapısal Analizi, Doğu Karadeniz Trabzon Alt Bölgesi Kalkınma Projesi Sektör Analizleri (93.115.001.3 Nolu Proje), 127 - 154, Trabzon, 1996.
87. D.P.T., İlçelerin Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın No:2365, Ankara, 1996.
88. D.P.T., İllerin Sosyo - Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, Yayın No: 2466, Ankara, 1996.
89. Hacıbrahimoğlu, A., Doğu Karadeniz Bölgesinde Çiftçilik ve Hayvancılığın Potansiyel Değerlendirilmesi ve Sorunları, Genel Çözüm Yaklaşımı, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ekim 1994, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 76 – 95.

90. Kaptangil, K., Doğu Karadeniz Bölgesinin Temel Tarımsal Sorunları ve İyileştirilmesine Yönelik Tedbirler, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ekim 1994, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 35 – 62.
91. D.İ.E., Türkiye İstatistik Yıllığı, Yayın No: 1270, Ankara, 1995.
92. D.İ.E., İller İtibari İle Gayri Safi Yurt İçi Hasıla 1987 - 1994, Yayın No: 2066, Ankara, 1997.
93. D.İ.E., Türkiye Ekonomisi İstatistik Yorumlar, Yayın No: ISSN 1300 - 1264, Ankara 1997.
94. Köse, S., Doğu Karadeniz Bölgesinde Orman Potansiyelinin Saptanması, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ekim 1994, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 236 - 241.
95. O.G.M., Ormancılık Ana Planı, (1990 - 2009), Orman Genel Müdürlüğü Yayını No: 3, 2176, Ankara, 1988.
96. Erdaş, O., Acar, H., Doğu Karadeniz Bölgesinde Bölgesel Kalkınma Açısından Ormancılık İş Kolu ve Orman İşçiliği, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ekim 1994, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 334 - 352.
97. Yazıcı, K., Doğu Karadeniz Bölgesi Koşullarında Orman İşletmesinin Ekonomik Büyüklüğü, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Ekim 1994, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 211 - 219.
98. Sencan, H., Basılmamış Ders Notları, İ.Ü. İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 1993.
99. Kalıpsız, A., İstatistik Yöntemler, Teknisyenler Basım Evi, İstanbul, 1981.
100. Batu, F., Uygulamalı İstatistik Yöntemler, K.T.Ü. Basımevi, Trabzon, 1995.
101. İdil, O., Yönetimde İstatistik Teknikler ve Örnek Olaylar, Nil Yayınevi, İstanbul, 1988.
102. Daşdemir, İ., Orman İşletmelerinin Başarı Düzeyinin Belirlenmesi (Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği), Teknik Bülten No: 1, T.C. Orman Bakanlığı, Doğu Anadolu Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Erzurum, 1995.

103. Gümüş, C., Orman Köyleri Kalkınma Planlarında Çok Boyutlu Yöntemlerden Yararlanma Olanakları (Gümüşhane İli Orman Köyleri Örneği), Exspres Ofset, Trabzon, 1996.
104. Manly, B.F.J., Multivariate Statistical Methods, A Primer, Fourth Edition, J. W. Arrowsmith Ltd. Bristol, 1990.

8. EKLER

EK 1.

06/07/08/09 - 1997

ÇALIŞMA SIRASINDA KULLANILAN ANKET FORMU

(Orman Endüstri Mühendisliği Bünyesinde Doğu Karadeniz Bölgesinde Yer Alan Orman Ürünleri Sanayi Üzerinde Doktora Çalışması Amacıyla Kullanılan Anket Formudur)

1. İşletmenin kuruluş yılı nedir ?

1960 ve öncesi 1961 - 1970 1971 - 1980 1981 - 1990 1991 ve sonrası

2. İşletmenin kuruluş durumu nedir ?

Kendi teşebbüsü ile Miras yolu ile Satın alma Ortaklık Diğer

3. İşletmenin hukuki durumu nedir ?

Ferdî mülkiyet Adi ortaklık Şirket ..... Kooperatif

4. İşletmenin çalışma konusu nedir ?

Mobilya imalatı Doğrama - bıçkı Mobilya ve doğrama - bıçkı Diğer

5. İşletmenin başlıca kullandığı hammadde türlerini ağırlıklı olarak sıralayınız.

Çam Ladin Kayın Kestane Kavak Ceviz Diğer

6. Hammadde temininde karşılaşılan sorunlar nelerdir ?

Güçlkle karşılaşılmıyor Hammadde bulunmuyor Hammadde fiyatları yüksek

İstenilen kalitede değil Hammadde ithalatında güçlük Diğer

7. İşletme hammaddeyi hangi uzaklıklardan temin etmektedir ?

(.....)

8. Hammadde ve yardımcı malzeme temini sırasında nelere dikkat edilmektedir ?

Kalite Ödeme koşulları Düzenli hizmet Düşük fiyat Teknik özellikler

Diğer

9. Satın alım sırasında tek kaynaklı çalışılmaktadır ?

Evet Hayır .....

10. En fazla kullanılan hammadde türüne bağlı olarak satın alım işlemi yapılırken tüketici istek ve ihtiyaçları göz önüne alınmaktadır ?

Evet Hayır

11. İşletmenin üretim sistemi nedir ?

Siparişe göre Seri üretim Seri ve sipariş birlikte Parti tipi üretim

Fason Diğer

12. İşletmenin aynı üretim alanında faaliyet gösteren bir başka işletme ile işgücü, kapasite ve/veya üretim hacmini arttırmak ve/veya işgücü yetersizliğine çalışma alanı gibi sorunları azaltmak amacıyla ortaklaşa çalışma yapılmaktadır ?

Evet Hayır (13. soruyu geçiniz)

13. Ortaklaşa çalışma yoksa nedeni nedir ?

Güvensizlik hissi

Uygun çalışma ortamının oluşturulamayışı

Ortaklaşa çalışma yapılabilecek firmalar düzeyinde bilgi eksikliği

Ortaklaşa çalışma yapabilecek düzeyde iş imkanının olmaması

Diğer

14. Üretim sırasında karşılaşılan sorunlar nelerdir ?

Teknik eleman eksikliği

Hammadde ve yarı mamulün istenilen zamanda temin edilemeyişi

Kalifiye eleman eksikliği

Üretim planlamasında oluşan aksaklıklar

Diğer

15. İşletmenin ürünlerini satışı aşamasında yararlandığı dağıtım kanalı nedir ?

- Doğrudan doğruya tüketiciye satış yapmak
 Ürünleri bir toptancıya satmak
 Ürünlerini bir perakendeciye satmak
 Özel bir satış birimi kullanmak
 Diğer

16. Satışlar en fazla hangi tüketici kesimine sunmaktadır ?

- En son tüketiciye veya aile bireyine Endüstriyel kullanıcılara

17. İşletmenin yöneldiği pazar düzeyi nedir ?

- İl yada ilçe düzeyinde (mahalli) Bölgesel Ulusal Uluslararası

18. İşletmenin kuruluşunda herhangi bir teşvikten yararlanmış mıdır ?

- Evet..... Hayır

19. İşletmenin toplam sermaye yatırımı ne kadardır ?

- (.....)

20. İşletmenin karşılaştığı en önemli finansal sorun nedir ?

- Maliyetlerde meydana gelen değişiklikler (Piyasalardaki istikrarsızlık)
 Alacak tahsilindeki gecikmeler
 Kredi faiz oranlarının yüksek olması
 Öz kaynak yetersizliği
 Satışların düşüklüğü
 Diğer

21. İşletme kredi kullanmaktadır mı ? Kullanıyorsa hangi gerekçe ile kullanmaktadır ?

- Evet (.....) Hayır

22. Hayır ise bunun bnenini belirtin.

- Uygun olmayan ödeme şartları

- Öz kaynak kullanımını tercih etmek
- Risk almama eğilimi
- Bilgi eksikliği ve bürokratik engeller
- Dini inaçlara aykırı olma
- Diğer

23. İşletmenin müşterilerine tanıdığı vade süresi ne kadardır ?

- Yok 1 ay 2 ay 3 ay 4 ay 5 ay 6 ay 7 ay Diğer

24. İşletmenin kurulu bulunduğu bölgede aşağıdaki faktörlerin yeterlilik derecelerini belirleyin.

Ulaşım	☐ İyi	☐ Vasat	☐ Kötü
Enerji	☐ İyi	☐ Vasat	☐ Kötü
Eğitim imkanları	☐ İyi	☐ Vasat	☐ Kötü
Sosyal çevre	☐ İyi	☐ Vasat	☐ Kötü

25. Bu faktörler üretim üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir ?

- Elverişsiz şartlar üretimi kısıtlamaktadır.
- İstenilen sürede hammadde temin edilememektedir.
- Üretim üzerine olumsuz etki olmamaktadır.
- Diğer

26. İşletmenin gelecekte büyütülmesi düşünülmektedir ?

- Evet Hayır

27. İşletmenin büyüebilmesinde önemli kabul edilen temel faktör nedir?

- Satışları arttırabilmek
- Yeni müşteri ve pazarlara ulaşabilmek
- Yeni teknolojiyi ele geçirebilmek
- Finansal kaynakları yeterince temin edebilmek
- Diğer

28. Dış pazarlar konusunda herhangi bir araştırmada bulunulmaktadır ?

Evet Hayır

29. İşletme ihracat yapmaktadır ?

Evet Hayır

30. İşletmenin ihracat yapmama nedeni nedir ?

- Kaynak yetersizliği
İstikrarsız ekonomik şartlar
Pazarlar hakkında bilgi yetersizliği
Yetişmiş eleman eksikliği
Diğer

31. İşletmenin üretim sırasında kullandığı ana üretim araçları nelerdir ?

(.....)

32. İşletme üretim sırasında kullandığı ana üretim araçlarında yenilik yapmayı düşünmekte midir ?

- Evet
Rakip firmaların daha yüksek teknolojik şartlara sahip olması
Mevcut makina ve teçhizatın verimli kullanılamayışı
Yeni teknolojinin maliyetleri düşürebileceği düşüncesi
Artan talebi karşılayabilmek
Diğer

Hayır

- Oldukça pahalı oluşu
Uygun pazar şartlarının ve yeterli talebin olmayışı
Finansal bakımdan uygun olmayışı
Yeni teknolojiyi kullanabilecek eleman olmayışı
Diğer

33. İşletmede bilgisayar kullanılmaktamıdır? Hangi amaçlar için kullanılmaktadır, belirtin.

- Evet Tasarım Kaliye kontrol Muhasebe Diğer
Hayır

34. İşletme kendisi ile ilişkili olan kuruluşlardan haberdarmıdır, Bu kuruluşlar hangileridir ?

- Evet (.....) Hayır

35. Orman ürünleri sanayinin gümrük birliğinde karşılaşılabileceği temel problem nedir ?

- Teknolojik eksiklik
Kalite eksikliği
Pazarlama eksikliği
Verim düşüklüğü
Diğer

36. İşletme sahibi ve/veya yöneticisi orman ürünleri sanayi haricinde başka nbir üretim dalında çalışmış mıdır ? Çalışmışsa belirtin.

- Evet (.....) Hayır

37. İşletmenin kuruluş gerekçesi nedir ?

- Aile mesleği olması
Bağımsız çalışma arzusu
Ücretli çalışma olanağının olmaması
Sosyal saygınlık kazanmak
Güven ve kazanç arzusu
Kendi yerleşim biriminde iş sahibi olabilmek
Diğer

38. İşletmenin kuruluş yeri seçiminde etkili olan faktörler nelerdir ?

- Hammadde temin kolaylığı

- Taşıma imkanlarının yeterliliği
- İşgücü teminindeki kolaylık
- Bölgesel olarak uygulanan teşvik politikaları
- Diğer

39. İşletme sahibi ve/veya yöneticisi faaliyet gösterdiği pazar haricinde orman ürünleri sanayi ile ilgili diğer pazarlar hakkında araştırma yapmaktadırmı ?

- Evet Hayır

40. İşletme sahibi ve/veya yöneticisi faaliyet gösterdiği pazarlar haricinde orman ürünleri sanayi ile ilgili olarak diğer pazarlara girme düşüncesi taşımaktadırmı ?

- Evet Hayır

41. Hayır ise bu kararın ana gerekçesi nedir ?

- Yeterli finansal kaynağın olmaması
- Yeterli eleman eksikliği
- İşyerindeki kontrolün kaybedilme endişesi
- Diğer

42. İşletmede kaç kişi çalışmaktadır ?

43. Çalışanların statülerine göre sınıflandırılması nasıldır ?

- Usta Kalfa Çırac

44. Çalışanların yaş dağılımı nasıldır ?

- 15 - 24 25 - 34 35 - 44 45 - +

45. Çalışanların cinsiyetlerine göre sınıflandırılması nasıldır ?

- Erkek Kadın

46. İşletmede sürekli ve part - time çalışanların durumları nedir ?

- Sürekli Part - time

47. Çalışanların dağılımı nasıldır ?

- Ücretle çalışanlar   Aile bireyi   İşsahibi ve ortakları

48. Çalışanlara ücret ödeme şekli nasıldır ?

- Haftalık   Aylık   Parça başına   Diğer

49. Çalışanların eğitim seviyesi ne düzeydedir ?

- Okur - yazar
 İlkokul mezunu
 Orta okul mezunu
 Lise ve dengi okul mezunu
 Üniversite mezunu

50. İşgücü teminindeki problemler nelerdir ?

.....

51. İşletme sahibinin yakın gelecekteki izlemeyi düşündüğü işletme politikası nedir ?

- Mevcut durumu koruma
 Yeni yurt içi pazarlara girme
 Yeni yurt dışı pazarlara girme
 Mevcut pazar payını arttırma
 Kapasite genişletme
 Ürün çeşitlendirmeye gitmek
 Yeni teknolojiye geçmek
 Diğer

Ek Tablo 2. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon matrisi

Değişkenler	Ek.ser	Ek.un	Ek.cal	Ek.er	Ek.us	Ek.kad	Ek.kal	Ek.oc	Ek.cr	Ek.ale	Ek.s	Ek.sah	Ek.h
Ek.ser	1.000												
Ek.un	0.396	1.000											
Ek.cal	0.746	0.291	1.000										
Ek.er	0.752	0.299	0.999	1.000									
Ek.us	0.576	0.275	0.815	0.813	1.000								
Ek.kad	0.307	0.013	0.590	0.553	0.503	1.000							
Ek.kal	0.467	0.110	0.558	0.564	0.201	0.223	1.000						
Ek.oc	0.704	0.156	0.948	0.944	0.801	0.601	0.583	1.000					
Ek.cr	0.484	0.168	0.696	0.649	0.402	0.431	0.150	0.610	1.000				
Ek.ale	0.199	0.430	0.199	0.202	0.064	0.055	0.065	-0.026	0.311	1.000			
Ek.s	0.270	0.162	0.533	0.516	0.366	0.611	0.307	0.515	0.342	0.185	1.000		
Ek.sah	-0.079	-0.007	-0.193	-0.197	-0.203	-0.045	-0.288	-0.280	0.108	0.241	-0.197	1.000	
Ek.h	0.681	0.162	0.672	0.668	0.565	0.449	0.382	0.659	0.382	0.151	0.327	0.039	1.000
Ek.yas	0.002	0.010	0.155	0.161	0.176	-0.010	0.176	0.149	0.026	0.052	-0.021	-0.037	-0.013
Ek.on	0.454	0.092	0.683	0.688	0.407	0.296	0.345	0.594	0.723	0.332	0.308	0.065	0.499
Ek.sat	0.051	0.162	-0.073	-0.073	-0.156	-0.037	0.055	-0.048	-0.046	-0.143	-0.037	0.207	0.001
Ek.yr	0.706	0.228	0.796	0.794	0.662	0.497	0.583	0.809	0.523	0.099	0.378	-0.109	0.565
Ek.tem	0.189	0.189	0.184	0.187	-0.047	0.047	0.274	0.120	0.142	0.083	-0.088	-0.136	0.084
Ek.ot	0.380	0.213	0.638	0.631	0.621	0.499	0.395	0.642	0.236	-0.094	0.480	-0.239	0.431
Ek.mak	0.447	0.442	0.504	0.504	0.438	0.275	0.171	0.508	0.492	0.143	0.239	0.120	0.449
Ek.kr	0.205	0.209	0.305	0.302	0.494	0.230	0.034	0.327	0.055	0.079	0.275	-0.382	0.148
Ek.ok	0.158	-0.049	0.091	0.095	-0.052	-0.026	0.398	0.066	-0.043	0.013	-0.052	-0.123	0.155
Ek.lk	0.405	-0.066	0.750	0.752	0.684	0.401	0.438	0.786	0.444	-0.092	0.431	-0.356	0.379
Ek.ort	0.455	0.196	0.490	0.493	0.377	0.220	0.365	0.459	0.352	0.176	0.200	0.156	0.345
Ek.ls	0.606	0.514	0.672	0.661	0.532	0.576	0.232	0.600	0.598	0.381	0.415	0.115	0.710

Ek Tablo 2'nin Devamı.

Değişkenler	Ek.yas	Ek.on	Ek.sat	Ek.yr	Ek.tem	Ek.ot	Ek.mak	Ek.kr	Ek.ok	Ek.lk	Ek.ort	Ek.ls
Ek.ser												
Ek.un												
Ek.cal												
Ek.er												
Ek.us												
Ek.kad												
Ek.kal												
Ek.Oc												
Ek.cr												
Ek.ale												
Ek.s												
Ek.sah												
Ek.h												
Ek.yas	1.000											
Ek.on	0.111	1.000										
Ek.sat	0.006	-0.117	1.000									
Ek.yr	0.111	0.333	0.391	1.000								
Ek.tem	-0.0008	0.162	0.0001	0.168	1.000							
Ek.ot	0.169	0.170	-0.099	0.370	-0.013	1.000						
Ek.mak	-0.023	0.368	0.260	0.483	0.051	0.338	1.000					
Ek.kr	0.003	-0.044	-0.014	0.149	0.022	0.229	0.045	1.000				
Ek.ok	0.357	0.066	-0.099	0.125	0.586	0.039	-0.007	-0.056	1.000			
Ek.lk	0.208	0.421	-0.144	0.648	0.006	0.520	0.146	0.325	-0.114	1.000		
Ek.ort	0.081	0.437	0.070	0.382	0.062	0.341	0.509	-0.010	0.188	0.013	1.000	
Ek.ls	-0.030	0.493	0.074	0.558	0.111	0.374	0.611	0.229	-0.030	0.168	0.370	1.000

Ek Tablo 3. 2' li grupta ayırma analiz sonuçları

Ayırma Fonksiyonu	Özdeğer	Varyansa Katılma	Kanonik Korelasyon	
1	14.364510	100.00	.96691	
Çıkarılan Fonksiyon	Wilks Lambda	X ²	Serbestlik derecesi	Önem Düzeyi
0	.0650851	132.50492	25	.0000
Gerçek Grup	1	2	Toplam	
1	2 100.00	0 .00	2	100.00
2	0 .00	61 100.00	61	100.00

Ek Tablo 4. 3' lü grupta ayırma analiz sonuçları

Ayırma Fonksiyonu	Özdeğerler	Varyansa Katılma	Kanonik Korelasyon	
1	12.337547	66.51	.96178	
2	6.211855	33.49	.92808	
Çıkarılan Fonksiyon	Wilks Lambda	X ²	Serbestlik derecesi	Önem Düzeyi
0	.0103963	219.18285	50	.0000
1	.1386606	94.83486	24	.0000
Gerçek Grup	1	2	3	Toplam
1	1 100.00	0 .00	0 .00	1 100.00
2	0 .00	1 100.00	0 .00	1 100.00
3	0 .00	0 .00	61 100.00	61 100.00

Ek Tablo 5. 4' lü grupta ayırma analiz sonuçları

Ayırma Fonksiyonu	Özdeğer	Varyansa Katılma	Kanonik Korelasyon		
1	12.971415	43.10	.96355		
2	11.272712	37.45	.95839		
3	5.855304	19.45	.92419		
Çıkarılan Fonksiyon	Wilks Lambda	X ²	Serbestlik derecesi	Önem Düzeyi	
0	.0008507	335.79718	75	.0000	
1	.0118859	210.53904	48	.0000	
2	1458725	91.43857	23	.0000	
Gerçek Grup	1	2	3	4	Toplam
1	60 100.00	0 .00	0 .00	0 .00	60 100.00
2	0 .00	1 100.00	0 .00	0 .00	1 100.00
3	0 .00	0 .00	1 100.00	0 .00	1 100.00
4	0 .00	0 .00	0 .00	1 100.00	1 100.00

Ek Tablo 6. 5' li gruplandırma ayırma analiz sonuçları

Ayrırma Fonksiyonu	Özdeğerler	Varyansa Katılma	Kanonik Korelasyon						
1	21.492617	48.14	.97752						
2	10.882768	24.38	.95700						
3	7.570733	16.87	.93956						
4	4.740080	10.62	.90873						
Çıkarılan Fonksiyon	Wilks Lambda	X ²	Serbestlik Derecesi	Önem Düzeyi					
0	.0000764	445.53297	100	.0000					
1	.0017186	299.21317	72	.0000					
2	.0204219	182.88398	46	.0000					
3	.1742136	82.13124	22	.0000					
Gerçek Grup	1	2	3	4	5	Toplam			
1	2	100.00	0	.00	0	.00 0	.00 2	100.00	
2	0	.00	1	100.00	0	.00 0	.00 0	.00 1	100.00
3	0	.00	0	.00	58	100.00 0	.00 0	.00 58	100.00
4	0	.00	0	.00	0	.00 1	100.00 0	.00 1	100.00
5	0	.00	0	.00	0	.00 0	.00 1	100.00 1	100.00

Ek Tablo 7. 6' lı gruplandırma ayırma analiz sonuçları

Ayrırma Fonksiyonu	Özdeğerler	Varyansa Katılma	Kanonik Korelasyon							
1	23.293516	47.31	.97920							
2	12.169295	24.72	.96128							
3	7.857299	15.96	.94128							
4	5.122416	10.40	.91469							
5	.791217	1.61	.66462							
Çıkarılan Fonksiyon	Wilks Lambda	X ²	Serbestlik Derecesi	Önem Düzeyi						
0	.0000322	481.00489	125	.0000						
1	.0007817	332.66015	96	.0000						
2	.0102950	212.78836	69	.0000						
3	.0911862	111.36061	44	.0000						
4	.5582798	27.10462	21	.16742						
Gerçek Grup	1	2	3	4	5	6	Toplam			
1	2	100.00	0	.00	0	.00 0	.00 2	100.00		
2	0	.00	56	100.00	0	.00 0	.00 0	.00 56	100.00	
3	0	.00	0	.00	1	100.00 0	.00 0	.00 1	100.00	
4	0	.00	0	.00	0	.00 2	100.00 0	.00 2	100.00	
5	0	.00	0	.00	0	.00 0	.00 1	100.00 0	.00 1	100.00
6	0	.00	0	.00	0	.00 0	.00 0	.00 1	100.00 1	100.00

Ek Tablo 8. Devlet Planlama Teşkilatı verilerine göre ayırma analiz sonuçları

Ayırma Fonksiyonu	Özdeğerler	Varyansa Katılma	Kanonik Korelasyon									
1	.7221766	36.61	.64756									
2	.5520245	27.99	.59636									
3	.5193664	26.33	.58466									
4	.1789578	9.07	.38961									
Çıkarılan Fonksiyon	Wilks Lambda	X ²	Serbestlik Derecesi	Önem Düzeyi								
0	.2088637	73.605447	100	.97793								
1	.3597002	48.056767	72	.98663								
2	.5582635	27.397437	46	.98664								
3	.8482068	7.737648	22	.99779								
Gerçek Grup	1	2	3	4	5	Toplam						
1	3	75.00	0	.00	1	25.00	0	.00	0	.00	4	100.00
2	0	.00	11	73.33	1	6.67	1	6.67	2	13.33	15	100.00
3	4	11.76	3	8.82	23	67.65	2	5.88	2	5.88	34	100.00
4	0	.00	0	.00	1	14.29	4	57.14	2	28.57	7	100.00
5	0	.00	0	.00	0	.00	0	.00	3	100.00	3	100.00

ÖZGEÇMİŞ

Kadri Cemil AKYÜZ, 03.02.1971 yılında Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilde tamamladı. 1988 yılında girmiş olduğu üniversite sınavını kazanarak Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Endüstri Mühendisliği Bölümüne kayıt yaptırmaya hak kazandı. 1992 yılında bu bölümden Orman Endüstri Mühendisi olarak mezun oldu. Aynı yıl aynı bölümde yüksek lisans öğrenimine başladı. 1993 yılında K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsünde ilan edilen Araştırma Görevlisi kadrosuna artandı. 1995 yılında yüksek lisans çalışmasını tamamlayarak Orman Endüstri Yüksek Mühendisi ünvanı ile mezun oldu. Aynı yıl Orman Endüstri Mühendisliği Doktora Programını kazanarak doktora yapma hakkını sağladı. Fen Bilimleri Enstitüsünde halen Araştırma Görevlisi olarak çalışmalarına devam etmekte olup İngilizce bilmektedir.